

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. D. Magistri Petri Lombardi Novariensis Episcopi
Parisiensis. Sententiarum Libri IV. quibus vniuersæ
Theologiæ summa continetur**

Petrus <Lombardus>

Mogvntiæ, 1632

Liber II.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38829

RUBRICÆ SECUNDI LIBRI
SENTENTIARVM

QUÆ ad mysterium diuinae unitatis atque trinitatis, licet ex parte, cognoscendum pertinere noscuntur, quantum valuimus diligenter executi sumus. Nunc ad considerationem creaturarum transeamus.

DISTINCT. I.

Quod unum est principium rerum & non plura.

Quid sit creare, quid facere.

Ibid

Secundum quam rationem dicuntur de Deo huiusmodi verba, agere, facere.

Quare rationalis creatura facta sit, id est, homo, vel angelus.

Quomodo dicitur homo factus propter reparationem angelici casus.

Quare ita homo sit institutus, ut unita sit anima corpori.

DISTINCT. II.

De angelis, quando facti sunt.

Quod nihil factum est ante cælum & terram.

Quod simul cum tempore & cum mundo ceperit spiritalis creatura & corporalis.

Vbi angeli mox creati fuerint.

Quod simul creata est visibilia materia, & inuisibilia natura,

& utraq; informis.

Quomodo dixit lucifer, ascendam in cælum

DISTINCT. III.

Quales facti fuerint angeli.

An omnes angeli fuerint aequales in essentia, sapientia, & libertate arbitrii.

Quæ communia & aequalia habuerunt angeli.

An boni vel mali creati sint, &

an aliqua mora fuerit inter creationem & lapsum.

De triplici sapientia angelorum ante casum vel confirmationem.

An aliquam habuerunt Dei dilectionem vel sui ante casum.

DISTINCT. IIII.

An perfecti & beati creati sint,

an miseri & imperfecti.

DISTINCT. V.

De confirmatione & conuersione stantium, & auersione & lapsu cadentium.

De libero arbitrio breuiter tangitur.

An aliquid datum fuerit stantibus, quo conuerterentur.

Qua gratia indigebant angeli, & qua non.

An lapsi

An lapsis sit imputanda auer-
 sio.
 Vtrum beatitudinem, quam ac-
 ceperunt in confirmatione stantes,
 meruerunt per aliquam tunc ap-
 positam gratiam.

Quod magica artes virtute &
 scientia diaboli valent, qua est eis à
 Deo.

Quod malis angelis non seruit
 ad meritum materia visibilium re-
 rum.

DISTINCT. VI.

Quod de maioribus & minori-
 bus quidam ceciderunt, inter quos
 vnus fuit celsior, scilicet lucifer.

Quod non sunt creatores, licet
 per eos magi ranas & alia fecerunt,
 sicut nec boni: et si per eorum myste-
 rium fiunt creature.

Vnde & quomodo deiecti sunt

Quod solus Deus sic operatur
 creationem rerum, sicut iustifica-
 tionem mentis.

Quare non est eis concessum ha-
 bitare in caelo vel in terra.

Quod angeli mali multa possunt
 per natura vigorem, qua non pos-
 sunt propter Dei prohibitionem.

De pralationibus demonum.

DISTINCT. VIII.

An omnes daemones sint in hoc
 aere caliginoso, vel aliqui in infer-
 no.

Vtrum omnes angeli corporei

De potestate Luciferi.

sint.

An daemones semel victi à san-
 ctis ultra accedant ad ipsos, vel
 ad alios.

De formis, in quibus apparuit
 Deo, & de aliis in quibus angeli ap-
 parent.

DISTINCT. VII.

Vtrum boni angeli peccare, vel
 mali recte viuere possint.

Quod Deus in specie, qua Deus
 est, nunquam apparuit mortali-
 bus.

Quod cum vtrique habeant libe-
 rum arbitrium, non tamen ad v-
 trumque se tracti possint.

Quomodo dicuntur daemones in-
 trare homines.

DISTINCT. IX.

Quod boni post confirmationem
 liberius habent liberum arbitrium
 quam ante.

De ordinum distinctione.
 Quid appelletur ordo, & qua sit
 ratio cuiuscunque nominis.

An possint ex natura peccare si-
 cut ante.

Quod nomina illa sumpta sunt
 à donis gratiae non propter se, sed pro-
 pter nos eis data.

Quibus modis angeli mali no-
 scant veritatem temporalium re-
 rum.

Vtrum hi ordines ab initio crea-
 tionis distincti fuerint.

Vtrum

Vtrum omnes angeli eiusdem ordinis sint aequales.

De quatuor modis diuinae operationis.

Quomodo dicat scriptura, decimum ordinem compleri debere de hominibus.

DISTINCT. XIII.
De primo distinctionis operum.

Vtrum homines assumantur iuxta numerum stantium vel lapsorum.

De luce facta primo die, spiritalis an corporalis fuerit.

DISTINCT. X.

An omnes caelestes spiritus mitantur.

Quibus modis accipitur dies. De naturali ordine comparationis dierum, & de illo, qui pro mysterio introductus est.

An Michael, Gabriel, & Raphael, sint nomina ordinum vel spirituum.

De intelligentia horum verborum, Dixit Deus.

DISTINCT. XI.

Quod animae singulae habent angelum bonum ad custodiam, malum vero ad exitium.

DISTINCT. XIII.
De opere secunde diei, quae factum est firmamentum.

Vtrum angeli proficiant in merito, & premio vsque ad iudicium.

Quod caelum tunc factum debet intelligi.

DISTINCT. XII.

De distinctione operum sex dierum.

De qua materia factum sit. Quomodo aquae possunt esse super caelum, & quales sint.

Quod alii senserunt omnia simul facta in materia & forma: alii per interualla temporum.

De figura firmamenti. Quare tacuit scriptura de benedictione operis huius diei.

Quomodo per interualla temporum res corporales condita sunt.

De opere tertiae diei, quando aquae congregatae sunt in vnum locum, cum multa sint maria & flumina.

Quo sensu tenebrae dicantur esse aliquid, & quo dicantur non esse aliquid.

De opere quarta diei, quae facta sunt in signa & tempora. Quomodo accipiendum sit illud.

Quare illa materia confusa sit dicta informis, & vbi ad esse producit, & quantum in altum ascenderit.

DISTINCT. XV.
De opere quinta diei, quae facta sunt natatilia & volatilia. De opere sexta diei, quae creata sunt animalia & reptilia terrae.

- De venerosis & noxiis animalibus. **B** Quare homo extra paradysum creatus, in paradysum sit positus. **E**
- Vtrum minima animalia tunc creata fuerunt. **C** Quibus modis paradysus accipitur. **F**
- Quare post omnia factus est homo. **D** De ligno vitæ. **F**
- De sententia illorum, qui similia omnia facta esse contendunt. **E** De ligno scientiæ boni & mali. **F**
- Quomodo intelligenda sit requies Dei. **F** **DISTINCT. XVIII.**
- Quomodo accipiendum sit, quod dicitur: Deus complese opus suum septimâ die, cum tunc quieverit. **C** De formatione mulieris. **A.B**
- Quomodo omnia facta à Deo dicantur valde bona. **G** Quare dormienti viro, & non vigilianti subtracta sit costa. **D**
- De sanctificatione septimæ diei. **H** Quod de costa multiplicata in se sine additamento extrinseco facta fuerit. **E**
- DISTINCT. XVI.** **I** De causis superioribus & inferioribus. **E**
- De hominis creatione. **A** De causis, que in Deo sunt simul & in creaturis, & de his que in Deo tantum sunt. **F.G**
- Qualis factus sit homo. **B** De anima mulieris, que non est ex anima viri. quia anime non sunt ex traduce. **H**
- De imagine & similitudine, ad quam factus est homo. **C.D**
- Quare homo dicitur imago, & ad imaginem: filius vero non ad imaginem. **E** **DISTINCT. XIX.**
- DISTINCT. XVII.** De statu hominis ante peccatum, qualis fuit secundum corpus & qualis post peccatum. **A**
- De creatione anime: an de aliquo facta sit. **A** Quomodo dicitur homo factus in animam viventem. **A**
- De inspiratione & insufflatione Dei quando facta fuerit anima, an in corpore vel extra. **B.** Corpus hominis ante peccatum mortale & immortale erat: post peccatum, mortuum. **A**
- In qua etate factus est homo. **D** Vtrum immortalitas, quam tunc habuit, fuerit, de conditione

natura, an ex gratia beneficio.

DISTINCT. XXII.

Si posset homo viuere semper vtens aliis lignis, & non de ligno vite Deo non mandante, vt de illo ederet.

DE origine illius peccati.

DE mulieris elatione.

DE viri elatione.

Quis magis deliquerit, vir an mulier.

DE immortalitate corporis.

DE ignorantia excusabili vel inexcusabili.

DISTINCT. XX.

AN voluntas precesserit illud peccatum.

DE modo procreationis filiorum si non peccassent primi homines.

DISTINCT. XXIII.

Quare in paradyso non conierunt.

Quare Deus permisit hominibus tentari, quem sciebat casurum.

DE modo translationis in melius si non peccassent.

Qualis fuerit secundum animam homo ante peccatum.

UTRUM in perfectione stature & vultus membrorum procrearentur filii.

DE triplici scientia hominis ante lapsum.

UTRUM etiam in sensu paruuli nascerentur.

UTRUM homo prescius fuerit eorum, quae sibi futura erant.

DE duobus bonis, altero hic dato, altero promisso.

DISTINCT. XXIV.

DISTINCT. XXI.

DE gratia hominis & potentia ante casum.

DE inuidia diaboli, qua ad tentandum accessit.

DE adiutorio homini in creatio- ne dato quo stare poterat.

DE forma in qua venit.

DE libero arbitrio.

DE calliditate serpentis.

DE sensualitate.

UTRUM elegerit serpentem, vt per eum tentaret diabolus.

DE ratione & partibus eius.

DE modo tentationis.

DE simili ordine peccandi in nobis, & in primis parentibus.

DE duplici specie tentationis.

Quod in nobis est vir, & mulier, & serpens.

Quare peccatum hominis, & non angeli remediabile sit.

DE spiritali coniugio viri, & mulieris in nobis.

Quod non solum viro praeceptum fuit datum.

Qualiter per ista tria in nobis committitur tentatio.

Quando mulier manducat solo cibum vetitum.

Quan-

- Quando etiam vir manducat. *Quod cogitatio boni precedit fi-*
dem. H
 ibip. *Quando sit veniale vel mortale* *Quod intellectus & cogitatio-*
peccatum. I *nem boni, & dilectionem praeue-*
nit. H
Quibus modis accipitur, sensua- L *An per liberum arbitrium bonū*
litas in scriptura. L *operatur homo sine gratia.* H
 DISTINCT. XXV. *Vtrum vna & eadem gratia sit,*
Definitio liberi arbitrii secun- A.B.C *qua dicitur operans & cooperans.* I
dum Philosophos. A.B.C
Qualiter in Deo accipitur libe- D *Quomodo gratia meretur au-*
rum arbitrium. D *geri.* K
Quod angeli & sancti liberum E *De tribus generibus bonorum.* K
habent arbitrium. E
Quod liberius erit liberum arbi- K
trium, quando peccare non pote- E *In quibus bonis sit liberum arbi-*
runt. E *trium.* L
 De differentia libertatis liberi *DISTINCT. XXVII.*
 arbitrii secundum diuersa tempo- *De virtute, quid sit, & quid a-*
 ra. F *ctus eius.* A
 De quatuor statibus liberi ar- *De gratia, qua liberat volunta-*
 bitrii. G *tem, si virtus est vel non.* C
 De corruptione liberi arbitrii *Quomodo ex gratia incipiunt*
 peccatum. H *bona merita: & de qua gratia hoc*
 De tribus modis libertatis liberi *intelligatur.* D
 arbitrii, à necessitate, à peccato, à *Quod bona voluntas gratiae prin-*
 miseria. I K.L.M *cipaliter est.* E
 De libertate, quae est ex gratia & *Qua ratione dicitur fides mere-*
 quae ex natura. N.O *ri iustificationem.* F
 DISTINCT. XXVI. *De muneribus virtutum, & de*
 De gratia operante, & cooperā- *gratia quae non est, sed facit me-*
 te. A *ritum.* G.H
 Quid sit voluntas. C.B *Quotidie est vsus virtutis & libe-*
 Quae sit gratia voluntatem bo- *ri arbitrii: sed virtutis principalis*
 nam praeueniens. D *ter.* L
 Quod bona voluntas, quae praeue- *Quidam putant virtutes bonos*
 nitur gratia, quaedam Dei bona pra- *vsus esse liberi arbitrii, id est, actus*
 uenit. E.F.G *meatus.* K.L

DISTINCT. XXVIII.

De heresi Pelagiana.

A p a.

Quomodo Pelagiani dictis Augustini vtuntur in testimonium sui erroris.

B. C

Quomodo Augustinus verba illa: determinet in retractationibus.

De heresi Iouiniani & Manichæi, quas collidit Hieronymus.

H

DISTINCT. XXIX.

Vtrum homo ante peccatum egerit gratia operante, & cooperante.

A

Si homo ante lapsum virtutes habuerit.

B

De eiectione hominis de paradiso.

C

Quomodo intelligendum sit illud, ne sumat de ligno vitæ, & viuat in æternum.

D

De flammeo gladio ante paradysum posito.

E

An ante peccatum homo comederit de ligno vitæ.

F. G

DISTINCT. XXX.

Quod per Adam peccatum, & à patribus transeat in filios: an sepeña transit in posteros.

A

Vtrum illud peccatum, quod trāsit, fuerit originale vel actuale.

B

Quidam putant fuisse actuale.

B

Quomodo assignant illud intras se in mundum.

C

Quod originale peccatum vere fuit, quod transit in posteros.

D

Quid sit originale peccatum.

E

Quod originale peccatum est ca

Quod originale peccatum dicitur fomes peccati, id est, concupiscentia.

Quid nomine concupiscentia intelligitur, quæ fomes est peccati.

Quod per Adam originale peccatum intrauit in omnes, id est, concupiscentia.

An sit originale peccatum, in quo omnes peccauerunt.

Ex quo sensu dictum est per inobedientiam vitus multi sunt constituti peccatores.

Quod originale peccatum in Adam fuit, & in nobis est.

Quomodo omnes dicuntur in Adam fuisse, quando peccauit, & ex eo descendisse.

Quod nihil extrinsecum conuertatur in humanam substantiam, quæ est ex Adam.

DISTINCT. XXXI.

Quomodo originale peccatum à patribus transeat in filios: an secundum animam: an secundum carnem.

Quod per carnem introducit peccatum: & quomodo, ostendit.

Carnis corruptionis causam ostendit, ex qua peccatum fit in anima.

Quare dicitur peccatum esse in carne.

Vtrum

Virum causa originalis peccati, quæ est in carne, sit culpa vel pœna.

E F G

Quare dicitur originale peccatum.

H I

DISTINCT. XXXII.

Quomodo originale peccatum dimittitur in baptismo.

A B

Utrum fœditas, quam ex libidine trahit in baptismo diluatur.

C

Utrum illius concupiscentiæ Deus sit author.

D

Quare illud peccatum imputetur animæ.

E

Utrum illud peccatum sit necessarium vel voluntarium.

F

Quare Deus iungit animam corpori sciens eam demaculari.

G

An anima sit talis, qualis à Deo creatur.

H

An animæ ex creatione sint in donis naturalibus æquales.

I

DISTINCT. XXXIII.

An peccata omnium precedentium Patrum paruuli originaliter trahant, ut peccatum Adæ.

A

B C

Quomodo in illo primo vno peccato plura reperiuntur.

D E

An peccatum Adæ sit grauius ceteris.

F G

An illud peccatum sit primis parentibus dimissum.

H

Quomodo peccata parentum visitentur in filios, & non visitentur.

I K L M N

DISTINCT. XXXIII.

De peccato actuali.

A

Quæ fuerit causa secundaria primi peccati.

B

Quæ fuerit secundaria causa malorum.

C

Quod nisi in bona re sit malum.

D E

Quod in his fallit dialecticorum regula de contrariis.

E G H

DISTINCT. XXXV.

Quid sit peccatum.

A B C

Utrum malus actus in quantum peccatum est, sit corruptio vel priuatio boni.

D E F G H I K

Quomodo peccatum possit corrumpere bonum, cum nihil sit.

L M

Qualiter se homo elongat à Deo.

N

An pœna sit priuatio boni.

O

DISTINCT. XXXVI.

Quod quedam simul sunt peccata & pœna peccati: quedam peccata & causa peccati.

I

Alia vero peccata & causa & pœna peccati.

A

An peccatum sit causa peccati in quantum peccatum est.

B

Quod non omne peccatum est pœna peccati.

C

Utrum peccata aliqua essentialiter sint sine peccato.

D E

Quod cum peccatum sit pœna peccati, peccatum est ab homine: pœna à Deo.

F

De quibusdam, quæ indubitanter sunt peccata & pœna, & in quantum eas patimur peccata non sunt.

G H I

I

D I

DISTINCT. XXXVII.

Quod aliqui putant malos actus
nullo modo esse à Deo. A.B.C

Ex quo sensu dictum sit, Deus
non est mali auctor. D.E

DISTINCT. XXXVIII.

De voluntate & eius fine. A

Quid sit bonus finis, scilicet cha-
ritas. B

Quod omnes bonae voluntates v-
num finem habent, & tamen qua-
dam diuersos fines sortiuntur. C

De differentia voluntatis, & in-
tentionis, & finis. F.G

DISTINCT. XXXIX.

Quare voluntas dicitur pecca-
tū, cum sit de naturalibus, quorum
nullum aliud peccatum est. A

Quare actus voluntatis sit pec-
catum, si aliarum potentiarum nō
sunt peccata. B

Ex quo sensu dicitur naturali-
ter omnis homo velle bonum. C

DISTINCT. XL.

An ex fine omnes actus pensari
debeant, A

Ex quo affectu vel fine omnes
sint boni vel mali. B.C.D

DISTINCT. XLI.

An omnis intentio, & actio in-
fidelium sit mala. A.B

Quibus modis dicatur bonum. C

Quomodo intelligitur illud pec-
catum adeo est voluntarium, vt nul-
lo modo sit peccatum, si non sit vo-
luntarium. D

Et illud, nusquam nisi in volun-
tate peccatum est.

Et item, non nisi in voluntate
peccatur.

Quod mala voluntas est volunta-
rium peccatum.

DISTINCT. XLII.

An voluntas & actio mala in e-
odem, & circa idem sint vnum pec-
catum vel plura. A.B.C

Si peccatum ab aliquo commis-
sum in eo sit, vsquequo poeniteat. C

Quibus modis accipiatur reat-
tus. E

De modis peccatorum. F

Quomodo differant delictum &
peccatum. G

De septem principalibus vitii-

De superbia.

Quomodo superbia dicatur ve-
dix omnium malorum, & cupi-
ditas: cum superbia non sit cupi-
ditas. I

DISTINCT. XLIII.

De peccato in Spiritum S.

Vtrum omnis obstinatio sit pec-
catum in Spiritum S.

Qualiter accipiatur peccatum
in Spiritum sanctum. C.D

DISTINCT. XLIII.

De potentia peccandi, an sit homi-
ni vel diabolo à Deo. A

An aliquando resistendum
potestati. D

FINIS.

PETR

PETRI LOM-
BARDI EPISCOPI
PARISIENSIS SEN-
TENTIA RVMLI-
BER II.

DE RERV M CORPORA-
LIV M ET SPIRITVALIV M CREA-
tione & formatione, aliisque pluri-
bus eò pertinentibus.

*Vnum esse rerum principium ostendit, non plura,
ut quidam putaverunt.*

DISTINCT. I. A

CREATIONEM rerum insinuās scri-
ptura, Deum esse creatorē initium-
q; temporis atq; omnium visibilium,
vel invisibilū creaturarum in pri-
mordio sui ostēdit, dicens: In princi-
pio creavit Deus cælum & terram. His n. verbis
Moyses spiritu Dei afflatus, in vno principio à Deo
creatore mundum factū refert, elidēs errorē quo-
rundam plura sine principio fuisse principia opi-
nantium. Plato namque tria initia existimavit:
Deum scilicet, exemplar & materiam, & ipsa in-
creata sine principio, & Deū quasi artificem non
creatorem. Creator enim est qui de nihilo aliquid
facit. Et creare proprie est de nihilo aliqd facere.
Facere vero non modo de nihilo aliquid operari:
sed etiam de materia. Vnde & homo & angelus
dicitur aliqua facere, sed non creare: vocaturque

*De creatione
humana na-
tura quantū
ad principū
efficientis in
generali.
Genes. i.
Plato dicit
tria princi-
pia esse. Ex
qua ratione
proprie dici-
tur crea:or,
& quid sit
creare, &
quid facere.*

T 2 factor,

factor siue artifex, sed non creator. Hoc n. nomen
soli Deo propriè cōgruit, qui & de nihilo quēdam,
& de aliquo aliqua facit. Ipse est ergo creator & op-
ifex & factor, sed creationis nomen sibi ppriè re-
tinuit, alia vero etiam creaturis communicauit.
In scriptura tamen sæpè creator accipitur tanquā
factor, & creare tanquam facere, sine distinctione
significationis.

*Quod hæc verba: scilicet agere & facere, & huiusmodi,
non dicuntur de Deo secundum eam ra-
tionem quā dicuntur de
creaturis.*

*Aug. ca. 18.
l. 1. de gene-
si ad literam
in princip.*

*Ex quo sen-
su dicitur
Deus ali-
quid facere:*

Veruntamen sciendum est, hæc verba, scil. crea-
re, facere, agere, & alia huiusmodi de Deo nō pos-
se dici secundum eam rationem quā dicuntur de
creaturis. Quippè cum dicim⁹ eum aliquid facere
non aliquē in operando motum illi inesse intelli-
gimus, vel aliquā in laborando passionē, sicut no-
bis solet accidere: sed eius sempiternæ voluntatis
nouum aliquē significamus effectum, i. æterna ei⁹
voluntate aliquid nouiter existere. Cum ergo ali-
quid dicitur facere, tale est, ac si dicatur, iuxta ei⁹
voluntatem, vel per eius voluntatem aliqd noui-
ter cōringere vel esse: vt in ipso nihil noui contin-
gat: sed nouum aliqd sicut in ei⁹ æterna volunta-
te fuerat, fiat sine aliqua motione vel sui mutatio-
ne. Nos vero operando mutari dicimur, q̄a moue-
mur. Non n. sine motu aliqd facimus. Deus ergo
aliquid agere vel facere dicitur, quia causa est re-
rum nouiter existentium: dum eius voluntate res
nouæ esse incipiunt, quæ ante nō erant absq̄ ipsi⁹
agitatione: vt act⁹ propriè dici nō queat: cum vi-
delicet act⁹ omnis in motu cōsistat: in Deo autem
motus nullus est. Sicut ergo ex calore solis aliqua
fieri cōtingit, nulla tamē in ipso, vel in eius calore
facta motione vel mutatione: Ita ex Dei voluntate
noua habēt esse sine mutatione authoris, q̄ est v-
num

num, & solum & omnium principium. Aristot. *Circa finē*
 vero posuit principia scilicet materiam & speciē, *1. de gene-*
 & tertium operatorium dictum mundum quoq; *ratione.*
 semper esse & fuisse.

Quod catholicum est, docet.

C

Horum ergo & similium errorem Spiritus san-
 ctus euacuās, veritatisq; disciplinam tradēs, Deū
 in principio temporum mundum creasse & ante
 tempora æternaliter extitisse significat, ipsi⁹ æter-
 nitatē & omnipotentiam cōmendans. Cui voluisse,
 facere est: q̄a vt prædiximus ex eius voluntate, &
 bonitate res nouæ existunt. Credam⁹ ergo rerum
 creatarum celestium, terrestrium, visibilium vel
 inuisibilium causam non esse nisi bonitatē crea- *Aug in En-*
 toris, qui est Deus vnus & ver⁹. Cuius tāta est bo- *chiridi. ca. 9.*
 nitas, vt summē bonus beatitudinis suæ, qua æter- *in fine in*
 naliter beatus est, alios velit esse participes: quam *1072. 3.*
 videt & communicari posse, & minui omnino nō
 posse. Illud ergo bonum quod ipse erat, & quo bea-
 tus erat, sola bonitate nō necessitate aliis cōmu-
 nicari voluit: quia summē boni erat, pdesse velle,
 & omnipotentissimi nocere non posse.

Quare rationalis creatura facta sit.

D

Et quia non valet eius beatitudinis particeps
 existere aliquis nisi per intelligentiam: q̄ quanto
 magis intelligitur, tāto plenius habetur: fecit De⁹
 rationalem creaturam quæ summum bonum in-
 telligeret, & intelligēdo amaret, & amando possi-
 deret, ac possidēdo frueretur. Eāq; hoc modo di-
 stinxit, vt pars in sui puritate permaneret, nec cor-
 pori vniretur, scilicet angeli: pars corporis iungere-
 tur, scilicet animæ. Distincta est utiq; rationalis crea- *Quomodo*
 turain incorporeā & corpoream: & incorporea q- *distincta sit*
 dē angel⁹, corporea vero hominovocatur ex anima *rationalis*
 rationali & carne subsistens: Conditio ergo ratio- *creatura.*
 nalis creaturæ primā causā habuit Dei bonitatē.

T 3

Qua-

Quare creatus sit homo vel Angelus.

*Lib. 1. c. 32.
Tom. 3. ad
prim.*

Ideo q̄ si queratur quare creatus sit homo vel angelus? Breui sermone responderi potest, propter bonitatem eius. Vnde August. in libr. de doctrin. Christ. Quia bonus est Deus, sumus: & in quantum sumus, boni sumus.

Ad quid creata sit rationalis creatura.

ET si queritur ad quid creata sit rationalis creatura? Respondeatur ad laudandū Deum, ad seruiendum ei, ad fruendum eo: in quib⁹ proficit ipsa, nō Deus. Deus n. perfectus, & summa bonitate plen⁹, nec augeri potest, nec minui. Quod ergo rationalis creatura facta est à Deo, referendum est ad creatoris bonitatem, ad creaturæ utilitatem.

Breuiissima responsio cum queritur, quare vel ad quid facta sit rationalis creatura.

Cum ergo queritur quare vel ad quid facta sit rationalis creatura? Breuissimè responderi potest, ppter Dei bonitatem, & suam utilitatem. Utile nempe ipsi est seruire Deo, & frui eo. Factus ergo angelus siue homo propter Deum dicitur esse: nō quia creator De⁹ & summè beatus, alterutri⁹ indigerit officio, qui bonorum nostrorū nō eget: sed vt seruiret ei ac frueretur eo, cui seruire regnare est. In hoc ergo proficit seruiens, nō ille cui seruitur.

Sicut factus est homo vt seruiret Deo: sic mundus vt seruiret homini.

ET sicut factus est homo propter Deum, i. vt ei seruiret, ita mundus factus est propter hominem, scil. vt ei seruiret. Positus est ergo homo in medio vt ei seruiret, & ipse seruiret: vt acciperet vtrūq̄, & resfleret totum ad bonum hominis, & quod accepit obsequium, & quod impedit. Ita enim voluit Deus sibi ab homine seruari, vt ea seruitute non Deus, sed homo seruiēs iuuaretur: & voluit vt mundus seruiret homini, & exinde similiter iuuaretur homo. Totum ergo bonū hominis erat, & q̄ factu

1. Cor. 3. d.

factum est propter ipsum, & propter quod ipse factus est Omnia n. (vt ait Apost.) nostra sunt, scilicet superiora & equalia & inferiora. Superiora quod de nostra sunt ad perfruendum, vt Deus Trinitas. Equalia, ad continuendum, scilicet. angeli. Quia etiam nobis modo superiores sunt, in futuro erunt equalia: qui & modo nostri sunt, quia ad vsum nobis sunt, sicut res dominorum dicuntur esse famulorum, non dominio, sed quia ad vsum eorum, ipsi quoque angeli in quibusdam scriptura locis nobis seruire dicuntur, dum propter nos in ministerium mittuntur.

*Quomodo
omnia no-
stra sunt.*

Ad Heb. 1. d

Quomodo dicitur aliquando in scriptura homo factus est propter reparationem angelici casus. I

DE homine quoque in scriptura interdum reperitur, quod factus sit propter reparationem angelicæ ruine, quod non est intelligendum, quia si non fuisset homo factus si non peccasset angelus: sed quia inter alias causas, scilicet. principales, hæc etiam non nulla causa exitit. Nostra ergo sunt superiora & equalia Nostra etiam sunt inferiora: quia ad seruiendum nobis facta.

Quare ita sit homo institutus vt anima sit vnita corpori. K

Solet etiam quæri cum maioris dignitatis videtur esse anima si absque corpore permansisset: cur vnita sit corpori? Ad quod primo dici potest: quia Deo voluit, & voluntatis eius, causa quærenda non est. Secundo autem potest dici, quod ideo Deus voluit eam corpori vniri, vt in humana ostenderet conditione nouum exemplum B. vnionis, quæ est inter Deum & spiritum. in qua diligitur ex toto corde, & videtur facie ad faciem. Putaret n. creatura se non posse vniri creatori suo tanta propinquitate, vt eum tota mente diligeret & cognosceret, nisi videret spiritum qui est excellentissima creatura tam infimæ, i. carni quæ de terra est, in tanta dilectione vniri, vt non valeat arctari ad hoc vt velit eam relinquere: sicut ostendit Apo-

Prima causa.

Secunda causa.

*Matth. 12. d
1. ad Cor. 13.*

1. ad Cor. 3. a dit Apostolus dicens: Nolumus corpore expoliari, sed superueſtiri, per q̄ ostenditur spiritum creatum spiritui increato ineffabili amore vniri. Pro exemplo ergo future societatis, quæ inter Deum & spiritum rationalem in glorificatione eiusdem perficienda erat, animam corporeis indumentis & terrenis m̄tionibus copulauit: luteaq; materiã fecit ad vitæ sensum vegetare: vt sciret homo, q̄ si potuit De⁹ tā dispari naturã corporis, & anime in federationẽ vnã, & in amicitiam tantam cõiungere, nequaquã ei impossibile futurum rationalis creaturæ humilitatẽ, licet longẽ inferiorem, ad suæ gloriæ participationem sublimare. Quia ergo p̄ exemplo rationalis spiritus in parte vsq; ad consortium terreni corporis humiliat⁹ est: ne fortẽ in hoc nimis depressus videretur, addidit Dei providẽtia, vt postmodum cum eod. corpore glorificato ad consortium illorum, qui in sua p̄manferunt puritate, sublimaretur, vt q̄ minus ex dispensatione creatoris sui acceperat cõditus, postmodum per gratiam eiusdẽ acciperet glorificat⁹. Si ergo conditor noster Deus rationales spiritus varia fortẽ p̄ arbitrio voluntatis suæ disponẽs, illis quos in sua puritate reliquerat, sursũ in cælo m̄tionẽ, illis vero quos corporibus terrenis sociauerat, deorsum in terra habitationẽ constituit: vtrĩque regulã imponens obedientiæ, quatenus & illi ab eo vbi erant, non caderẽt, & isti ab eo vbi erãt, ad id vbi non erant ascenderent. Fecit itaq; De⁹ hominem ex duplici substantia, corpus de terra componens, animam vero de nihilo faciens. Ideo etiam vnitz sunt animæ corporibus, vt in eis Deo famulantes maiorem mereantur coronam.

Post sacramentum Trinitatis de creatura tripartita agendum est, & prius de digniori, id est, angelica.

Ex præmissis apparet rationalem creaturam in
ange-

angelicam, & humanā fuisse distinctam: quarum altera est tota spiritualis, id est, angelica: altera ex parte spiritualis, & ex parte corporalis, i. humana. Cū itaq; de his tractandum sit, scil. de spirituali & corporali creatura, de rationali, & de non rationali: primo de rationali & spirituali, id est, de angelis agendū videtur: vt à cōtuitu creatoris ad cognitionē creaturæ dignioris ratio nostra incedat: deinde ad considerationē corporeę, tam illi⁹ quę est rationalis, quā illius quę non est rationalis descendat, vt Trinitatis increatę sacramentum tripartitę creaturę, eique concretorum atq; contingentium sequatur documentum.

QVÆ CONSIDERANDA SVNT

de angelica naturā.

DISTINCT. II.

A

DE angelica itaq; naturā hęc primo consideranda sunt, quando creata fuerit, & vbi, & qualis facta sit dum primum conderetur. Deinde qualis effecta auersione quorundam, & cōuersione quorundam. De excellentia quoq; & ordinibus, & donorum differentia, & de officiis, ac nominibus, aliisque pluribus aliqua dicenda sunt.

Agit in specialibus de conditione spiritualis creaturę, scilicet angelicę qualis facta sit.

Quando facti sunt angeli prius dicit, in quo videntur sibi obuiare auctoritates.

B

Quędam auctoritates videtur innuere quod ante omnem creaturā creati sunt angeli: Vnde illud. Primo omnium creata est sapientia: q̄ intelligitur de angelica naturā quę in scriptura sæpè vita, sapiētia & lux dicitur. Nam sapiētia illa quę Deus est, creata nō est: Filius n. sapientia patris est genita, non facta nec creata, & tota Trinitas vna sapientia est, quę non facta nec creata est nec genita vel pcedēs De angelica ergo vita illud accipiendū est, de qua dicit scriptura, quando facta est, scilicet primo omnium. Sed rursus alia scriptura dicit: In principio creauit Deus cælum & terram,

Eccles. i. a.

Genes. i. a.

T 5 Et in

Psalms. 101.

Et in Propheta: Initio tu Domine terram fundastis & opera manuum tuarum sunt celi. Et videtur contrarietas quaedam oriri ex assertionibus istis. Nam si primo omnium creata est sapientia, omnia post ipsam facta videntur: & ita post ipsam facta videntur celum & terra, & ipsa facta ante celum & terram. Item si in principio creavit Deus celum & terram, nihil factum est ante celum & terram, nec ipsa sapientia facta est ante celum & terram. Cum ergo contraria videatur, nec in divina scriptura fas sit sentire aliquid esse contrarietatis, requiramus intelligentiam veritatis.

Quid tenendum sit docet premissas auctoritates determinando.

Videtur itaque hoc esse tenendum, quod simul creata est spiritualis creatura, i. angelica, & corporalis: secundum quod potest accipi illud Salomonis: Qui vivit in æternum creavit omnia simul, i. spirituales & corporales naturas: & ita non prius tempore creati sunt angeli, quam illa corporalis materia quatuor elementorum: & tamen primo omnium creata est sapientia: quia etsi non tempore, præcedit tamen dignitate. Quod autem simul creata fuerit corporalis spiritualisque creatura, Augustinus super Genesim aperte ostendit, dicens, per celum & terram spirituales corporalesque creaturas intelligi. & hæc creata sunt in principio, scilicet, temporis vel in principio, quia primo facta sunt.

Quod nihil factum est ante celum & terram, nec etiam tempus: cum tempore enim creata sunt, sed non ex tempore.

Ante ea nihil factum est: nec etiam tempus factum est ante spirituales, scilicet angelicam naturam, & ante corporales, scilicet, materiam illam quatuor elementorum confusam. Illa enim cum tempore creata sunt, nec ex tempore, nec in tempore. Sicut nec tempus in tempore creatum est, quia

*Eccle. 18. a
Quod simul
creata fuerit
corporalis,
& spiri-
tualis crea-
tura auctori-
tate format.
Lib. 1. cap. 1.
Tom 3.*

quia non fuit tempus antequam esset cœlū & terra. Vnde August. in lib. de Trin. dicit, quod De⁹ fuit Dominus antequam tempus esset, & non in tempore cœpit esse Dominus: quia fuit Dominus temporis, quando cœpit esse tempus: nec utique tempus cœpit esse in tempore, quia non erat tempus antequam inciperet tempus.

Quod simul cum tempore, & cum mundo cœpit corporalis, & spiritualis creatura.

*Cap. 16 ad
principium
Lib. 5.*

Simul ergo cum tempore facta est corporalis, & spiritualis creatura, & simul cum mundo: nec fuit ante angelica creatura q̄ mundus: quia ut ait Aug.

In Tomo 3.

Nulla creatura, creata est ante secula: sed à seculis cum quibus cœpit. Hieron. tamen super epistolam ad Titum aliud videtur sentire dicens: Sex milia

*Lib. de Ge-
nesi ad lita-
ram 5.*

secundum nostri temporis implētur annorum, & quantas prius æternitates, quanta tempora, quanta seculorum origines fuisse arbitrandum est: in

*Cap. 19. non
longe à me-
dio.*

quibus angeli, throni, dominationes, cæteriq; ordines seruijunt Deo absq; temporum vicibus atq; mensuris, & Deo iubente substituerunt? His verbis

*In Tom. 9.
Hieron. ad
principium
cap. 1.*

quidam adhærentes dixerunt, cum mundo cœpisse tēpus seculare: sed ante mundum extitisse temp⁹ æternum sine mutabilitate, & in eo immutabi-

ter & intemporaliter astruunt angelos Deo iubente substituisse, eiq; seruisse. Nos autem quod pri⁹ dictum est pro captu intell gentiæ nostræ magis ap-

probamus, saluā tamē reuerentia secretorum, in quibus nihil temere asserendum est. & illud Hier. dixisse non ita sentiendo, sed aliorum opinionem

referendo arbitramur.

Vbi angeli mox creati fuerint: in empyreo scilicet, quod statim factum repletum est angelis.

F.

Iam est ostensum quando creata fuerit angelica natura, nunc autem attendēdum est vbi facta fuerit. Testimoniis quarundā autoritatū euidē er

mōstratur angelos ante casum fuisse in cœlo, & inde cor-

de cor-

Luc. 1. 10. c.

Genes. 1. 2

*Strabus in
glo. ordina-
ria ad prin-
cipium c.
1. Genesios.
Iob. 38. 4*

*Beda in gl.
ordinaria
ad c. 1. Ge-
nesios in
principio
creavit.
Aug. lib. de
Genesi ad
literam 1.
cap. 1. ad
medium.*

de corruisse quosdā ppter superbiam: alios verō q
nō peccauerunt illic pstitisse, vnde Dominus in E
uāgelio ait: Videbā sathanā tanq̄ fulgur de celo ca
dentē; nec appellatur hoc cælum firmamētum q̄
secunda die factum est: sed cælum splēdidum q̄ di-
citur empyreum, i. igneum à splēdore nō à calore
quod statim factum angelis est repletum: quod est
supra firmamentum, & illud empyreum quidam
expositorum sacrę scripturę nomine cęli intelli-
gi volunt: vbi scriptura dicit: In principio creauit
Deus cælum & terram. Cælum inquit Strabus non
visibile firmamentum hic appellat sed empyreū,
i. igneum vel intellectuale: quod nō ab ardore sed
à splēdore dicitur: quod statim factum repletum
est angelis. vnde Iob: Vbi eras cum me laudabant
astra matutina, & cætera. De hoc quoq̄ Beda ita
ait: Hoc superius cælum quod à volubilitate mū-
di secretum est, mox vt creatum est, sãctis angelis
impletum est: quos in principio cum cælo & terra
conditos testatur Dominus dicens: Vbi eras cum
me laudabant astra matutina, & iubilarēt omnes
filii Dei: Astra matutina & filios Dei eosdem an-
gelos Dei vocat. Cælum enim in quo posita sunt
luminaria, non in principio, sed secunda die factū
est. Ex his liquet quod in empyreo omnes angeli
fuerunt ante quorundam ruinam, simulq̄ creati
sunt angeli cum cælo empyreo, & cum informi
materia omnium corporalium.

*Quod simul creata est visibilium rerum materia & in-
visibilium natura & vtraque informis secun-
dum aliquid & formata secun-
dum aliquid.*

Simul ergo visibilium rerum materia & inuisi-
biliū natura cōdita est: & vtraq̄ informis fuit se-
cundum aliqd & formata secū dum aliquid. Sicut
enim corporalium materia confusa & permixta
(quæ secundū Gręcos dicta est chaos) in illo exor-
dio

diō conditionis primariæ & formam confusionis habuit, & non formam distinctionis & discretio- nis, donec postea formaretur atq; distinctas reci- peret species: ita spiritalis & angelica natura in sua cōditiōe secundum naturæ habitum forma- ta fuit: & tamē illam quam postea per amorem & conuersionem à creatore suo acceptura erat for- mam non habuit: sed erat informis sine illa. Vnde Aug multipliciter exponens præmissa verba Ge- nesis, per cælum dicit intelligi informem naturam vitæ spiritalis, sicut in se potest existere non cō- uersa ad creatorem in quo formatur: per terram, corporalem materiam sine omni qualitate, quæ apparet in materia formata.

Quomodo dicat Lucifer secundum Esaiam: Ascen- dam in cælum, & ero similis altissimo: cum esset in cælo.

H

Hic quæri solet, si in cælo empyræo fuerunt an- *Esai. 14 d*
geli quum statim facti sunt, quomodo (vt legitur in Esa.) dicit Lucifer: Ascendam in cælum, & ex- altabo solium meum, & ero similis altissimo? Sed ibi cælum vocat Dei celsitudinē, cui parificari vo- lebat: & est tale, ascendam in cælum, id est, ad æ- qualitatem Dei.

QVALES FACTI FVERINT ANGELI,
& quatuor eis attributa sunt in ipso ini- tio suæ conditionis.

DISTINCT. III.

A

ECCE ostēsum est vbi angeli fuerint mox vt cre- ati sunt. Nunc cōsequēs est inuestigare, quales facti fuerint in ipso primordio suæ conditionis: & quatuor quidē angelis videntur esse attributa in initio subsistētiae suæ, scil. essentia simplex, id est, indiuisibilis, & immaterialis, & discretio psona- lis, & per rationē naturaliter insitam intelligētia, memoria, & voluntas siue dilectio: liberum quo- que

liberum arbitrium, id est, inclinadē voluntatis, siue ad bonum, siue ad malum facultas. Poterant enim p liberum arbitrium sine violentia & coactione ad vtrumlibet propria voluntate deflecti.

*An omnes angeli fuerint aequales in tribus, sci-
licet in sapientia, in essentia, in liber-
tate arbitrii.*

Hic considerandum est, vtrum in sua substantia spiritali & sapientia rationali & libertate arbitrii, q̄ omnibus inerant, omnes aequales fuerint: vt sic prima cōsideratio de substantia: secūda de forma: tertia de potestate. Persona quippe substantia est: sapientia forma: arbitrium potestas: & ad substantiā q̄dem pertinet naturæ subtilitas: ad formam verò intelligentiæ perspicacitas: & ad potestatem rationalis voluntatis habilitas. Illę ergo essentię rationales, quę personæ erāt, & spiritus erant, naturā q̄ simplices, & vita immortales, differētē essentia reunitatē, & differētē sapientiæ perspicacitatem, atque differētē arbitrii libertatem & habilitatem rectē habuisse intelliguntur: sicut in corporibus nonnulla differentia est secundum essentiam ac formā & pondus. Quædam n. aliis meliorem ac digniorē essentiam & formam habent: & alia aliis leuiora atq; agilia sunt. Ad hunc ergo modum credendum est illas spirituales naturas conuenientes suæ puritati & excellentiæ: & in essentia & in forma & in facultate differētias accepisse in exordio suæ conditionis: quibus alii inferiores, alii superiores Dei sapientia constituerētur, aliis maiora, aliis minora dona præstatis: vt q̄ tūc per naturalia bona aliis excellebant, ipsi etiā post per munera gratiæ iisdē præessent. Qui n. natura magis subtiles, & sapientia amplius perspicaces creati sunt: hi etiam maioribus gratiæ muneribus præditi sunt, & dignitate excellentiores aliis constituti. Qui vero natura minus subtiles & sapientia mi-

etiam minus perspicaces conditi sunt, minora gratie
dona habuerunt, inferioresque constituti sunt, sa-
pientia Dei equo moderamine cuncta ordinantis.
In ipsa facultate arbitrii differentia animaduertē-
da est secundum differentem naturam virtutem & dif-
ferentem cognitionis & intelligentiam vim. Et sicut
differens vigor & subtilitas nature infirmitatem non
adducit, minorum cognitio sapientiam ignorantiam
non ingerit: sic libertas inferior nullam arbitrio
necessitatis voluntatem imponit.

Sap. II. 6

Que communia & equalia habuerunt angeli. C

Et sicut in predictis angeli differebant: ita & quā-
dam communia & equalia habebant, quod spiri-
tus erant, quod indissolubiles, & immortales e-
rant, commune omnibus & equaliter erat. In subti-
litate vero essentiae, & intelligentia sapientiae, &
libertate voluntatis differentes erant. Has distinctio-
nes intelligibiles inuisibilium naturarum ille solus
comprehendere potuit & ponderare, qui cuncta
fecit in pondere, numero, & mensura.

*An boni vel mali, iusti vel iniusti, creati sint an-
geli, & an aliqua mora fuerit inter crea-
tionem & lapsum.* D

Illud quoque inuestigatione dignum videtur, quod
etiam à pluribus queri solet, utrum boni vel ma-
li: iusti vel iniusti creati sint angeli: & in aliqua mo-
ra fuerit inter creationem & lapsum: vel sine mo-
ra in ipso creationis exordio ceciderunt.

*Opinio quorundam dicentium angelos in malitia creatos,
& sine omni mora ruisse.* E

Putauerunt enim quidam angelos, qui ceciderunt,
creatos esse malos, & non libero arbitrio in mali-
tiam declinasse: sed etiam in malitia à Deo factos
esse, nec aliquam fuisse moram inter creationem
& lapsum, sed ab initio apostatasse: alios vero crea-
tos fuisse plenè beatos. Qui opinionem suam mu-
nunt auctoritate Aug. super Genes. ita dicentis.

Lib. II. c. 10
ad princip.

Nos

Ioan. 8. f

Lib. eod. in
fine 19. ca.
& initio
20. cōtinuo.

Iob. 40.

Nō frustra putari potest, ab initio tēporis diabō-
lū cecidisse, nec cum sanctis angelis p̄catū aliquā
do vixisse & beatū: sed mox apostatasse: vnde Do-
min⁹ ait, Ille homicida erat ab initio, & in veritā-
te nō stetit: vt intelligam⁹, q̄a in veritate nō ste-
tit: ex quo creatus est, qui staret si stare voluisset. I-
dē in eod. Nō frustra, inquit, putādū est ab ipso i-
nitio tēporis vel cōditionis suæ diabōlū cecidisse,
& nunquā in veritate stetit. Vnde quidā in hanc
malitiā libero arbitrio non esse flexum, sed in hac
quāuis à Deo putant esse creatū: secundum illud
beati Iob. Hoc est, inquit, initium figmenti Dei q̄
fecit Deus, vt illudatur ē: ab angelis eius. Et Pro-
pheta ait: Draco iste quē formasti ad illudēdum
ei. Tanquā primio factus sit mal⁹, inuid⁹ & diabo-
l⁹, nec voluntate deprauatus. His aliisq; testimoniis
vruntur q̄ dicunt angelosq; ceciderunt, creatos fu-
isse malos, & sine morā corruisse: eos verò qui p̄-
sisterunt, perfectos & beatos fuisse creatos astruūt
authoritate Aug. qui super Genes. dicit per cælum
significari creaturam spiritualem, quæ ab exor-
ditio quo facta est & perfecta & beata est semper.

*Alorum sententia probabilis qui dicunt omnes ange-
los creatos esse bonos: & aliquam morulam
fuisse inter creationem &
lapsum.*

ALIIS autē videtur omnes angelos creatos esse
bonos: & in ipso creationis initio bonos extitisse,
id est, sine vitio, iustosq; fuisse, i. innocentes, sed
nō iustos, i. virtutum exercitium habētes. Nondū
enim præditi erant virtutibus, quæ stantibus ap-
positæ fuerunt in cōfirmatione per gratiam: aliis
verò per liberum arbitrium superbientibus, & i-
deo cadētibus. Aliquā etiam fuisse morulā aiunt
inter creationem & lapsum vel cōfirmationē, &
in illa breuitate temporis omnes boni erant:
non

nō quidem per vsum liberi arbitrii, sed per creationis beneficium: & tales erāt qui stare poterāt, id est, nō cadere per bona creationis, & cadere per liberum arbitrium. Poterāt enim peccare & non peccare: sed nō poterant proficere ad meritū vitę, nisi gratia superadderetur, quę addita est quibusdam in confirmatione. Et ad hoc confirmandum vtuntur testimonio Aug. qui super Gen. dicit, angelicam naturā primo informiter creatam & celum dictam: postea formatam, & lucē appellatam, quando ad creatorē est cōuersa perfecta dilectione ei inhērēs: vnde pri^o dictū est: In principio creauit De⁹ celū & terrā: & postea subditum, Dixit De⁹ Fiat lux: & facta est lux: q̄a in primo agitur de creatione spiritalis naturę informis: postea de formatione eiusdē. Ratio quoq̄ obuiat illis, qui dicūt angelos creatos fuisse malos. Nō. n. potuit creator optim⁹ author mali esse: & ideo totū bonū erat, q̄ ex ipso illis erat: & totū bonum erat quoniā ex ipso totū erat. Hoc modo probatur q̄ boni erant omnes angeli quādo primo facti sunt: sed ea bonitate, quā natura incipiēs acceperat.

Aug. cap 3.
l. 1. ad prin.

Probationem Augustini contra illos inducit, qui dicunt factos angelos malos: verba etiam Iob determinat, quę illi pro se inducebant.

G

Ideoque Aug. exterminans opinionem eorum qui angelos creatos fuisse malos putāt, auctoritate & ratione probat bonos fuisse creatos: & verba pręmissa beati Iob, quę illi pro se inducebāt, quomodo sint intelligenda aperit dicens super Gen. Omnia, inquit, fecit Deus valde bona: Naturam ergo angelorum bonam fecit. Et quia iniustum est vt nullo merito hoc in aliquo quod creauit De⁹ dānet, nō naturā sed voluntatē malam puniendā esse credendū est, nec eius naturā significatā esse cū dicitur, hoc est initiū figmētī Dei, &c. Sed corpus aereū q̄ talivoluntati aptauit De⁹: vel ipsam

Lib. de Genesi ad litteram.

Lib. 11. ca.

22. in princ.

Ibidem ca.

22. in princ.

continuo.

V

ordi-

ordinationem Dei, in qua eum inuitum etiam fecit utilem bonis: & ipsius angeli, facturam: quae etsi praesciret Deus voluntate malum futurum, fecit tamen eum prouidens quanta de illo sua bonitate esset factururus. Fignētum ergo Dei dicitur quia cum sciret eum Deus voluntate malum futurum ut honis noceret, creauit tamen illum, ut de illo bonis prodesset: hoc autem fecit ut illudatur ei: illudatur enim ei, cum sanctis proficit tentatio eius. Sicut & mali homines quos Deus malos futuros prouidens creauit, tamen ad sanctorum utilitatem, illuduntur cum praestatur sanctis eorum tentatione profectus. Sed ipse est initium, quia praecipit antiquitate & principatu malitiae. Hæc autem illusio fit angelis malis, & hominibus malis, per angelos sanctos: quia subdit eis angelos malos & homines malos, ut non quātū nituntur, sed quātū finūtur possint nocere. Ecce aperte ostēdit qualiter prædicta uerba loquens intelligēda sint, & angelicam naturam bonam creatam esse asseruit:

Quomodo intelligenda sint uerba præmissa domini, disserit, et idem tradens angelos esse creatos bonos: & post creationem cecidisse.

*Aug. lib. ix.
ca. 23. in
principio.*

Deinde qualiter uerba domini quæ supra posuit accipiēda sint Aug. aperit: ubi etiam sua quæ prædixit uerba determinat, euidenter dicens angelos bonos fuisse creatos, & post creationem interposita aliqua morula cecidisse, ita inquiēs. Quod putatur diabolus nunquam in ueritate fuisse, nūquā beatā uitam duxisse, sed ab initio cecidisse: nō sic accipiēdū est, ut malus à bono Deo creat⁹ esse putetur, quasi ab initio non cecidisse diceretur. Nō. n. cecidit, si talis, scil. mal⁹. fact⁹ est: à quo. n. caderet? Factus ergo prius statim à ueritate se auertit propria potestate delectatus, beatæq; uitæ dulcedinē nō gustauit: quā acceptā nō fastidiuit, sed nolēdo accipere amisit. Sui ergo cas⁹ præsci⁹ esse nō potuit:

potuit: quia sapientia fructus est pietatis. Continuo autem ut factus est, credidit: non ab eo quod accepit sed ab eo quod acciperet si Deo subdi voluisset. Ecce hic aperte declarat angelos bonos creatos fuisse, & post creationem cecidisse: & fuit ibi aliqua morula licet breuissima. Quod Orig^{en} confirmat super Ezech. dicens. Serpens hostis contra-
 rius veritati non tamen à principio, nec statim supra pectus & ventrem suum ambulauit: sicut Adam & Eua non statim peccauerunt: ita & serpens aliquando fuit non serpens, cum in paradyso deliciarum moraretur: Deus enim malitiam non fecit. Ecce aperte dicit post creationem interposita morula cecidisse. Ideoque illa verba sic accipienda videntur. Homicida erat ab initio vel mendax, id est, statim post initium quando sibi æqualitatem Deo promisit, & seipsum occidit: qui homo dicitur in Euangelio. Nec in veritate stetit: quia in ea non fuit, sed ab initio temporis, id est, statim post initium temporis apostatauit. potest etiam & sic accipi illud. Ab initio homicida fuit vel mendax, id est, ex quo homo fuit conditus, quem per inuidiam in mortem præcipitauit & fallaciter seduxit. Ex prædictis ergo liquet angelos bonos omnes esse creatos, & post creationem quosdam cecidisse à bono, quod habuissent si perstitissent.

Quod triplex fuit sapientia in angelis ante casum vel confirmationem.

I Hic inquiri solet, quam sapientiam habuerint ante casum vel confirmationem? Erat in eis triplex naturalis cognitio, qua sciebant quod facti erant: & à quo facti erant, & cum quo facti erant: & habebant aliquam boni & mali notitiam, intelligentes quid appetendum vel respuendum illis foret.

An aliquam Dei habuerint dilectionem vel sui inuicem.

K Solet etiam quæri, virum aliquem Dei vel sui dilectionem inuicem habuerint. Ad quod dici potest,

V 2

rest,

Gen. 3. c. 02

rigenes 10.

2. homil. 1.

ante me-

dium.

Ibidem pat-

lo inferius.

Ioan. 2.

test, quod naturalem dilectionem habebant, & memoriam, intellectum, & ingenium, qua Deum & se aliquatenus diligebant, per quam tamen non merebantur.

AN PERFECTOS ET BEATOS CREAVIT Deus angelos, an miseros & imperfectos.

DISTINCT. IV.

*De habitibus beatitudinis & miseria angelorum.
Prom. 14. d.*

*Li. 11. ca. 17.
in princip.*

Post hæc videndum est, vtrum perfectos & beatos creavit Deus angelos, an miseros & imperfectos. Ad quod dici potest, quod nec in beatitudine, nec in miseria creati sunt. Miseri enim ante peccatum esse non potuerunt, quia ex peccato miseria est. Nam si non fuisset peccatum, nulla esset miseria. Beati quoque nunquam fuerunt illi qui ceciderunt, quia sui euentus ignari fuerunt, id est, peccati & supplicii futuri. Si enim lapsum suum præscierunt, aut vitare voluerunt, sed non potuerunt, & ita erant miseri: aut potuerunt, sed noluerunt, & ita erant stulti & maligni. Ideoque dicimus, quia non erant præscii euentus sui: nec eis data est cognitio eorum, quæ futura erant super eos. Boni vero & qui persistenterunt, forte suæ beatitudinis præscii fuerunt. Vnde August. super Genes. Quomodo inquit, beatus inter angelos fuit, qui futuri peccati atque supplicii præscius non fuit? Quæritur autem cur non fuerit? Forte hoc Deus reuelare diabolo noluit, quid facturus vel passurus esset: cæteris vero reuelare voluit, quod in veritate mansuri essent. His verbis videtur August. significare quod angeli qui corruerunt, non fuerunt præscii sui casus: ideoque beati non fuerunt. Et quod angeli qui persistenterunt beatitudinem sibi affuturam præsciuerunt, atque de ea certi in spe existerunt, vnde quodammodo iam beati erant. Et reuera si ita fuisset, posset illos dici aliquo modo fuisse beatos: alios vero non, quæsciuerunt euentum suum.

Quod d
quod

Sed
quam
confe

illi à c

non re

sit ipse

nat ip

pecca

turum

cecide

que a

ti non

rant,

in eod

gener

incert

in me

beati

Summ

ant

Ex

rueru

nem

quo f

runt,

lante

mod

beati

rel

Quo

Quod opinando Augustinus hoc dixit non asserendo, scilicet
quod angeli qui perstiterunt, præsci fuerunt futuri
boni. B

Sed hoc magis opinando & quærendo dicit Aug.
quam asserendo. Vnde & huic opinioni opponens
consequenter subdit. Sed quare discernebantur
illi à cæteris? ut Deus istis quæ ad ipsos pertinerent
non reuelaret, aliis vero reuelaret: cum non prius
sit ipse vltor quam aliquis peccator: nõ enim dam-
nat ipse innocentes. Hic videtur innuere, quod nec
peccaturis futurum malum, nec permansuris fu-
turum bonum reuelauerit. Ideoque nec illi qui
ceciderunt vnquam, nec illi qui perstiterunt vs-
que ad consummationem beati fuerunt: quia bea-
ti non poterant esse, si de beatitudine certi non e-
rant, vel si damnationis incerti erant. Vnde Aug.
in eodem. Dicere, inquit, de angelis quod in suo
genere beati esse possent damnationis vel salutis
incerti: quibus nec spes esset quod mutandi essent
in melius, nimia præsumptio est. Quomodo enim
beati esse possunt, quib? est incerta tua beatitudo.

Summam colligit prædictorum, confirmans omnes angelos
ante confirmationem vel lapsum non fuisse beatos, nisi
per beatitudinem accipiat illum statum in-
nocentia, in quo fuerunt an-
te casum. C

Ex prædictis consequitur quod angeli qui cor-
ruerunt, nunquam beati fuerunt, nisi beatitudi-
nem aliquis accipiat illum statum innocentia in
quo fuerunt ante peccatum. Illi vero qui perstite-
runt, aut suam beatitudinem futuram Deo reue-
lante præscierunt, & ita spei certitudine aliquo
modo beati fuerunt: vel incerti extiterunt suæ
beatitudinis, & ita aliter beati non fuerunt, quam
reliqui qui ceciderunt. Mihi autem quod po-
sterius dictum est probabilius videtur.

Lib. 8. ca.
eisdem paulo
inferius.

Aug. super
Gen. lib. 11.
cap. 19. in
principio.
Cap. 17. eius-
dem.

Ex Augu.
cap. 18. eius-
dem lib. 1.

Responsio ad id quod querebatur an angeli essent creati perfecti aut imperfecti. & dicitur quod perfecti fuerunt secundum aliquid, & imperfecti secundum aliquid. D

Ad hoc autem quod querebatur, vtrum perfecti vel imperfecti fuerint creati, dici potest, quia quodammodo perfecti fuerint, & quodam alio modo imperfecti. Non enim vno modo aliquid dicitur perfectum, sed pluribus.

Quod tribus modis dicitur perfectum secundum tempus, secundum naturam, & vniuersaliter perfectum. E

Dicitur namque perfectum tribus modis. Est enim perfectum secundum tempus, & perfectum secundum naturam, & est vniuersaliter perfectum. Secundum tempus perfectum est, quod habet quicquid tempus requirit, & cōuenit secundum tempus haberi, & hoc modo angeli erant perfecti ante confirmationem vel lapsum. Secundum naturam perfectum est, quod habet quicquid debitum est, vel expedit naturæ suæ ad glorificationem, hoc modo perfecti fuerunt angeli post confirmationem, & erunt sancti post resurrectionem. Vniuersaliter & summè perfectum est, cui nihil vnquam deest, & à quo vniuersa proueniunt bona, quod est solius Dei. Prima ergo perfectio est naturæ conditæ: secunda, naturæ glorificatæ: tertia naturæ increatæ.

Predicta breuiter tangit, addens quales fuerunt angeli in conuersione & auersione. F

Quales fuerint angeli in creatione ostensum est, boni scilicet, & non mali: iusti. i. innocentes, & perfecti quodammodo: alio vero modo imperfecti. Beati vero non fuerunt vsque ad confirmationem, nisi beatitudo accipiatur, vt iam dictum est, ille status innocentiae & bonitatis in quo conditi sunt.

DE

DE CONVERSIONE ET CONFIRMATIONE STANTIUM, & AUERSIONE & LAPSU CADENTIUM.

DISTINCT. V.

A

POST HÆC CONSIDERATIO ADDUCIT INQUIRERE, quales effecti sint, dum diuiderentur auersione & conuersione. Post creationē namq; mox quidam conuersi sunt ad creatorem suum, quidam auersi. Conuerſi ad Deum, fuit ei charitate adherere: auerti, odio habere vel inuidere. Inuidiē nāque mater est superbia: qua voluerunt se parificare Deo. In cōuerſis quasi in speculo relucere cœpit Dei sapientia, qua illuminati sunt: auersi verò excæcati sunt. Et illi quidem conuersi sunt & illuminati à Deo gratia appoſita. Iſti vero sunt excæcati non immiſſione malitiæ, ſed deſertione gratiæ, à qua deſerti ſunt non ita quod prius dedita ſubtraheretur, ſed quia nunquam eſt appoſita, vt cōuerterentur. Hęc eſt ergo cōuerſio & auerſio, qua diuiſi ſunt, qui natura boni erāt: vt ſunt alii ſupra illud bonum per iuſtitiam boni, alii illo corrupto per culpam mali. Conuerſio iuſtos fecit, & auerſio iniuſtos. Vtraq; fuit voluntatis, & voluntas vtriuſque libertatis.

Quales facti sunt angeli auerſio nec conuerſione cadentium.

Eſai. 14. d.

De libero arbitrio breuiter tangit docens quid ſit. B

HABEBANT. n. omnes liberum arbitrium, quod eſt libera poteſtas, & habitas volūtatis rationalis. Poterant. n. voluntate eligere quodlibet, & ratione iudicare, id eſt, deſcernere: in quibus conſtat liberum arbitrium: creati ſunt volētes auerti vel conuerſi, ſed habiles ad volendum hoc vel illud, & poſt creationem, ſpontanea voluntate alii elegerunt malum, alii bonum: & ita diſcernit Deus lucem à tenebris, ſicut dicit ſcriptura i. bonos angelos à malis, & lucem appellauit diem, noctem verò tenebras: quia bonos angelos gratia ſua illuminauit, malos verò excæcauit.

Geneſ. 1. 5.

V 4

Post

Post creationem aliquid datum est stantibus, per quod
conuerterentur: nec merito aliquo, sed gratia
cooperans. C

Si autem quæritur: Vtrum post creationem cō-
uersis aliquid collatū sit per quod cōuerterētur, i.
diligenter Deum? Dicim⁹ quia est eis collata gra-
tia cooperans, sine qua nō potest proficere ratio-
nalis creatura ad meritum vitæ. Cadere .n. potest
per se: sed p̄ficere nō potest sine gratia adiuuante.

Qua gratia indigebat angelus, & qua non. D

Qua sic gra-
tia operās,
& qua coo-
perans.

Non indigebat angelus gratia, per quam iusti-
ficaretur, quia malus non erat: sed qua ad diligen-
dum Deum perfecte & obediendum adiuuaretur.
Operās quidem gratia dicitur qua iustifica-
tur impi⁹, i. de impio fit pius, de malo bon⁹. Coo-
perans vero gratia, qua iuuatur ad benevolēdum
efficaciter, & Deum p̄ omnibus diligendum &
operandum bonum, & ad perseuerandum in bo-
no, & huiusmodi: de quibus postea plenius. Data
est ergo angelis qui perstiterūt, cooperans gratia,
per quam conuersi sunt vt Deum perfecte dilige-
rent. Conuersi ergo sunt à bono quod habebant,
non perditō ad maius bonum quod non habe-
bant: & facta est ista conuersio per gratiam coope-
rantem lib. arbitrio, quæ gratia aliis, qui cecide-
runt appōita non fuit.

An sit imputandum illis qui auersi sunt. E

Ideoque à quibusdam dici solet, non esse im-
putandum illis qui auersi sunt & conuersi, quia si-
ne gratia conuerti non poterant: sed illa non est
eis data, nec culpa illorum fuit, q̄ nō est data, quia
in eis nulla culpa adhuc p̄cesserat. Ad quod dici
potest, quoniā quib⁹ appōita est ipsa gratia, non
fuit ex meritis eorum, alioquin iam nō esset gra-
tia, si ex merito quod esset ante gratiam, daretur.

Qua culpa gratia non est data eis qui ceciderunt. F
Quod vero aliis nō est data, culpa eorū fuit: q̄ cū
stare

stare possent, noluerunt quousque gratia apponeretur: sicut alii perstiterunt, donec illis cadentibus per superbiam eis gratia apposita est. Apertè ergo cadentium culpa in hoc deprehendi potest: quia sine gratia nequirent proficere quam nondum acceperant: per id tamen quod eis collatum erat in creatione, poterant non cadere, id est, stare: quia nihil erat quod ad casum eos compelleret, sed sua spontanea voluntate declinauerunt, quod si non fecissent, quod datum est aliis, utique daretur & istis.

Quod angeli in ipsa confirmatione beati fuerunt: sed utrum eam meruerint per gratiam tunc sibi datam ambiguum est: de hoc enim diuersi diuersa sentiunt.

sa sentiunt.

G

Hic quæri solet: Vtrum in ipsa confirmatione beati fuerint angeli: & an ipsam beatitudinem aliquo modo meruerint. Quod in ipsa confirmatione beati fuerint, plures contestantur auctoritates, & ideo pro constanter habendum est: Vtrum vero per gratiam tunc sibi datam ipsam beatitudinem meruerint, ambiguum est. Quibusdam enim placet quod eam meruerint per gratiam, quam in confirmatione perceperunt, simulque in eis meritum & præmium fuisse dicunt: nec meritum præcessisse præmium tempore sed causa. Aliis autem videtur quod beatitudinē quam receperunt in confirmatione per gratiam tunc appositam non meruerint, dicentes tunc non fuisse eis collatam gratiam ad merendum, sed ad bene viuendum: nec tunc eis datum esse bonum quo mererentur, sed quo feliciter fruerentur. Quod autem tunc in præmium acceperunt, per obsequia nobis exhibita, ex Dei obedientia & reuerentia mereri dicunt: & ita præmium præcessit merita: & hoc mihi magis placere

Hic non tenetur.

fateor.

V 5

QVOD

QVOD DE MAIORIBVS ET MINORIBVS quidam crediderunt. inter quos vnus fuit celsior scilicet, lucifer.

DISTINCT. VI.

Greg. cap. 24. in fin. li. 32. ad illud Iob. cap. 40. Ipse principium.
Gre. ca. 25. in princ. p. lib. 32. in c. 40. Iob.
Gre. ad mediū eiu. de cap. 25. li. 32. in ca. 40.
Iob. Hom. 84. ad mediū Luc. 15. Gaudium erit angelis.
Esa. 14. ca. Isid. de summo bon. lib. 3. Cap. 12. ad prin.

PRæterea scire oportet quoniam sicut de maioribus & minoribus quoniam perstiterunt: ita de utroque gradu, quoniam corruerunt. inter quos vnus fuit omnibus aliis cadentibus excellentior, nes inter stantes aliquis eo fuit dignior, sicut testimoniis autoritatum monstratur. Ait enim Iob. Ipse principium viarum Dei. Et in Ezech. legitur. Tu signaculum similitudinis, plenus scientia & perfectione, decorus in delitijs paradisi Dei fuisti. Quod Greg. exponēs ait, Quanto in eo subtilior est natura, eo magis in illo imago Dei similis insinuatur impressa. Item in Ezech. legitur. Omnis lapis pretiosus operimentum eius, id est, omnis angel⁹ quasi operimentum eius erat: quia, vt dicit Greg. in aliorum comparatione cæteris clarior fuit. vnde vocatus est lucifer, sicut testatur Esaias, Quomodo inquit cecidisti lucifer, qui mane oriebatis. &c. qui non vnus ordo, sed vnus sp. accipiendus est: qui teste Isid. postquam creatus est, eminentiam nature & profunditatem scientie sue perpendens, in suum creatorem superbiuit in tantum, quod etiam Deo se equare voluit: vt in Esaias dicitur, In cælum ascendam super astra cæli, & exaltabo solium meum, & ero similis altissimo. Similis quidem Deo esse voluit, non per imitationem, sed per æqualitatem potentie.

Vnde & quo deiectus fuerit merito sua superbie.

Et tante superbie merito de cælo, id est, de empireo, in quo cū aliis fuerat, deiect⁹ est in istū caliginosum aerē cū omnib. sue prauitatis cōsortib⁹. Nā vt Ioan. ait in Apocal. Draco de cælo cadēs secum

eum traxit tertiam partē stellarum: quia lucifer ille aliis maior nō solus cecidit, sed cū eo alii multi qui ei in malitia consenserunt, eosque cadentes hui⁹ caliginosi aëris habitaculum excepit. Et hoc ad nostram probationem factum est, vt sit nobis exercitationis causa. Vnde Apost. Colluctatio est nobis aduers⁹ principes & potestates mundi hui⁹, & aduersus rectores harū tenebrarum, cōtra spiritualia nequitiae in caelestibus, quia demones qui sunt spirituales & nequam, in hoc turbulento aere nobis propinquo, quod caelum appellatur habitant. Vnde & diabolus princeps aeris dicitur.

Ephes. 6. b.

Iean. 14. d.
alias mūdi.

*Quod non est concessum eis habitare in caelo
vel in terra.*

C

Non enim est eis concessum habitare in caelo, quia clarus locus est & amœnus: nec in terra nobiscum, ne homines nimis infestarent. Sed iuxta Apost. Petri doctrinā in epistola canonica traditā, in aere isto caliginoso, qui eis quasi carcer vsq; ad tempus iudicii deputatus est: tunc autem detruentur in baratrum inferni, secundum illud. Ite maledicti in ignem æternum, qui præparatus est diabolo & angelis eius.

2. Petr. 2. b.

Matth. 25. d.

Quod demones alii aliis præsumt, & habent etiam alias prælationes.

D

Et sicut inter bonos angelos alii aliis præsumt: ita & inter malos alii aliis prælati sunt, & alii aliis subiecti, quamdiu durat mundus, angeli angelis, demones demonibus, homines hominibus præsumt. Sed in futuro omnis euacuabitur prælatio, vt docet Apostol. Habent quoque secundum modum scientiæ maioris vel minoris, prælationes alias maiores vel minores. Quidam n. vni prouincię, alii vni homini, alii getiã vni vitio præsumt. Vnde dicitur spir. superbię, sp. luxurię, & huiusmodi, gaude illo vitio maxime potest homines tentare, a quo

1. Cor. 15. b.

quo

quo denominatur. Inde etiam est, quod nomine demonis diuitiæ vocatur, scilicet Mamona. Est enim Mammon nomen demonis: quo nomine vocantur diuitiæ secundum Syram linguam. Hoc autem non ideo est, quod diabolus in potestate habeat dare vel auferre diuitias cui velit: sed quia eis utitur ad hominum tentationem & deceptionem.

*An omnes demones sint in hoc aere caliginoso,
an aliqui sint in inferno.* E

Solet autem quæri, Vtrum omnes in isto aere caliginoso sint: an aliqui iam sint in inferno? Quod in inferno quotidie descendant aliqui demonum, verisimile est, qui animas illuc cruciandas deducunt: & quod illic aliqui semper sint, alternatis forte vicibus non procul est à vero, qui illic animas detinent atque cruciant. Quod autem animæ malorum illuc descendant, atque illic puniantur, ex eo constat, quod Christus ad inferos descendit, ut iustos qui ibi tenebantur, educeret. Si. n. iusti illuc descēdebāt, multo magis iniusti: & sicut tradidit auctorit. cū iustos eduxit, iniquos ibi reliquit, Mom ordit. n. infernum nō abforbuit. Quidam putant luciferum esse in inferno religatum, ex quo tentauit Christum & victus fuit: quem dicunt primum hominem tentasse & vicisse. F

Osee 13. d.

*Apoc. 10.
Matt. 24. a.*

De lucifero autem quidam opinatur, quod ibi religatus sit, & ad nos tentandos nunc accessum non habeat: quia in Apocal. legitur: Cum consummati fuerint mille anni, soluetur Sathanas de carcere suo, & exiet, & seducet gentes: quod erit nouissimo tēpore Antichristi: quando erit tanta tribulatio, ut etiā si fieri potest, moueantur electi. Quē ibi relegatum dicunt ab eo tēpore, quo tētauit Christum in deserto vel in passiōe, & victus fuit ab eo. Ipsū putāt primū hominē tentasse & vicisse: & secundo Deum, sed ab eo victum esse, & ideo in infer-

infernò religatū. Alii autem putāt ex quo cecidit pro peccati sui magnitudine, illuc fuisse demersū.

Quod lucifer non habet potestatem quam habebit in tempore Antichristi. G

Sed siue in infernū demersus sit siue non, credibile est eum non habere potestatem accedendi ad nos, quam habebit in tempore Antichristi: in quo fraudulenter ac violenter operabitur & ideo forte dicitur tūc soluedu⁹, quia tunc dabitur ei potestas à Deo tentandi homines, quā modo non habet.

Quod demones semel victi à sanctis, non accedunt amplius ad alios. H

Aliis quoque qui à sanctis iuste & pudicè viuētib⁹ vincuntur, potestas alios tentandi videtur adimi. Vnde Orig. puto inquit; sane, quia sancti *Ad fin. tom. i. Homil. 15.* repugnantes aduersus istos incentores, & vincen- *ad lib. Iosue. Ca. 12. eiusdem.* tes minuunt exercitum dæmonum, velut quam plurimos eorum interimant: nec ultra fas sit illi spirit. qui ab aliquo sancto castè & pudicè viuēdo victus est, impugnare iterum alium hominē. Hoc autem putant quidam intelligendum tantum de illo vitio in quo superatus est: vt si de superbia aliquem virum sanctum tentat, & vincitur, ulterius non licet in illum vel alium de superbia tentare.

QVOD BONI ANGELI, A DEO SVNT

confirmati per Gratiā, vt peccare non possint:

& mali ita obdurati in malo, vt bene viuere nequeant.

DISTINCT. VII.

A

SVpra dictum est, quod angeli qui perstiterunt, per gratiam confirmati sunt: & qui ceciderunt, à gratia Dei deserti sunt. Et boni quidem in tantum confirmati sunt per gratiam, quod peccare nequeunt. Mali vero per malitiā a deo sunt obstinati, quod bonā voluntatem habere, siue bene velle, non

non valent, et si bonum sit quod aliquando volunt. Volunt enim aliquando aliquid fieri quod Deus vult fieri, & utique illud bonum est & iustum fieri: nec tamē bona voluntate illud volunt. *Quod utique liberum arbitrium habent, nec tamen ad vtrunque flecti possunt.* B

*Lucas d
In tom. 3.
Ad Damasum papam
in fine tractatus
de statu de filio prodigo.*

Sed cum nec boni peccare possint, nec mali bene velle, vel bene operari, videtur quod iam non habeant liberum arbitrium: quia in vtranque partem flecti non possunt, cum liberum arbitrium ad vtraque se habeat. Vnde Hier. in tract. de prodigo filio dicit, Solus Deus est in quem peccatum cadere non potest: cetera cum sint liberi arbitrii in vtranque partem flecti possunt. Hic videtur dicere, quod omnis creatura in libero arbitrio constituta, flecti potest ad bonum & malum. Quod si est, ergo & boni angeli & mali ad vtranque flecti possunt ergo & possunt fieri mali, & mali boni. Ad quod dicim⁹ Quia boni tanta gratia confirmati sunt, ut nequeant fieri mali: & mali in malitia a deo obdurati sunt, ut non valeant fieri boni; tamē vtrique habent liberum arbitrium: quia & boni non aliqua cogente necessitate, sed propria ac spontanea voluntate per gratiam quidem adiuti bonum eligunt, & malum respuunt: & mali similiter spontanea voluntate à gratia destituti, bonum vitant, & malum sequuntur: & mali habent liberum arbitrium, sed depressum atque corruptum, quod surgere ad bonum non valet.

Quod boni post confirmationem liberius arbitrium habent, quam antē. C

*In princip.
cap. 10.*

Boni vero arbitrium habent multo liberius post confirmationem quam ante. Ut n. Aug. tradidit in ench. Non ideo caret libero arbitrio, quia male vel le non possunt: multo quippe liberi⁹ est arbitrium, quod non potest seruire peccato. Neque culpanda est voluntas, aut voluntas non est, aut libera dicenda non est, quia beati esse sic volunt, ut esse miseri non solum nolint,

sed nec prorsus velle possint. Non possunt itaque boni angeli velle malum, vel velle esse miseri: neque hoc habent ex natura, sed ex gratia beneficio. Ante gratia nanque confirmationem potuerunt peccare angeli: & quidem etiam peccauerunt, & demones facti sunt. Vnde Augustinus. in lib. contra Maximin. Creaturarum natura caelestium mori potuit, quia peccare potuit. Nam angeli peccauerunt, & demones facti sunt: quorum diabolus est princeps: & qui non peccauerunt, peccare potuerunt: & cuiusque creaturae rationali praestatur, ut peccare non possit, non est hoc naturae propriae sed Dei gratia. Ideoque solus Deus est qui gratia cuiusquam, sed natura sua non potuit nec potest nec poterit peccare. Ecce hic insinuarunt, quod angeli ante confirmationem peccare potuerunt, sed post confirmationem non possunt. Quod potuerunt fuit eis ex libero arbitrio, quod est eis naturale: quod vero modo non possunt peccare non est eis ex natura, id est, libero arbitrio sed ex gratia, ex qua gratia etiam est, ut ipsum liberum arbitrium iam non possit peccato seruire.

Quod post confirmationem angeli non possint ex natura peccare sicut ante: non quod debilitatum sit eorum liberum arbitrium sed confirmatum. D

Non ergo post confirmationem angeli de natura sicut ante peccare potuerunt: non quod liberum arbitrium eorum debilitatum sit per gratiam, sed ita potius confirmatum, ut iam per illud non possit bonus angelus peccare quia vult non est ex libero arbitrio sed ex gratia Dei. Quod ergo Hier. ait, Cetera cum sint liberi arbitri, possunt flecti in utraque partem: accipi oportet secundum statum in quo creata sunt. Talis enim & homo & angelus creatus est, qui ad utrumque flecti poterat: sed postea boni angeli ita per gratiam sunt confirmati, ut peccare non possint: & mali ita in vitio obdurati, ut bene vivere

neque

*Lib. 3. cap.
12 ad finem
tomo 6.*

Hier. ad finem tractat de filio prodigo ad Damian.

Isid. lib. de summo bono.

nequeant. Similiter etiam illud Isidori intelligendum est, Angeli mutabiles sunt natura: immutabiles sunt gratia: quia ex natura in primordio sua conditionis mutari potuerunt ad bonum siue ad malum: sed post per gratiam, ita bono addicti sunt, ut inde mutari nequeant. Ad hoc enim repugnat gratia non natura.

*Quod angeli mali viuacem sensum non perdididerunt,
& quibus modis sciant.*

*Lib. de summo bono. 1.
Cap. 12. post medium.*

Lib. 2. super Gen. ad litteram c. 17. in fin. Tom. 3.

Et licet mali angeli ita per malitiam sint obdurati, viuaci tamen sensu non sunt penitus priuati. Nam ut tradit Isidorus, triplici acumine scientiæ vigent demones: scilicet subtilitate naturæ, experiētiā temporum, reuelatione supernorum spirituum. De hoc etiam Aug. ait, Spir. mali quædam verâ de temporalibus rebus noscere permittuntur: partim subtilitate sensus, partim experiētiâ temporum callidiores propter tam magnam longitudinem vitæ: partim sanctis angelis, quod ipsi ab omnipotenti Deo discunt iussu eius sibi reuelantibus. Aliquando iidem nefandi spiritus, & quæ facturi sunt velut diuinando prædicunt.

Quod magica artes virtute & scientia diaboli valent: quæ virtus & scientia est ei data à Deo vel ad fallendum malos, vel ad monendum, vel exercendum bonos.

Cap. 7. in principio.

Quorum scientiâ atque virtute etiam magicæ artes exercentur: quibus tamen, non tam scientiâ quam potestas à Deo data est, vel ad fallendum fallaces, vel ad monendum fideles, vel ad exercendam probandamque iustorum patientiâ. Vnde Aug. in lib. 3. de Trin. Video, inquit, infirmæ cogitationi quid possit occurrere: cur scilicet ista miracula etiam magicis artibus fiant. Nam & magi Pharaonis serpentes fecerunt, & alia. Sed illud est amplius admirandum, quomodo magorum potētia, quæ serpentes facere potuit, vbi ad muscas minutissimas,

scilicet

scilicet cimices ventum est, omnino defecit: qua ter-
 tia plaga Ægyptus cædebatur. Ibi certe defecerunt *Ibidem con-*
 magi dicentes, Digitus Dei est hic. Vnde intelligi *tinuo.*
 datur, nec ipsos quidem transgressores angelos, &
 aëreas potestates in imā istam caliginem tanquā
 in sui generis carcerem ab illius sublimis æthereæ
 puritatis habitatione detrusos: per quos magicæ
 artes possunt quicquid possunt: non autem aliqd
 valere possunt, nisi data de super potestate. Datur
 autem vel ad fallēdum fallaces sicut in Ægyptios,
 & in ipsos etiam magos data est, vt in eorum spi-
 rituū operatione viderentur admirandi, à quib⁹
 fiebant damnandi: vel ad monendum fideles, ne
 tale aliquid facere pro magno desiderant, propter
 quod etiam nobis in scriptura sunt, p̄dita: vel ad
 exercendam, probandam, manifestandamq; iu-
 storum patientiam.

*Quod transgressoribus angelis non seruit ad nutum
 materia rerum visibilium.*

*Lib. eod. c.
 s. in princ.*

Nec putandum est istis transgressoribus ange-
 lis ad nutum seruire hanc visibilium rerum ma-
 teriam: sed Deo potius à quo hæc potestas datur
 quantum immutabilis iudicat.

*Quod non sunt creatores, licet per eos Magi ranas,
 & alia fecerint sed solus Deus.*

H

Nec sane creatores illi mali angeli dicēdi sunt, *Ibidem fere*
 quæ per illos magi ranas & serpentes fecerunt: non *continuo*
 enim ipsi eas creauerunt. Omnium quippe rerum *Augustin.*
 quæ corporaliter visibiliterq; nascuntur, occulta quæ-
 dam semina in corporeis mundi huius elemen-
 tis latent: quæ De⁹ originaliter eis indidit. Ipse er-
 go creator est omnium rerum, qui creator est in-
 visibilium seminum: quia quæcunq; nascendo ad
 oculos nostros exeunt, ex occultis seminib⁹ acci-
 piūt progrediēdi hæc primordia, & incrementa de-
 bitæ magnitudinis, distinctionesque formarum
 ab originalibus (vt dicam) regulis sumunt.

X

Sicut

Sicut parentes non dicuntur creatores filiorum nec agricola frugum: ita nec boni angeli nec mali, etsi per eorum ministerium fiant creatura. I

*Ibid. con-
tinuo Aug.*

*Ibid. con-
tinuo.*

Sicut ergo nec parentes dicim⁹ creatores hominum, nec agricolas creatores frugum, quāvis eorum extrinsec⁹ adhibitis motib⁹ ad ista creanda Dei virtus interior operetur: ita non solum malos, sed nec bonos angelos fas est putare creatores. Sed pro subtilitate sui sensus corporis semina istarum rerū nobis occultiora nouerunt, & ea per congruas tēperationes elemētorum latentes spargunt: atq; ita & gignendarum rerum & accelerandorum incrementorum præbent occasiones. Sed nec boni hæc, nisi quantum De⁹ iubet, nec mali hæc iniuste faciunt: nisi quantum iuste ipse permittit: Nam iniqui malitia voluntatem suam habent iniustam: potestatem autem non nisi iustè accipit siue ad suam pœnam, siue ad aliorum: vel pœnam malorum, vel laudem bonorum.

Sicut iustificationem mentis, ita creationem rerum solus Deus operatur: licet creatura extrinsecus seruiat. K

*Ibid. paulo
infer. us eo-
dem c. 7.
Lib. 3. de tri-
nit. cap. 9.*

*Aug. cap. 9.
eiusdē lib. 3.
ad mediam.*

Sicut ergo mentem nostram iustificando formare non potest nisi Deus, prædicare autē extrinsecus euangelium etiam homines possunt, nō solum boni per veritatē, sed etiam mali per occasiōnē: ita creationem rerum visibilibus Deus interi⁹ operatur. Exteriores autem operationes atq; cōtēplationes siue occasiones ab angelis tam bonis q̄ malis, vel etiam ab hominibus adhibentur. Sed hæc ab hominibus tanto difficilius adhibentur, quātum eis desunt ad sensuū subtilitates, & corporum mobilitates in membris terrenis & pigris. Vnde qualibuscunq; angelis vicinas causas ab elemētis cōtrahere, quanto facili⁹ est, tanto mirabiliores in huiusmodi operibus eorum existunt celeritates: sed nō est creator nisi q̄ principaliter ista for-

form
Deus
cardi
cit so
tis ab
tionē
vel sic
ter &
torum
portu
Quod a
non

Illu
possum
posse
hibitio
cere a
cisse ci
dam v
tur ab
Vnde
tu Dei
tur ide
h. occu
fes, qui
a derat
sanctur
Digitur
sint, ne
quid pe
finatur
sibile. N
hoc pos
se, etiam
possum
rib⁹ ex

format: nec quisquā hoc potest, nisi vnus creator
Deus. Aliud est n. ex intimo ac summo causarum *Cap. 9. in
dem li. 3.*
ordine condere ac ministrare creaturam: & fa-
cit solus creator Deus. Aliud autem pro distribu- *de Trin. in
p. inc.*
tis ab illo viribus ac facultatibus aliquam opera-
tionem forinsecus admouere: vt tunc vel tunc, sic
vel sic, exeat quod creatur. Ista quippe originali-
ter & primordialiter in quadam textura elemen-
torum cuncta iam creata sunt, sed acceptis op-
portunitatibus postea prodeunt.

*Quod angeli mali multa possunt per naturā vigorem, quā
non possunt propter Dei vel bonorum angelorum pro-
hibitionem, id est, quia non permittuntur.* L.

Illud quoque sciendum est, quod angeli mali quaedam
possunt per naturæ subtilitatem, quæ tamen non
possent propter Dei vel bonorum angelorum p-
hibitionem, id est, quia non permittuntur illa fa-
cere à Deo, vel ab angelis bonis: possent utique fe-
cisse cinifes, qui ranas serpentesque fecerunt. Quæ-
dam vero non possunt facere, etiam si permittan-
tur ab angelis superioribus: quia non permittit Deus. *Cap. 9. in
medio.*
Vnde Aug. in lib. 3. de Trinit. Ex ineffabili potētā-
tu Dei fit, vt quod possent mali angeli, si permittē- *Quare nota
potuerunt
producere
cinifes quæ
ranas, &
serpentes
fecerunt.
Exod. 8. c.*
tur, ideo non possunt, quia non permittuntur. Neque
h. occurrit alia ratio, cur non poterant facere cini-
fes, qui ranas serpentesque fecerunt, nisi quia maior
aderat dominatio prohibentis Dei per Spiritum
sanctum: quod etiam magi confessi sunt, dicentes:
Digitus Dei est hic. Quid autem per naturam pos-
sint, nec tamē possint propter prohibitionem: &
quid per ipsius naturæ suæ conditionem facere non
sinatur, homini explorare difficile est, imo impos-
sibile. Nouimus hominē posse ambulare, & neque
hoc posse si non permittatur: volare autem non pos-
se, etiam si permittatur. Sic & illi angeli quaedam
possunt facere si permittantur ab angelis potentio-
ribus ex imperio Dei: quaedam vero non possunt etiā
si ab

si ab eis permittantur: quia ille non permittit à q̄ est illis talis naturæ modus: qui etiam per angelos suos illa plerunq̄ non permittit, quæ concessit ut possint.

*De potestate
demonum
quam habet
super corpo-
ra similia
humanis.*

Cap. 30.

Aug. in 2.

lib. retracta

dixit. demo-

nes aliquan-

do hominum

dispositiones

non solum vo-

ce prolatas,

verum etiam

cogitat one

conceptas,

cum signa

quadam ex

animo ex-

primantur

in corpore

tota facilit-

tate perdis-

cere. Tunc

rem dixi oc-

cultissimam

audaciori

assertatione

quã debui.

August. 10

in princip.

de Genesi ad

literam.

Ibidem pau-

lo inferuas.

VTRVM ANGELI OMNES CORPO-
rei sint: Quod quibusdam visum est, quibus Augustinus cõ-
sentire videtur, dicens angelos omnes ante casum habuisse
corpora tenuia & spiritualia: sed si in casu mutata
in deterius malorum corpora, ut in
eis possent pati.

DISTINCT. VIII.

Solet etiam in quæst. versari apud doctos, vtrũ
Angeli omnes boni, scil. ac mali corporei sint, i.
corpora habeant sibi vnita. Quod aliqui putant,
innitentes verbis Augustin. qui dicere videtur, q̄
angeli omnes ante confirmationem, vel lapsum
corpora aërea habuerint de puriori ac superiore
aeris parte formata, ad faciendum habilia, nõ ad
patiendum: & angelis bonis qui perstiterunt, talia
sunt obseruata corpora, ut in eis possint facere, &
pati: quæ tantę sunt tenuitatis: ut à mortalibus vi-
deri nõ valeant, nisi, supernestita aliqua crassiori
formã: qua assumpta videntur, deposita quæ vide-
ri desinunt. Angelis vero malis mutata sunt in ca-
su corpora in deteriore qualitatẽ spissioris aë-
ris. Sicut enim à loco digniori in inferiorem locũ
id est, caliginosum aërem, deiecti sunt: ita illa cor-
pora tenuia mutata sunt, & transformata in de-
teriora corpora & spissiora, in quib⁹ pati possent à
superiori elemento, i. ab igne. Et hoc Aug. sensisse
videtur super Gen. ita dicens: Dæmones dicuntur
aërea animalia, qui corporũ aëreorum naturã vi-
gent: nec per mortem dissoluntur, quia præualet
in eis elementum aptius ad faciendum, q̄ ad pa-
tiendum. Ad patiendum enim humor & hum⁹: ad
faciendum, aer & ignis aptitudinem præbeat. Trans-
gresso-

gressores vero angeli cum principe suo nunc diabolo tunc archangelo, nō mirum si post peccatū, in hanc caliginē detrusi sunt. Neq; etiam hoc mirum est, si conuersi sunt ex p̄na in aëream qualitatem qua possunt ab igne pati. Caliginosa tamē aëris tenere tantum p̄missi sunt, qui eis carcer sit vsq; ad tempus iudicii. Ecce his verbis videtur Aug. ita tradere. quod quidā opinanur de corporib⁹ angelorum. Hoc autē eum alii dixisse astruunt nō ita sentiendo, sed opinionē aliorum referendo, quod ex ipsius verbis diiudicare volūt: quib⁹ ait: Demones dicuntur aerea animalia: nō ait, sunt, ita n. quidam dicebant. De habitatione vero caliginoli aeris, in quem detrusi sunt non opinando, sed rei veritatē asserendo eum tradidisse dicunt, quod ipsius locutionis distinctio ostendit. Dicūt quoq; plurimos catholicos tractatores in hoc cōuenisse, atq; id concorditer docuisse, quod angeli incorporei sint, nec corpora habent sibi vnita: assumant autē aliquando corpora Deo preparante, ad impletionē ministerii sui sibi à Deo iniuncti, eademq; post expletionē deponunt: in quibus corporibus hominib⁹ apparuerunt atq; locuti sunt. Et aliquando quidem locuti sunt ex persona Dei sine distinctione alicuius personæ: aliquando ex persona Patris, vel Filii siue Spiritus sancti.

Quod Deus in corporalibus illis antiquis formis apparuit.

B

Nec dubitandum est Deum in corporalibus formis apparuisse hominibus, sicut August. in 2. li. de *Cap. 7.*
Trinit. ostendit, conferens diuersa scripturę testi- *lib. 2.*
monia, ex quibus Deum in corporeis figuris hominibus apparuisse probat: & aliquando ex p̄sona Dei sine distinctione: aliquando sub distinctione personarum sermonem eis factum esse.

X 3

Deper-

De perplexa quaestione quam ponit August. quærens: an ad exhibendum has corporales apparitiones creatura noua formata, an angeli qui ante erant missi: & si ipsi missi sunt, utrum seruata sui spiritualis corporis qualitate aliqua speciem corporalem de corpulentiori materia assumpserint, an proprium corpus suum mutauerint in speciem actioni sue aptam.

Lib. de Trin.
nit. 2. c. 7. in
fine q. 2.

Quæst. 3.
Aug. cap. 7.
ad fin. lib.
2. de Trin.

Lib. de Tri-
nit. 3. cap. 1.
ad finem.

Sed ubi Deum hominibus in corporalibus imaginibus apparuisse asserit: perplexam quaestionem proponit, quam nec absoluit quærens, utrum in illis corporalibus apparitionibus creatura aliqua crearetur ad illud opus tantum, in qua Deus hominibus appareret: an angeli qui ante erant ita mitterentur, ut manentes in suis spiritualibus corporibus assumerent ex corpulenta inferiorum elementorum materia aliquam speciem corporalem: quæ coaptata quasi aliquam vestem mutarent, in quamlibet speciem corporales veras quidem: an corpus suum proprium verterent, in speciem aptas actionibus suis per virtutem sibi à Deo datam: Ait n. ita Aug. in 2. lib. de Trin. Quærendum est in illis antiquis corporalibus formis, & visis utrum ad hoc opus tantum creatura formata sit, in qua Deus sicut tunc oportuisse iudicauit, humanis ostenderetur aspectibus: an angeli qui iam erant ita mittebantur, ut ex persona Dei loquerentur assumptes corporalem speciem, & de creatura corporea in usum ministerii sui: an ipsum corpus suum cui non subduntur: sed subditum regunt mutantur atque vertentes in speciem quas vellet accommodatas atque aptas actionibus suis, secundum attributam à creatore sibi potentiam. Sed fateor excedere vires intentionis mee, utrum angeli manente spirituali sui corporis qualitate, per hanc occultius operantes, assumant ex inferioribus elementis corpulentioribus corpore, quod sibi coaptatum, quasi aliquam vestem mutant, & vertant in quamlibet speciem corporales & ipsas veras sicut:

sicut aqua vera in vinum verum cōuersa est à Domino. An ipsa propria corpora, & sua transformēt in id q̄ volunt accommodatum ad id quod agūt. Sed quod horum sit, quoniam homo sum, nullo experimento comprehendere valeo sicut angeli, qui hoc agunt. Attende Lector, quia quæstionē p̄positā nō soluit: sed indiscussā reliquit, vtrum angeli qui mittebātur seruatis suis, p̄priis spiritualibus corporibus superueltirentur aliqua corpulentiori specie, in qua possent videri; an ipsum corp⁹ mutarent, & transformarent in quācunq; vellēt speciem in qua possent cerni. In quibus verbis videtur August. attestari angelos esse corporeos, ac propria & spiritualia habere corpora,

Quod Deus in specie, qua est Deus, nunquam mortalibus apparuit.

D

Cæterum hæc velut nimis profunda atq; obscurata relinquentes illud indubitanter teneamus: q̄ Deus in specie essentię suæ nunquam mortalibus apparuit: sicut famulo suo Moyfi dicit: Non videbit me homo, & viuet Et in Euangelio Ioan. legitur: Deum nemo vidit vnquam. Visibile n. quicq; non est quod non sit mutabile. Ideo substantia siue essentia Dei quoniam nullo modo mutabilis est, nullo modo per seipsam visibilis est. Proinde illa quæ patribus visa sunt cum Deus illis præsentaretur, per creaturam facta esse manifestum est. Et si nō lateret quomodo ea ministris angelis fecerit Deus, per angelos tamē facta esse dicimus. Audeo ergo fiducialiter dicere, nec Deum patrē, nec verbum eius, nec spiritum eius qui est vnus Deus p̄ id quod est, atq; id ipsum est vllō modo esse mutabilem: ac per hoc multo minus esse visibilem.

Vtrum demones intrent corpora hominum substantialiter, an illabantur mentibus hominum.

E

Illud etiam consideratione dignissimum videtur,

X 4

tur,

tur, vtrum demones siue corporei, siue incorporei sint, hominū substantialiter intrēt corpora, eorumq; animabus illabantur, an ideo intrare dicantur, q̄a malitiæ suæ ibi effectum exercent. Deī pmissione opprimēdo atq; vexādo eas, vel in peccatum p̄ voluntate sua trahendo. Quod in homines introeant atq; ab eis expulsi exeant, Euangelium aperte declarat, cōmemorans dæmonia in quosdā ingressa. & per Christum eiecta: sed vtrū secundum substantiam fuerint ingressa an p̄pter mali effectum dicantur ingressa, non adeo perspicuum est: De hoc autē Aug. in li. de Ecclesiasticis dogmatibus ait: Dæmones per energeticam operationē nō credim⁹ substantialiter illabi animæ, sed applicatione, & oppressionē vni. Illabi autē mētī illi soli possibile est, qui creauit, qui natura subtilis incorpore⁹ captabilis est suæ facturæ. Ecce hic videtur insinuari quod substantialiter non illabantur demones, vel introeant corda hominum. Beda quoq; super illum locum Act. Apostolorū, vbi Petrus ait Ananiæ, Cur tentauit Sathanas cor tuum dicit notandum q̄ mentem hominis iuxta substantiam nihil implere possit, nisi creatrix trinitas: q̄a tantummodo secundum operationē, & voluntatē instinctū anima de his, quæ sunt creata impletur. Implet vero Sathanas cor alicui⁹, nō quidē ingrediens in eum, & in sensum eius, neque introiens aditum cordis, si quidem potestas hæc soli⁹ Dei est, sed callida & fraudulēta deceptione animam in effectum malitiæ trahens per cogitationes, & incētina vitiorum, quib⁹ plenus est. Implet ergo Sathanas cor Ananię non intrādo, sed malitię suæ virus inferēdo. Idē Spirit⁹ immundus flamma virtutum de cordib⁹ fidelium expulsus, doctorib⁹ veritatis luctantibus venenū persecutionis infundit. His autoritatib. ostēditur q̄ demones non substantialiter intrāt corda hominū, sed

Matt. 8. d.

Marc. 1. c.

Cap. 23. in principio.

Act. 1. c. a
*Impleuit.

Beda ad illud act. 28.
Espera cū a calore processisset, inuasit manū eius.

sed p
cunt
D

PO
an
bus
scilicet
state
& ser
terna
simil
tres
gulie
res, t
thro
state

H
Dei
illor
cele
grat
mun
aliis
arde
scien
nitū
aute
uinū
per e
tion
tran
et. s.

sed propter malitiæ effectum: de quibus pelli dicuntur, cum nocere nou sinuntur.

DE ORDINVM DISTINCTIONE,

Qui & quot sint.

DISTINCT. IX.

A

POST prædicta superest cognoscere de ordinibus angelorum, quid scriptura tradat. Quæ in pluribus locis nou esse ordines angelorum promulgat, scilicet, angelos, archangelos, principatus, potestates, virtutes, dominationes, thronos, cherubin & seraphin. Et inueniuntur in istis ordinibus tria ternæ esse, & in singulis tres ordines, vt Trinitatis similitudo in eis insinuetur impressa. Vnde Dionysius tres ordines angelorum esse tradit, ternos in singulis ponens, Sunt n. tres superiores, tres inferiores, tres medii. Superiores, seraphin, cherubin, throni: medii, dominationes, principatus, & potestates. Inferiores, virtutes, archangeli, angeli.

Greg. hom. 34. in euang. Luc. 15.

Lib. 1. de ca. lest. hier. cap. 6.

Quid appelletur ordo, & qua sit ratio nominis cuiusque.

B

Hic considerandum est, quid appelletur ordo: Deinde, vtrum ab ipsa creatione fuerit distinctio illorum ordinum. Ordo autem dicitur multitudo cælestium spirituum, qui inter se in aliquo munere gratiæ simulantur, sicut in naturalium datorum munere cõueniunt. Vt v. g. Seraphin dicuntur qui præ aliis ardent charitate. Seraphin n. interpretatur ardens vel succendens. Cherubin, qui præ aliis in scientia eminent. Cherubin n. interpretatur plenitudo scientiæ. Thronus dicitur sedes. Throni autem vocantur (vt beatus Greg ait) qui tanta diuinitatis gratia replentur, vt in eis sedeat Deus, & per eos iudicia decernat atq; informet. Dominationes verò vocantur, qui principatus & potestates transcendunt. Principatus dicuntur, qui sibi subiectis, quæ sunt agenda disponunt, eisq; ad explenda

Gregor. ad med. h. mil. 34. in euang. Luc. 15.

X 5 diui-

diuina myſteria principatur. Potestates nominatur hi, qui hoc cæteris potentius in ſuo ordine acceperunt, vt virtutes aduerſæ eis ſubiectæ, eorum refrenentur poteſtate: ne homines tantum tentare valeant, quantum deſiderant. Virtutes vocantur illi, per quos ſigna & miracula frequenter ſunt: Archangeli, qui maiora nuntiant: Angeli, qui minora. Quod hæc nomina non propter ſe, ſed propter nos eis data ſunt, quæ ſumpta ſunt à donis gratiæ, quæ non habent ſingulariter, ſed excellenter, & à præcipuis nominantur.

Hæc nomina illis non propter ſe, ſed propter nos eis data ſunt. Qui enim ſibi noti ſunt contemplatione, nobis innotefeunt cognominatione. Et nominantur ſinguli ordines à donis gratiarum, quæ non ſingulariter, ſed excellenter data ſunt in participatione. In illa enim cæleſti curia, vbi plenitudo boni eſt, licet quædam data ſint excellenter, nihil tamen poſſidetur ſingulariter. Omnia enim in omnibus ſunt, non quidem æqualiter: quia alii aliis ſublimius poſſident, quæ tamẽ omnia habent. Cuiusmodi omnia dona gratiarum ſuperiores ordines ſublimius, & perfectius perceperint, tamẽ ex præcipuis ſortiti ſunt vocabula, inferioribus cætera relinquẽtes ordinibus ad cognominationem: vt Seraphim, qui ordo excellentiſſimus eſt, tamẽ dilectionem quæ cognitionem diuinitatis, & cætera virtutum dona cæteris omnibus ſublimius & perfectius percepit: & tamen ab excellentiori dono, id eſt, à charitate nomen accepit ille ſuperior ordo. Maius enim donum eſt ipſa charitas, quam ſcientia. Item, Maius eſt ſcire, quam iudicare: ſcientia namque informat iudicium. Ideoque ſecundus ordo à ſecundo dono, id eſt, cogitatione veritatis appellatus eſt, ſcilicet Cherubim: & ita de aliis intelligendum eſt. Aſſignatur ergo excellentia ordinum ſecundum excellentiam donorum: & tamẽ, ſicut Gregorius ait, illa dona hominibus

*Greg. hom.
37. in euang.
gel. Luc. xj.
poſt mediũ.*

*Hamil. 37.
poſt mediũ
euangelio-
rum.*

bus sunt cōmunia, Omnes n. ardent charitate, & scientia pleni sunt: sic & de aliis. Sed superiores a- *Ibid. paulo inferioribus.*
 liis excellentius, vt iam dictum est, ipsa acceperunt: à quibus & nominantur. Vnde Greg. In illa summa ciuitate quisq; ordo eius censetur nomine, quam plenius accepit in munere.

Questio ex verbis Gregorii orta.

D

Sed oritur hic quæstio talis: Si quisq; ordo ab illo dono nominatur, quod pleni⁹ possidet, tunc Cherubin in scientia præminet omnibus, quia à scientia nominatur. Sed qui magis diligit, plus cognoscit. Tantum n. (vt tradit authoritas) cognoscit ibi quisq;, quantum diligit. Itaq; Seraphin nō solum in charitate, sed etiam in scientia præminēt. Ideoq; authoritas illa sic videtur intelligēda, *Explanatio illius authoritatis Gregorii.*
 vt cōparatio nō referatur ad omnes ordines, sed ad quosdam, scil. inferiores. ille n. ordo nō pleni⁹ Seraphin accepit scientiam in munere, sed pleni⁹ aliis ordinibus, qui sunt inferiores. Nec nominatur quisq; ordo ab omni re quā pleni⁹ aliis accepit, sed ab aliqua rerum quas accepit. Vel potest cōparatio referri nō ad ipsos ordines, sed ad alia dona: *Alia determinat ordinem eiusdem.*
 nec ad omnia alia dona, sed ad quædam. Sicut n. homines cum plura habeant dona, quædam aliis excellentius possident: ita forte & angeli quibusdā muneribus magis pollent, & aliis quibusdā min⁹.

Vtrum ordines ab initio creationis ita distincti fuerint.

E

Iam nunc inquirere restat: Vtrū & isti ordines à creationis initio ita fuerint distincti. Quod ita fuerint distincti à primordio suæ conditionis, videtur testimonio authoritatis insinuari: q̄ tradit de singulis ordinibus aliquos cecidisse. De ordine nāq; superiori Lucifer ille fuit, q̄ null⁹ dignior cōditus fuit. Apost. etiā principatus & potestates *Ezech. 38. & Ephes. 6. b*
 nebrarū nominat, ostendēs de ordinib⁹ illis cecidisse: q̄ cum in malis ministeriū exerceant, nō tamen

men

men penitus nominibus ordinum suorum privati sunt. Sed non videtur illud posse stare. Non enim tunc charitate ardebant, nec sapientia pollebant, neque in eis Deus sedebat, si non hoc habuissent, non eecidissent. Non ergo tunc erant Cherubin, vel Seraphin, vel throni. Ad quod dicimus, quia ante casum quorundam non erant isti ordines: quia non dum habebant dona, in quorum participationibus conveniunt. Sed quibusdam cadentibus, aliis apposita sunt: eisque qui ceciderunt collata fuissent eadem dona, si perstitissent. Ideoque scriptura dicit de singulis ordinibus aliquos cecidisse: non quia fuissent in ordinibus, & postea corruerint: sed quia si perstitissent, eorum aliqui in singulis fuissent ordinibus, qui & in naturae tenuitate, & in formae perspicacitate differentes gradus habebant, sicut illi qui perstititerunt. Alii enim ut praediximus, superiores, alii inferiores conditi sunt. Superiores, qui natura magis subtiles, & sapientia magis perspicaces: inferiores, qui natura minus subtiles, & intelligentia minus perspicaces facti sunt. Has autem inuisibiles differentias inuisibilium solus ille ponderare potuit, qui omnia in numero & mensura, omni rei modum praefigens: & numerus omni rei speciem praebens: & pondus omnem rem ad stabilitatem trahens, id est, terminans & formans & ordinans omnia.

Vtrum omnes angeli eiusdem ordinis sint aequales. F

Præterea considerari oportet, Vtrum omnes angeli eiusdem ordinis aequales sunt. Ita esse quibusdam placuit, sed non est probabile nec assertione dignum: quia Lucifer qui fuit de collegio superiorum, ipsis etiam dignior extitit, qui aliis excellentiores creati fuerant. Ex quo percipitur, quod si perstitisset, in ordine superiori fuisset, & aliis eiusdem ordinis dignior extitisset. Sicut enim unus est ordo Apostolorum, & alter martyrum, & tamen in Apostolis alii alijs sunt digniores, similiter & in mar-

Sap. 11. d

*Aug. cap. 3.
lib. 4. de Ge-
nesi ad litem
ram in me-
dio Tom. 3.*

*Hom. 34. ad
medium su-
per 15. cap.
Luc.*

martyribus alii aliis sunt superiores: ita & in ordinibus angelorum recte creditur esse.

Quomodo dicat scriptura decimum ordinem ex hominibus compleri, cum non sint nisi nouem ordines.

G

Notandū etiā, quod decimus ordo legitur de hominibus restaurandus. Sed cum non sint nisi nouem ordines, nec plures fuissent etiā si illi qui ceciderunt perstitissent, mōnentur lectores quomodo scriptura dicat decimum ordinē compleri ex hominib. Gregor. namq; ait, homines assumēdos in ordine angelorū, q̄rū alii assumūtur in ordine superiorum, qui scilicet, magis ardent charitate: alii in ordine inferiorum, qui scilicet minus perfecti sunt. Ex quo apparet non esse de hominibus formandum decimum ordinem, tanquā nouem sint angelorū, & decimus hominum; sed homines pro qualitate meritorum statuendos in ordinibus angelorum. Quod ergo legitur decimus ordo cōplendus de hominibus, ex tali sensu dictū fore accipi pōt quia de hominibus restaurabitur quod in angelis lapsum est: de quibus tot corruerunt, vt possit fieri decimus ordo. Propter quod Apost. dicit restaurari omnia in Christo quę in celis, & quę etiā in terris sunt, quia per Christum redemptum est genus humanum, de q̄ fit reparatio ruinae angelicę: tamen non minus saluaretur homo, si angelus non cecidisset.

Ephes. 1. 10.

Quod homines assumuntur iuxta numerum stantium si non lapsorum.

Hom. 34. in
Euang. Lu-
ca 15. circa
medium.

Deus. 32. a
Sic legitur
secundū 70.
interpretes.
Ioan. secun-
dū vulgare
editionem.

Non enim iuxta numerum eorum qui ceciderunt, sed eorum qui permanserunt homines ad beatitudinem admittuntur. Vnde Gregor. Superna illa ciuitas ex angelis & hominibus constat: ad quā credimus tantos humani generis ascendere, quātos illic contigit angelos remansisse: sicut scriptum est in Cantico Deuteron. Statuit terminos popu-

popu-

populorum iuxta numerum angelorum Dei.

*Quidam dicunt secundum numerum lapsorum angelorum
homines reparandos.*

*Cap. 19. in
medio.*

A quibusdam tamen putatur, quod homines
reparentur iuxta numerum angelorum qui ceci-
derunt: illa cælestis ciuitas, nec suorum ciuium nu-
mero priuetur; nec maiori copia regnet. Quod
Aug. in Enchyr. sentire videtur, hoc asserens de ho-
minib. plus saluari quã corruit de angelis, sed non
min⁹: ita dicens, Superba Hierusalem, mater no-
stra, ciuitas Dei, nulla ciuium suorum numero litate
fraudabitur, aut vberiore etiã copia fortasse reg-
nabit. Neq; etiã numerũ aut sanctorum hominũ,
aut immundorum dæmonum nouimus: in quo-
rũ locum succedentes filii catholice matris, q̄ steri-
lis apparebat in terris, in ea pace de qua illi ceci-
derunt, sine vllõ tẽporis termino permanebunt.
Sed illorum ciuium numerus siue qui est, siue qui
fuit, siue qui futurus est, in contemplatione eius
artificis est, qui vocat ea quæ non sunt tanquã ea
quæ sunt. Ecce aperte dicit nõ minus de hominib.
saluari, quam corruit de angelis: sed plus nõ asserit.

Rom. 4. 6

AN OMNES SPIRITVS CÆLESTES

*mittantur: & ponit duas Opiniones, & authori-
tates quibus innituntur.*

DISTINCT. X.

A

*Dan. 7. 6.
Dionysius
e. 1. cælestis
in princ.*

HOC inuestigandum est: Vtrum omnes illi cæ-
lestes spiritus ad exteriora nuncianda mittã-
tur. Quidã putãt aliquos in illa multitudine esse,
qui foras pro officio exeunt, alios qui intus sem-
per assunt: sicut scriptum est in Daniele: Millia
millium ministrabant ei, & decies centena millia
assidebant ei. Item Dionys. in Hierarchia, quæ sa-
cer principat⁹ dicitur, de prelacione spirituum ait:
Superiora illa agmina ab intimis nunq; recedunt:
quo;

quoniam ea quæ præminēt, vsum exterioris officii nunquā habēt. His authoritatib⁹ innituntur, qui angelos mitti, nisi inferiores inficiantur.

Obiectio contra illos.

Quib⁹ obiicitur, q̄ Esaias ait: Volauit ad me vnus de Seraphin: qui ordo superior, & est excellēti⁹. Ideoque si de illo ordine mittuntur, non est ambigēdum, quin etiam & de aliis mittantur. Apostolus quoq̄ ait: Omnes sunt administratores spiritus in ministerium missi. His testimoniis asserunt quidam omnes angelos mitti. Nec debet indignū videri si etiā superiores mittantur, cum & ille q̄ creator est oīum, ad hæc inferiora descēderit.

Questio, Si omnes mittuntur, cur vnus tantū ordo nomine angelorum censetur.

Hic oritur questio: Si omnes mittuntur & nunciū Dei existunt, quare vnus tantum inter nouem ordines, angelorum nomine censetur? Ad q̄ quidā dicunt, omnes quidē mitti, sed alios sep̄, & quasi ex officio iniuncto, qui ppriè angeli, vel archangeli nominantur; alios vero rarius mitti, scilicet, maiores, causa extra communē dispēsationē oborta: q̄ cum angelorum ministerium suscipiunt, etiā nomē assumunt. vnde in Psalm. Qui fecit angelos suos spirit⁹ & ministros: quia illi qui natura spiritus sunt, aliquādo angeli, id est, nuncii fiunt.

Putant quidam Michael, Gabriel, Raphael de superiori ordine fuisse: & sunt nomina spirituum, & non ordinum.

Et putant illi, Michael, Gabriel, Raphael de superiori ordine fuisse. Michael interpretatur, q̄s vt Deus; Gabriel, fortitudo Dei: Raphael, medicina Dei: nec sunt ista nomina ordinum sed spirituum. Et dicunt quidē singulū horum vni⁹ ppriè ac singulariter spirit⁹ esse nomē. Alii vero, nō vni⁹ singulariter & determinatè, sed nunc huius nunc illius esse nomē, secundum qualitatem eorum ad q̄ nuncianda

Greg. hom.

34 lib 4.

Homil. in Eua

angelia pass

medium.

Esaiæ 6. c.

Greg. ibid.

continuo,

Heb. 1. d

Responso

quorūdam

Psalm. 103

Greg. hom.

34. ad c. 15.

Luc. circa

medium.

cianda vel gerenda mittuntur: sicut & dæmonum quædam nomina sint, quæ quidam putant esse vni propria, alii vero pluribus communia. Diabolus quippe, qui Græce ita vocatur, & criminator interpretatur vel deorsum fluens, Hebraice dicitur Sathan, id est, aduersarius. Dicitur & Belial, id est, apostata & absque iugo, dicitur etiam Leuiathan, id est additamentum eorum: & alia plura reperies nomina, quæ vel vnius spiritus sunt propria, vel pluribus communia.

Luc. 10. c.
2. Cor 6. c.
Iob. 40.

*Quomodo determinent predictas auctoritates,
qua videntur aduersari, qui dicunt
omnes angelos mitti.*

Qui autem omnes angelos mitti asserunt, predictas auctoritates Danielis scilicet, & Dionysii, ita determinant. Dicuntur superiora agmina Deo assistere, & ab intimis nunquam recedere: non quæ aliquando mittantur, sed quia rarissime ad exteriora prodeunt: neque tunc ab intimis recedunt, sed Dei presentia, & contemplationi semper assistunt: quæ etiã faciunt qui frequenter mittuntur.

Greg. hom.
34. ad c. 15.
Lucæ post
medium.

*Quos alii dicant mitti, & quos dicant non mitti,
tum determinatione auctoritatum,
qua videntur sibi aduersari.*

Alii vero dicunt tres ordines supremos, scilicet Cherubin, Seraphim, & Thronos, ita creatori assistere, quæ ad exteriora non exeunt: Inferiores autem tres ad exteriora mitti: tres vero medios inter utrosque consistere, non modo dignitate vel loco, sed etiã officio: quæ præceptum diuinum à superioribus accipiunt, & deferunt ad inferiores. Ideoque cum supremi medius, & medii imis, atque hi omnibus præceptum Dei nuntiēt, merito omnes angeli nominari debent. Et ob id forte Apostolus ait: Omnes spiritus administratores esse filii, & mitti in ministerium: & per omnes non singulos ordines, sed de inferioribus ordinibus singulos angelos complexus est. II.

Dionys. 13.
ca. 1. de his-
tarchia in
princ.
Greg. hom.
34. ad c. 15.
Lucæ post
medium.

est. Illud vero quod Esaias ait, per verba Dionysij determinant dicentes: Hi spiritus qui mittuntur, percipiunt horū vocabulum, quorum gerūt officium. Vnde dicunt illum angelum, qui missus est ad Esaiam vt mundaret & incenderet labia Prophetæ, fuisse de ordine inferiorum. Sed ideo dict⁹ est fore de Seraphin, quia veniebat incendere, & consumere delicta Esaiæ.

QVOD QVÆQVE ANIMA HABET

angelum bonum ad sui custodiam delegatum, & malum ad exercitium.

DISTINCT. XI.

A

Illud quoq; sciendum est, quod angeli boni deputati sunt ad custodiam hominum, ita vt quisque electorum habeat angelum ad sui profectum atque custodiam specialiter delegatum. Vnde in Euangelio veritas à pusillorū scandalo prohibens ait. Angeli eorum semper vident faciem patris. Angelos dicit eorum esse, quibus ad custodiam deputati sunt. Super quem locum Hieron. tradit, vnamquamque animam ab exordio natiuitatis habere angelum ad sui custodiam deputatum, inquitens ita: Magna dignitas animarum est, vt vnazque habeat ab ortu natiuitatis in custodiam sui angelū delegatum. Greg. quoq; dicit: Quod quisque bonū angelū sibi ad custodiam deputatum, & vnum malum ad exercitiū habet. Cum. n. omnes angeli boni nostrum bonum velint, cōmuniterq; salutem omnium studeāt, illē tamē qui deputat⁹ est alicui ad custodiā, eū specialiter hortatur ad bonū: sicut legitur de angelo Thobiz, & de angelo Petri in actibus Apostolorum. Similiter & mali angeli cum deliderent malum hominem, magis tamē hominem ad malum incitat, & ad nocendū fortius instat ille, qui ad exercitiū ei⁹ deputat⁹ est.

Vtrum singulis hominibus singuli angeli, an pluribus deputatus sit vnus.

Matth. 18.

Tom. 9. Cō-

ment. ad 18.

cap. ad locū

quia angeli

eorum:

Matthæi.

Hugo de S.

Victore lib.

sententiā.

Thob. 5. d. 6.

8. a.

Y

SOLET

Arguit
quod non.

Solet autem quæri : Vtrum singuli angeli singulis hominibus an vnus pluribus ad custodiam vel exercitium deputatus sit : Sed cum electi tot sint, quot & boni angeli sunt, plures constat esse omnes simul bonos & malos homines quam boni angeli sint : Et cum tot sint electi, quot angeli boni, & angeli boni plures sint quam mali, pluresque sint homines mali quam boni : non est ambigendum plures esse bonos homines quam sint mali angeli : & plures esse malos homines, quam sint mali angeli vel boni angeli.

*Confirmat vnum angelum pluribus hominibus deputari
sive simul, sive temporibus diuersis.*

Ideoque dici oportet, vnum eundemque angelum bonum vel malum, pluribus hominibus deputari ad custodiam vel exercitium, siue eodem tempore, siue diuersis temporibus. Ideo autem dicimus eodem tempore vel diuersis temporibus, quia videtur quibusdam quod omnes homines qui sunt simul in aliquo tempore, singuli singulos angelos habere possint, bonos vel malos: quia licet maior sit numerus hominum, computatis in vnum omnibus qui fuerunt, & sunt, & futuri sunt, quam angelorum: tamen quia homines decedentibus hominibus succedunt: & ideo nunquam sunt in hac vita, angeli vero nunquam decedunt, sed simul omnes sunt: ideo esse potest, vt singuli hominum dum in hac vita sunt, singulos habeant angelos bonos vel malos ad sui custodiam vel exercitium destinatos. Cæterum siue ita sit, siue non est dubitandum vnūquēque habere angelum sibi deputatum, siue pluribus simul destinatus sit, siue vnus singulariter. Nec est mirandum vnū angelum pluribus hominibus ad custodiā deputari, cum vni hominum plurium custodia deputeretur, ita vt eorum quisque suum dicatur habere Dominum, vel Episcopum vel Abbatem.

Vtrum

Vtrum angeli proficiant in merito vel in premio vsque ad iudicium.

D

Præterea illud considerari oportet. Vtrum angeli boni in premio vel in merito proficiant vsque ad iudicium. Quod in meritis proficiant, atque quotidie magis ac magis mereantur, quibusdam videtur, ex eo quia quotidie hominum utilitatibus inseruiunt, eorumque profectibus student. Quibus etiam nihilominus videtur quod & in premio proficiant, scilicet, in cognitione & dilectione Dei. Licet enim (vt aiunt) in confirmatione beatitudinem acceperint æternam, atque perfectam, augetur tamen quotidie eorum beatitudo, quia magis ac magis diligunt atque cognoscunt: & est eorum charitas (qua Deum & nos diligunt) & meritum & præmium. Meritum, quia per eam, & obsequia ex ea nobis impensa merentur, & in beatitudine proficiunt: & ipsa eadem est præmium, quia ea beati sunt.

Authoritatibus confirmant, quod dicunt.

E

Et quod angeli proficiant in cognitione, ac per hoc in beatitudine, testimoniis sanctorum confirmant. Dicit. n. Esaias ex persona angelorum Christi ascenditis magnificentiam admirantium: Quis est iste qui venit de Edom, tinctis vestibus de Bosra? Et in Ps. Quis est iste rex gloriæ? Ex quibus apparet, quod mysterium verbi incarnati plene cognouerunt angeli post implerionem quam ante. Et sicut in cognitione huius mysterii profecerunt, ita dicunt eos in Deitatis cognitione proficere. Quod autem in huiusmodi mysterii cognitione profecerint, euidenter docet Apost. Ephes. 3. 6. In 9. Hier. in comment. ad id cap. 3. Quæ sit dispensatio sacramenti absconditi a seculis in Deo, vt innotescat multiformis sapientia Dei per Ecclesiam principibus & potestatibus in cælestibus. Super quem locum dicit Hier. Angel. dignitates præfatum mysterium ad purum non intellexisse, donec completa est passio Christi & Apost. prædicatio per gentes dilatata.

Y 2

Quod

Quibusdam videtur quod proficiant in premio.

Esai. 63. 7.

Psalm. 23.

Ephes. 3. 6.

In 9. Hier.

in com-

ment. ad id

cap. 3. Quæ

sit dispensa-

tio mysterii

absconditi.

Quod in hac sententia videtur August. aduersari Hieron.

*Aug. 19. non
longe à prin-
cipio tom 3.
super Gen.
li. 5. c. 19.
Ibidem in-
ferius.*

*Hayma in
commen su-
per ep. Pauli
ad Ephes. 3.*

His autem videtur contradicere Aug. super eundem locum epistolæ dicens: Non latuit angelorum mysterium regni cœlorum, quod opportuno tempore reuelatum est pro salute nostra. Illis ergo seculis innotuit supra memoratū mysteriū: quia omnis creatura non antè secula, sed à seculis est. Attende Lector, quia videntur dissentire in hac sententia illustres doctores. Ideoque vt omnis repugnàtia de medio tollatur, prædicta verba Haymonem sequentes ita determinemus, vt illis angelis, qui maioris dignitatis sunt, & per quorum ministerium illa nunciata sunt, ex parte cognita seculis fuisse, vt pote familiaribus & nuncijs. Illi vero, qui minoris dignitatis sunt, incognita exitisse dicamus, vsquequo impleta sunt, & perfectam prædicata: & tunc ab omnibus angelis perfectè fuerunt cognita. Constat itaque omnes angelos in cognitione diuinorum mysteriorum secundum processum temporis profecisse. Vnde non incongruenter ipsi iidem dicunt, angelorum scientiam ac beatitudinem augeri vsque ad futuram consummationem, quando in scientia ac beatitudine ita perfectissimi erunt, vt nec augeatur, amplius nec minuatur.

Aliorum opinio, qui dicunt angelos in quibusdam prædictorum non profecisse.

Alii autem dicunt, angelos in confirmatione tanta Deitatis dilectione atque noticia fuisse præditos, vt in his vltimis non profecerint nec profecturi sint. Profecerunt tamen in scientia rerum exteriorum, sicut in cognitione sacramenti in carnatione & huiusmodi, sed non in contemplatione Deitatis: quia Trinitatē in vnitatem, atque vnitatē in Trinitate non plenè intelligunt siue intellecturi sunt, quod ab ipsa cōfirmatione perceperunt. Ita etiam dicunt eos in charitate non profecisse post cōfirmationem, qui

quia eorum charitas postea non est aucta: & sic dicunt non profecisse in meritis, sed hoc quantum ad vim merendi, non quantum ad numerum meritorum. Plura enim bona fecerunt postea, quæ tunc non fecerant: sed eorum charitas ex qua illa processerunt, non est aucta, ex qua tantum meruerunt antequam ista adderentur, quantum postea his adiectis. Illud verò quod alij superius dicunt, probabilius videtur, scilicet quod angeli usque ad iudicium in scientia & alijs proficiant.

Quædam authoritates videntur obuiare probabiliori sententiæ.

H

Quibus tamen videntur obuiare quorundam authoritatum verba. Ait enim Isidorus de summo bono, Angeli in verbo Dei omnia sciunt antequam fiant: sed nec omnes, nec omnia perfecte angelos scire dixit, & ideò eos in scientia proficere non remouit. Greg. in l. dialogor. ait. Quid est, quod ibi nesciant, Vbi scientem omnia sciunt? Vbi videtur dicere, quod omnia sciunt angeli, & nihil sit quod nesciant. Sed accipiendum est hoc de his, quorum cognitio beatum facit cognitorem: vt sunt ea quæ ad mysterium Trinitatis & vnitatis pertinent

*Isidor. lib. 1.
ca. ad mediũ.
cap. 12.*

*Greg. lib. 4.
dial. c. 3.
Et lib. 2. c. 2.
in c. 1. Job.*

POST CONSIDERATIONEM DE ANGELIS habitam, agitur de aliarum rerum creatione, & præcipue de operum sex dierum distinctione.

DISTINCT. XII.

A

HÆc de angelicæ naturæ conditione dicta sufficiant. Nunc superest de aliarum quoque rerum distinctione, nonnulla in medium proferre. Cum Deus in sapientia sua angelicos condidit spir. alia etiam creauit, sicut ostendit supradicta scriptura Gen. quæ dicit. In principio Deum creasse cælum, i. angelos, & terram, scil. materiam

*Aug. c. 5. li. 1.
de Gen. contra Manich.
in fine.*

Y 3

quatuor

quatuor elementorum adhuc confusam & informem, quæ à Græcis dicta est chaos, & hæc fuit ante omnem diem. Deinde elementa distinxit Deus, & species proprias atque distinctas singulis rebus secundum genus suum dedit: quæ non simul, ut quibusdã sanctorum patrum placuit, sed per intervalla temporum ac sex volumina dierum ut aliis visum est, formavit.

Quod sancti tractatores videntur super hoc quasi aduersa tradidisse, aliis dicentibus omnia simul facta in materia & forma, aliis per intervalla temporum.

*Super Gen.
ad literã li.
1. cap. 1. in
principio.*

Quidam namq; sanctorum patrum, qui verba Dei atq; arcana excellenter scrutati sunt, super hoc quasi aduersa scripserunt. Alii quidem tradiderunt omnia simul in materia & forma fuisse creata: quod Aug. sensisse videtur. Alii verò hoc magis probauerunt ac asseruerunt, ut prima materia rudis atque informis, quatuor elementorum commixtionem atq; confusionem tenens, creata sit: Postmodum verò per intervalla sex dierum ex illa materia rerum corporalium genera sunt formata secundum species proprias. Quam sententiam Gregorius, Hieronymus, & Beda, aliique plures commendant ac præferunt. Quæ etiam scripturæ Genes. vnde prima huius rei ad nos manavit cognitio, magis congruere videtur.

*Hieronim. ad
principium.
in quest. in
Gen. tom. 3.
Greg. lib. 22.
ca. 10. ad il-
lud. Job ca.
40. Ecce Bohemot b.
Beda in gl.
ordinaria
ed. c. 1. Gen.
Li. de Gen.
contra Manichaos. 1.
ad medium
ca. 7 in to-
mo. 1.*

Quomodo per intervalla temporis res corporales condite sunt.

Secundum hanc itaque traditionem ordinem atque modum creationis formationisque rerum inspiciamus. Sicut supra memoratum est: In principio creavit Deus cælum, i. angelicam naturam, sed adhuc informem, ut quibusdam placet: Et terram, i. illam confusam materiam quatuor elementorum, quæ nomine terre, ut Aug. ait contra Manichæos, ideo appellavit Moyses, quia terra inter omnia

nia el
rat, &
rum
sum
fi, &
stind
cta el
cut su
ficis:
quod
ficut
sz m
dove
qua,
mali
re in
bulis
notis
no ta
bulo
in ill
bus
quæ
nibu
pter
sunt
nebr
liqd
aliqu
tur:
vbi
inan
esse,
Q
A
esse

nia elementa minus est speciosa, & illa inanis erat, & incomposita, propter omnium elementorum commixtionem: eadem etiam vocat abyssum dicens: Et tenebræ erant super faciem abyssi, &c. quia confusa erat & commixta, specie distincta carens. Eadem etiam materia informis dicta est aqua. super quam ferebatur sp. Domini, sicut superfertur fabricandis rebus voluntas artificis: quia subiacebat bonæ voluntati creatoris, quod formadum perficiendumq; inchoauerat: qui sicut dominus & conditor, præerat fluitanti & confusæ materiæ, ut distingueret per species varias quædo vellet, & sicut vellet. Hæc ergo ideo dicta est aqua, quia omnia quæ in terra nascuntur siue animalia siue arbores, vel herbæ & similia, ab humore incipiunt formari atq; nutriri. His omnibus vocabulis vocata est illa informis materia, ut res ignota notis vocabulis insinuaretur imperitiis. & non vno tantum: nam si vno tantum significaretur vocabulo, hoc esse putaretur quod consueuerat homines in illo vocabulo intelligere. Sub his ergo nominibus significata est materia illa confusa & informis, quæ nullâ specie cerni ac tractari poterat, in nominibus visibilium rerum quæ inde futuræ erant propter infirmitatem paruulorum, qui minus idonei sunt inuisibilia comprehendere: & tunc erant tenebræ, id est, lucis absentia. Non enim tenebræ aliquid sunt, sed ipsa lucis absentia: sicut silentium non aliqua res est, sed ubi sonus non est, silentium dicitur: Et nuditas non aliqua res est, sed in corpore, ubi tegumentum non est, nuditas dicitur: sicut & inanitas non est aliquid, sed inanis dicitur locus esse, ubi non est corpus, & inanitas absentia corporis.

Quo sensu tenebra dicantur non esse aliquid, & quo dicantur esse aliquid.

D

Attende, quia hic Augustin. tenebras dicit non esse aliquid, cum alibi tenebræ inter creaturas

Y 4

ponan-

*Ibid. paulo
inferius.*

*Li. 8. cap.
eisdem in-
ferius.*

*Ibid. paulo
inferius.*

*Ca. 5. in fin.
eiusd. li. 1.*

*de Gen. con-
tra Manich.*

*cap. 4. in
princip. e-
iusd. li. 1.*

Dan. 3. f.

ponantur, quæ benedicunt Dominum: unde dicitur. Benedicite lux & tenebræ Domino. Ideoque sciendum est, tenebras diuersis modis accipi, scilicet vel pro lucis absentia, qualiter supra accepit Aug. iuxta quam acceptionem non sunt aliquid: vel pro aere obscurato, siue aeris obscura qualitate, & secundum hoc aliquæ res creatæ sunt. Ideo ergo dicit tenebras tunc fuisse super faciẽ abyssi, quia nondum erat lux: quæ si esset, & superesset & superfunderetur: sed nõdũ lucis gratia op^o suũ De^o venustauerat, quæ postea in primo die formata est.

Duo hic considerata sunt: quare illa materia confusa sit dicta informis, & ubi ad esse prodiit, quantumque in altitudine ascenderit. E

De qua re priusquã tractem^o, duo nobis discutienda occurrunt: Primum, quare illa materia confusa, informis dicatur: an quia omni forma caruerit, an propter aliud. Secundo, ubi ad esse prodierit, & quantum in altum ascenderit. Ad illud ergo, quod primo positum est. breuiter respondentes, dicimus illam primam materiam non ideo dictam fore informem, quod nullam omnino formã habuerit: quia non aliquid corporeum tale existere potest, quod nullã habeat formã: sed ideo nõ absurde informẽ appellari posse dicim^o, quia in confusione & permixtiõẽ quadã subsistens, nondum pulchram apertamq; & distinctam receperat formam, qualẽ modo cernimus. Facta est ergo illa materia in forma confusiõis ante formã dispositionis. In formã confusiõis prius omnia corporalia materialiter simul & semel sunt creata: Postmodum in forma dispositionis sex diebus ordinata. Ecce absolutum est, quod primo in discussione propositum fuit, scilicet, quare illa materia dicatur informis.

Hic ad id quod secundo querebatur, respondet. F

Nunc superest, quod secũdo proponebatur explicare

plicare, vbi scilicet illa materia substiterit, & quã-
tũ in altitudine porrigebatur. Ad quod nihil te-
merè afferentes dicimus, quod illa prima rerum
omnium moles quando creata est, ibidem adesse
videtur prodiisse, vbi nunc formata substiterit. E-
ratque terreum hoc elementum in vno loco, eo-
demque medio, substiterit cæteris tribus in vna
confusione permixtis: eisdemque circumquaque in
modo cuiusdam nebule oppressis, ita obnolutũ
erat, vt apparere non posset quod fuit. Illa vero
tria in vna permixtione confusa circumquaque
suspensa, eousque in altum porrigebantur, quous-
que nunc summitas corporeæ naturæ pertingit.
Et sicut quibusdam videtur, vltra locum firma-
menti extendebatur illa moles, quæ in inferiori
parte spissior atque grossior erat: in superiori ve-
ro, rarior ac leuior atque subtilior existerat, de
qua rariori substantia putat quidam fuisse aquas
quæ firmamentum esse dicuntur. Talis fuit mun-
di facies in principio, priusquam reciperet for-
mam vel dispositionem.

*Ostenso, qualis fuit mundi facies in ipso primordio, inci-
pit prosequi operum sex dierum distinctionem.* G

Nunc superest vt dispositionem illam qualiter
perfecta sit, ordine prosequamur. Sex diebus,
sicut docet scriptura Genes distinxit Deus & in
formas redegit proprias cuncta quæ simul mate-
rialiter fecerat. Perfecitque opus suum die sexto:
& sic deinde die septimo requieuit ab omni opere
suo, i. cessauit nouam creaturam facere. Sex enim
diebus sex rerum genera distinxit, nihilque postea
fecit, quod in aliquo illorum non contineatur:
operat⁹ est tamẽ postea, sicut veritas in Euang. ait:
Pater me⁹ operatus est vsque nũc. & ego operor illud.

De quatuor modis diuinae operationis.

Quatuor enim modis, vt ait Alcuinus super
Genes. operatur Deus. Primo in verbo, omnia dis-

Oppansis.

Genes. 2. 4.

Alcuinus s.

ue Albinus

i. quest. ad

ca. 2. Gene.

Y 5

ponen-

ponendo: Secundo in materia informi quatuor elementorum de nihilo eam creando. Vnde, Qui viuit in æternum creauit omnia simul. Omnia, scilicet, elementa: vel omnia corpora materialiter simul creauit. Tertio, per opera sex dierum varias distinxit creaturas. Quarto, ex primordialibus seminibus non incognitæ oriuntur naturæ, sed notæ sæpius reformantur, ne pereant.

QVÆ FVERIT PRIMA DISTINCTIONIS OPERATIO.

DISTINCT. XIII.

A

PRima autem distinctionis operatio fuit formatio lucis, sicut ostendit scriptura Gen. quæ commemorata rerum informitate, earum dispositionem à luce inchoauit, subdens: Dixit Deus, Fiat lux: & facta est lux: & diuisit lucem à tenebris: appellauitq; lucem diem, & tenebras noctem. Et factum est vespere & mane dies vnus. Congruè mundi orhatus à luce cœpit: vnde cætera quæ creanda erant, viderentur.

Qualis fuerit lux illa, corporalis an spiritualis. B

Aug. libr. 1.
de Gen. ad
literam c. 3.
in princ. t. 3.

Si queritur, qualis illa lux fuerit, corporalis scilicet, an spiritualis? Id respondemus, quod à sanctis legimus traditum. Dicit enim Aug. quia lux illa corporalis vel spiritualis intelligi potest. Si spiritualis accipitur, angelica natura intelligitur, quæ prius informis fuit, sed postea formata est, cum ad creatorē cōuersa ei charitate adhæsit: cuius informitatis creatio superius significata est, vt dictū est: In principio creauit Deus cælum & terrā. Hic vero eiusdem formatio ostēditur, cum ait: Fiat lux, & facta est lux: Hæc ergo angelica natura, quæ prius tenebræ, & postea lux fuit, quæ prius habuit informitatem & imperfectionem, deinde formationis perfectionem: & ita diuisit Deus lucem à tenebris. Nā vt Aug. ait sup. Gen. Huius creaturæ informitas & imperfectionis

Aug. lib. 1.
c. 3. ad prin

Etio fuit antequam formaretur in amore conditoris. Formata vero est, quando conuersa est ad incōmutabile lumen verbi: Si vero corporalis fuit lux illa, quod vtiq; probabile est, corpus lucidum fuisse intelligitur, vel vt lucida nubes: quod non de nihilo, sed de præiacenti materia formaliter factum est vt lux esset, & vim lucēdi haberet: cum qua dies prima exorta est, quia ante lucem nec dies fuit nec lux, licet tempus fuerit.

Quod lux illa facta est, vbi Sol apparet: qua in aquis lucere poterat.

C

Si autem quæritur: Vbi est facta lux illa, cum abyssus omnem terrę altitudinē teget? Dicitur in illis partibus facta quas nunc illustrat Solis diurna lux, Nec mirum lucem in aquis posse lucere, cum etiam nautarum operatione sepius illustrentur: qui in profundum merfi, misso ex ore oleo aquas sibi illustant: quæ multo rariores fuerunt in principio quā modo sunt: quia nondum cōgregatæ fuerāt in vno loco. Facta est ergo lux illa, quæ vicem & locum Solis tenebat: quæ motu suo circumagitata, noctem diemque discernebat. Ibi ergo primum lucē apparuisse verisimile est, vbi Sol quotidiano cursu circumuect⁹ apparet, vt eodē t⁹ amite lux circumcurrēs ac primo ad occasum descēdēs vesperā faceret. deindē reuocata ad ortū, aurorā i. manē illustraret: & ita diuisit De⁹ lucem & tenebras, & appellauit lucem diem, & tenebras noctem.

Quod dies diuersis modis accipitur.

D

Hic notandum est, quod dies diuersis modis accipitur in scriptura. Dicitur enim dies lux illa, quæ illo triduo tenebras illuminabat: & dicitur dies illuminatio ipsa aeris. Dicitur etiā dies spatium viginti quatuor horarum, qualiter accipitur cum dicitur. Factum est vesperé & mane diēs vn⁹. Quod ita distinguēdū est. factū est vespere prius, & postea mane: & ita fuit dies vnus expletus 24. horarum

*Aug. super
Gen. 1. 6. 10.*

*Beda ut re-
fertur in
gl. ordina-
ria ad illud
Factum est
vespere &
mane. Gen. 1*

rum Dies, scil. naturalis, qui habuit vesperam sed non mane. Mane enim dicitur finis præcedentis, & initium sequentis diei, quod est aurora: quæ nec plenam lucem, nec omnino tenebras habet. Manè ergo primus dies non habuit: quia nec dies præcesserat qui sequentis diei initio terminaretur: & eo præcipuè, quia luce apparente, mox super terram plenus atque præclarus dies exitit: qui non ab aurora, sed à plena luce inchoavit: & mane sequentis diei consummatus est. Unde Beda super Genes. Decebat, ut dies à luce inciperet, & in mane sequentis diei tederet. ut opera Dei à luce inchoasse, & in lucem completa esse significaretur. Reliqui autem dies manè habuerunt, & vesperam: quorum quisque à suo manè incipiens, usque ad alterius diei manè tederetur. *De naturali ordine computationis dierum, & de illo qui pro mysterio introductus est.* E

Hic est naturalis ordo distinctionis dierum, ut distinguantur atque computentur dies à mane usque ad manè. Postea verò in mysterio factum est, ut dies computentur à vespera in vesperam, & adiungatur dies præcedenti nocti in computatione: cum iuxta naturalem ordinem præcedens dies sequenti nocti adiungi debeat: quia homo à luce per peccatum corruit in tenebras ignorantie & peccatorum: deinde per Christum à tenebris ad lucem rediit. Unde Apostolus: Eramus aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino. Primus itaque dies non ab aurora, sed à plena luce incipiens, & post vesperam paulatim occidit e luce excipiens manè sequentis diei, expletus est. Unde Beda, Occidit e luce & paulatim post spatium diurnæ longitudinis inferiores partes subeunte, factum est vespere: sicut nunc visitato cursu Solis fieri solet. Factum est autem manè eadē super terram redeunte, & alium diem inchoante: & dies expletus est vni viginti quatuor horarum. Fuitque nox illo triduo omnino tenebrosa, quæ post creata sidera aliqua luce claruit. *Cur*

*Beda gl. or-
dinaria ad
illud idem
Gen. 1. Fa-
ctum est ve-
spere & ma-
ne dies unus.*

Cur Sol factus est. si lux illa sufficiebat.

F

Solet autem quæri, quare factus est Sol, si lux illa ad faciendum diē sufficiebat? Ad quod dici potest, quoniam lux illa forte superiores partes illustrabat, & ad illuminationem inferiorum Solem fieri oportebat. Vel potius idē, quia factō Sole diei fulgor auct⁹ est. Ampliori. n. multo luce radiavit dies postea, quā ante. Si autem quæritur, quid de luce illa factum sit, cum modo nō appareat? Potest dici, aut de ea corp⁹ Solis formatum, aut in ea parte cœli esse, in qua Sol est: non quod ipsa sit Sol, sed sic ei vnita vt discerni non valeat.

Quomodo accipiendum sit illud, Dixit Deus; an sono vocis id Deus dixerit, an aliter.

G

Præterea inuestigandum est, quomodo accipiendum sit quod ait: Dixit Deus, vtrum temporaliter, vel sono vocis illud dixerit, an alio modo? *Lib. 1. cap. 2. in princip. tom 3.* Aug. super Gen. tradit, nec temporaliter, nec sono vocis Deum locutum fuisse, quia si temporaliter, & mutabiliter. Et si corporaliter dicatur sonuisse vox Dei, nec lingua erat qua loqueretur, nec erat quem oportet audire & intelligere. Bene ergo vox Dei ad naturam verbi, per quod *Cap. 4. in princip. e. in eodem lib. 1. de Gen. ad litteram.* omnia facta sunt, refertur. Dixit ergo Deus fiat, &c non temporaliter, non sono vocis, sed in verbo sibi cœterno, i. verbū genuit intēporaliter in quo erat: & disposuit ab æterno, vt fieret in tempore: & in eo factum est.

Quomodo accipiendum sit, quod dicitur pater operari in filio, vel per filium, vel in spiritu sancto.

H

Hic quæri solet, quomodo accipiendum sit, quod dicitur pater operari in filio, vel per filium, vel in spiritu sancto. Hæc enim scriptura frequenter nobis proponit: vt, Omnia in sapientia fecisti Domine, id est, in filio, creauit Deus cœlum & terram. Et illud, Per quē fecit & secula. Super illū quoq; Psalmi locum: Verbo Domini cœli firmati sunt, &c. dicit Aug.

Aug. concio. ne 2. ad ver-

sum. 6. Psal.
31. tom. 8.

cit Aug. quod pater operatur per verbum suum & spiritum S. Quomodo ergo hoc accipiendum est? Purauerunt quidam hæretici, quod pater velut author & artifex, filio & spiritu S. in rerum operatione quasi instrumento vteretur: ex prædictis verbis errandi occasionem sumentes, quod velut blasphemum atque sanæ doctrinæ aduersum abiicit pia fides. Non est itaque intelligendū, ideo scripturam frequenter cōmemorare patrē operari in filio, vel per filium, tanquam filius non posset facere, si ei nō porrexisset pater dexterā, vel tāquam aliquod instrumētū fuerit patris operantis: sed potius illis patrē verbis intelligi voluit cum filio & spiritu sancto operari, & sine eis nihil facere.

Contra hanc expositionem surgit hereticus. I

Sed dicit hæreticus, hac ratione hoc posset dixisse, filium operari, per patrē, vel in patre, & spiritum sanctum cum vtroq; vel per vtrunq;, quia filius cum patre & sp. sanctus cum vtroque operatur. Cui breuiter responderetur: Ideo illud dictum esse, & non istud, vt in patre monstraretur auctoritas. Non enim pater à filio, sed filius à patre operatur, & sp. sanctus ab vtroque. Ideoq; etiam filius per spiritum S. legitur operari, quia cum spiritu S. operatur, hoc ipsum à filio habenti vt operetur.

Alia prædictorum expositio. K

Potest & aliter illud accipi, vt dicatur pater in filio vel per filium operari, quia eum genuit omnium opificē: sicut dicitur pater per eum iudicare, quia genuit iudicem: ita & per spir. S. dicitur operari siue pater, siue filius, quia ab vtroq; procedit spir. S. factor omnium. Vnde Chry. sic ait, Nō vt hereticus inaniter suspicatur, tāquam aliquod instrumētum patris extitit filius: neque per eum pater dicitur fecisse, tanquam ipse facere non posset: sed sicut dicitur pater iudicare per filiū, quia iudicē genuit, sic etiam dicitur operari per filium, quia eum cō-

stat

Chryf. to. 4.
hom. 2. ad 1.
Ga. ad Heb
du illud.
Per quem
fecit & se.
m. a.

stat opificem genuisse. Si enim causa ei⁹ pater est, secundum quod pater est, molto amplius eorum causa est, quæ per filium facta sunt. Hæc de opere primæ diei dicta sunt.

DE OPERE SECUNDÆ DIEI, QVA
factum est firmamentum.

DISTINCT. XIV. A

Dixit quoque Deus: fiat firmamentum in medio aquarum: & dividat aquas ab aquis. Diuisitque aquas, quæ erant sub firmamento, ab his quæ erant super firmamentum. Sciendum est quod illius cæli describitur hic creatio sicut ait Beda super Gen in quo fixa sunt sydera: cui suppositæ sunt aque in aere & in terrâ, & superpositæ aliæ de quibus dicitur: Qui tegis aquis superiora eius, in medio ergo firmamentum est, .i. sydereum cælum quod de aquis factum esse credi potest. Crystallinus enim lapis cui magna est firmitas & perspicuitas, de aquis fact⁹ est, Si quæ verò mouet, quomodo aquæ naturæ fluidæ & in ima labiles, super cælum possint consistere: de Deo scriptum esse meminerit, Qui ligat aquas in nubibus suis. Qui enim infra cælum ligat aquas ad tēpus vaporibus nubium retentâs, potest etiam super cæli spheram nō vaporali tenuitate, sed glaciali soliditate aquas suspendere ne labantur. Quales autē & ad quid conditæ sint, ipse nouit qui condidit. Ecce ostensum est his verbis, quod cælum factum sit, scil. illud in quo sunt fixa sydera, id est, quod excedit aerem, & de qua materia, scil. de aquis, & quales sint aquæ, quæ super illud cælum sunt, scilicet, vt glacies è soliditate.

Alii putant cælum illud esse igneæ naturæ, quibus consentit Augustinus.

B Quidam vero cælum, quod excedit aeris spatia, igneæ naturæ dicunt, assidentes super aerem purū ignem

*Beda & gl.
ordinaria
ad id Gen.
I. Fiat firmamentum*

*Aug. super
Gen. ad li-
teram ls. 2.
ad medium
ca. 3.
Ibid. cap. 4.*

ignem esse, qui dicitur esse cælum: de quo igne sy-
dera & luminaria facta esse coniectant: quibus Au-
gustinus consentire videtur. Vtrum vero nomine
firmamenti cælum, quod excedit aerem, an ipse
aer hic intelligatur, idem Aug. quærit. nec soluit.
Magis tamen approbare videtur, cælum illud hic
accipi, quod spatia aeris excedit. Aquas autē quæ
super illud cælum sūt, dicit vaporaliter trahi, & le-
uissimis suspendi guttis. Sicut aer iste nubilosus
exhalatione terræ aquas vaporaliter trahit, & po-
subtiles minutias suspendit, & post corpulentius
conglobatas, pluuias refundit. Si ergo potest
aqua, sicut videmus, ad tantas minutias p̄uenire,
ut feratur vaporaliter super aerem aquis natu-
raliter leuiorem: cur nō credamus etiam super il-
lud leuius cælum minoribus guttis & leuiori-
bus emanare vaporibus: sed quoquo modo ibi
sint, ibi esse non dubitamus.

*Aug. lib. 2.
de Gen. ad
literā c. 9
non longe à
princip. Et
gl. ordina-
ria ad hoc.
Et factum
est vespere
Et men. di-
es 1. Gen. 1.*

Quæ sit figura firmamenti.

Quæri etiam solet, cuius figuræ sit cælum? Sed
spiritus sanctus, quanuis auctores nostri sciuerint:
per eos dicere noluit, nisi quod pro sit saluti. Quæ-
ritur etiam, si stet, an moueatur cælum? Si moue-
tur inquit, quomodo est firmamentum? Si stat,
quomodo in ea fixa sydera circueunt? Sed firma-
mentum dici potest, nō propter stationem, sed propter
firmitatem vel terminum aquarum intrāgressibilem. Si
autem stat, nihil impedit moueri & circuire sydera.

*Quare tacuit scriptura de opere secundæ diei,
quod in aliis dixit?*

Post hoc quæri solet, quare hic non est dictum,
sicut in aliorum dierum operibus: Vidit Deus quod
esset bonum? Sacramentum aliquod hic comen-
datur. Ideo enim fortassis non est dictum, quod
tamen sicut in aliis factum est: quia binarius prin-
cipium alicuius est, & signum diuisionis.

De

De opere tertiæ diei, quando aquæ congregatæ
sunt in vnum locum.

E Hieron. in
quæst. super
Gen. & re-
fert gl. ordi-
naria de o-
pere 2. diei.

Sequitur, Dixit Deus: Congregentur aquæ in lo-
cum vnum, & appareat arida; Tertiæ diei op^o est
congregatio aquarum in vnum locum. Congre-
gatæ sunt n. omnes aquæ cælo inferiores in vnam
matricē: vt lux q̄ præterito biduo aquas clara lu-
ce lustrauerat, in puro aere clarior fulgeat, & ap-
pareat terra q̄ cooperta latebat, & q̄ aquis limosa
erat fieret arida & germinib⁹ apta. Eodē n. die p-
tulit terra herbã virentē, lignumq̄ faciens fructū,
Si autem quærat, vbi congregatæ sunt aquæ, q̄
totum texerant spacium vsque ad cælū? Potuit fi-
eri vt terra subsidens cōcauas partes præberet. v-
bi fluctuantes aquas reciperet. Potest etiã credi pri-
marias aquas rariores fuisse, sic vt nebula tegetet
terras, sed congregatione esse spissatas: & ideo fa-
cile in vnum posse redigi locū. Cumq̄ multa cō-
stitet esse maria & flumina, in vnū tamen locum di-
cit aquas congregatas propter continuationē vel
congregationē omnium aquarum, quæ in terris
sunt: quia cuncta flumina & maria magno mari
iunguntur. Ideoq̄ cum dixerit aquas cōgregatas
in vnum locum, deinde dicit pluraliter, cōgrega-
tiones aquarum: propter multifidos sinus earum,
quibus omnibus ex magno mari principium est.

Glossa ordi-
naria ad il-
lud Gen. 1.
Congregē-
tur aqua.

Gl. ordina-
ria ad illud
Et vocauit
Deus ari-
dam terram.
Genes. 1.

De operæ quartæ diei, quando facta sunt lū-
minaria

F

Sequitur, Dixit Deus: Fiant luminaria in firma-
mento cæli, & diuidant diem ac noctem: In præ-
cedenti triduo disposita est vniuersitatis huius
mundi machina, & partibus suis distributa. For-
mata n. luce prima die q̄ vniuersa illustraret, duo
sequentes dies attributi sunt supremæ & infimæ
parti mundi, firmamento scil. aëri, terræ, & aquæ:
Nam secunda die firmamentū desuper expāsum
est. Tertia verò aquarū molib⁹ intra receptacula
Z sua

Z

sua

sua collectis, terra est reuelata atq; aer serenatus. Quatuor e gomundi elementa illis diebus suis locis distincta sunt & ordinata. Trib⁹ autē sequēribus diebus ornata sunt illa quatuor elementa. Quarta n. die ornatum est firmamentum sole & luna & stellis. Quinta, aer involatilibus, & aquę in piscibus ornamenta acceperunt. Sexta accepit terra iumenta & reptilia & bestias: postq; omnia factus est homo de terra, & in terra: nō tamē ad terram nec ppter terrā, sed ad cælum ppter cælum.

Ante omnia de ornatu cæli agitur, sicut prius factum est.

*Aug. lib. 2.
de Gen. ad
literam ca.
13. in fine.*

*Ibid. paulo
inferius.*

*De eodem
Aug. lib. 1.
de Gen. 1.
contra Ma-
nichaos. ca.
14. in tom. 1.*

Quia ergo cælum cæteris elementis speciē præstat, priusq; aliis factum est, ideo ante alia ornatur in quarto die, q̄ sunt sidera: q̄ ideo facta sunt, vt per ea illustretur inferior pars, ne esset habitantibus tenebrosa, infirmitatiq; hominum, p̄uisum est, vt circumēunte sole potirentur homines diei noctisq; vicissitudine, propter dormiendi vigilandiq; necessitatē: & ideo etiam ne nox indecora remaneret, sed luna ac sideribus consolarentur homines, quibus in nocte operandi necessitas incuberet: & quia quædam animalia sunt, quæ lucem ferre nō possunt. Quod autem subditur. Et sunt in signa, & tempora, & dies, & annos: quo modo accipiendum sit, quæri solet. Ita n. dictum videtur, quasi quarto die cœpissent tempora, cum pri⁹ triduum sine tempore non fuerit. Ideoq; tempora, q̄ sunt per sidera, non spatia morarum, sed vicissitudinem aeræ qualitatis debemus accipere: quæ talia motib⁹ siderum fiunt, sicut dies & anni quos vsitatē nouimus. Sunt n. in signa serenitatis & tempestatis: & in tempora quæ per ea distinguim⁹ quatuor tēpora anni, scilicet, Ver, Æstatem, Autumnum, Hyemē. Vel sunt in signa & tempora, id est, distinctionem horarum: quia priusquam fierent, ordo temporum nullis notabatur indiciis: vel

meri-

meridiana hora, vel quælibet hora. Hæc quarta die facta sunt.

DE OPERE QVINTÆ DIEI, QVAN-
do creauit Deus ex aquis volatilia &
natatilia.

DISTINCT. XV.

A

DIXIT Etiam Deus, Producant aque reptile a-
nimæ viuentis, & volatile super terram, &c.
Opus quintæ diei est formatio piscium & auium,
quibus duo elementa ornantur: & de eadem ma-
teria, id est, de aquis, pisces & aues creauit: vola-
tilia leuās in aera, & natatilia remittens gurgiti.

*De produ-
ctione rerum
mixta: um
sententia-
rum fide-
lium.*

*De opere sextæ diei quando creata sunt animalia
& reptilia terra.*

B

Sequitur, Dixit Deus, Producat terra animam
viuentem, iumenta & reptilia, & bestias terræ se-
cundum species suas, &c. Sextæ diei opus describi-
tur, cum terra suis animalibus ornari dicitur.

*Vtrum post peccatum venenosa animalia noxia facta fue-
rint, an propter peccatum nocere cœperint,
prius facta innoxia.*

C

QVæri solet de venenosis & perniciosis animã-
tibus, vtrum post peccatum hominis ad vindictã
creata sint, an prius creata innoxia peccatoribus
nocere cœperint? Sane dici potest, quod creata ni-
hil homini nocuissent si non peccasset: puniendõ-
rum namq; vitiorum & terrendorum, vel probã-
dæ vel perficiendæ virtutis causa nocere cœperunt.
Fuerunt ergo creata innoxia, sed propter pecca-
tum facta sunt noxia.

*Aug. lib. de
Gen ad li-
teram 3. ca.
15. in princ.*

Vtrum minuta animalia tunc creata fuerint.

D

DE quibusdam etiam minutis animantibus q̄
stio est, Vtrum in primis cõditionib⁹ creata sint,
an ex reb⁹ corruptis postea orta sint? Pleraq; n. de
humidorũ corporum vitiis, vel exhalationib. ter-
re, siue cadauerib⁹ gignuntur: quædam etiam de

*Aug. li. 3. de
Gen. ad li-
teram in
princ. 6*

Z 2 corru-

corruptione lignorum & herbarum & fructuum
& Deus auctor omnium est. Pōt autem dici, q̄ ea
quę de corporibus animalium, maxime mortuo-
rum, nascuntur, eum animalibus creata non fue-
rint, nisi potētialiter & materialiter. Ea vero, quę
ex terra, vel ex aquis nascuntur, vel ex eis, quę ter-
ra germinante orta sunt, tunc creata fuisse, non
incongrue dici potest.

Quare post omnia factus est homo.

Genes. 1. 6

Omnibus autem creatis atq̄ dispositis nouissi-
mè factus est homo, tanq̄ Dominus & possessor, q̄
& omnib⁹ præferēdus erat. Vnde sequitur: Vidit
Deus q̄ esset bonum, & ait: Faciamus hominem
ad imaginē, &c. Sed antequam de hominis crea-
tione tractem⁹, q̄ supra breuiter tetigimus, pleni⁹
versantes clarius faciamus. In hac n. rerum distin-
ctione catholici tractatores dissentire, vt supra
diximus, inueniuntur: aliis dicentibus res creatas
atq̄ distinctas secundum species per interualla sex
dierum: quorum sententię quia litera Gen. ma-
gis inseruire videtur, atque catholicā Ecclesiā ma-
gis approbat, ideo hætenus studiose docuimus,
quomodo ex illa communi materia prius infor-
miter facta, postea corporalium rerum genera
sex dierum volumina distinctim sint formata. Al-
liis autē videtur, q̄ nō p̄ interualla temporum fa-
cta sint, sed simul ita formata, ad esse prodierunt.
Quod August. super Genes. pluribus modis niti-
tur ostendere, dicens: elementa quatuor ita for-
mata sicut modo apparent, ab initio extitisse, &
cælum syderibus ornatum fuisse. Quædam verò
non formaliter, sed materialiter tunc facta fuisse,
q̄ post p̄ tēporis accessum formaliter distincta sūt:
vt herbę, arbores, & forte animalia. Omnia ergò
in ipso temporis initio facta esse dicunt: sed quę-
dam formaliter, & secundum species quas habere
cernim⁹, vt maiores mundi partes: quædam verò

* Libro 4.

*Aug. ca 34.
ad princip.
de Genesi
ad literam.*

mate-

materialiter tantum. Sed ut dicunt, Moyses loquens rudi & carnali populo, locutionis modum temperavit, de Deo loquens à simili hominis, qui per moras temporum opera sua perficit, cum ipse simul sua opera fecerit. Vnde Augustinus. Ideo, inquit: Moyses diuisim refert Deum illa opera fecisse, quia non potuit simul ab homine dici quod à Deo simul potuit fieri. Item potuit diuidere scriptura loquendi temporibus, quod Deus operandi temporibus non diuisit. Illi qui his auctoritatibus & aliis huiusmodi inhaerentes, dicunt quatuor elementa atque caeli luminaria ita formata simul esse, & habuisse illos sex dies quos scriptura commemorat, sex rerum genera, id est. distinctiones appellat quae simul factae sunt partim formaliter, partim causaliter.

Aug. lib. 1. ca. 10. de genesi ad literam. Et gl. ordin ad illud, & diuisit Deus lucem Gen. 1. Aug. lib. 1. de Gen. ad literam ca. 15 ad prin.

Quomodo intelligendum sit Deum requieuisse ab omni opere suo.

F

Iam de septimae diei requie aliquid nos eloqui oportet. Scriptum est, quia compleuit Deus die septimo opus suum, & requieuit die septimo ab vniuerso opere quod pararat Requieuisse ergo Deus die septimo, non quasi operando lassus, sed ab vniuerso opere requieuit, quia nouam creaturam facere cessauit. Requiescere non cessare dicitur. vnde in Apo. dicit: Non habebant requiem dicentia, Sanctus, sanctus, id est, dicere non cessabant. Requieuisse ergo Deus dicitur, quia cessauit à faciendis generibus creaturae: quia ultra noua non condidit. Vsq; nunc tamē, ut veritas in Euangelio ait, operatur pater cum filio, scilicet, administrationem eorundem generum quae tunc instituta sunt. Creatoris enim virtus causa subsistendi est omni creaturae. Quod ergo dicitur. Pater meus vsque modo operatur, & ego operor, illud vniuersae creaturae continuam administrationem ostendit. Die ergo septimo requieuit, ut nouam creaturam ulterius non faceret, cuius materia vel similitudo non praecesserit: sed vs-

Glo. ordin. ad prin. c. 2. Gen. 2. 2. Apoc. 4. c. Aug. lib. de Gen. in literam 4. c. 12. ad princ. Ibid inferius paululum. Ioan. 5. c. Libr. 6. ca. eisd. in fin.

que nunc operatur, ut quod condidit, continere & gubernare non cesset.

Qualiter accipiendum sit quod dicitur Deus complese opus septimo die, cum tunc requieuit ab omni opere suo.

Sed quæritur, quomodo septimo die dicatur Deus complese opus suū, cum ab omni opere illo die requieuerit, nec aliquod genus nouū rerum fecerit? Alia translatio habet: Consummauit Deus die sexto opera sua: que nihil quæstionis affert, quia manifesta sunt, quæ in eo facta sunt, & omnium consummatio eo die perfecta est: sicut scriptura ostendit cum ait: Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. Omnia quidē naturaliter bona erant, nihilque in sui natura vitii habentia: & sunt bona quæ condidit Deus etiā singula. Simul vero vniuersa valde bona, quia ex omnibus consistit vniuersitatis admirabilis pulchritudo in qua etiam illud quod malum dicitur, bene ordinatum, & loco suo politum, eminentius cōmendat bona: ut magis placeat, & laudabiliora sunt, dum cōparantur malis. Sexto ergo die facta est operum consummatio. Ideo premissa oritur quæstio, quomodo dicatur Deus die septimo opus suum cōplese, quod Hebraica veritas habet: in quo tamen nihil nouum creasse dicitur, nisi forte dicatur die septimo compleuisse opus suum, quia ipsum benedixit & sanctificauit: sicut subiicit scriptura. Benedixit diei septimo, & sanctificauit illum. Opus n. est benedictio & sanctificatio. sicut Salomon aliquid operis fecit, cum templum dedicauit.

Quæ sit benedictio & sanctificatio septima diei.

Illum autem diē sanctificasse & benedixisse dicitur, quia mystica præ ceteris benedictione & sanctificatione eum donauit. Vnde in lege dicitur: Memento sanctificare diem sabbathi. Et inde est, quod

*Genes. 1. c.
Aug. in En-
chy. ca. 10.
Tom. 3.
Ibid. c. p. 11.*

*Hieron. lib.
quæst. in ge-
nes. ad illud
Gen. 1. & cō-
summauit
Deus. tom. 3.
Genes. 2. a
2. Reg. 8. c.*

Exod. 20. b.

quod numerando dies vsq; ad septimum, pcedimus. & diximus septem esse dies, quorum repetitione omne tempus: gitatur, nō quin alius sit ab illis octauus & nonus, & sic de ceteris: sed quia in sex diebus rerum genera distincta sunt: & in septimo, licet non fuerit nouum gen^o rerum institutū, fuit tamē in eo quasi quidā nouus status sanctificationis operū, & requietionis opificis. Pōt etiam sic exponi illud: Cōpleuit Deus die septimo opus suum, id est, completum & consummarum vidit.

DE HOMINIS CREATIONE, VBI CONSIDERANDUM EST, quare creatus homo, & qualiter sit institutus: que duo supra tractata sunt. & qualis factus, & qualiter lapsus, postremo quomodo sit reparatus: que discutienda sunt.

DISTINCT. XVI.

A

HIS exeuſis que supra de hominis creatione pmissimus, effectui mancipare atq; ordine explanare nunc suscipimus, vbi hæc consideranda videntur, scilicet, quare creatus sit homo, & qualiter institutus, & qualis & quomodo factus: deinde, qualiter sit lapsus: postremo, qualiter & per q̄ sit reparatus. Horum autem primo & secundo posita, i. causam rationis humanæ, & modum institutionis, superius pro modulo nostræ facultatis tractauimus. Ideo q̄ superest, vt qualis vel quomodo factus sit, discutiatur. In Gen. legitur, Faciam^o hominem ad imaginē & similitudinē nostram, &c. In eo quod dicit faciamus, vna operatio triū personarum ostenditur: in hoc vero quod dicit ad imaginem, & similitudinē nostram, vna & æqualis substantia trium personarum monstratur. Ex persona enim patris hoc dicitur ad filium & spiritum S. non, vt quidam putant, angelis: quia Dei & angelorum non est eadē imago vel similitudo.

*Glo. ordi. ad,
illud Gen 1.
Faciamus
hominem.
Genes. 1. c.
Beda.*

Z 4 Quod

Quod imago & similitudo hic à diue-
sis accipitur variè: à
quibusdam increata, & ab alijs creata & increa-
ta, vel essentia Trinitatis, vel pater, vel filius
vel spiritus sanctus. E

*Beda super
Gen. & gl.
ord. ad il-
lud Gen. 1.
Faciemus
hominem.*

Imago autē & similitudo in hoc loco vel increa-
ta intelligitur, i. Trinitatis essentia, ad quam fact⁹
est homo, vel creata, in qua factus est homo, & i-
psa homini cōcreata. In creatam imaginē, quę De⁹
est, intellexisse videtur Beda cum dicit, nō esse v-
nam imaginē Dei & angelorum, sed trium psona-
rum: & ideo personis nō angelis fit ibi sermo. Im-
ppriè tamē imago dicitur, quia imago relative ad
aliud dicitur, cuius similitudinē gerit, & ad quod
representandum facta est: sicut imago Cæsaris quę
ipsū similitudinē præferebat, ipsum quę quodāmo-
do representabat. Propriè autē imago dicitur ad
id quod aliud fit: sicut exemplum propriè dicitur
quod sumitur ex aliquo, & exemplar ex quo sumi-
tur aliquid. Ponitur tamen & aliquando abusiue
alterum pro altero: ita & minus propriè accipitur
imago essentia Trinitatis, si tamen ea nomine i-
maginis in hoc loco intelligitur.

*Opinio eorum qui putauerunt filium per imaginem,
& similitudinem hic accipi.* C

*Aug. in 7.
lib. de Tri-
ca. 6. ad fi-
nem.
1. Cor. 11. b*

Filius vero propriè imago patris dicitur, sicut
supra in tractatu de Trinitate diximus. Vnde fue-
runt nōnulli, qui ita distinxerunt, vt imaginē in hoc
loco intelligerent filium: hominē vero non ima-
ginē, sed ad imaginē factū dicerent: quos refellit
Apostolus dicēs: Vir quidē est imago, & gloria Dei.
Hęc namque imago, id est, homo cum dicitur fieri
ad imaginem, non quasi ad filium dicitur fieri, a-
lioquin non diceretur ad imaginem nostram.
Quomodo enim nostram diceret, cum filius so-
lius patris imago sit? Fuerunt autem, & alii per-
spicacius hęc tractātes: qui per imaginem filium,
& per similitudinē spiritum sanctum intelligerēt,
quia

*Aliorum
opinio.*

quia similitudo est patris & filii. Et ideo pluraliter putauerunt dici nostram, id referentes ad similitudinē tantum. ad imaginē vero, subintelligendum esse, meam. Hominē vero & imaginē esse, & ad imaginem & similitudinem factum esse tradiderunt: & imaginē imaginis esse, & similitudinis. *Nec horum sententiam approbat sed imaginem & similitudinem Dei in homine querendam, & considerandam docet, vt imago & similitudo creata intelligatur.*

D

Veruntamen hæc distinctio, licet reprobabilis penit⁹ nō videatur, q̄a de medio montium, i. auctoritatib⁹ sanctorum nō manat, cōgruentius in ipso homine imago, & similitudo Dei quærenda est, & cōsideranda. Factus est ergo homo ad imaginem Dei & similitudinem, secundum mētem, qua irrationabilibus antecellit: sed ad imaginem, secundum memoriā, intelligētiam, & dilectionē. Ad similitudinē, secundum innocentiam & iustitiam: quæ in mente rationali naturaliter sunt. Vel imago cōsideratur in cogitatione veritatis, similitudo in amore virtutis: vel imago in aliis omnibus, similitudo in essentia: q̄a, & immortalis & indiuisibilis est. Vnde Aug. in lib. de quantitate anime, Anima facta est similis Deo: q̄a immortalitē & indissolubilē fecit eam Deus. Imago ergo pertinet ad formam, similitudo ad naturam. Fact⁹ est ergo homo secundum animam, ad imaginē & similitudinē nō patris vel filii vel spirit⁹ sancti, sed totius Trinitatis: ita & secundū animam dicitur homo esse imago Dei, quia imago Dei in eo est. Si-
cut imago dicitur & tabula, & pictura q̄ in ea est, sed ppter picturam quę in ea est, simul & tabula & imago appellatur: ita ppter imaginē, Trin. etiā illud, in quo est imago, nomine imaginis vocatur.

Quod homo dicitur imago, & ad imaginem: filius vero imago, non ad imaginem.

Aug. lib. de spiritu & anima ca. 10. ad finem tom. 3.

Cap. 2. to. 1. in princip.

Aug. in 15. l. de Trin. in fine ca. 22.

E

Z 5

QVO-

*Aug. lib. 6.
Cap. 6. in fi-
ne.*

*Ibid. paulo
inferius.*

*Aug. lib. de
Gen. ad lã.
cap. 6. c. 12.
circa finem.
Et li. de Ge-
nesi contra
Manichæos
l. c. 17. in fine
temo 1.*

Quocirca homo & imago dicitur, ad imaginē:
filius autem imago, non ad imaginem: quia nat⁹
& non creatus, æqualis & in nullo dissimilis, ho-
mo creatus est à Deo, non genitus, non paritate
æqualis, sed quadam similitudine accedēs ei. vn-
de Aug. in lib. 6. Trinit. in Genes. legitur: Faciam⁹
hominem ad imaginem, & similitudinē nostrā,
faciamus & nostram pluraliter dixit: & nisi ex re-
lativis accipi non oportet, vt facere intelligatur
pater & filius, & spiritus sanctus ad imaginem pa-
tris & filii & spiritus sancti, vt subsisteret homo
imago Dei. Sed quia non omnino æqualis fiebat
illa imago, tanquam non ab illo nata, sed ab eo
creata, ideo ita imago dicitur quod & ad imaginē:
qa non æquatur paritate, sed accedit quadam si-
militudine. Filius autem est imago, sed non ad i-
maginem, quia æqualis patri. Dicitur est ergo ho-
mo ad imaginē. ppter imparem similitudinē. Et
ideo nostram, vt imago Trinitatis esse homo in-
telligatur, non Trinitati æqualis, sicut filius patri.
Ecce ostensum est secundum quid sit homo simi-
lis Deo, scilicet, secundum animam. Sed in corpo-
re quandam proprietatem habet quæ hoc indi-
cat: quia est erecta statura, secundum quā corpus
animæ rationali congruit, qa in cælum erectū est.

DE CREATIONE ANIMÆ: VTRVM

*De aliquo facta sit, vel non. & quando facta,
& quam gratiam habuerit in
creatione.*

DISTINCT. XVII.

A

HIC de origine animæ plura queri solent, scili-
cet, vnde creata fuerit, & quando, & quā gra-
tiam habuerit in creatione. Sicut hominis forma-
tio secundum corpus describitur, cum dicitur,
Formavit Deus hominem de limo terræ: ita e-
iusdē secundum animam factura describitur, cū
subdi-

subditur. Et inspiravit in faciem eius spiraculum vitæ. Corpus n. de limo terræ formavit Deus, cui animam inspiravit. Vel secundum aliam literam, flavit vel sufflavit: non quod faucibus sufflaverit, vel manibus corporeis corpus formaverit. Spiritus enim Deus est, nec lineamentis membrorum compositus. Non ergo carnaliter putemus Deum corporis manibus formasse corpus, vel faucibus inspirasse animam, sed potius hominem de limo terræ secundum corpus formavit iubendo, volendo, id est, voluit, & verbo suo iussit, ut ita fieret: & inspiravit in faciem eius spiraculum vitæ, id est, substantiam animæ in qua viveret, creavit: non de materia aliqua corporali vel spiritali, sed de nihilo.

Opinio quorundam hæreticorum, qui putaverunt animam esse de substantia Dei.

Putaverunt n. quidam hæretici, Deum, de sua substantia animam creasse, verbis scripturæ pertinaciter inhærentes quibus dicitur, inspiravit vel insufflavit, &c. Cum fiat, inquit, vel spirat homo, de se flatum emittit: Sic ergo cum dicitur Deus flasse, vel spirasse spiraculum in faciem hominis, ex se spiritum hominis emisisse intelligitur, id est, de sua substantia. Qui hoc dicunt, non capiunt tropicam locutionem dictum esse sufflavit, vel flavit, id est, flatum hominis, scilicet animam fecit. Flare enim est flatum facere: & flatum facere, est animam facere. Unde Dominus per Esaiam. Omne flatum ego feci. Non sunt ergo audiendi qui putant animam esse partem Dei. Si enim hoc esset, nec à se, nec ab alio decipi posset, nec ad malum faciendum vel patiendum compelli, nec in melius vel deterius mutari. Flatus ergo quo hominem animavit, factus est à Deo, non de Deo, nec de aliqua materia, sed de nihilo.

Quando facta sit anima, an ante corpus, aut in corpore.

Sed Vtrum in corpore, vel extra corpus, etiã inter

Aug. lib. 7. de Gen. ad literam c. 1. in fine.

Genes. 2. b.

B
Ioan. 4. c. Aug. lib. de Gen. ad literam 7. c. 2. in princip. Responsio. Ibid. ca. 3. ad finem.

Es. ia. 57. d.

C
ter

*Opinio Au-
gust. lib. 7.
cap. 25, ad
principiū.*

*Aug. ca. 27.
li. 7. de Gen.
ad literam
in prin.*

*Ibid. ca. 26.
in princip.*

*Aug. li. de
Gen. ad li-
teram 6. c.
10. ad prin.
Exod. 7. b*

*Exod. li. 6. ca
15. in fine.
causarum.

*Lib. eod. c.
17 ad prin.*

ter doctos scrupulosa quæstio est, Aug. n. super Gē, tradit, animā cum angelis sine corpore fuisse creatam, postea vero ad corpus accessisse: neq; compulsā est incorporari, sed naturaliter illud voluit, i. sic creata fuit, vt vellet, sicut naturale nobis est velle viuere. Male autem velle viuere, non naturę, sed voluntatis est peruersæ. Alii vero dicunt animam primi hominis in corpore fuisse creatam: ita exponentes verba illa, Inspirauit in faciē eius spiraculum vitæ, i. animā in corpore creauit, quæ totum corpus animaret: faciem tamen specialiter expressit, q̄a hæc pars sē sibus ornata est ad intuenda superiora. Sed quicquid de anima primi hominis æstimeretur, de aliis certissime sentiēdum est, q̄ in corpore creentur. Creando n. infundit eas De⁹: & infundendo creat. Dicendum est etiam, animā illam non sic esse creatam, vt præscia esset operis futuri iusti vel iniusti.

In qua ætate Deus hominem fecerit.

D.
Solet etiam quæri, vtrum Deus hominem repēte in virili ætate fecerit, aut perficiēdo, & ætates augēdo, sicut nūc format in matris vtero? Aug. super Gen. dicit, q̄ Adam in virili ætate continuo factus est: & hoc secundum superiores, nō inferiores causas, i. secundum voluntarē, & potentiam Dei quam naturę generibus nō alligauit: qualiter & virga Moyſi conuerſa est in draconē. Nec talia cōtra naturā sunt, nisi nobis, q̄bus alter naturæ cursus innotuit: Deo autē natura est q̄ facit: Non ergo contra dispositionem suam illud fecit Deus. Erat n. in prima creaturarum cōditione, sic hominem posse fieri: sed non ibi erat neceſſe vt sic fieret: hoc n. non erat in cōditione creaturæ, sed in beneplacito creatoris, cuius voluntas neceſſitas est. Hoc n. necessario futurum est, q̄ vult & præſcit. Multa vero secundum inferiores causas futura sunt, sed in præſciētia Dei futura non sunt. Si autē
ibi

ibi aliter futura sunt, potius futura sunt sicut ibi *Eod. lib. ca.*
 sūt, vbi præcessit ille, qui non potest falli. Si ergo *18. ad prin.*
 factus est Adam non secundum inferiores causas,
 quia non erat in rerum causis seminalibus, vt ita
 fieret: sed secundum superiores, non contra natu-
 ram operantes: quia in rerum causis naturalibus
 erat, vt ita posset fieri.

*Quod homo extra paradysum creatus, in paradyso
 sit positus: & quare ita factum sit.*

E

Hominem autem ita formatum tulit Deus, vt *Genes. 1. d.*
 scriptura docet, & posuit in paradyso voluptatis, *Aug lib. de*
 quæ plâtauerat à principio. His verbis aperte Mo- *Gen. ad li-*
 yses insinuat, q̄ homo extra paradysum creatus. *teram 8. ca.*
 postmodum in paradyso sit positus: Quod ideo fa- *in princ.*
 ctum dicitur, quia non erat in eo permansurus: vel
 vt nō naturæ, sed gratiæ hoc assignaretur. Intelli-
 gitur autem paradysus localis, & corporalis, in q̄
 homo locatus est. Tres n. generales de paradyso
 sententiæ sunt. Vna eorum, qui corporaliter intelli-
 gi volunt tantū. Alia eorum qui spiritualiter tan-
 tum: Tertia eorum qui vtroq; modo paradysum
 accipiunt. Tertiam mihi placere fateor, vt homo
 in corporali paradyso sit positus: qui ab illo prin-
 cipio plantatus accipi potest, quo terram omnem
 remotis aquis, herbas, & ligna producere iussit.
 Qui et si præsentis Ecclesiæ vel futuræ typum tenet,
 ad literam tamē intelligendum est esse locum
 amœnissimum fructuosissimū a boribus, magnum &
 magno fonte fecundum. Quod dicimus, A princi-
 pio: antiqua translatio dicit, Ad orientē. Vnde vō *Qualis sit*
 lunt in orientali parte esse paradysum, longo in- *locus para-*
 teriacente spacio vel maris vel terræ, à regionib; *dysi & vbi.*
 quas incolunt homines secretum, & in alto sitū,
 vsque ad lunarem circulum pertingentem, vnde
 nec aquæ diluuii illuc peruenerunt.

*De lignis paradysi, inter quæ erat lignum vitæ &
 lignum scientiæ boni & mali.*

F
IN

*Beda & Stra-
bus n. g. 1. 17.
ad illud Ge.
2. Lignum
vitæ. Ibi pau-
lo inferius
ad id Gen. 2.
Lignum sci-
entiæ.*

*Aug. lib. de
Gen. ad liti-
ram. 8. c. 6.
ad finem.*

*Aug. lib. 8. c.
15. de Genesi
ad literam
na princip.*

*Aug. eod. li.
8. cap. 13. ad
princip.*

In hoc autē paradyso erāt ligna diuersi generis: in
ter quæ vnum erat, q̄ vocatum est lignum vitæ:
alterum verò, lignum scientiæ boni & mali. Lignū
autē vitæ dictum est, sicut docet Beda & Strabus,
q̄a diuinitus accepit hanc vim: vt qui ex eius fru-
ctu cōederet, corpus eius stabili sanitate, & ppe-
tua soliditate firmaretur: nec vlla infirmitate,
vel etatis imbecillitate indeterius vel in occasum
laberetur. Lignum autē scientiæ boni & mali, non
à natura hoc nomen accepit, sed ab occasione rei
postea secutæ, arbor n. illa nō erat mala, sed sciē-
tiæ boni & mali ideo dicta est, q̄a post prohibitiō-
nē erat in illa transgressio futura: qua homo ex-
periendo disceret, quid esset inter obedientiæ bo-
num, & inobediētiæ malum. Non ergo de fructu
q̄ nasceretur inde, positum est illud nomen, sed de
re transgressiōnē secuta. Cognouit n. homo prius-
q̄ tangeret hoc lignum, bonum & malum: sed bo-
num p̄ prudentiā & experientiam, malū vero per
prudentiā tantum. Quod etiam p̄ experientiam
nouit vsurpato ligno vetito: q̄a per experientiam
mali didicit, quid sit inter bonum obedientiæ &
malum inobediētiæ. Si vero primi parentes obe-
diētes essent, nec contra p̄ceptum peccassēt, nō id
eō tamē minus diceretur lignum scientiæ boni &
mali, q̄a hoc ex eius tactu accideret si vsurpare-
tur. A ligno ergo p̄hibitus est q̄ malum non erat,
vt ipsa p̄cepti cōseruatio bonum illi esset, trās-
gressio malum. Nec melius consideratur, quantū
malum sit inobediētia q̄ hoc modo: cum scil. id-
eō reus factus esse homo intelligitur, q̄a prohi-
bitus rem tetigit, quam si non prohibitus tetigis-
set, nec peccasset, nec p̄cnam sensisset. Si vero ve-
nenosam herbā p̄hibitus tetigerit, p̄na sequitur:
& si nemo p̄hibuisset, similiterq̄ sequeretur. Sin-
etiam p̄hibetur restangi, quæ non tangenti tan-
tum, sed p̄hibenti obest, sicut aliena pecunia; ideo
pro-

prohibitum est peccatum, quia prohibenti est dam-
nosum. Cum vero tangitur, quod nec tangenti obest,
si non prohibetur, nec cui libet si tangatur: & ideo
prohibetur, ut per bonum obedientiam, & malum inobedi-
entiam monstraretur. Sicut primus homo à re bona prohibi-
ti pena incurrit: ut non ex re mala, sed ex inobedi-
entia pena esse monstraretur, sicut ex obedientia palma.

DE FORMATIONE MULIERIS.

DISTINCT. XVIII.

A

IN eodem quoque paradyso mulierem formavit
Deus de substantia viri: sicut post plantatum pa-
radysum, hominemque in eo positum, & post uni-
uersa animalia ad eum ducta, suisque nominibus de-
signata, subnectit scriptura. Immo et Deus soporem
in Adam. Cumque obdormisset, tulit unam de co-
stis eius, & formavit eam in mulierem.

*Quare virum prius & postea de viro mulierem
creavit, non simul virumque.*

B

Hic attendendum est quare non creavit simul vi-
rum, ac mulierem, sicut angelos: sed prius virum, de-
inde mulierem de viro. Ideoque scilicet ut unum esset ge-
neris humani principium, quatenus in hoc & su-
perbia diaboli confunderetur, & hominis humili-
tas Dei similitudine sublimaretur. Diabolus quippe
aliud à Deo principium esse concupierat. Ideoque
ut eius superbia retunderetur, hoc homo in mu-
nere accepit, quod diabolus peruersè rapere voluit, sed
obtinere non potuit. Et per hoc imago Dei in homine
apparuit: quia sicut Deus omnibus rebus existit
principium creationis, ita homo omnibus homi-
nibus principium generationis. Ideo etiam ex uno
homine omnes esse voluit Deus, ut dum cognos-
cerent se ab uno esse omnes, se quasi unum amarent.

*Quare de latere viri, non de alia corporis parte
formata sit.*

*Aug. li. 12. de
ciu. Dei c. 26
& ult. in fi-
notom. 5.*

Aug. li. 9.

G de Gen. 2. d.

litar. c. 13.

Cum autem his de causis facta sit mulier de viro,
non de qualibet parte corporis viri, sed de latere eius
forma-

forma-

*in principio.
G o. ord. ad
illud Gen.
2. Costam
quam tulerat.*

formata est: vt ostenderetur, quia in consortium creabatur dilectiōis, ne forte si fuisset de capite facta, viro ad dominationē videretur p̄ferenda: aut si de pedibus, ad seruitutem subiicienda: Quia igitur viro nec domina, nec ancilla parabatur, sed sociā: nec de capite, nec de pedibus, sed de latere fuerat producenda: vt iuxta se ponēdam cognosceret, quam de suo latere sumptam didicisset.

Quare dormienti, & non vigilianti costa subtracta est.

*Aug. lib. 9.
c. 13. de Ge-
nesi ad liti-
ram.*

Non sine causa dormienti quoq; viro potius q̄ vigilianti detracta est costa, de qua mulier in adiutorium generationis viro est formata: scilicet vt nullam in eo sensisse p̄nā mōstraretur, & diuinā simul p̄tētīe opus mirabile ostēderetur, q̄ hominis dormientis latus aperuit: nec eum tamē à quiete soporis excitauit. In quo etiam opere sacramētum Christi, & Ecclesię figuratum est. Quia sicut mulier de latere viri dormientis formata est: ita Ecclesia ex sacramētis, quę de latere Christi in cruce dormientis profluxerunt, scilicet, sanguine & aqua, quibus redimimur à p̄nīs atque abluimur à culpis.

*Aug. ad ver-
sum 5. Psal-
56. tom. 8.*

Quod de illa costa sine extrinseco additamento facta fuit per Dei potentiam sicut quinque panes in se multiplicati sunt.

Solet etiam quæri, Vtrum de illa costa sine adiectione rei extrinsecę facta sit mulier? Quod quibusdam non placuit. Ceterum si ad perficiendum corp⁹ mulieris Deus extrinsecum augmētum addidisset, maius illud esset quam ipsa costa. Ideoq; poti⁹ de illo addito, q̄ de ipsa costa, mulier facta deberet dici, de q̄ plures accēpisset substantię partes. Restat ergo, vt de sola ipsius costę substantiā sine omni extrinseco additamento, per diuinā potentiam in semetipsa multiplicata mulieris corp⁹ factū dicatur: eo sane miraculo q̄ postea de quinque

que panibus à Iesu cœlesti benedictione multipli-
catis, quinque millia hominum satiata sunt. Illud
etiam scire oportet, quod cum angelorum mini-
sterio facta sit mulieris formatio, non est eis ta-
men tribuenda creationis potentia. Angeli enim
nullam possunt creare naturam, ergo nec forma-
re costam in mulierem, nec carnis supplementum
in loco costæ: non quod nihil agant, vt aliqd cree-
tur, sed non ideo creatores sunt, sicut nec agrico-
læ segetum vel arborum. Solus Deus, id est, Trini-
tas est creator. Facta est ergo fœmina à Deo, e-
tiam si costa ministrata sit per angelos.

*Vtrum secundum superiores, an secundum inferiores causas
ita facta sit mulier, id est, an ratio seminalis id haberet
vt ita fieret, an tantum vt ita fieri posset, sed vt
sic fieret, in Deo tantum esset*

causa.

F *August. ad
principium,
ca. 17. li. 9.
de Gen. ad
literam.*

Sed queritur, an ratio quam Deus primis operi-
bus concreauit, id haberet vt secundum ipsam ex
viri latere fœminam fieri necesse foret, an hoc
tantum vt fieri posset? Ad q̄ sciendum est omniũ
rerum causas in Deo ab æterno esse. Vt. n. homo sic
fieret vel equus & huiusmodi, in Dei potētia & dis-
positione ab æterno fuit. Hęc dicuntur primordia-
les causę, q̄a istas alię nō pcedunt, sed istę alias,
quę sunt causę causarum. Cumq; vnum sit diuina
potentia, dispositio siue voluntas, & ideo vna om-
niũ principalis causa, tamē propter effect⁹ diuer-
sos pluraliter dicit Aug. causas primordiales om-
nium rerum in Deo esse, inducens similitudinem
artificis, in cuius dispositione est, qualis futura sit
arca. Ita & in Deo vniuscuiusque rei futurę causa
p̄cessit. In creaturis vero quarundam rerum, sed
non omnium causę sunt, vt ait August. Quia in-
seruit De⁹ seminales rationes, reb. secūdũ quas alia
ex aliis pueniūt, vt de hoc semine tale granũ, de
hac arbore talis fruct⁹ & huiusmodi. Et hęc quoq;
dicun-

*Quod non
omniũ qua
sunt cause
sunt in crea-
turis.*

Aa

dicun-

cuntur primordiales causæ, etsi nō a deo proprie
quia habent ante se causam æternam, quæ proprie
& vniuersaliter prima est. Illæ vero ad res aliquas
dicuntur primæ, scilicet, quæ ex eis proueniunt. I-
deo etiam primordiales dicuntur, quia in prima
rerum conditione; rebus à Deo insitæ sunt. Et si-
cut creature mutabiles sunt, ita & hæc causæ muta-
ri possunt. quæ autem in immutabili Deo causa
est, non mutari potest.

*Distinctio causarum rerum per utilitatem, scilicet, quod quedam
in Deo & in creaturis, quedam in Deo tan-
tum sunt.*

Omniū rerum causæ in Deo sunt: sed qua-
rundam causæ & in Deo sunt, & in creaturis, qua-
rundam vero causæ in Deo tantum sunt, & illarum
rerum causæ dicuntur absconditæ in Deo, quia i-
ta est in diuina dispositione, vt hoc vel illud fiat,
quod non est in seminali creaturæ ratione. Et illa
quidem quæ secundum causam seminales fiunt,
dicuntur naturaliter fieri, quia ita cursus naturæ
hominib. innotuit. Alia vero præter naturam, quo-
rum causæ tantum sunt in Deo. Hæc autem dicit
Aug. esse illa quæ per gratiam fiunt, vel ad ea signifi-
canda nō naturaliter sed mirabiliter fiunt. Intel-
lexit quæ mulieris facturam de costa viri ponit, ita di-
cens: Vt mulierem, ita fieri necesse foret, nō in reb.
conditum, sed in Deo absconditum erat. Om-
nis creaturæ cursus habet naturales leges, super
hūc naturalē cursū creator habet apud se posse de
omnib. facere aliud, quā eorū naturalis ratio ha-
bet: vt s. virga arida repēte floreat, & fructū gignat,
& in iuuetute sterilis fœmina in senectute pari-
at, vt asina loquatur, & huiusmodi. Dedit a. na-
turæ vt ex his etiā hæc fieri possēt, nō vt in naturali
motu haberēt. Habet ergo De⁹ in se absconditas q̄-
rūdā futurorū causas, quas reb. cōditis nō inser-
uit, easque implet nō opere prouidentie, q̄ naturæ
sub-

*Super Gen.
li. 9. cap. 18.
in meo.
Eod. lib. ad
principiū.
cap. 17.
li. eod. pau-
lo inferius.*

*Num. 17. b.
Luca 1. d.
Num. 22. c.
Ibid paulo
inferius.
Aug. lib. eo.
9. cap. 18. in
principio.*

substantur ut sint: sed quod illas administrat ut voluerit, quas ut voluit condidit. Omnium ergo quæ ad gratiam significandam non naturali motu rerum, sed mirabiliter facta sunt, absconditæ causæ in Deo fuerunt: quorum vnum erat, quod mulier facta est de latere viri dormientis. Non habuit prima rerum conditio ut fœmina sic fieret, sed ut fieri posset: ne contra causas quas Deus voluntariè instituit, mutabili voluntate aliquid facere putaretur.

De anima mulieris, quod non est ex anima viri, ut quidam putauerunt, dicentes animas esse ex traduce. H

Quemadmodum mulieris corpus de viri corpore traductum fuit, ita putauerunt aliqui ipsius animam de viri anima propagatam: & omnes animas præter primam, de traduce esse, sicut corpora. Alii autem putauerunt simul omnes animas ab initio creatas; Catholica autem Ecclesia nec simul, ex traduce factas esse animas docet, sed in corporibus, per coitum seminatæ atque formatæ infundi: & infundendo creari. Vnde in Ecclesiasticis dogmatibus, Animas hominum non esse ab initio inter creaturas intellectuales natas, nec simul creatas, sicut Origenes fingit, dicimus: necque in corporibus per coitum seminari, sicut Luciferiani & Cyrillus, & quidam Latinorum præsumptores affirmant. Sed dicimus corpus tantum per coniugii copulam seminari: Creationem vero animæ solū creatorē nosse, eiusque iudicio corpus coagulari in vulua, & cōpingi atque formati: ac formato iam corpore animam creari atque infundi, ut viuat in vtero homo ex anima cōstans & corpore, & egrediatur viuus ex vtero plenè humana substantia. Hier. etiam anathematis vinculo illos cōdemnat, qui animas ex traduce dicunt: inducens auctoritatē Prophete Qui finxit sigillatim corda eorum. Hoc satis, inquit, innuit Pro-

pheta,

Ibid. inferius.

Ibid. fere continuo.

Aug. lib. de Gen. ad litem. 10. c. 1. ad princip.

Aug. de Eccles. dogmatibus. in prin. cap. 14. 20. 3.

Hiero. ad versum. 15. psal. 32.

ta, quod non ipsam animam de anima facit Deus, sed sigillatim animas de nihilo creat.

DE PRIMO HOMINIS STATU ANTE
peccatum, scilicet, qualis fuerit secundum cor-
pus, & secundum animam.

DISTINCT. XIX.

*De hominis
duratione
& conserva-
tione quan-
tum ad im-
mortalitatē.*

Solent quæri plura de primo hominis statu ante peccatum, sc. qualis fuerit homo priusquã peccaret, & in corpore & anima: mortalis an immortalis, passibilis an impassibilis: De termino inferioris vitæ, & transitu ad superiorem: de modo propagationis filiorum, & alia multa, quæ non inutiliter sciuntur, licet aliquando curiositate quærantur. At priusquam ad animi qualitatem pertinentia prosequamur, de qualitate ei⁹ secundum corp⁹, & modo propagationis filiorum, & de aliis quibusdam inspiciam⁹. Primus ergo homo secundum naturam corporis terreni, & immortalis fuit quodammodo, quia potuit nõ mori. In illo namque primo statu habuit posse mori, & posse nõ mori. Et hæc fuit. i. humani corporis immortalitas, scilicet, posse non mori. In secundo vero statu post peccatũ habuit posse mori, & non posse non mori: quia in hoc statu moriendi est necessitas. In tertio statu habebit posse non mori, & non posse mori, quia ad illum statum pertinet moriendi impossibilitas: quod ex gratia erit, non ex natura. In primo statu fuit corp⁹ hominis animale. i. egens alimentis ciborũ. Vnde & homo factus dicitur in animam viuentē, nõ spiritualē, i. in animã corpus sensificãtem, q̄ adhuc erat animale, non spirituale, q̄ egebat cibis vt per animã viueret. Factus est ergo in animã viuentē, i. vitam corpori dantem: tamen per sustētamēta ciborum: & tunc erat corpus mortale & immortale, q̄a poterat mori, & poterat

terat nō mori. Post peccatum vero, factū est mortuum, sicut dicit Apostolus: Corpus propter peccatum mortuum est, i. necessitatem moriendi in se habet. In resurrectione vero erit spirituale, scilicet agile & cibis non egens, & immortale: non sicut in statu primo fuit, scilicet quod possit non mori, sed etiam quod non poterit mori. vnde August. super Gen. Apost. ait: Corp⁹ quidem mortuum est propter peccatum, & cetera. Prius de limo terræ formatum est corpus animale non spirituale, cum quali resurgemus. Renouabitur enim à verustate, non in corpus animale quale fuit: sed in melius, i. spirituale, cum hoc mortale induet immortale: in quo mutandus erat Adam, nisi mortem corporis animalis peccando meruisset. Non ait Apost. corpus mortale est propter peccatū, sed mortuum. Illud enim ante peccatum mortale, & immortale erat, quia poterat mori & nō mori. Aliud autē est nō posse mori, aliud posse nō mori. Ideo factū est per peccatum nō mortale, quod erat, sed mortuum, quod non fieret nisi peccaret. Animale enim nō est hoc corpus, sicut primi hominis fuit, sed iam deterius est: habet. n. necessitatem moriendi. Ecce hic euidenter aperit August. quod corpus hominis ante peccatum mortale, & immortale fuit, sed non qualiter fiet in resurrectione. De hoc eodem Beda super Gen. ait: nō est credendum ante peccatū ita fuisse mortua corpora, sicut modo. Ait enim Apost. Corpus propter peccatum mortuum est: sed licet fuissent animalia nondum spiritualia, non tamen mortua: quæ, scilicet, necesse esset mori.

Vtrum immortalitas quam habuit ante peccatum, esset de conditione nature, an gratiæ beneficio.

Solet hic quæri, cum homo primus mortale & immortale corpus habuerit, vtrum ex cōditione nature ipsius corporis habuerit vtrunq; an alterū

Genes. 2. b.

*Aug. tom. 3.
ad princip.*

Roman. 8. b.

Li. 2. ca. 19.

Roman. 8. b.

Lib. eod. de

Gen. ad li-

terā ca. 24.

1. Cor. II. g.

Ibid. ca. 25.

in princip.

Augustin.

Augu. eod.

li. 8. cap. 26.

ad princip.

Roman. 8. b.

Beda e. gl.

ord. ad il-

lud Gen. 2.

In quacun-

que die co-

mederis.

*Aug. de Gen.
ad literam.
l. 6. cap. 25.
ad princip.*

*Ibid. paulo
inferius.*

*Aliqui di-
cunt, quod
si non vire-
tur Adā de
ligno vita
non semper
viueret quis
peccaret.*

beneficium esset gratiæ, scilicet, immortalitas, id est, posse non mori? Ad quod dici potest, qui alterum habebat in natura corporis, id est, posse mori: Alterum vero, scilicet, posse non mori, erat ei ex lignovite, scilicet, ex dono gratiæ: Vnde Aug. super Gen. Quodāmodo creatus est homo immortalis, quod erat ei de ligno vitæ, non de conditione natura. Mortalis erat de conditione corporis animalis, immortalis beneficio conditoris. Non enim immortale erat, quod omnino mori nō posset: quod non erit, nisi cum fuerit spirituale. Apertè dicit, quod non ex natura, sed ex ligno vitæ habebat posse non mori. Propter hoc aliqui dicunt, quod nisi illo ligno vitæ vteretur, non semper viueret, quia peccaret. Peccaret enim si illo ligno non vteretur: quia præceptū erat ei, vt nō comederet de omni ligno paradysi, nisi de ligno sciētie boni & mali. Sicut ergo peccauit comedēdo quod erat iustum,

Si non foret præceptum, vt de illo ligno comederet & aliis, & non illo vteretur, an posset non mori.

Sed adhuc quæritur, si non esset præceptum vt de ligno vitæ ederet & aliis, & non illo vesceretur nunquid posset non mori? Si semper viueret non vtens illo ligno, non erat ei ex illo ligno posse non mori. Si vero non posset sēper viuere, id erat ei ex illo ligno. Aliqui dicunt, quod si non fuisset ei præceptum vesci illo ligno & aliis, & non illo vesceretur, viueret semper sic determinantes illud quod suprā dixit Aug. Erat ei de ligno vitæ, non de conditionis nature tantum, scilicet, quasi non ex conditionis nature solummodo erat ei, sed etiam ex illo ligno. Aliis autem videtur, quod ex ligno vitæ erat ei, posse non mori, non ex natura. Ideo enim dicitur posse non mori, quia poterat vti illo ligno, de quo edens non moreretur.

Qua

Quaestio Augustini quomodo immortalis factus sit homo.

D

De hac vero hominis immortalitate, qualis fuerit Augustin. super Gen. quaestionem mouens, sic ait: Quæritur quomodo immortalis factus sit homo præ aliis animantibus: & quomodo cum illis cõmunem acceperit alimoniam? Sed alia est immortalitas carnis quam in Adam accepimus: alia quam in resurrectione speramus per Christum. Ille factus est homo immortalis, vt non posset mori, si non peccaret, moreretur autem si peccaret: Filii vero resurrectionis non potuerunt vltra peccare, nec mori. Caro nostra non tunc egebit refectioe ciborum: quia nulla poterit esse defectio. Caro Adæ ante peccatũ, ita immortalis creata est, vt per alimoniã adiuta esset mortis & doloris expers. Sic ergo immortalis & incorruptibilis cõdita est caro hominis, vt suã immortalitatẽ & incorruptionẽ per obseruatiam mandatorũ Dei custodiret. In quib. mãdatis hoc cõtinebatur, vt de illis lignis cõseffis mãduicaret, & ab interdico abstineret. Per horũ eduliũ immortalitatis dona cõseruaret, donec corporalib. incremẽtis perductus ad ætatem, quẽ cõditori placeret, multiplicata progenie ipso iubẽte sumeret de ligno vitę, q̃ perfectẽ immortalis factus, cibi alimẽta vltius nõ requireret.

Summatim superiorum verborum sententiam

perstringit.

E

Ecce his verbis videtur Augustin. tradere, quod caro primi hominis immortalitatẽ in se haberit: quæ per alimoniam ciborum cõseruaretur vsq; ad tempus suæ translationis in melius, quando de ligno vitæ comederet, & fieret omnino immortalis, ita vt non posset mori.

* *

Aa 4

Quod

*Ex Aug. e.
21. in pr. de
Gen. ad li.
teram lib. 5.*

*Glo. ord. ad
illud Gen.
1. Faciamus
hominẽ ad.*

*Ibid glo. ord.
paulo infe-
rius.*

*Ibid. in glo.
paulo infe-
rius.*

Quod ex prædictis consequi videtur, hominem de natura sua conditione quodammodo fuisse immortalem: sed non omnino fieret immortalis, nisi participato ligno vite.

Aug. de Ge-
nesi ad liti-
rã lib. 8. ca.
3. ad finem.

Ideo aliqui dicunt quod immortalitatẽ de natura habebat, quia poterat non mori: quæ aliorum lignorum esu poterat conseruari, sed nõ poterat consummari nisi per assumptionẽ ligni vite. Quod videtur Aug. sentire super Gen. dicens. Hoc quoq; addo, talem cibum illam arborem præstitisse, q̄ corp⁹ hominis stabili sanitate firmaretur: non sicut ex alio cibo, sed inspiratione salubritatis occulta. Hic innuere videtur, q̄ cum aliis cibis corpus posset sustentari, hoc cibo indeficienti sanitate firmaretur. Ex quo consequi videtur, quod sicut in natura sua habuit mortalitatẽ quandam, sc. aptitudinem mori edi: ita aliquam immortalitatem in natura sua habuit, id est, aptitudinẽ qua poterat nõ mori, cibus adiut⁹: sed si perstitisset, immortalitatis perfectio esset ei de ligno vite. Sed qui hoc tradunt, quomodo superiora Aug. verba quibus dicit, quod erat immortalis ex ligno vite, huic sententię nõ cõtradiciant, diligẽter inquirant.

DE MODO PROCREATIONIS FILIORUM si non peccassent primi parentes, & quales nascerentur filii.

DISTINCT. XX.

De hami-
nis duratio-
ne & cõser-
uatione
quantũ ad
filiorum pro-
creationem.

Post hæc videndum est, qualiter primi parentes si non peccassent filios procreassent, & quales ipsi filii nascerentur. Quidam putant ad gignendos filios primos homines in paradyso misceri non põtuisse, nisi post peccatũ: dicentes concubitũ sine corruptione vel macula non posse fieri. Sed ante peccatum nec corruptio, nec macula in homine esse poterat: quoniã ex peccato hæc cõsecuta sũt. Ad q̄ dicendum est, quod si nõ peccassẽt primi

primi homines, sine omni peccato & macula in paradiso carnali copula convenissent, & esset ibi thorus immaculatus, & commixtio sine concupiscentia: atque genitalibus membris sicut ceteris imperarent, ut ibi nullum motum illicitum sentirent, & sicut alia membra corporis aliis admouemus, ut manum ori, sine ardore libidinis: ita genitalibus videretur membris sine aliquo pruritu carnis. Hæc enim lætalis ægritudo, membris humanis ex peccato inhæsit. Genuissent itaque filios in paradiso per coitum immaculatū, & sine corruptio. Vnde Aug. Cur non credamus primos homines ante peccatum genitalibus membris ad procreationem imperare potuisse, sicut ceteris in quolibet opere sine voluptatibus pruritu utimur. Incredibile enim non est Deum talia fecisse illa corpora, ut si non peccassent, illis membris sicut pedibus imperarent, nec cum ardore seminarēt, vel cum dolore parerent: sed post peccatum motum illum meruerunt, quem nuptiæ ordinant, continentia cohibet. Infirmitas enim prona in ruinam turpitudinis, excipitur honestate nuptiali: & quod salus est officium, egrotis est remedium. Emissi quidem de paradiso conuenerunt, & genuerunt: sed potuerunt in paradiso eis esse nuptiæ honorabiles, & thorus immaculatus sine ardore libidinis, sine labore pariendi.

Quare in paradiso non coierunt, duobus modis soluit.

B

Cur ergo non coierunt in paradiso? Quia creata muliere, mox transgressio facta est, & eieci sunt de paradiso. Vel quia nondum Deus iusserat ut coirēt, & poterat diuina expectari auctoritas, ubi concupiscentia non angebat. Deus vero iusserat, quia casum eorum præsciebat, de quibus homo propagandus erat. Ecce expressè habes de modo propagationis filiorum.

Aug. 9. de Gen. ad litteram lib. c. 10. ad fin. Ibid. paulo inferius.

Ibid. cap. 7. in medio. Ibid. ap. 3. non longe à princ. lib. 9.

Aug. lib. eod. 9. cap. 4. in principio. Ibid. continuo Aug.

De termino illius inferioris vitæ, vtrum natis filiis
per successiones, an simul omnes transferendi
essent. C

Determino vero tēporis quo transferrentur ad
spiritualem, cœlestemq; vitā, certum aliquid scri-
ptura nō tradit. Et ideo ambiguum est vtrum pa-
rētes genitis filiis perfecta q; humani officii iusti-
tia, ad meliorem statum transferrentur, non per
mortem, sed per aliquam mutationem: an patres
in aliquo statu vitæ remanerent, ligno vitæ vten-
tes, donec filij ad eundē peruenirent: & sic imple-
to numero omnes simul ad meliora transferan-
tur, vt essent sicut sancti angeli in cœlis. De quo
August. ambiguè differit, super Gen. ita inquit.
Potuerunt primi homines in paradyso filios gignere: non vt morientibus patribus succederent fi-
lij, sed in aliquo formæ statu manentibus, & deli-
gno vitæ vigorem sumentibus, & filij ad eundem
perducerentur statum, donec impleto numero si-
ne morte animalium corpora in aliā qualitatem
transirent, in qua omnino regenti spiritui deser-
uirent, & solo spiritu viuificante, sine corporeis a-
limentis viuerent. Vel potuerunt parētes filiis ce-
dere, vt per successionem numerus impleretur:
qui genitis filiis perfecta q; humani officii iustitia,
ad meliora trāsferrentur, nō per mortem, sed per
aliquā mutationem. Ecce hic habem⁹ de transitu
hominis ad meliora, sed incertum nobis relinqui-
tur, vtrū simul trāsferantur, an per successiones.
Quales procrearent filios, vtrum perfectionem staturæ & v-
sum membrorum habentes, qualis homo primus fuit
conditus. D

Sivero quæritur. Quales, si nō peccasset homo,
filios genuisset? vtrum videlicet, sicut ipse primus
homo secundum naturā corporis & vsum mem-
brorum perfectus mox cōditus extitit, ita etiam
ei⁹ filij in ipso natiuitatis exordio pfecti existerēt:
qui

Aug. cap 3.
ad medium.
lib. 9. de Gen.
ad literam.

Aug. li. eo.
9. cap. 6. in
principio.

qui ambulare & loqui, & cuncta facere possent
 Responderi potest, quod filios paruulos nasci o-
 portebat, propter materni uteri necessitatem. sed
 vtrum mox nati perfectionem stature & mēbro-
 tum vsu habent, an paruuli & in minore ætate
 cōstituti, vti possent membrorum officiis, an per
 interualla temporum eo modo, quo nunc fit, per-
 fectionem stature, & vsu membrorum receptu-
 ri essent, de auctoritatibus definitū nō habemus.

*Ambigua Aug. verba ponit vbi tamen videtur innuere, quod
 filii & paruuli possent membrorum vti officiis.* E

Et super hoc Augustinus ambigue loquitur. Mo-
 uet, inquit, si primi homines non peccassent, vtrū
 tales filios essent habituri, qui nec lingua, nec ma-
 nibus nec pedibus vterentur. Nam propter uteri
 necessitatē, forte necesse erat paruulos nasci: sed
 quāuis exigua pars corporis sit costa, non tamen
 propter hoc paruulam viro coniugem fecit: vnde
 & eius filios poterat omnipotēti a creatoris mox
 natos, grandes facere. Sed vt hoc omittam, po-
 terat certe eis præstare, quod multis animalibus
 præstitit: quorum pulli, quamuis sint paruuli, ta-
 men mox vt nascuntur currunt, & matrē sequun-
 tur. Cōtra, homini nato nec ad incessum pedes i-
 donei sūt, nec man⁹ saltē ad scalpēdū habiles, & iu-
 xta se māmīs positīs nascentes, magis possūt esu-
 riētes flere quā surgere: proprieq; infirmitati mē-
 ris cōgruit hec infirmitas carnis. His verbis vide-
 tur insinuari, quod filii etiam paruuli, officiis
 membrorum valerent vti.

*Quibusdam non absurde placuit, quod filii parui nasceren-
 tur, & per accessum temporis in statura, & in aliis si-
 cut nunc proficerent, quod non esset vitio impu-
 tandum.* F

Sed cum August. sub assertione de his nihil tra-
 dat, nō irrationabiliter quibusdā placuit primo-
 rū parētū filios nascituros paruos, ac deinde per
 inter-

*Aug. ca. 17.
 li. 1. de pec-
 catorū me-
 ritis & re-
 missione &
 de baptis-
 mo paru-
 lorū. tom. 7.*

*Aug. ca. 18.
 eiusdem, li.
 1. de pecca-
 torum me-
 ritis & re-
 missione.
 tom. 7.*

intervalla temporum eadem lege, qua & nunc naturaliuitatem humanam ordinatam cernimus, statuerent incrementum & membrorum vsum recepturos, vt in illis expectaretur ætas ad ambuladū & loquendum sicut modo in nobis: quod vtiq; non esset vitio imputandum, sed conditioni naturæ: sicut à cibo abstinere penitens non valebant, nec tamen illud erat ex vitio, sed ex naturæ conditione.

Oppositio quorundam volentium probare eos posse viuere sine alimonia. G

Ad hoc autem opponitur: Si non peccarent, non morerentur: sed non peccarent, si non comederent: poterant igitur sine alimonia viuere. Cæterum sicut supra diximus, non solum peccarent si de ligno vetito ederent, sed etiam si concessis vterentur, quia sicut erat eis præceptum non illo ligno vti, ita aliis vesci. Præterea contra naturalē rationem facerēt, qua intelligebant de illis esse edendum, quod & naturaliter appetebant. Item opponitur: Cum fames sit pœna peccati, si non peccarent, famem non sentirent, sed sine fame superfluum videretur comedere. Vnde putat quidam eos cibis non indiguisse ante peccatum, quia non poterant esurire, si non peccassent. Ad quod dici potest, quod fames vere defectus est & pœna peccati. Est enim immoderatus appetitus edendi: non subiacuisset homo, si non peccasset, sed proculdubio peccaret, nisi hunc defectum cibo præueniret. Habebat. n. naturalem appetitum & moderatum, cui ita satisfaciendum erat, ne defectum famis sentiret. Sicut ergo non ex vitio, sed ex naturæ conditione erat, quod ante peccatum homo cibis indigebat, ita non ex vitio esset sed de natura, si hominis conditio in principio suo, i. in primo parente, à perfecto incoata, in subsequenti propagatione à modico ad maiora proficeret, vt scilicet per intervalla temporis, stature corporeque incrementa, vsumque membrorum susciperet.

Vtrum

*Vtrum sicut statura corporis, ita etiam sensu mentis par-
uuli nascerentur, & per accessum temporis proficerent in
sensu & notitia veritatis, s. an mox nati, in his es-
sent perfecti.* H

Et cum de corpore humano non sit absurdum
vel inconueniens hoc existimare, quæri solet, v-
trum de sensu animæ, & cognitione veritatis eo-
dem modo sentiendum sit, vt sc. hi qui sine pecca-
to nascerentur, sensu & intelligentia mentis im-
perfecti existerent, & per accessum temporis in his
proficerent vsq; ad imperfectionem, an mox con-
diti perfectionem sensus & cognitionis perciperent. Illi qui sentiunt paruulos natos, in statura
corporis & vsu mēbrorum per accessum tempo-
ris profecturos, nō diffitentur eosdem in exordio
natiuitatis sensu imperfectos existere, & per inter-
uallum temporis in sensu & cognitione proficere
vsque ad perfectum.

Responsio.

Contra illorum sententiam opponunt quidam. I

Ad quod quidam opponunt, dicentes. Si mox
nati non haberent perfectionem sensus & intelli-
gentiæ, ignorantia in eis esset. Ignorantia autē pec-
cati est pœna. Sed qui hoc dicunt, non satis dilige-
ter considerant, quia non omnis qui aliquid nescit,
vel minus perfectè aliquid scit, statim igno-
rantiam habere, siue in ignorantia esse dicendus
est, quia ignorantia non dicitur, nisi cum id quod
sciri & ignorari debet nescitur. Talisque ignoran-
tia pœna peccati est, cum mens vitio obscuratur,
ne cognoscere valeat ea quæ scire deberet.

*Quomodo
ignorantia
dicitur esse
in aliquo.*

*De hominis translatione in meliorem statum: & de duobus
bonis, altero hic dato, altero promisso.* K

Talis erat hominis institutio ante peccatum se-
cundum corporis conditionem. De hoc autē statu
transferendus erat cum vniuersa posteritate sua,
ad meliorem dignioremq; statū, vbi cælesti & æter-
no bono in cœlis sibi parato fruereur. Sicut. n. ex
duplici

*Hugo de sa-
cr. l. i. par-
te 2. cap. 6.*

1. Cor. 15 f.

duplici natura compactus est homo, ita illi duo bona conditor à principio præparauit, vnum temporale, alterum æternum, vnum visibile, alterum inuisibile, vnum carni, alterum spiritui. Et quia primum est quod est animale, deinde quod est spirituale, temporale ac visibile bonum prius dedit. Inuisibile autem & æternum promisit, & meritis quærendum proposuit. Ad illius autem custodiam quod dederat, & ad illud promerendum quod promiserat, naturali ratione in creatione animæ hominis inditæ, quia poterat inter bonum & malum discernere, præceptum addidit obedientiæ, & per cuius obseruantiam datum non perderet, & promissum obtineret, vt per meritum veniret ad præmium.

DE INVIDIA DIABOLI QVA AD HOMINEM tentandum accessit.

DISTINCT. XXI.

De hominis lapsu, seu peccato primorum parentum, & eorum tentatione.

Videns igitur diabolus hominem per obedientiam humilitatem posse ascendere, vnde ipse per superbiam corruerat, inuidit ei: & quia prius per superbiam diabolus fuerat idem deorsum lapsus: & zelo inuidiæ factus est sathan, id est, aduersarius. vnde & mulierem tentauit, in qua minus quam in viro rationem vigere nouit. Eius enim malitia ad tentandum virtutem timida, humanam naturam in ea parte vbi debilior videbatur, aggressa est: vt si forte illic aliquatenus præualeret, postmodum fiducialius ad alteram, quæ robustior fuit, pulsandam, vel potius subuertendam accederet. Primum ergo solitariam femineam explorauit, vt in ea primum omnem suæ tentationis vim experiretur.

Quare in aliena forma venit.

Sed quia illi per violentiam nocere non poterat ad fraudem se conuertit, vt dolo hominem supplantaret, quæ virtute superare nequiret. Ne autem fraus illi nimis manifestaretur, in sua specie non venit,

neg

nes aperte cognosceretur, & ita repleretur: iterū
ne nimis occulta foret fraus eius, quæ cauere non
posset, & homo simul videretur iniuriam pati si
taliter circumueniri permetteret eum Deus, vt
præ cauere non posset: in aliena quidem forma ve-
nire permissus est Diabolus: sed in tali, in qua eius
malitia facile posset deprehendi: Vt ergo in pro-
pria forma non veniret, voluntate sua propria fa-
ctū est: vt autē in forma suæ malitiæ cōgruēti ve-
niret, diuinitus factum est. Venit ergo ad hominē
in serpente: q̄ forte si permetteretur, in columbæ
specie venire maluisset. Sed non erat dignum vt
sp. malignus illam formam homini odiosam fa-
ceret, in qua sp. S. appariturus erat. Non ergo nisi
per serpentē, tentare permissus fuit diabolus: vt
per illud q̄ foris erat, astutiam tentantis animad-
uertere sc̄mina quiret. diabolus enim p̄ serpentē
tentabatur. Ideoq; serpens dictus est esse callidior
cunctis animalibus terrę: quia vt ait Augustinus
Mali angeli licet superbia deiecti, natura tamē sūt
excellētiore omnib. bestiis propter eminenti-
am rationis, quamuis serpens non rationali ani-
ma sed sp. diabolico possit sapiētissimus dici: Non
ergo mirum si diabolus spiritu suo implens ser-
pentem sicut vates implebat, sapiētissimum red-
diderat omnium bestiarum: quem tamen ad ten-
tandum nō elegit diabolus, sed per quod animal
permissus fuit, tentauit. Vnde Aug. super Genes.
Non est putandum. q̄ diabolus serpentem per quē
tentaret elegerit, sed cum decipere cuperet, non
potuit, nisi per quod animal posse permissus est.
Nocendi enim voluntas inest cuique à se, sed pote-
stas à Deo. Sic autem loquebatur diabolus per ser-
pentem ignoratē, sicut per energumēnos vel pha-
naticos loquitur. Serpente. n. velut organo est vsus,
mouens naturam eius ad exprimendū sonos ver-
borū & signa, quibus suam monstraret voluntatē.

*Aug. super
Gen. lib. 11.
c. 1. ad prin.
Ibid. paulo
inferius.*

*Aug. ca. 3. in
prim. lib. 11.*

*Li. 60. c. 27.
ad princip.*

*Li. 60. cap. 2.
in princip.
ca. 29. eius-
dem lib. in
principio.*

Ser-

Num. 21.
Ibid. paulo
inferius.

Serpens ergo nec verba intelligebat, nec rationalis est factus: callidissimus tamē est dict⁹, propter astutiam diaboli. Locut⁹ est autem sicut asina Balaam: sed hoc diabolicum, illud angelicum fuit: boni enim & mali angeli similiter operantur. Hic quæri solet, quare mulier non horruit serpentem. Quod cum nouerit creatum esse, ipsum etiam officium loquendi a Deo accepisse putauit.

De modo tentationis.

Aug. c. 30.
super Gen.
lib. 11.

Genes. 3. a

Tentatio autem hoc modo facta est: Stans coram fœmina hostis superbus, non audet in verba persuasionis exire, metuens deprehendi: sed sub interrogatione eam aggreditur, vt ex responsione colligere, qualiter in malitia procedere posset. Cur, inquit, præcepit vobis Deus, vt non comederetis de omni ligno paradyfi? Cui respondit mulier: De fructu lignorum quæ sunt in paradyso vescimur: de fructu vero ligni quod est in medio paradyfi, præcepit nobis Deus, ne comederemus, & ne tangeremus, ne forte moriamur. In quo verbo dedit locum tentanti cum dixit, ne fortè moriamur: vnde mox diabolus dixit ad mulierem: Nequaquam moriemini, scit enim Deus quod in quacunq; die comederitis ex eo, aperiēter oculi vestri, & eritis sicut dii, scientes bonum & malum. Attende ordinem ac progressum humanæ perditionis. Primo Deus dixerat: Quacunq; die comederitis ex eo, morte moriemini. Deinde mulier dixit: Ne fortè moriamur. Nouissime serpens dixit: Nequaquam moriemini. De⁹ affirmauit, mulier quasi ambigendo illud dixit, diabolus negauit: quæ ergo dubitauit, ab affirmante recessit, & neganti appropinquauit.

Genes. 3. 4.

De versutia diaboli, qui id facilius persuadendum, malum remouit, & bonum in pollicito duplicauit.

Qui ad suam persuasionem pleniter suffulcendam, i. vt malū quod intēdebat libere persuaderet,

ret: & malum quod mulier timuit, negando remo-
uit, & repromissionem addidit: & ut eius persua-
sio citius reciperetur, promissionem duplicauit. *Quod ho-*
Vnam nempe comestionem suadens, duo in præ- *moribus*
mio proposuit, similitudinem Dei, scientiam *modis ten-*
que boni & mali spondens. Vbi tribus modis ho- *tatus est,*
minem tentauit, scilicet, gula, in persuasione cibi, *gula, vana*
cum dixit: In quacunque die comederitis: Inani *gloria, auar-*
gloria in promissione deitatis, cū dixit: Eritis si- *ritia.*
cut dii. Auaritia, in promissione scientiæ, cum *ritia.*
dixit: Scientes bonum & malum. Gula est immo-
derata cibi auiditas: Vana gloria, amor propriæ
excellentiæ: Auaritia immoderata habendi cu-
piditas: quæ nõ est tãtum pecuniæ, sed etiã altitudi-
nis & scienciæ, cū suprã modũ sublimitas ambitur.

De duplici tentationis specie.

E

Porro sciendum est duas esse species tentatio-
nis, interiorem scilicet, & exteriorem. Exterior
tentatio est, quando nobis extrinsecus malũ visi-
biliter suggeritur verbo vel signo aliquo, vt ille
cui fit, ad consensum peccati declinet: & talis
tentatio tantum fit ab aduersario. Interior vero
tentatio est, quando inuisibiliter malum nobis in-
trinsecus suggeritur: & hæc tentatio aliquãdo fit
ab hoste, aliquando à carne. Nam & diabolus inui-
sibiliter mala suggerit, & ex carnis corruptione
suboritur motus illicitus & titillatio praua. Ideoq;
tentatio quæ ex carne est, non fit sine peccato: quæ
autem est ab hoste, nisi ei cõsentiatur, nõ habet
peccatũ, sed est materia exercẽde virtutis. Ten-
tatio autẽ carnis interior difficilius vincitur: quia in-
teriùs oppugnãtis, de nostro cõtra nos roboratur. Ho-
mo ergo q̄ sola exteriorẽ tẽtatione pulsatus cecidit,
tãto grauius plectẽdus erat, quanto leuiori impul-
su fuerat prostratus. Et tamẽ quia aliquã, licet mo-
dicã cadẽdi occasionẽ habuit, idcirco per gratiã iu-
uari potuit adveniã: vt q̄ per aliũ ceciderat, p̄ aliũ

*Quæ sit exte-
rior ten-
tatio, & à
quo fiat.*

*Quæ sit ten-
tatio interior, & à
quo fiat.*

Bb

erige-

erigeretur. Qui ergo incitatore[m] habuit ad malum non iniuste reparatore[m] habuit ad bonum. Diabolus vero, quia sine alicuius tentatione peccauit, per alium ut surgeret iuuari non debuit, nec per se potuit: & ideo irremediabile peccatum eius extitit. Peccatum vero hominis sicut per alium habuit initium, ita per alium non incongrue habuit remedium.

Quare homo, non angelus, sit redemptus.

Præterea angelica natura quoniam non tota perierat, sed ex parte perstiterat, non est redempta: humana vero tota perierat: & ideo non penitus perderetur, ex parte est redempta, ut inde ruina suppleretur angelica. Vnde Aug. in Enchyr. Placuit vniuersitatis creatori & moderatori, ut quoniam non tota multitudo angelorum Deum deserendo perierat, ea quæ perierat in perpetua perditione permaneret: quæ autem cum Deo illa deserente perstiterat, de sua certissime cognita semper felicitate gauderet. At vero creatura rationalis, quæ in hominibus erat, quoniam peccatis atque supplicij tota perierat, ex parte poterat reparari, unde angelicæ societati suppleretur quæ ruina illa minuerat: hoc enim promissum est sanctis, quæ erunt æquales angelis Dei.

Quod non soli viro præceptum fuit datum.

Illud etiam notandum est, quod non soli viro præceptum videtur esse datum, cum ipsa mulier testatur sibi etiam esse mandatum, dicens. Præcepit nobis Deus, &c. Supra tamen legitur, ante factam mulierem Deum dixisse viro: De ligno scientiæ boni & mali non comedas: Non dixit, ne comedatis. Fortè quia facturus erat mulierem de viro, sic præcepit, ut per virum ad mulierem perueniret mandatum: quia mulier quæ subiecta viro fuit, non nisi mediante viro diuinum debuit accipere præceptum. Vnde

1 Cor. 14. 6. Apost. Si quid discere mulieres voluerint domi viros suos interrogent. Si queritur, quomodo loqui poterunt

Cap. 29. in principio.

Matt. 22. 6.

Aug. de Genesi ad litteram 8. libr. ca. 17. in pr.

tuerunt, vel loquentem intelligere, qui non didicerat inter loquentes crescendo vel magisterio? Dicimus, quia Deus eos tales fecerat qui possent loqui, & discere ab aliis si essent.

DE ORIGINE ILLIUS PECCATI.
DISTINCT. XXII.

A *De hominis transgressione.*

Hic videtur diligenter inuestigandum esse quae fuerit origo & radix illius peccati. Quidam putant quandam elationem in animo hominis praecessisse, ex qua diaboli suggestioni consensit. Quod videtur August. innuere super Gen. ita inquit. Non est putandum quod homo deiiceretur, nisi praecessisset in eo quaedam elatio comprimenda: ut per humilitatem peccati sciret, quam falso de se praesumpserit, & quod non bene se habet natura, si a faciente recesserit. Item in eod. Quomodo verba tentatoris crederet mulier, dum se a re bona & utili prohibuisset, nisi inesset eius menti amor ille propriae potestatis, & de se superba praesumptio: quae per tentationem fuerat conuincenda aut perimenda. Denique non contenta suasionem serpentis, aspexit lignum bonum esu, decorum aspectu: nec credens se inde posse mori, forte putauit Deum alicuius causa significationis illa dixisse: ideo manducauit, & dedit viro suo fortassis cum aliqua suasionem, quam scriptura intelligenda reliquit. Vel forte non fuit suaderi necesse, cum eam mortuam esse illo sibi non videret vir. Sicut ergo non est promissus diabolus tentare foeminam, nisi per serpentem: ita nec virum, nisi per foeminam, ut sicut praecipitum Dei per virum venit ad mulierem, ita diaboli tentatio per mulierem transiret ad virum. In muliere vero quae rationalis erat, non est ipse locutus ut in serpente, sed persuasio eius, quamuis instinctu adiuuaret interius, quod per serpentem gerebat exterius. Ex praedictis tentationis modo atque progressus insinuatur

Aug. de Genesi nisi ad literam li. 11. c. 5. in princ. Ibid. paulo inferius.

Aug. lib. 15. dicto c. 22.

Ibid. paulo inferius.

nec non etiam, quod prædiximus, innuividerur, scilicet, quod tentationem præcesserat aliqua elatio & præsumptio in mente hominis.

Obiectio contra illos qui dicunt elationem præcessisse in mente.

Quod si ita fuit, non ergo alterius suggestione prius peccavit, cum auctoritas tradat, ideo peccatum diaboli incurabile esse, quia non suggestione, sed propria superbia cecidit: hominis vero curabile, quia non per se, sed per alium cecidit, & ideo per alium resurgere potuit. Quocirca prædicta verba August. pium ac diligentem Lectorem efflagitant: quæ sic intelligere sane quimus: Non deiiceretur homo in actum illius peccati, ut sc. lignum vetitum ederet, & in has miseras per tentionem diaboli, nisi elatio comprimenda præcessisset, non utique tentationem, sed opus peccati. Talis enim fuit ordinis processus. Diabolus tentando dixit: Si comederitis, eritis sicut dii, scientes bonum & malum: quo audito statim menti mulieris surrepsit elatio quedam, & amor propriæ potestatis: ex quo placuit ei facere quod diabolus suadebat, & vicij fecit. Suggestione igitur peccavit, quia tentatio præcessit: ex qua mente eius orta est elatio, quam peccatum operis secutum est, & poena peccati.

Quæ fuit elatio mulieris.

Et talis quidem elatio in mente mulieris fuit pro certo, qua credidit & voluit habere similitudinem Dei cum equalitate quadam putâs esse verum quod diabolus dicebat: Et ideo specialiter mulierem commemorat Augustinus inquiens Quomodo crederet mulier diabolo, nisi esset in mente eius de se superba præsumptio. Et quod ibi sequitur, sc. Quæ per tentationem fuerat convincenda vel perimenda: ad mulierem referendum est, ut intelligatur, quæ mulier, non quæ elatio fuerat per tentionem.

Quomodo intelligenda sint illa verba hic definit.

Aug. ad finem ca. 30. li. II. de Genesi ad litteram.

Qua

*Quæ fuit elatio viri: an crediderit, & voluerit quod
mulier.*

D

Solet quæri, Vtrū illa talis elatio & amor propriæ potestatis in viro fuerit, sicut in muliere? Ad quod dicimus, quia Adam nō fuit seductus eo modo quo mulier. Non enim putauit esse verū, quod diabolus suggerebat. In eo tamen fuisse seductum credi potest, quod commissum veniale putauerit, quod peremptorium erat. Sed nec prior seductus fuit, nec in eo in quo mulier, vt crederet Deum illud lignum ideo tangere prohibuisse, quoniam si tangerent fierent sicut dii. Veruntamen præuaricator fuit Adam, vt testatur Apostolus. Poterat enim aliqua elatio menti eius inesse illico post temptationem, ex qua voluit lignum vetitum experi-ri, cum mulierem non videret mortuam esca illa percepta. Vnde Augustinus super Gene. Cum Apostolus Adam præuaricatorem fuisse ostendit dicens. In similitudinem præuaricationis Adæ: seductum tamen negat vbi ait, Adam non est seductus, sed mulier: vnde & interrogatus non ait, Mulier seduxit me: sed, Dedit mihi, & comedi. Mulier vero dixit, Serpens seduxit me. Hanc autem seductionem proprie vocauit Apostolus, per quam id quod suadebatur, cum falsum esset, verum putatum est, scilicet, quod Deus lignum illud ideo tangere prohibuerit, quia sciebat eos si terigissent, sicut Deos futuros: tanquam eis diuinitatem inuideret, qui eos homines fecerat: Sed etsi virum propter aliquā mentis elationem, quæ Deum latere nō poterat, sollicitauit aliqua experiēdi cupiditas, cū mulierē videret accepta illa esca nō esse mortuā: nectamē eū arbitror, si iam spiritali mente p̄ditus erat, vilo modo credidisse quod diabolus suggerebat.

Quis plus peccauit, Adam vel Eua.

E

Ex quo manifeste animaduerti potest quis eorum plus peccauerit. Adam scilicet, vel Eua: plus enim

Bb 3

vide-

*Roman. 5. 6.
Lib. 11. c. 42.
ad medium.*

*L. ib. Cap.
e. sdem in si-
ne.*

*Aug. c. 42.
in medio
li. 11. de Gen.
ad literam.*

*Aug. ca. 11.
in finel. 14.
de ciuitate
Dei.*

*Aug. ca. 42.
lib. 1. de Gen.
ad literam.*

*Lib. 11. ca.
35. ad prin-
cipium, de*

videtur peccasse mulier, quæ voluit vſurpare di-
uinitatis equalitatem, & nimia præſumptione ela-
ta crediderit ita eſſe futurū. Adam verò nec illud
credidit, & de pœnitentia & Dei miſericordia co-
gitauit, dum vxori morem gerens, eius perſuaſio-
ni conſenſit: nolens eam contriſtare, & à ſe aliena-
tam relinquere nè periret: arbitrans illud eſſe ve-
niale non mortale delictum. Vnde Augu. Apoſto-
lus ait: Adam non eſt ſeductus. Quod vtrūq; ita ac-
cipi poteſt, vt intelligatur non eſſe ſeductus prior
ſcil. vel in eo in quo mulier: vt ſcil. crederet illud
eſſe verum: Eritis ſicut dii: ſed putauit vtrunq;ue
poſſe fieri vt & vxori morē gereret, & per pœnitē-
tiam veniam haberet. Minus ergo peccauit, qui de
pœnitētia & Dei miſericordia cogitauit. Poſtquā
enim mulier ſeducta manducauit, ei que dedit, vt
ſimul ederent, noluit eam contriſtare, quam cre-
debat ſine ſuo ſolatio contabereſcere, & à ſe aliena-
tam omnino interire: non quidem carnali viſtus
concupiſcentia, quam nondum ſenſerat: ſed ami-
cabili quadam beneuolentia, qua plerunq;e fit
vt offendatur Deus, ne offendatur amicus: quod
eum facere non debuiſſe, diuinæ ſentētiæ iuſtus
exit⁹ indicauit. Ergo alio quodam modo ipſe etiā
deceptus eſt. Inexpertus enim diuinę ſeueritatis,
in eo falli potuit, vt veniale crederet eſſe commiſ-
ſum: ſed dolo illo ſerpentino quo mulier ſeducta
eſt, nullo modo arbitror illum potuiſſe ſeduci. Ex
his datur intelligi, quod mulier plus peccauerit,
in qua maioris tumoris præſumptio fuit: que etiā
in ſe, & in proximum, & in Deum peccauit: vir au-
tem tantum in ſe, & in Deum. Inde etiam collig-
itur q; mulier plus peccauerit, quia grauius puni-
ta eſt: cui dictum fuit: In dolore paries filios, &

Quod prædictæ ſententiæ aduerſari videtur.

Sed huic videtur contrarium quod Auguſtinus
ſuper Gen. de viro & muliere peccatum ſum excu-

ſanti

ſanti
hi, de
caui.
nō c
confi
Serpe
pari f
habu
rūt, d
nari
faſtu
verit
in eo
non v
luit e
cum p
Adam
tate, r
felicis
milis
eſſe ſi
& hor
ſed v
Deus
nā ar
quod
Quor

Id
bieri
ri po
tebat
cōcup
et⁹ ar
ait, d
uit e
ſed r

fantib⁹ ait: Dixit Adam, Mulier quam dedisti mi-
 hi, dedit mihi de ligno, & comedit: non dicit, pec-
 caui. Superbia. n. habet confusionis deformitatē,
 nō confessionis humilitatem. Nec etiam mulier
 confitetur peccatum, sed refert in alterum dicēs,
 Serpēs decepit me, & comedit: in impari sexu, sed
 pari fastu. Ecce hic dicit Aug. quia parem fastum
 habuit mulier cum viro. Pariter ergo superbie-
 rūt, & pariter peccauerunt. Sed hoc ita determi-
 nari potest, vt dicamus parem vtriusque fuisse
 fastum in excusatione peccati, & etiam in esu ligni
 veriti: sed disparē, & in muliere multo maiorem,
 in eo quod credidit & voluit esse sicut Deus, quod
 non vir. Veruntamen & de viro legitur, quod vo-
 luit esse sicut Deus. Dicit enim Aug. super illū lo-
 cum psal. Quē non rapui tunc exoluebam. Rapuit
 Adam & Eua præsumentes vt diabolus de diuini-
 tate, rapere voluerūt diuinitatem, & perdidērunt
 felicitatem. Item super illum locum Deus quis si-
 milis tibi. Qui per se vult esse vt De⁹, peruersē vult
 esse similis Deo: vt diabolus qui noluit sub eo esse;
 & homo, qui vt seruus noluit teneri præcepto,
 sed voluit vt nullo sibi dominante esset quasi
 Deus. Itē super illum epistolæ locum. Non rapi-
 nā arbitrat⁹ est se esse equalē Deo. q̄a nō v̄surpauit
 quod suum nō esset vt diabolus, & primus homo.

*Quorundam sententia, quod Adam ambierit esse vt Deus,
 sed non crediderit possibile.*

Ideo quibusdā videtur, quod etiam Adam am-
 bierit esse sicut Deus, non tamen crediderit id fie-
 ri posse: & ideo falsum esse quod diabolus promit-
 tebat, cognouit. Et licet diuinitatis æqualitatem
 cōcupierit, nō tamē a deo exarsit, nec tāta est affe-
 ct⁹ ambitione sicut mulier: q̄ illud fieri posse putā-
 ait, & ideo magis illud ambiēdo superbiuit. Vtrū
 autem aliqua forte ambitionis surreptio mouit:
 sed nō ita, vt illud verū vel possibile fore putaret.

Bb 4

Alis

Gen. ad li-
teram.

Ibid. paulo
inferius.

Ibid. paulo
inferius.

Aug. ad
uersum. 6.

psal. 68. in
enarratio-
ne. 1. tom. 8.

Aug. ad
uersum. 21.

psal. 70. con-
dione 2.

Aug. in fin-
tractatu 17.

ad illud,
Ioan. 5. Pa-
trē suum

dicebat De-
um. tom. 7.

Aliis autem videtur ideo dictum esse, quod Adam illud voluerit, quia mulier de eo sumpta illud voluit: sicut si, inquit, peccatum dicitur per unum hominem intrasse in mundum, i. in humanam naturam: cum tamen mulier ante virum peccauerit, quia per mulierem intraverit de viro factam. Vel potius ideo per hominem dicitur intrasse, quia etiam peccante muliere, si vir non peccasset, humanum genus minimè peccatis corruptum periret, minus ergo peccavit vir quam mulier.

Obiectio contra id quod dictum est, virum minus peccasse.

*Id. cap. 17.
non longe à
principio.*

*1. Ad Tim.
2. d.*

His autem opponi solet hoc modo: Tribus modis (ut id. ait) peccatum geritur, scilicet ignorantia, infirmitate, industria. Et grauius est infirmitate peccare, quam ignorantia, grauiusque industria, quam infirmitate. Eua autem videtur ex ignorantia peccasse, quia seducta fuit. Adam vero ex industria, quia non fuit seductus, ut Apost. ait. Ad quod dicimus, quia licet Eua in hoc per ignorantiam deliquerit, quod putauit verum esse quod diabolus suadebat: non tamen in hoc, quin nouerit illud Dei esse mandatum, & peccatum esse, contra agere, & ideo excusari à peccato per ignorantiam non potuit.

Quod ignorantia alia excusat, alia non.

Est enim ignorantia que excusat peccantem: & est ignorantia talis que non excusat. Est autem ignorantia vincibilis, & ignorantia inuincibilis. Excusatio omnis tollitur, vbi mandatum non igno-
ratur,

De tripli ignorantia, que excusat, & que non.

Est autem ignorantia triplex: & eorum, scilicet qui scire nolunt, cum possint, que non excusat, quia & ipsa peccatum est. Et eorum qui volunt scire non possunt, que excusat, & est poena peccati non peccatum. Et eorum qui quasi simpliciter nesciunt, non reuertes vel proponentes scire, que nemi-

nem plene excusat: sed fortasse vt min⁹ puniatur. Vnde Augustinus ad Valentinum, Eis aufertur excusatio, quia mandata Dei nouerunt: quam solent habere homines de ignorantia. Et licet grauius sit peccare scienter quam nescienter: non ideo tamē confugiendum est ad ignorantiaē tenebras, vt in eis quisquam excusationem requirat. Aliud est enim nescisse, aliud scire noluisse: quia in eis qui intelligere noluerunt, ipsa ignorantia peccatum est: in eis vero qui non potuerūt, poena peccati. Ignorantia vero quæ non est eorum qui scire nolunt, sed qui tanquā simpliciter nesciunt, nullum sic excusat vt æterno igne nō ardeat, sed fortasse vt minus ardeat. Non igitur mulier excusationem habuit de ignorantia, cū & mandatum nouerit, & peccatum esse secus agere non ignorauerit.

Vnde processerit consensus illius peccati, cum natura hominis esset incorrupta. L

Solet etiam quæri, cum sine vitio esset natura hominis, vnde cōsensus mali processerit? Ad quod responderi potest, quia ex libero arbitrio propriae voluntatis fuit. In ipso enim & in alio causa extitit vt fieret deterior. In alio, quasi in diabolo qui suavit: In ipso, quia voluntate liberi arbitrii consensit. & cum liberum arbitrium sit bonum, ex re vtique bona, mal⁹ ille cōsensus prouenit: & ita ex bono malum manauit. De hoc autem in sequenti plenius tractabimus, cum origo mali, & in qua re coalescat inuestigabitur.

An voluntas processerit illud peccatum. M

Si vero quæritur. Vtrum voluntas illud peccatum processerit? Dicimus quia peccatum illud & in voluntate, & in actu constitit: & voluntas actū processit, sed ipsam voluntatem alia hominis voluntas mala non processit, atque ex diaboli persuasione, & hominis arbitrio illa voluntas mala prodit: quæ iusticiā deseruit, & iniquitatē inchoauit: & ipsa voluntas iniquitas fuit. Bb 5 Qua-

*August de
gratia & li-
ber arb. in
fine cap. 1.
tomo. 7.
ibid. cap. 3.
ad meatum.*

QVARE DEVS PERMISERIT HOMI-
nem tentari, sciens eum esse casurum.

DISTINCT. XXIII.

A

*Aug. lib. 11.**6. 4. in prin.
de Genesi ad
literam.**Aug. super
Gē. li. 11. ca.
6. ad prin.**Li. eo. ca. 9
in medio.**Aug. in fin.**cap. 6. l. 11.**de Gen. ad
literam.**Lib. eod. c.**7. in princ.**Ibid. paulo
inferius.**In princ. c. 9.**quod d. li. 11.**Li. eod. ca.**10. in princ.**Roma. 12.*

PRæterea quæri solet, cur Deus hominem ten-
tari permiserit, quem decipiendum fore præ-
sciēbat? Sed non esset laudabile homini, si ideo
benè viuere posset, quia nemo malè viuere suade-
ret: cum in natura posse, & in potestate habere vel-
let non cōsentire suadenti, Deo iuuante: & est glo-
riosius non consentire, quam tentari non pos-
se. Mouentur etiam quidam dicentes. Cur creauit
Deus quos futuros malos præsciēbat? Quia præ-
uidit quid boni de malis eorum esset factururus. Sic
enim eos fecit, vt relinqueret eis vndè aliqd face-
rēt, & sic culpabiliter aliqd facerēt, illū de laudabi-
liter operantē inuenirēt. A se habēt voluntatē ma-
lā, ab illo naturā bonā, & iustā pœnam. Frustra er-
go dicitur, non deberet Deus creare quos præsciē-
bat malos futuros: sciēbat enim bonis profutu-
ros, & iustè pro malā voluntate puniēdos. Addūt
etiā, talē hominē debere facere, qui nollet omni-
no peccare. Cōcedimus quidē meliorē naturā es-
se, que omnino peccare nollet. Concedant & ipsi
non esse malā: que talis facta est, vt posset nō pec-
care si veller: & iustè punitā, que volūta e nō ne-
cessitate peccauit. Cū ergo hæc bona sit, illa me-
lior: cur nō vtrāq; faceret, vt vberi⁹ laudaretur de
vtrāq;. Illa. n. de sanctis angelis, hæc de hominib.
est. Itē inquiunt: Si Deus veller, & illi boni essent.
Et hoc quidē cōcedim⁹: sed meli⁹ voluit, vt q; vel-
lent, essēt: Et boni quidē nō infructuosè, mali ve-
rò nō impunè essent. Itē inquiunt: Posset De⁹ vo-
luntatē eorū vertere in bonum, q̄a omnipotēs est:
Posset reuera. Cur no fecit? Quia noluit. Cur no-
luit? Ipse nouit. Nō debem⁹ pl⁹ sapere quā oportet.

Hic

Hic qualis secundum animam, & agit de scientia hominis ante peccatum. B

Et quidem secundum animam rationalis fuit homo, habens discretionem boni & mali. Scientiam quoque rerum creatarum, & cognitionem veritatis, quae primae perfectioni congruebat, mox conditus non incongrue accepisse putatur, & ad illam non studio vel disciplina aliqua per intervalla temporis profecisse, sed ab exordio suae conditionis divinitus illam percepisse.

Quod triplicem habuit homo ante lapsum cognitionem, scilicet, rerum propter se factarum, & creatoris & sui. C

Fuit homo primus ante lapsum triplici cognitione praeditus: rerum, scilicet, propter se factarum, & creatoris, & sui. Rerum quippe cognitionem hominem accepisse perspicuum est, cum non ipse creator vel angelus aliquis, sed homo omnibus animantibus nomina imposuerit: ut ostenderetur, quod singulorum notitiam homo ipse habuerit. Quae enim propter illum creata erant, & ab illo regenda & disponenda erant, horum omnium Deus illi & scientiam tribuit, & providentiam atque curam reliquit: quia ut ait Apostolus, Non est cura Deo de bobus. Quorum aliorumque animalium Deo homini curam reliquit & providentiam, ut dominationi eius subicerentur & ratione illius gubernarentur: ut sciret illis necessaria providere a quibus emolumentum debebat recipere. Haec a scientia homo peccando non perdidit, sicut nec illam qua carnis necessaria providebantur. Et ideo in scriptura homo de huiusmodi non eruditur, sed de scientia animae quam peccando amisit.

De cognitione creatoris. D

Cognitionem quoque creatoris primus homo habuisse creditur. Cognovit enim a quo creatus fuerat: non eo modo cognoscendi, quod ex auditu solo percipitur, quomodo a creditibus absens quaeritur: sed

De cognitione rerum creatarum.

1. Cor. 9.

quae

quadam interiori aspiratione, qua Dei præsentia contemplabatur: non tamen ita excellenter, sicut post hæc vitam sancti visuri sunt, neque ita in ænigmate qualiter in hac vita videmus.

De cognitione sui.

E

Porro sui cognitionem idem homo talem accepisse videtur, ut & quid deberet superiori, & quid æquali, & inferiori non ignoraret. Conditionem quoque suam & ordinem, scilicet qualis facta esset, & qualiter incedere deberet, quid agere, quid cavere, intellexit. Si horum notitiam non habuisset, non esset reus prævaricationis, neque seipsum cognovisset.

Vtrum homo præsciens fuerit eorum quæ sibi futura erant.

F

Si autem quaeritur, Vtrum homo scientiam habuerit eorum quæ circa eum futura erant, id est, si ruinam suam præsciens: & similiter præscierit bona quæ habiturus fuisset, si in obedientia perstitisset? Responderi potest, quod ei magis facienda indicta sunt, quam futura reuelata. Accepit enim scientiam & præceptum eorum quæ facienda fuerant, sed non habuit præscientiam eorum quæ futura erant, non fuit ergo homo præsciens sui casus, sicut & de angelo diximus. Quod Aug. super Gen. asserit, ratione utens quam supra posuimus. Hæc de scientia hominis quantum ad primū statū pertinet, dixisse sufficiat.

DE GRATIA HOMINIS, ET DE POTENTIA ANTE CASUM.

DISTINCT. XXIV.

A

De adiutorio per quod homo ante lapsum stare potuit. scilicet, de libero arbitrio in quan-

Nunc diligenter inuestigari oportet, quam gratiam vel potentiam habuerit homo ante casum: & vtrum per eam potuerit stare vel non. Sciendum est ergo, quod homini in creatione (sicut de angelis diximus) datum est per gratiam auxilium, & collata est potentia per quam poterat stare, id

id est, non declinare ab eo quod acceperat : sed non poterat proficere in tantum, ut per gratiam creationis sine alia mereri salutem valeret. Poterat quidem per illud auxilium gratiæ creationis resistere malo, sed non perficere bonum. Poterat tamen per illud bene viuere quodammodo, quia poterat viuere sine peccato : sed non poterat sine alio gratiæ adiutorio spiritualiter viuere quo vitā mereretur eternā. Vnde Au. in ench. Si fact⁹ est homo rect⁹, ut & manere in ea rectitudine posset, nō sine diuino adiutorio, & suo fieri peruersus arbitrio: vtrumlibet horum elegisset, Dei voluntas fieret vel ab illo, vel de illo. Et quia suam maluit facere voluntatem, quam Dei, de illo facta est voluntas Dei. Item in eodē, Sic hominem prius oportebat fieri, ut & bene posset velle, & male. Nec frustra, si bene: nec impune, si male. Idē quoq; in l. de correctione & gratia ait, Si hoc adiutorium vel Angelo vel homini cū primū facti sūt defuisset, quoniā nō talis natura facta erat, ut sine diuino auxilio posset manere si vellet: non vtique sua culpa cecidisset: defuisset quippe adiutorium, sine quo manere non posset: Idem, Dederat Deus homini bonam voluntatem, in illa quippe eum fecerat rectum: dederat adiutorium, sine quo non posset in ea manere si vellet, & per quod posset. Ut autem hoc vellet, in eius dimisit arbitrio. In eodem, Acceperat posse si vellet, sed non habuit velle quo posset, nā si habuisset, perseuerasset. His testimoniis euidenter monstratur, q̄ homo rectitudinē & bonā voluntatē in creatiōe accepit, & auxiliū quo stare poterat, alioquin nō sua culpa videretur cecidisse. *Qualis fuerit illa rectitudo, & bonitas voluntatis in qua creatus est.*

et ad alias potētias comparatur.

Aug. in Enchiridio, 10.

3. Cap. 107.

ad medium.

Idem habetur in 10. 7.

li. de correctione &

gratia c. 10.

e. 105. in

prin. & cap.

11. de corre-

ctione &

gratia.

Tomo. 7.

paulo superius de cor-

rectione &

gratia.

Ibid. paulo

inferius.

B

Sed quomodo rectam, & bonam voluntatem habuit homo, si per eam nec mereri vitam valuit, nec in ea stare voluit: quia nec aliquid mali ea tūc volebat

bat, & ad tempus stare voluit, sed non perseveranter, & ideo recta & bona fuit tunc voluntas hominis.

Oppositio contra illud quod dictum, hominem non potuisse proficere. C

Ad hoc autem quod diximus, hominem non potuisse proficere vel mereri per gratiam creationis, solet opponi sic. Per illud auxilium gratie creationis potuit stare in bono quod acceperat. Potuit ergo resistere tentationi. Sed resistere tentationibus atque suggestionibus malis, meritum est ac bonum remunerabile: Omne autem bonum meritum profectus est. Per gratiam ergo creationis proficere potuit sine adiectione alterius gratie. Ad quod dicimus, quia resistere malo, & non consentire tentationi, non fecisset illi meritum, etsi non consensisset: quia nihil in eo erat quod ad malum impelleret, sicut angelis qui non ceciderunt non fuerit meritum quod steterunt, id est, quod non corruerunt. Nobis autem meritum est aliquando si malum non facimus: sed resistimus: ibi duntaxat, ubi causa subest, quae nos id facere mouet: quae ex peccati corruptela proni sunt ad lapsum gressus nostri. Vbi autem non interuenit causa nos ad malum impellens, non meremur si ab eo declinamus. Declinare enim a malo semper vitat poenam, sed non semper meretur palmam.

De adiutorio homini in creatione dato, quo stare poterat. D

Hic considerandum est, quod fuerit illud adiutorium homini datum in creatione, quo poterat manere si vellet. Illud utique fuit libertas arbitrii ab omni labe & corruptela immunis, atque voluntatis rectitudo, & omnium naturalium potentiarum animae sinceritas atque viuacitas.

De libero arbitrio. E

Liberum vero arbitrium est facultas rationis, & voluntatis, qua bonum eligitur gratia assistente, vel

*Responsio.
Quod resistere malo aliquando meritum est, aliquando non.*

vel malum eadē deficiente. Et dicitur liberū, quā-
tum ad voluntatem, quæ ad vtrumlibet flecti po-
test. Arbitrium vero, quantum ad rationem, cuius
est facultas vel potentia illa, cuius etiam est dis-
cernere inter bonum & malum: & aliquando qui-
dē discretionem habens boni & mali, quod malū
est eligit, aliquando vero quod bonum est. Sed quod
bonum est nisi gratia adiuta nō eligit, malum ve-
re per se eligit. Est enim in anima rationali volū-
tas naturalis, qua naturaliter vult bonum, licet
tenuiter & exiliter, nisi gratia iuuet: quæ adue-
niens iuuat eam, & erigit vt efficaciter velit bonū.
Per se autem potest velle malum efficaciter. Illa
ergo rationalis animæ potentia, qua bonum vel
malum potest velle, vtrumque discernens, libe-
rum arbitrium nuncupatur: quod bruta anima-
lia non habent, quia ratione carent: habent tamē
sensum, & appetitum sensualitatis.

De sensualitate.

Est enim sensualitas quedam vis animæ inferi-
or, ex qua est motus qui intēditur in corporis sen-
sus, atq; appetitus rerum ad corpus pertinentiū.
Ratio vero vis animæ est superior, quæ (vt ita di-
camus) duas habet partes vel differentias, supe-
riorē & inferiorē. Secundum superiorem super-
nis conspiciendis vel consulendis intendit: secun-
dum inferiorē, ad temporaliū dispositionē con-
spicit. Quicquid ergo in anima nostra nobis con-
siderantibus occurrit, quod non sit cōmune cum be-
stiis, ad rationem pertinet. Quod autem in ea re-
peris cōmune cum belluis, ad sensualitatē perti-
net. Et vbi nobis gradatim in cōsideratione par-
tiū anime progrediētibus, primū aliquid occurrit
quod nō est cōmune cum bestiis, ibi incipit ratio.
Hoc autē Au. docet in 21. li. de Trin. ita dicen: Vi-

*Quod bruta
animalia nō
habēt libe-
rū arbitriū.
sed appeti-
tū sensualitatis.*

F

*De ratione
qua habet
duas partes
quantum ad
officia.*

*Cap. x. in
pr. ca.*

com-

Lib. de Tri-
12. cap. 8. in
principio.
Ca. 7. eiusdē
li. 12. de Tri-
in fine.
Ca. 14. eius-
dē ad prin.
Li. de Tri.
12. ca. 12. ad
princip.

commune cum pecore, recte dicitur ad exteriorē hominem pertinere. Nō enim solum corpus exterior homo deputabitur: sed adiūcta quadam vita sua, qua cōpages corporis, & omnes sensus vigēt, quibus instructus est ad exteriora sentienda. Ascendentib⁹ ergo introrsum quibusdam gradibus considerationis per animæ partes, vbi incipit aliquid occurrere, quod non sit nobis cōmune cum bestiis, ibi incipit ratio, vbi homo interior iā possit agnosci. Rationis autem pars superior, æternis rationibus conspiciendis vel consulendis adhærescit, portio inferior ad temporalia gubernanda deflectitur. Et illa rationis intentio qua contemplamur æterna, sapientiæ deputatur: illa vero qua bene vtimur rebus temporalibus, scientiæ deputatur. Cum vero differim⁹ de natura mētis humanæ, de vna quadā re differimus, nec eam in hęc duo quæ commemorauimus, nisi per officia, geminamus. Carnalis autem vel sensualis animæ motus, qui in corporis sensus intenditur, nobis pecoribusque communis est: qui seclusus est à ratione sapientiæ, rationi autem scientiæ vicinus est. *Quod talis est ordo peccandi, vel cadendi in nobis, qualis fuit in primis hominibus.* G

De spiritua-
li coniugio
viri & ma-
lieris in no-
bis.

Illud quoque prætermittendum non est, quod talis nunc in vno homine tentationis est ordo & progressio, qualis tunc in primis præcessit parentibus. Vt. n. tūc serpens malum suavit mulieri, ipsa que consentit, deinde viro suo dedit, sicque consummatum est peccatum: ita & nunc in nobis pro serpente est sensualis motus animæ, pro muliere inferior portio rationis, pro viro superior rationis portio. Et hic est vir qui secundum Apostolum dicitur imago, & gloria Dei: & illa est mulier, quæ secundum eundem dicitur gloria viri. Atq; inter hūc virum & hanc mulierem, est velut quoddam spirituale coniugiū naturalisq; contract⁹, quo superior

or rationis portio, quasi vir debet præesse & domi-
 nari: inferior vero, quasi mulier debet subesse & o-
 bedire. Ideo vir secundum Apost. non debet habe-
 re velamen, sed mulier. Et sicut in cunctis animã-
 ribus non est repertum homini adiutorium simi-
 le sibi, sed de illo sumptum, quod ei formaretur in
 coniugium: ita & in partibus animæ quas cum pe-
 coribus habemus communes, nullum menti no-
 stræ simile est adiutorium. Vnde Aug. in eodem,
 Illud nostrum, quod in actione temporalium tra-
 ctandorum ita versatur, vt non sit in nobis com-
 mune cū pecore, rationale est quidem, sed ex illa
 rationali mente, qua subheremus intelligibili, &
 incommutabili veritati, tanq̄ ductum, & inferio-
 rib⁹ tractadis gubernadisq; deputatū est. Sicut e-
 nim in omnib⁹ pecorib⁹ nō est inuentum viro ad
 iutorium simile sibi, nisi de illo de tractum in cō-
 iugium formaretur: ita menti nostræ qua super-
 nam consulimus veritatem, nullum est ad vsum
 rerum temporalium, quantum naturæ hominis
 satis est, simile adiutorium ex animæ partibus
 quas communes cum pecoribus habemus. Ideoq;
 rationale nostrum nō ad vnitatis diuortium se-
 paratum: sed in auxiliū societatis quasi deriuatū
 in suo dispartitur officio. Et sicut vna caro est duo-
 rum in masculo, & in fœmina: sic intellectum no-
 strum & actionem siue rationē & appetitum ra-
 tionalem, vel si aliquo modo significantius dici
 possunt, vna mentis natura complectitur: vt sicut
 de illis dictum est, Erunt duo in carne vna: sic &
 de his dici possit, duo in mēte vna. Ecce ex his ver-
 bis aperte intelligi potest, qualiter in anima ho-
 minis existat imago illius coniugii, & qualiter in
 singulis nostrum spiritualiter sint illa tria, scilicet
 vir, mulier, serpens.

1. Cor. 11. 6.

Aug. li. 12.
 de tri. ca. 3.
 in princip.

Gen. 2. 2.

Qualiter per illa tria in nobis consummetur tentatio. H
 Nunc superest ostēdere, quomodo per hæc tria

Ce

in no-

in nobis cōsummetur peccatum: vbi agnosci poterit, si diligenter intendatur, quid sit in anima mortale vel veniale peccatum, vt enim ibi serpens suavitati mulieris, & mulier viro: ita & in nobis sensualis motus cum illecebram peccati cōceperit, quasi serpens suggerit mulier, sc. inferiori parti rationis, id est, rationi sciētię, quę si consenserit illecebrę, mulier edit cibum vetitum: post de eodē dat viro, cum superiori parti rationis, i. rationi sapientię eandē illecebram suggerit, quę si consentit, tunc vir etiam cum foemina cibum vetitum gustat. Si ergo in motu sensualitatum peccati illecebra teneatur, veniale ac leuissimum est peccatum: si vero inferior pars rationis cōsenserit, ita vt sola cogitationis delectatione sine voluntate perficiendi teneatur, mulier sola manducauit, nō vir: cuius auctoritate cohibetur voluntas, ne ad opus vsq; perueniat. Si vero adfit plena voluntas perficiendi, vt si adfit facultas, ad effectum perducatur, vir quoq; manducat, quia superior pars rationis illecebrę consensit, & tunc damnabile & graue peccatum. Quando autē mulier sine viro gustat, aliquādo est mortale, aliquādo veniale peccatū. Vt n. dicitur, tunc mulier sine viro gustat, cum ita delectatione cogitationis peccatū teneatur, vt faciendū nō decernatur: vel cū quidā termin⁹ & mensurā peccato adhibetur à viro, vt nō liceat mulieri effrenata libertate in peccatum p̄gredi. Si ergo peccatū nō diu teneatur delectatione cogitationis, sed statim vt mulierem tetigit, viri auctoritate repellatur, veniale est. Si vero diu in delectatione cogitationis teneatur, & si voluntas perficiendi detur, mortale est, & pro eo damnabitur simul vir & mulier, i. totus homo, q̄a & tunc vir nō sicut debuit, mulierē cohibuit: vnde potest dici cōsensisse.

Repetitio summam perstringens.

Itaq; vt breuiter summam perstringam quando

Quando mulier gustat sine viro, tunc aliquando mortale aliquando veniale peccatum est.

do peccatum ita in anima concipitur, vt illud facere disponat, vel etiam perficiat aliud frequenter, aliud semel: vel etiam quando delectatione cogitationis diu teneatur, mortale est. Cum vero in sensuali motu tatum est, vt prædiximus, tunc leuissimum est, q̄a ratio tunc non delectatur. Ideo autē supra dixi aliud frequenter, aliud semel: quia quædam sunt, quę si tatum semel fiant, vel facienda disponantur, damnant: quædam vero non, nisi sapius fiant, vel facienda decernantur: vt de otioso verbo, & huiusmodi. Hæc Aug. tradit ita. Sicut in illo cōiugio primorum hominum serpens manducandum persuasit, mulier autem non manducavit sola, sed viro suo dedit, & simul manducarunt, ita & in quodam secreto cōiugio, q̄ in vno homine geritur & dinoscitur, cum rationi scientiæ quę in rebus tēporalib⁹ agēdis ratio cinandi viuacitate versatur, animalis sensus ingerit quādā illecebrā, tunc velut serpens alloquitur feminā. Huic autē illecebrę consentire, de ligno veritō est edere. Sed iste cōsensu sola cogitationis delectatione cōrēt⁹ est, superiori vero auctoritate ita retinentur mēbra, vt non exhibeantur arma iniquitatis peccato: sic habēdū existimo, velut lignū veritū mulier sola comederit. Si autē in consensu illo ita decernitur quodq̄ peccatū, vt si sit potestas etiā operē impleatur, intelligenda est mulier dedisse viro suo simul edēdum illicitū cibum. Neq̄ enim potest peccatū nō solū cogitādum suauiter, verū etiam perpetrādū efficaciter mente decerni, nisi & illa mētis intentio, penes quā summa potestas est mēbra in op⁹ mouēdi, vel ab opere cohibēdi, malę actioni cedat. Nec sane cū sola cogitatione mēs oblectatur illicitis, nō quidē decernēs esse faciēda, tenēs tamē & volēs libēter, quę statim vt attrigerūt animū, respui debuerunt, negādū est esse peccatū, sed lōge min⁹, quā si & opere statua-

Aug. lib. 123
de Trim. c. 18.
in princip.

Ibid. paulo
inferius.

Rom. 6. 6.

Ibid. ca. 12.
continuo.

tur implendum. Et ideo de talibus quoque cogitationibus venia petenda est, pectusque percutiendum, & dicendum, Dimitte nobis debita nostra: Neque enim sicut in illis duobus primis hominibus personam suam quisque portabat, & ideo si sola mulier cibum edisset illicitum, sola utriusque mortis supplicio plecteretur, ita dici potest in homine vno, si delectationibus illicitis, à quibus continuo se deberet auertere cogitatio libenter sola pascatur, nec facienda decernantur mala, sed tamen suauiter in recordatione teneantur, quasi mulierem sine viro posse damnare. Absit hoc credere: Hic quippe vna persona est, vnus homo est, totusque damnabitur, nisi hæc quæ sine voluntate operandi, sed tamē cum voluntate animū talibus oblectandi, soli cogitationis sentiuntur esse peccata, per mediatoris gratiā remittantur. Idē quoque de hoc eodem sic ait, Apostolus dicit: Secundum principem potestatem aeris huius, spiritus qui nunc operatur in filiis diffidentiae. Nunquid ergo visibiliter eis apparet, aut quasi corporeis locis accedit ad eos & operatur: Sed miris modis per cognitionem suggerit quicquid potest, quibus suggestionibus resistendum est. Non enim ignoramus astutias eius: Quomodo enim accessit ad Iudam, quando ei persuasit ut Dominum traderet? Nunquid in locis, aut per hos oculos ei visus est? Sed utique, ut dictum est, in cor eius intrauit. Repellit autem illum homo, si paradysum mentis custodiat. Posuit enim hominem Deus in paradyso, ut operaretur & custodiret: quia sicut Ecclesiae dicitur in Canticis Canticorum: Hortus conclusus, fons signatus, quo utique non admittitur peruersitatis ille persuasor, sed tamen per mulierem deceptit. Non enim etiam ratio nostra deduci ad consensum peccati potest, nisi cum delectatio mota fuerit in illa parte

*Aug. contra
Manichæos
non longe à
princ.*

*Li. de Gen. 2.
ca. 14. to. 1.*

Ephes. 2. a.

2. Corin. 2. c.

Vulgata e-

ditio habet

cogitationes

Ioan. 13. a.

Luca. 21. a.

Genes. 2. a.

Cant. 4. d.

parte animi, quę debet obtēperare rationi, tanquā rectori viro. Etiam in vnoquoq; nostrū nihil aliud agitur, cum ad peccatum quisq; delabitur, quam tunc actum est in illis tribus, serpēte, muliere & viro. Nam primo fit suggestio, siue per cogitationem, siue per sensus corporis, vel videndo, vel tangendo, vel audiendo, vel gustando, vel olfaciendo, quę suggestio cum facta fuerit, si cupiditas nostra non moueatur ad peccatum, excluditur serpentis astutia. Si autem mota fuerit, quasi iam mulieri persuasum erit: sed aliquando ratio viriliter etiam commotam cupiditatem refrenat & compescit. Quod cum fit, non labimur in peccatum, sed cum aliquantula luctatione coronamur. Si autem ratio consentiat, & quod libido cōmouerit, faciēdum esse decernat, ab omni vita beata, tāquam de paradyso, expellitur homo. Iam enim peccatum imputatur, etiam si non subsequetur factum, quando rea tenetur in confessione conscientia.

Quare hæc de anime partibus dixit.

K

Hæc de anime partibus interseruimus, vt ipsius anime natura plenius cognosceretur, & secundum quam sui portionem in ea sit liberum arbitrium intelligatur: scilicet, secundum rationem, qua omne peccatum mortale geritur, sed non omne veniale: illud scilicet, quod in solo motu sensualitatis existit.

Quod sensualitas sepe in scriptura aliter quam supra accipitur, scilicet, vt etiam inferior rationis portio eius nomine intelligatur.

L

Nō est autē silentio prætereūdum, quod sepe in scriptura nomine sensualitatis, nō id solū in anima est nobis cōmune cū pecore, sed etiā inferior portio rationis, quę tēporaliū dispositioni intendit, intelligitur. Quod diligēs Lector in locis scripturæ, vbi de ipsa fit mentio, vigilanter annotat.

*Delibero
arbitrio se-
cundum se
sive in ge-
nerali.
Definitio
liberi arbi-
trii.*

Iam vero ad propositum redeamus, scilicet, ad liberi arbitrii tractatū: quod Philosophi defini- entes dixerunt, liberum de voluntate iudicium, quia potestas ipsa &abilitas voluntatis & ratio- nis, quam supra diximus esse liberum arbitrium, libera est ad vtrumlibet: quia libere potest moueri ad hoc, vel ad illud. Liberum ergo dicitur arbitrium, quantum ad voluntariè moueri, & spontaneo appetitu ferri potest ad ea quæ bona vel mala iudicat, vel iudicare valet.

*Quod liberum arbitrium non pertinet nisi ad futu-
rum nec ad omne futurum.*

Hoc autem sciendum est, quod liberum arbitrium ad præsens vel ad præteritum non refertur, sed ad futura contingentia. Quod enim in præ- senti est, determinatum est, nec in potestate nostra est, vt tunc sit vel non sit quando est. poteste- nim non esse, vel aliud esse postea: sed non potest non esse dum est, vel aliud esse dum est, id est, quo est: sed nō in futuro an hoc sit, vel illud, ad pote- statem liberi arbitrii spectat. Nec tamen omnia futura sub potestate liberi arbitrii veniunt, sed ea tantum quæ per liberum arbitrium possunt fieri, vel non fieri. Si quis enim tale quid velit ac dispo- nat facere, quod in eius nullatenus sit potestate, vel quod sine ipsius dispositione æquè fieret, in hoc ipse liberum non habet arbitrium.

*Quod supraposita descriptio liberi arbitrii non conuenit Deo,
nec his qui glorificati sunt.*

Et quidem secundum prædictam assignatio- nē, in eis tantū videtur esse liberū arbitrium, qui volūtatē mutare, & in cōtraria possunt desleete- re: in quorū videlicet potestate est, eligere bonum vel malum, & vtrumlibet secundum electionē fa- cere

eere vel dimittere. Secundum quod nec in Deo, nec in his omnibus, qui tanta beatitudinis gratia sunt roborati, ut iam peccare nequeant, liberum arbitrium esse nequit. Sed quod Deus liberum arbitrium habeat August. docet, ita inquit: *Aug. ca. 30. in medio lib. 22. de civitat. Dei* Certè Deus ipse nunquid quoniam peccare non potest, ideo liberum arbitrium habere negand⁹ est? Amb. quoque ait, Paulus dicit, quia omnia operatur vnus atque idem spiritus, diuidens singulis prout vult, i. pro liberæ voluntatis arbitrio non pro necessitatis obsequio. *Ambr. in medio ca. 3. li. 2. de fide tom. 2.*

Qualiter in Deo accipitur liberum arbitrium. D

Sed aliter accipitur liberum arbitrium in creatore, quam in creaturis. Dei etenim liberum arbitrium, dicitur eius sapientissima & omnipotens voluntas, quæ nõ necessitate, sed libera voluntate omnia facit prout vult. Ideoque Hier. attendens non ita esse liberum arbitrium in Deo, sicut est in creaturis, ab ipso videtur liberum arbitrium excludere, in Hom. quadam de fil. prod. dicens: Solus Deus est in quem peccatum non cadit, nec cadere potest. Cætera, cum sint liberi arbitrii, in vtramque partem flecti possunt. Dũ ait, cætera, indicat liberum arbitrium sicut est in cæteris. nõ ita esse in Deo. *Hieron. ad Dam. papam circa finem, Tom. 3. Luca 15.*

Quod angeli & sancti qui tam beati sunt, habent liberum arbitrium. E

Angeli vero & sancti, qui iam cum Domino feliciter viuunt, atque ita gratia beatitudinis confirmati sunt, ut ad malum flecti nec velint nec possint, libero arbitrio non carent, vnde Aug. ait. *Aug. lib. 22. de ciuit. ca. 30. in medio.* Sicut prima immortalis fuit, quam peccando Adam perdidit, posse non mori, ita primum liberum arbitrium, posse non peccare, nouissimum, non posse peccare. Postea in ench. Sic oportebat prius hominem fieri, ut bene velle posset, & male. Postea vero sic erit, ut male velle non possit: nec ideo carebit libero arbitrio. Multo quippe liberi⁹ erat ar- *August. in princip. ca. 105. in Enc. Tom. 1.*

Cc 4 arbitrium

bitrium, quod omnino non poterit seruire peccato. Neque aut voluntas nō est, aut libera dicenda non est, qua beati sic esse volumus, vt esse miseri non solum nolimus, sed nequaquam prorsus vel le possimus. Sicut ergo anima nostra non habet nolle infelicitatem, ita nolle iniquitatem semper habitura est. Sed ordo seruandus fuit: quo Deus voluit ostendere quam bonum sit animal rationale, quod etiam peccare possit: quamuis sit melius quod peccare nō possit. Ecce his verbis euidenter astringitur, quod post beatitudinis cōfirmationem erit in homine liberum arbitrium, quo peccare nō poterit: & nunc in angelis est, & in sanctis qui cū Domino sunt: & tantō vtique liberius, quanto à peccato immunius, & ad bonum proni⁹. Quo enim quisque ab illa peccati seruitute, de qua scripū est: Qui facit peccatū, seru⁹ est peccati: longi⁹ abstinet, tātō in eligēdo bonū liberi⁹ habet iudiciū. Unde si diligenter inspiciatur, liberum videtur dici arbitrium, quia sine coactione, & necessitate valet appetere vel eligere quod ex ratione decreuerit.

Joannis 8. d.

De libertatis arbitrii differentia secundum diuersa tempora.

Ex prædictis perspicuum sit, quod maior fuit libertas arbitrii 1. quam 2. & 3. multo maior quam 2. vel 1. Prima enim libertas arbitrii fuit, in qua poterat peccare, & non peccare. Vltima vero erit, in qua poterit non peccare, & non poterit peccare. Media vero, in qua potest peccare, & non potest nō peccare: ante reparationem etiam mortaliter, post reparationem vero saltem venialiter.

De quatuor statibus liberi arbitrii in homine.

Et possunt in homine notari 4. status liberi arbitrii. Ante peccatum enim ad bonum nil impediebat, ad malum nil impellebat. Nō habuit infirmitatē ad malū, & habuit adiutorium ad bonū.

Tunc

Tunc sine errore ratio iudicare, & voluntas sine difficultate bonum appetere poterat, post peccatum vero ante reparationem gratiæ, præmitur à concupiscentia & vincitur, & habet infirmitatē in malo, sed non habet gratiam in bono: & ideo potest peccare, & non potest nō peccare, etiam damnabiliter: post reparationem verò, ante confirmationem præmitur à concupiscentia, sed non vincitur: & habet quidem infirmitatem in malo, sed gratiam in bono: vt possit peccare propter libertatem & infirmitatem: & possit non peccare ad mortem propter libertatem, & gratiam adiuuātem, nondum tamē habet posse omnino non peccare, vel non posse peccare, propter infirmitatem nondum perfectē absorptam, & propter gratiam nondum plenē consummatam: post confirmationem vero infirmitate penitus consumpta, & gratia consummata, nec vinci poterit, nec premi, & tunc habebit non posse peccare.

De corruptione liberi arbitrii per peccatum. H

Vnde manifestum est, quod præter alias pœnalitates pro peccato illo, incurrit homo pœnam in corruptione & depressione liberi arbitrii. Per illud nanque peccatum naturalia bona in ipso ho-
Lu. 4. 10
 mine corrupta sunt, & gratuita detracta. Hic est enim ille qui à latronibus vulneratus est & spoliatus. Vulneratus quidē in naturalibus bonis, quibus non est priuatus, alioquin nō posset fieri reparatio: Spoliatus verò gratuitis, quæ per gratiam naturalibus addita fuerant. Hæc sunt data optima, & dona perfecta, quorū alia sunt corrupta per peccatū, id est, naturalia, vt ingeniū, memoria, intellectus: alia subtracta, i gratuita, quanquam & naturalia ex gratia sint. Ad generalē Dei quippe gratiam pertinent. Sepe tamē huiusmodi fit distinctio, cum gratiæ vocabulum ad speciem, nō ad genus refertur. Corrupta est ergo libertas arbitrii per peccatū, &

Cap 30. ad
princip.

1. Pet. 2. d.

ex parte perdita. vnde August. in Ench. Libero arbitrio male vnus homo, & se perdidit & ipsum. Cum enim libero arbitrio peccaretur, victore peccato amissum est & liberum arbitrium. A quo enim quis deuictus est, huic seruus additus est. Ecce liberum arbitrium dicit hominem amisisse: nō quia post peccatum non habuerit liberum arbitrium, sed quia libertatem arbitrii perdidit: non quidē omnē, sed libertatem à miseria & à peccato.

De tribus modis libertatis arbitrii.

Est nanque libertas triplex, scilicet à necessitate, à peccato, à miseria. A necessitate, & ante peccatum, & post & que liberum est arbitrium. Sicut enim tunc cogi non poterat, ita nec modo. Ideoq; voluntas merito apud Deum iudicatur, quæ semper à necessitate libera est, & nunquam cogi potest. Vbi necessitas, ibi non est libertas: vbi non est libertas, nec voluntas, & ideo nec meritum. Hęc libertas in omnibus est, tam in malis quam in bonis. Est & alia libertas, à peccato, scil. de qua dicit Apostolus, Vbi spiritus domini, ibi libertas. Et veritas in Evangelio, Si filius vos liberauerit, vere liberi eritis. Hęc libertas à seruitute peccati liberat, & seruos iustitiæ facit: sicut e conuerso seruitus peccati liberos iustitiæ facit. Vnde Apostolus. Liberati à peccato, serui facti estis iustitiæ. Et itē: Cū serui essetis peccati, liberi fuistis iustitiæ. Hanc libertatem peccando homo amisit. Ideoq; Aug dicit, quod homo male vrens libero arbitrio, & se perdidit, & ipsum: quia pdita est per peccatum libertas non à necessitate, sed à peccato. Qui enim facit peccatum, seruus est peccati.

Qui habet libertatem, scilicet, à peccato, & per quid.

Hanc libertatem quæ est à peccato, illi soli nūc habent, quos filius per gratiam liberat & reparat: nō ita quod penitus sint sine peccato in hac mortali carne, sed vt in eis peccatū nō domineretur neq; regnet.

*De libertate
à peccato.*

2. Cor. 3. d.

Ioan. 8. c.

Rom. 6. d.

In ench. ca.

30. ad princ.

Augustin.

Ioan. 8. d.

net. Et hæc est vera & bona libertas, quæ bonã parit seruitutem, scilicet iustitiæ. Vnde Augu. in ench. ^{Ionn. 8.} ait, Ad iustitiam faciendam nõ erit aliquis liber, ^{Cap. 30. in medio.} nisi à peccato liberatus, esse iustitiæ corpit seruus, & ipsa est vera libertas, propter recti facti lætitiã, simul & pia seruitus, propter præcepti obedientiam. Est alia libertas non vera, malæ seruituti adiuncta, quæ est ad malum faciendum: vbi ratio dissentit à voluntate, iudicans non esse faciendum quod voluntas appetit: ad bonum vero faciendum, concordat ratio voluntati: & ideo ibi vera libertas est, & pia. De libertate, autẽ ad malum, & seruitute mala, ait Augu. in Ench. Serui ad ^{Ibid. ca 30.} dicti peccato, scilicet, quæ potest esse libertas, nisi ^{paulo superioris.} quando eum peccare delectat. Liberaliter enim ^{Cap. superioris citato.} seruit, qui sui domini voluntatem libenter facit: ac per hoc ad peccandum liber est, qui peccati seruus est.

Questio de libertate ad malum, an sit ipsa libertas liberẽ arbitrii, an alia. L

Hic quæri potest, Vtrum hæc libertas qua quis liber est ad malum, sit libertas arbitrii? Si. n. libertas arbitrii est, bonum quidem est: quia libertas arbitrii bonum naturale est. Quibusdam videtur quod sit ipsa libertas arbitrii, quæ semper bona est, sed propter peccati seruitutẽ ad malũ sit liberior & pronior, & ideo dicitur non esse vera libertas, quia ad malum est. Aliis autẽ videtur, quod hæc libertas ad malũ, quã sup. commemorauit Augu. nõ sit ipsa libertas arbitrii: sed sit quẽdã pronitas peccãdi, & curuitas quæ ex peccato est, & mala est.

Questio alia de libertate ad bonum. M

Similiter enim quæri solet. Vtrum illa libertas vera, quæ est ad iustitiam faciendam sit ipsa libertas arbitrii? Quidam dicunt illam eandem esse, sed reparatã per gratiã, qua iuuãte libera est ad bonũ: sine gratia vero nõ est libera ad bonũ. vnde ^{Aug.}

Cap. 20. ad
finem.
Joan. 8. 6.

Aug. in Ench. Ista libertas ad benefaciendum, nunquam erit homini addicto, & vendito sub peccato: nisi eum redimat qui dicit: Si filius vos liberaverit: vere liberi eritis: Quod antequam fieri in homine incipiat, quomodo quisquam de libero arbitrio gloriatur, qui nondum est liber ad operandum bene? Ecce aperte ostendit liberum arbitrium per gratiam liberari, ut per illud bene operetur quis. Ideoque dicunt illam libertatem veram, quæ est ad bene faciendum, cuius supra meminit Aug. esse libertatem ipsam arbitrii gratia Dei libertatem & adiutam. Alii vero putant non esse ipsam arbitrii libertatem, sed aliam quandam: quæ ex gratia & libero arbitrio in mente hominis Deo operante, incipit esse cum reparatus est.

Certa determinatio utriusque quæst. quæ dicitur libertas ad bonum & malum esse libertas arbitrii. N

Verum nobis magis placet ut ipsa libertas arbitrii sit, & illa qua quis liber est ad malum, & illa qua quis liber est ad bonum faciendum: Ex causis enim variis sortitur diversa vocabula. Dicitur enim libertas ad malum faciendum, antequam per gratiam sit reparata: sed cum per gratiam fuit reparata, dicitur libertas ad bonum faciendum: quia ante gratiam libera est voluntas ad malum, per gratiam vero libera fit ad bonum. Semper ergo voluntas hominis aliquo modo libera est, sed non semper bona est. Nō. n. est bona nisi à peccato liberata: est tamen à necessitate libera. Vnde Aug. in lib. de gratia & libero arbitrio. Semper in nobis voluntas libera est, sed nō semper bona est. Aut n. libera est iustitiæ, quādo servit peccato, & tunc est mala: aut à peccato libera est, quando servit iustitiæ, & tunc est bona.

De libertate à miseria. O

Est iterum libertas à miseria: de qua Apostolus ait: Et ipsa creatura liberabitur à servitute corruptionis

Ad Valer-
tinū in me-
dia c. 13. in
Tom. 7.

Rom. 8. d.

tionis
berta
ni can
& ple
fer e
prim
nem
Re
Ex
sit in
quia
nullu
ad bo
lum.
impe
velle
tur &
bitat
per &
ter li
mala
est: q
rius
num
pote
D
L
tiam
Vira
tat
dēp
non
tura
apu
nat
caci
libe

tionis in libertatem gloriae filiorum Dei: Hanc libertatem habuit homo ante peccatum, quia omni carebat miseria, & nulla tangebatur molestia: & plenius habebit in futura beatitudine, ubi miser esse non poterit, sed in hac vita, quae est inter primum peccatum & ultimam confirmationem, nemo à miseria liber est: quia poena peccati non caret.

Repetit de corruptione liberi arbitrii, ut addat alia. F

Ex praedictis iam apparet, in quo per peccatum sit imminutum vel corruptum liberum arbitrium: quia ante peccatum nulla erat hominidifficultas, nullumque impedimentum de lege membrorum ad bonum, nulla impulsio vel instigatio ad malum. Nunc autem per legem carnis ad bonum impeditur, & ad malum instigatur: ut non possit velle & perficere bonum, nisi per gratiam liberetur & adiuvetur: quia ut ait Apost. Peccatum habitat in carne. Liberum ergo arbitrium cum semper & in singulis sit liberum, non est tamen pariter liberum in bonis & in malis, & ad bona & ad mala. Liberior est enim in bonis, ubi liberatum est: quam in malis, ubi liberatum non est: Et liberius est ad malum, quod per se potest: quam ad bonum, quod nisi gratia liberetur & adiuvetur non potest.

Rom. 7. 6.

De libertate quae fit ex gratia, & quae ex natura. Q

Libertas ergo à peccato & à miseria, per gratiam est: libertas vero à necessitate, per naturam. Vtranque libertatem, naturae scilicet, & gratiae, notat Apostolus cum de persona hominis non redempti ait, Velle adiacet mihi, perficere autem bonum non inuenio, ac si diceret, habeo libertatem naturae, sed non habeo libertatem gratiae: ideo non est apud me perfectio boni. Nam voluntas hominis quam naturaliter habet, non valet erigi ad bonum efficaciter volendum vel opere implendum, nisi per gratiam liberetur & adiuvetur. Liberetur quidem, ut velit: & ad-

Rom. 9. 1.

& ad-

Rom. 9. c.

& adiuuetur, vt perficiat. Quia, vt ait Apostolus. Non est volentis velle, neque currentis currere, id est, operari: sed miserentis Dei, qui operatur in nobis velle & operari bona: cuius gratiam non aduocat hominis voluntas vel operatio, sed ipsa gratia voluntatem præuenit, præparando vt velit bonum, & præparatam adiuuat vt perficiat.

DE GRATIA OPERANTE ET
cooperante.

DISTINCT. XXVI. A

De lib. a. bi-
trio compa-
rato ad auxi-
liū gratia.
Ad Valen-
tinū. ca. 17.
tom. 7.

† Aug. super
illud Rom.

Rom. 9. c.

HÆc est gratia operans & cooperans. Operans enim gratia præparat hominis voluntatem, vt velit bonum: Gratia cooperans adiuuat ne frustra velit. Vnde Aug. in lib. de gratia & libero arbitrio, Cooperando Deus in nobis perficit, quod operando incipit: quia ipse, vt velimus, operatur incipiēs, qui volentibus cooperatur perficiens. Vt ergo velimus operatur. Cum autem volumus, & sic volumus vt perficiamus, nobis cooperatur: & tamen sine vllō vel operante vt velimus, vel cooperante cū volumus bona pietatis opera: nihil valemus. Ecce his verbis satis aperitur, quæ sit operans gratia, & quæ cooperans. Operans enim gratia est, quæ præuenit voluntatē bonam: ea. n. liberatur & præparatur hominis voluntas, vt sit bona bonumq; efficaciter velit. Cooperans vero gratia voluntatē iam bonam sequitur adiuuando. Vnde Aug. cōtra Iulianū hereticū, qui bonā voluntatem ex libero arbitrio tantū esse dicebat, atq; hominē per liberū arbitriū posse bonum velle & operari sine gratia asserbat, ait. Apertam de commendatione gratiæ Apost. sententiam protulit, cum ait. Nō est volentis neq; currentis, sed Dei miserentis. Hæc si attenderes Iuliane, nō extēderes cōtra gratiam merita voluntatis humanæ. Non enim ideo miseretur De⁹ alicuius, quia voluit & eucurrit: sed ideo

ideo voluit & cucurrit, quia misertus est Deus. Paratur enim voluntas hominis à Deo, & à Domino gressus hominis diriguntur. Ideoque congruè ait: Non est volentis neque currentis, sed misertus Dei. Nò quia hoc sine voluntate nostra agatur, sed quia voluntas nostra nil boni agit, nisi diuinit⁹ adiuuetur. Vnde alibi Apost. ait: Non autem ego, sed gratia Dei mecum. Non ideo dicit, quia nihil boni agebat, sed quia nihil boni ageret, si in illa nò adiuuaret. His testimoniis apertè insinuat, quia voluntas hominis gratia Dei præuenitur atque præparatur, vt fiat bona, non vt fiat voluntas: quia & ante gratiam voluntas erat, sed non erat bona & recta voluntas.

Quid sit voluntas.

B Post mediu

Voluntatem ipsam August. in lib. de duabus animabus ita definit, Voluntas est animi motus, cogente nullo, ad aliquid non admittendum, vel adipiscendum: Hæc autem vt non admittat malum, & adipiscatur bonum, præuenitur & præparatur Dei gratia. Vnde Apost. gratiã præuenientē, & subsequētem commendans, id est, operantem & cooperantem, vigilanter dixit: Non est volentis neque currentis, sed Dei misertus: & nò ecòuerso, nò est misertus Dei, sed volentis & currentis. Nam si (vt quibusdam placuit) quod dictum est ita accipiatur, nò est volētis neq; currentis, sed miserētis Dei: tanquã diceretur, non sufficit sola voluntas hominis, si non sit etiam misericordia a Deo: còtra dicitur, nò sufficit etiã misericordia Dei, si nò sit etiã voluntas hominis. Ac per hoc si recte dictū est illud, quia id voluntas hominis sola nò implet: cur nò etiã è contraria rectè dicitur, non miserētis est Dei, sed volētis est hominis, cū id misericordia Dei sola nò impleat? Homo. n. credere vel sperare nò poterit, nisi velit: nec peruenire ad palmã, nisi voluntate currat. Restat ergo vt ideo ita re-

ete dictum

Aug. li. de perfectione iusticie, non longe à fine tom. 7.

cap. 10. in tom. 6.

Aug. in Enchir. ca. 32. non longe à principio.

Aug. c. 30. in Enchir. ad principium. Ibid. paulo inferius.

*Ibid. ad fi-
nem eiusd.
cap. 32.*

dictum intelligatur, vt totum detur Deo qui ho-
minis voluntatem bonam præuenit, & præparat
adiuuandam, & adiuuat præparatam: nolentem
præuenit vt velit, volentē subsequitur ne frustra ve-
lit. Ecce his verbis & aliis præmissis eu dēter tra-
ditur, quia voluntas hominis præparatur & præue-
nitur gratiā Dei vt velit bonum, & adiuuatur ne
frustra velit.

Quod bona voluntas comitatur gratiam.

*In to. 1. epi-
stol. 106. an-
te medium.*

Itaque bona voluntas comitatur gratiam non
gratiā voluntatem. Vnde Aug. ad Bonif. Papam
scribens contra Pelag. inquit: Cum fides impetrat
iustificationem sicut vnique Deus partitus est
mensuram fidei: non gratiam Dei aliquid meriti
præcedit humani, sed ipsa meretur augeri, vt au-
cta mereatur & perfici voluntate comitante, non
ducēte, pedissequa, nō præuia. Ecce hic aperte ha-
bes, q̄ gratia præuenit bonę volūtatis meritum: &
ipsa bona voluntas pedissequa est gratiæ, non
præuia.

*Quæsit gratia voluntatem præueniens, scilicet, fides
cum dilectione.*

*Epist. eadē
ad Bonifa-
ciū 106.
paulo suspi-
rans.*

Et si diligenter intendas, nihilomin⁹ tibi mon-
stratur quæ sit ipsa gratia voluntatem præueniens
& præparans, scil. fides cum dilectione. Ideoque
Aug. in eodem tractans quomodo iustificati sum⁹
ex fide, & tamen gratis (vtrumq; enim dicit Apost.
qui dicit, iustificati ex fide, alibi ait, iustificati gra-
tis per gratiam) Hoc enim ideo dixit, ne fides ipsa
superba sit, ne dicat sibi, si ex fide iustificati, quo-
modo gratis? Quod n. fides meretur, cur nō poti⁹
redditur quàm donatur. Nō dicat homo ista fide-
lis: quia cum dixerit habeo fidem, vt merear iu-
stificationē, respondetur ei, Quid habes, quod nō
accepisti? Fides. n. qua iustificat⁹ es, gratis tibi da-
ta est. Hic aperte ostēditur q̄ fides est causa iustifi-
cationis & ipsa est gratia & beneficium q̄ hominis
præ-

præuenitur voluntas & præparatur. Vnde Aug. in
 i. l. retract. Voluntas est qua & peccatur, & rectè vi- Ca. 9. part-
 uitur. Voluntas v. ipsa nisi Dei gratia liberetur à lulum ante
 seruitute qua peccati serua facta est, & vt vitia su- medium.
 peret adiuuetur: rectè pieque viui à mortalibus
 non potest: & hoc beneficium quo liberatur nisi
 eam præueniret, iam meritis daretur, & nõ esset
 gratia, quæ vtique gratis datur. Præuenitur ergo
 bona hominis voluntas illo gratiæ beneficio, quo
 liberatur & præparatur. Et illud beneficium fides
 Christi rectè intelligitur: sicut August. in Ench. e-
 uidenter ostendit dicens. Ipsum arbitrium libe-
 randum est post illam ruinam à seruitute pecca-
 ti. Nec omnino per se ipsum, sed per solam Dei gra-
 tiam quæ in fide Christi posita est, liberatur vt vo- C. 106. in fi.
 luntas præparetur. Ecce apertè dicit gratiam, per Aug in En.
 quam liberatur arbitriũ & præparatur voluntas, chiridio. c.
 fitam esse in fide Christi. Fides enim Christi (vt in 117. in fine.
 eodem ait) impetrat quod lex imperat.

*Quod voluntas bona que præuenitur gratia, quadam
 Dei dona præuenit.*

E

Ipsa tamen eadem voluntas quædam gratiæ
 dona præuenit. Vnde Aug. in Ench. Præcedit bo- a. 13. ad
 na voluntas hominis multa Dei dona, sed nõ om- finem.
 nia: quæ autem non præcedit, ipsa in eis est & ipsa
 iuuat: nam vtrunq; legitur in sanctis eloquiis, Et
 misericordia ei⁹ præuenit me: & misericordia Dei
 subsequetur me: nolentem quippe præuenit vt ve-
 lit: volentem subsequitur ne frustra velit. Cur. n.
 admonemur orare pro inimicis nostris nolenti-
 bus pie viuere, nisi vt Deus in eis operetur & vel-
 le? Itemq; cur admonemur petere vt accipiamus,
 nisi vt ab illo fiat quod volumus, à quo factũ est, vt
 velimus? Inde Apost. ait, non est volentis neq; cur-
 rētis, sed Dei miserētis. Ex his apparet, q̄ bona ho- Rom. 6. 4.
 minis volūtas quædã dona Dei præuenit, q̄ eã co-
 mitatur gratia adiuuās: & quibusdã præuenitur,

D d

quia

quia eam præuenit gratia operans, scilicet, fides cum charitate.

Quæ prædictis videantur aduersari, scilicet, quod videtur dici fidem esse ex voluntate.

Rom. 10.

*Au. tracta-
tu 26. ad il-
lud Ioan. 6.
principio
tom. 9.*

*Nem po-
test ad me
venire.*

*Gn 2. f.
Glossa in-
ter Ismael.
Eph 2. b.*

Non est tamen ignorandum, quod alibi Augu. significare videtur, quod ex voluntate sit fides, de illo verbo Apostoli, Corde creditur ad iustitiam: ita super Ioannem tractans, ideo non simpliciter Apostolus ait, creditur, sed corde creditur: quia certe a potest homo nolens, credere non nisi volens intrare ecclesiam, & accedere ad altare potest nolens, sed non credere. Item super Genes. vbi Laban & Baruel dixerunt, Vocemus puellam, & quæramus eius voluntatem: dicit expositor, quia fides est voluntatis, non necessitatis. Ad quod respondentes dicimus, non hæc ita accipienda fore, vt ex voluntate hominis fides intelligatur prouenire: cum ipsa sit proprie Dei donum, vt ait Apostolus, & ex ea bona hominis merita incipiant. Per hanc enim, vt ait Au. super psal. 67. iustificatur impius, i. sit de impio pius, vt deinde ipsa fides incipiat per dilectionem operari: vnde omnia bona merita incipiunt. Sed potius hæc ideo ita dicta sunt, quia non est fides nisi in eo qui vult credere: cuius bonam voluntatem fides præuenit, non tempore, sed causa & natura. Vnde Augustinus supra congruenter dixit, quod bona voluntas in eis donis est, quæ non præcedit: & ipsa iuuat, quia ea iuuat, quibus præuenitur, dum eis consentit ad effectum boni: & in eis est, quia tempore ab eis non præceditur.

Quedam adhuc addit quæ grauiorem faciunt questionem, scilicet, quod cogitatio boni præcedit fidem.

Ceterum hanc quæstionem magis actuunt & urgent verba Augu. quibus in libro de prædestinatione sanctorum vtitur pertractans illud verbum

In medio c.

2. in tom. 7.

2. Cor 3. b.

Apostoli, Non quod sufficientes simus cogitare aliquid quasi ex nobis, Attendat, inquit, hic & verba ista

ista p
ptum
men
cund
rita,
quid
esse e
aliqu
ergo
tradit
nihil
tare. F
cedat
non pr
Ad ho
tio bo
illa bo
Illa en
Au. ad
homin
est lib
libera
charit
eam h
fine fi
ter &
qui de
fides o
D

Illa
charit
suffici
tate co
gnū bo
ue cog
illam p

Ista perpendant, qui putant ex nobis esse fidei ex-
 ptum. & ex Deo esse fidei supplementum. Com- *Ibid. paulo*
 mendans enim istam gratiam quæ non datur se- *superius.*
 cundum aliqua merita, sed efficit omnia bona me-
 rita, inquit, Nō q̄ sufficientes simus cogitare ali-
 quid boni scil. ex nobis. Quis autē nō videat prius
 esse cogitare quam credere? Nullus quippe credit
 aliquid, nisi prius cogitauerit esse credendum, Si *Ibid. paulo*
 ergo cogitare bonū nō est ex nobis, vt hic Apost. *inferius.*
 tradit, nec credere: quanquam & ipsum credere
 nihil est aliud, quam cum assensione mentis cogi- *Ibid. paulo*
 tare. Hic videtur insinuare, q̄ cogitatio bona præ- *inferius.*
 cedat fidē: & ita bona voluntas præueniat fidem,
 nō præueniatur: q̄ prædictis aduersari videtur.
 Ad hoc autem dicimus, quod aliquando cogita-
 tio bona siue voluntas præuenit fidem: sed non est
 illa bona voluntas vel cogitatio, qua rectē viuatur. *Ad princp.*
 Illa enim sine fide & charitate non est. Nam vt ait *p̄ ep̄. 44.*
 Au. ad Anastasium, sine spiritu non est voluntas *in tom. 2.*
 hominis libera, cum cupiditatibus vincatur: non
 est libera ad bonum, nisi liberata fuerit. Nō autē
 liberatur, nisi per spiritum sanctum diffundatur
 charitas in cordibus. Non est libera voluntas, nisi
 eam liberet gratia per legem fidei, i. nō est libera,
 sine fide operāte per dilectionem: & illa sufficien-
 ter & verē bona est. Non est enim fructus bonus,
 qui de charitatis radice non surgit. Si vero adsit
 fides operans per dilectionem, sit delectatio boni.

De illa cogitatione boni quæ præcedit fidem, ple-
 nē disseritur.

H

Illā autem cogitatio siue voluntas quæ fidem &
 charitatem aliasque iustificationes præcedit, non
 sufficit ad salutem, nec rectē ea viuatur. Hac volū-
 tate concupiscitur illa bona voluntas quæ est ma-
 gnū bonū, ista vero nō. Alia est ergo illa volūtas si-
 ue cogitatio, alia ista: Et sicut illa istā præcedit, ita
 illam præuenit intellectus. Vnde Aug. ita distin-

D d 2

guens

*Rom. 5. A.**Gal. 5. b.*

guens super illum locum psal. 118. Concupiuit anima mea desid. iusti. ait, Concupiuit desiderare, inquit, non desiderauit. Videmus enim ratione nonnunquam quam vtilis sunt iustificationes Dei: sed infirmitate prepediti aliquando non desideramus. Præuolat ergo intellectus, sequitur tardus aut nullus affectus. Scimus bonum, nec delectat agere: & cupimus, ut delectat. Sic iste olim desiderare concupiscebat, quæ bona esse cernebat, cupiens eorum habere delectationem, quorum potuit videre rationem. Ostendit itaque quibus qua gradibus ad eas perueniatur. prius. n. est, ut videantur, quam sint vtilis & honeste: deinde: ut earum desiderium concupiscatur: postremo, ut proficiente gratia delectet earum operatio, quarum sola ratio delectabat. Attende hunc ordinem gratiarum, quem hic distinctè assignat Au. qualiter sc. intellectus bonorum præcedit concupiscentia eorundem, & ipsa concupiscentia delectationem, quæ fit per fidem & charitatem: qua habita, vere bona est voluntas qua recte viuuntur. Ipsa quoque fidei comes est, non præuia. Qui verba Au. præmissa secundum hanc distinctionem considerat, nullam ibi repugnantiam fore animaduertit: non ignorans etiam ante gratiam præuenientem & operantem, qua voluntas bona præparatur in homine, præcedere quædam bona ex Dei gratia & libero arbitrio, quædam etiam ex solo libero arbitrio, quibus tamen vitam non meretur, nec gratiam qua iustificatur. Illius. n. gratiæ percipiendæ, quæ voluntatem homini sanat, ut sanata legem impleat, nulla merita præcedunt. Ipsa est enim qua iustificatus impius fit iustus, qui prius erat impius: meritis autem impii, non gratia, sed poena debetur: nec ista esset gratia, si non daretur gratuita. Datur autem gratuita: quia nil boni ante feceramus, unde hoc meremur. Non negamus tamem multa ante hanc gratiam, & præter hanc gratiam ab homine fieri bona per

per li
spon
nes p
dific
per
V

H
grat
hom
per g
ri, ne
id est
& co
teru
liter
don
tur. f
per a
tum
boni
iuua
num
aug

S
niet
ritu
tia,
Vt h
tria
alia
lib
ma
ru,
tec

per liberum arbitrium, vt tradit Augustinus in re-
sponſionibus contra Pelagianos: vbi dicit homi-
nes per liberum arbitrium agros colere, domos e-
dificare, & alia plura bona facere ſine gratia coo-
perante.

*Vtrum vna eademque ſit gratia que dicitur operans,
& cooperans.*

Hic conſiderandum eſt, cum prædictum ſit per
gratiam operantē & præuenientem, voluntatem
hominis liberari ac præparari vt bonum velit: &
per gratiam cooperantē & ſubſequētem adiuua-
ri, ne fruſtrā velit: vtrum vna & eadem ſit gratia,
id eſt, vnum minus gratis datum, quod operetur
& cooperetur: an diuerſa, alterum operans, & al-
terum cooperans? Quibuſdam non irrationabi-
liter videtur, quod vna & eadem ſit gratia, idem
donum, eadem virtus, quæ operatur & coopera-
tur: ſed propter diuerſos eius effectus, & dicitur o-
perās & cooperans. Operās enim dicitur, in quan-
tum liberat & præparat voluntatem hominis vt
bonum velit: Cooperans, in quantum eandē ad-
iuuat ne fruſtrā velit, ſcilicet, vt opus faciat bo-
num. Ipa enim gratia non eſt oſioſa, ſed meretur
augeri, vt aucta mereatur perfici.

*Quid ſit ipſa gratia, & Quomodo meretur augeri,
queritur.*

K

Si vero quæritur, quomodo ipſa gratia præue-
niens mereatur augeri & perfici, cum nullum me-
ritū ſit abſque libero arbitrio: & quid ſit ipſa gra-
tia, an virtus, an non: & ſi virtus, an actus vel non:
Vt hoc aperte inſinuari valeat, præmittendū eſt
tria eſſe genera bonorum. Alia nanq; ſunt magna,
alia minima, alia media: vt Auguſt. ait in primo
lib. retract. Virtutes, inquit, quib. recte viuitur,
magna bona ſūt. Species autē quorūlibet corpo-
rū, ſine quib. recte viui pōt, minima bona ſunt. Po-
tētię vero animi, ſine quib. recte vi nō pōt, media

*Li 3. ca. 9. in
medio capi-
tis.*

*Et l. 2. de li-
bero arbit.
c. 19. in to. 1.*

Dd 3

bona

*In princip.
Ibi dem con-
tinuo.*

bona sunt. Itē virtutibus nemo male vtitur. Ca-
teris autem bonis, id est, mediis & minimis, non
solum bene, sed etiam male quisque vti potest: &
ideo virtute nemo male vtitur, quia opus virtu-
tis, est bonus vsus istorum quibus etiam non be-
ne vti possimus. Nemo autem bene vtendo, male
vtitur. nō solum autem magna, sed etiam media,
& minima bona esse premitur bonitas Dei. Ecce ha-
be tria genera bonorum distincta.

In quibus bonis sit liberum arbitrium.

Cap. 2. in fi.

Quæritur autem in quibus bonis cōtineatur li-
berum arbitrium. De hoc Aug. in primo li. retract.
ita ait, in mediis quidem bonis inuenitur libe-
rum voluntatis arbitrium, quia & malè illo vti
possumus: sed tamen tale est, vt sine illo rectè vi-
uere nequeamus. Bonus autem vsus eius, iam vir-
tus est: quæ in magnis reperitur bonis, quibus ma-
le vti nullus potest. Et quia bona, & magna, & me-
dia, & minima ex Deo sunt: sequitur vt ex Deo sit
etiam bonus vsus liberæ voluntatis, qui virtus est,
& in magnis numeratur bonis. Attende diligen-
ter quæ dicta sunt, & confer in vnum. sic enim a-
perietur quod supra quærebatur. Dixit equidem
opus virtutis esse bonum vsus illorum bono-
rum, quibus etiam non bene vti possumus, id est,
mediorum: in quibus posuit liberum arbitrium,
cuius quoque bonum vsus dixit esse virtutem.
Quæ si est, non est ergo opus virtutis, quod supra
dicit: quia aliud est virtus, aliud opus eius.

DE VIRTUTE QUID SIT, ET QUID
fit actus eius.

DISTINCT. XXVII.

*De compa-
ratione gra-
tia ad vir-
tutem.*

Hic videndum est quid sit virtus, & quid sit a-
ctus vel opus eius: Virtus est (vt ait August.)
bona qualitas mentis, qua recte viuatur, & qua
nullus male vtitur: quam Deus solus in homine
ope-

operatur. Ideoq; opus Dei tantum est, sicut de virtute iustitiæ Augu. docet super illum locum psalmi, Feci iudicium & iustitiam: ita dicens. Iustitia magna virtus animi est, quam non facit in homine nisi Deus: Ideoq; cum ait propheta ex persona Ecclesiæ, Feci iustitiam: non ipsam virtutem, quã non facit homo, sed opus ei⁹ intelligi voluit: Ecce aperte insinuatur hic, quod iustitia in homine nõ est opus hominis, sed Dei: quod & de aliis virtutibus itidem intelligendum est.

De fide itidem dicit, quod non est ex homine, sed ex Deo tantum.

Nam de gratia fidei Ephesiis scribens Apostolus, similiter fidem nõ ex homine, sed ex Deo tantum esse asserit, inquit, Gratia estis saluati per fidem, & hoc non ex vobis: Dei enim donum est. Quod à sanctis ita exponitur, Hęc scilicet fides, nõ est ex vi naturæ nostræ, quia donum Dei pure est. Ecce & hic aperte traditur, quod fides non est ex libertate arbitrii, siue ex arbitrio voluntatis: quod superioribus consonat, vbi dictum est, gratiã preuenientem vel operantem esse virtutem, quæ voluntatem hominis liberat & sanat. Vnde Aug. in li. de spiritu & litera ait, Iustificati sumus non per liberam voluntatem, sed per gratiam Christi: non quod sine voluntate nostra fiat, sed voluntas nostra ostenditur infirma per legem, vt sanet gratia voluntatem, & sana voluntas impleat legem.

De gratia quæ liberat voluntatem: quæ si virtus est, virtus non est ex libero arbitrio, & sic non est motus mentis.

Si igitur gratia, quæ sanat, & liberat voluntatẽ hominis, virtus est vel vna vel plures. cū ipsa gratia nõ sit ex arbitrio voluntatis, sed eam poti⁹ sanet ac præparet, vt bona sit: cõsequitur vt virt⁹ nõ sit ex libero arbitrio: & ita nõ sit motus vel affect⁹ mētis, cū omnis mot⁹ vel affect⁹ mētis sit ex li. ar-

Dd 4 bitrio:

*In 10. 8. con-
sione 26. in
princip. ad
veru hunc
foci iudiciũ.*

B
Eph. 2. 6.

*Aug. 1. 9. in
fin. tom. 3.*

Aug. cap. 11. ante mediū l. 2. de bono perseverantia tom. 7. Aug. l. de duab. animab. cap. 12. post mediū, Tomo. 6. Hic aperit ad quid predicta tēdant ut innotesceret an virtus sit motus mentis vel non. Per simile ostendit, & est cōparatio inter tria, & tria.

Qualiter intelligatur cū ex sola gratia dicitur.

bitrio: sed bon⁹ ex gratia est & libero arbitrio, malus vero ex libero arbitrio tantum. Vt n. ait August. in li. retract. Homo sponte & libero arbitrio, cadere potuit, nō etiam resurgere. Idem in lib. de duabus animabus: Animę si libero ad faciendum & non faciendum motu animi careant, si deniq; his abstinēdi ab opere suo potestas nulla cōceditur: earum peccatum tenere non possumus. Hic aperte ostenditur, q̄ motus animi siue ad bonum siue ad malum, ex libero arbitrio est. Ideo q̄ si gratia vel virtus motus mentis est, ex libero arbitrio est. Si vero ex libero arbitrio vel ex parte est, iam non solus Deus sine homine eam facit. Propterea quidam non inrudite tradunt, virtutē esse bonā mentis qualitātē siue formam, quę animam informat: & ipsa non est motus vel affectus animi, sed ea liberum arbitrium iuuatur, vt ad bonum moueatur & erigatur: & ita ex virtute & libero arbitrio nascitur bonus motus, vel affectus animi, & exinde bonū opus procedit exterius: sicut pluuia rigatur terra, vt germinet & fructum faciat: nec pluuia est terra, nec germen, nec fructus: nec terra germen vel fructus: nec germen fructus: ita gratis terrę mentis nostrę, i. libero arbitrio voluntatis, infunditur pluuia diuinę benedictionis, id est, inspiratur gratia, quod solus Deus facit, non hominem eo: qua rigatur voluntas hominis, vt germinet & fructificet, id est, sanatur & præparatur vt bonum velit, secundum q̄ dicitur operans: & iuuatur vt bonū faciat, secundū q̄ dicitur cooperans. Et illa gratia virtus nō incōgrue nominatur, quia voluntatem hominis infirmā sanat & adiuuat.

Ex quo sensu dicuntur ex gratia incipere bona merita, & de qua gratia hoc intelligatur. D

Cum ergo ex gratia dicuntur esse bona merita, & incipere, aut intelligatur gratia gratis dans, id est, De⁹: vel poti⁹ gratia gratis data, quę voluntatē homi-

hom
à De
eius
unt
can
null
liber
prin
caus
cit
tur v
Quo

Q
ritu
& gr
Qui
omn
cit n
preu
bitri
ctus
bon
fidei
tem
ipsu
aliu
dilig
inte
ctus
pson
ter h
E

C
& vi
quia

hominis prouenit. Nō enim esset magnum, si hæc à Deo dicerentur esse à quo sunt omnia: sed potius eius gratia gratis data intelligitur, ex qua incipiunt bona merita: quæ cum ex sola gratia esse dicantur, non excluditur liberum arbitrium: quia nullum meritum est in homine, quod non sit per liberum arbitrium. Sed in bonis merendis causæ principalitas gratiæ attribuitur: quia principalis causa bonorum meritorum est ipsa gratia, qua excitatur liberum arbitrium & sanatur atque iuuatur voluntas hominis, ut sic bona.

Quod bona voluntas gratiæ principaliter est, & etiam gratia est: sicut & omne bonum meritum. E

Quæ ipsa etiam donum Dei est, & hominis meritum, imo gratiæ, quia ex gratia principaliter est, & gratia est. Vnde August. ad Sixtum presbyterū: Quid est meritum hominis ante gratiam, cum omne bonum nostrum meritum non in nobis facit nisi gratia? Ex gratia enim (ut dictum est) quæ præuenit, & sanat arbitrium hominis, & ex ipso arbitrio procreatur in anima hominis bonus affectus, siue bonus motus mentis: & hoc est primum bonum hominis meritum. Sicut, verbi gratia, ex fidei virtute & hominis arbitrio generatur in mente motus quidam bonus & remunerabilis, scilicet, ipsum credere: ita ex charitate, & libero arbitrio alius quidam motus bonus prouenit, scilicet, diligere, bonus valde. sic de cæteris virtutibus intelligendum est. Et isti boni motus, vel affectus merita sunt & dona Dei, quibus meremur & ipsorum augmentationem, & alia quæ consequenter hic, & in futuro nobis apponuntur.

Ex qua ratione dicitur fides mereri iustificationem, & alia. F

Cum ergo dicitur fides mereri iustificationem, & vitam eternam, ex ea ratione dictum accipitur, quia pactum fidei meretur illa. Similiter de cha-

D d 5

rita-

Epistol. ios.

In. to. 2. ante medium

Qualiter bonum me-

ritum in

homine con-

stituitur.

& quid sit primum bonum meri-

tum.

ritate, & iustitia, & de aliis accipitur. Si enim fides ipsa virtus præueniens, diceretur esse mentis actus, qui est meritum: iam ipsa ex libero arbitrio originem haberet: quod quia non est, sic dicitur esse meritum, quia actus eius est meritum, si tamen adfit charitas: sine qua nec credere, nec sperare meritum est vitæ. Vnde apparet vere quia charitas est sp. S. quæ animæ qualitates informat & sanctificat, ut eis anima informetur & sanctificetur: sine qua animæ qualitas non dicitur virtus, quia non valet sanare animam.

De muneribus virtutum, & de gratia quæ non est, sed facit meritum.

Ex muneribus itaque virtutum boni sumus, & iuste viuimus, & ex gratia, quæ non est meritum sed facit, non tamen sine libero arbitrio proueniunt merita nostra, scilicet boni affectus eorumque progressus atque bona opera, quæ Deus remunerat in nobis: & hæc ipsa sunt Dei dona. Vnde Aug. ad Sixtum presbyterum. Cum coronat Deus merita nostra, nihil aliud coronat quam munera sua. Vnde vita æterna, quæ in fine à Deo meritis præcedentibus redditur, quia & eadem merita quibus redditur, à nobis sunt, sed in nobis facta sunt per gratiam: recte & ipsa vita gratia nuncupatur, quia gratis datur. Nec ideo gratis: quia non meritis datur: sed quia data sunt per gratiam & ipsa merita, & quibus datur.

Epilogat ut alia addat.

Ex præmissis iam innotescere nobis aliquatenus potest, qualiter gratia præueniens meretur augeri, & alia: & quid ipsa sit, an virtus, an aliud: & si virtus, an sit actus vel non. ostensum enim est supra ex parte quorundam, quod ipsa est virtus: quia virtus non est actus sed eius causa, non tamen sine libero arbitrio. vnde quod supra Aug. dixit, bonum vsum liberi arbitrii esse virtutem, ita accipi potest, id est actum virtutis: alioquin sibi contradicere videretur, quæ etiam opus

Epist. 105. in Tom. 2. ante medium. Ibidem in ep. paulo inferius.

Consimilem habet sententiam ad verf. 5. Psal. 98. tom. 8.

opus virtutis supra dixit esse bonum vsum eorum quibus non bene vti possumus: in quibus posuit liberum arbitrium. Si vero bonus vsum liberi arbitrii opus virtutis est, iam virtus non est. Cum ergo bonum vsum eius virtutem esse dixit, nomine virtutis ipsius vsum significauit.

Quod idem vsum est virtutis & liberi arbitrii: sed virtutis principaliter. I

Idem nempe vsum bonus ex virtute est, & ex libero arbitrio: sed ex virtute principaliter. Et bonus ille vsum in magnis bonis annumerandus est. Illa autem gratia praeueniens, quae & virtus est, & non vsum liberi arbitrii est: sed ex ea potius est bonus vsum liberi arbitrii, quae nobis est à Deo, non à nobis. Vsum vero bonus arbitrii, & ex Deo est, & ex nobis: & ideo bonum meritum est. Ibi. n. solus Deus operatur: hic, Deus & homo. Hoc meritum ex illa purissima gratia prouenit: quae Apost. notauit dicens. Gratia Dei sum id quod sum, & Gratia eius in me vacua non fuit. Super quem locum Au. ita ait, Recte gratiam nominat. primum enim solam gratiam dat Deus, & non nisi gratiam, cum non precedant nisi mala merita: sed post per gratiam incipiunt bona merita. Et ut ostenderet etiam liberum arbitrium, addit, Et gratia eius in me vacua non fuit. Et ne ipsa voluntas sine gratia Dei putetur aliquid boni posse, subdit, Non autem ego solus, scilicet sine gratia: sed gratia: Dei mecum, id est cum libero arbitrio. Plane cum data fuerit gratia, incipiunt esse nostra merita bona, per illam tamen: quia si illa defuerit cadit homo.

Aliorum sententia hic ostenditur, qui dicunt virtutes esse bonos vsum liberi arbitrii, id est, actus mentis. K

Alii vero dicunt virtutes esse bonos vsum naturalium potentiarum, non tamen omnes, sed tantummodo interiores, qui in mente sunt: exteriores v. per corpus geruntur, non virtutes esse dicunt, sed ope-

Quod gratia praeueniens, quae virtus intelligitur non est liberum vsum. sed ex ea omnia bona merita.
1. Cor. 15. b.
Aug. lib. de gratia & libero arbitrio c. 5. in fin. Tom. 7.

Ibidem paulo inferius.
Au. ca. 6. eiusdem lib. in principio.

opera virtutum. Et ideo quod Aug. dicit opus virtutis esse bonum vsu naturalium potentiarum, de vsu exteriori accipiunt: quod vere dicit bonum vsu liberi arbitrii virtutē esse, & in magnis numerari bonis, de vsu interiori intelligunt. Et virtutes nihil aliud esse quā bonos affectus vel motus mentis asserunt, quos Deus in homine facit nō homo: quia licet illi motus sint liberi arbitrii, non tamen esse queunt nisi Deus ipsum liberet, & adiuuet gratia sua operante & cooperante: quā Dei gratuitam voluntatem accipiunt, quia Deus est qui & operatur in nobis velle, & operari bonum.

Quibus auctoritatibus muniunt, quod virtutes sint motus mentis.

*Aug. traēt.
40. ad illud
Ioan. 8. dice-
bat ergo do-
minus ad eos
qui credida-
runt, tom. 9.
Cap. 10 ad
fin. in 10. 3.*

*Aug. in 1. li.
quæst. Euāg.
in princ. ca.
39 in 10. 4.
medio, ca. 1.
lib. 1. de Tri.*

Quod autem virtutes sint motus mentis, testimoniis sanctorum astruunt. Dicit autem Aug. super Ioannem, Quid est fides? Credere quod non vides. Credere autem motus mentis est. Idem in lib. 3. de Doct. Christiana, Charitatē voco motum animi. Si vero charitas & fides motus animi sunt, virtutes ergo motus animi sunt. Quibus alii respondentes, præmissa verba Aug. ita intelligenda fore inquirunt. Fides est credere quod non vides. i. fides est virtus qua creditur quod non videtur. Item, Charitas est motus animi. i. gratia qua mouetur animus ad diligendum. Et quia hæc & his similia ita accipienda sunt, ex his conijcitur quæ alibi Aug. ait. Nam in 1. li. quæst. Euang. inquit. Est fides, qua creduntur ea quæ nō videntur, quæ propriè dicitur fides. Item in 13. lib. de Trin. Aliud sunt ea quæ creduntur, aliud est fides qua creduntur. Ex quibus verbis sic argumētando præcedunt, Aliud est credere, aliud illud quo creditur. Prædictum autem est fidē id esse quo creditur. Sic ergo credere nō est fides: quia credere non id quod creditur. Addunt quoque: Virtus opus Dei tantum est, quā ipse solus facit in nobis. Ipsa ergo nō est vsus, sed actus liberi arbitrii:

non

non est itaque virtus. Præmissis aliisque rationibus ac testimoniis innituntur vtriq[ue]. Horum autem iudicium diligentis lectoris relinquo examini, ad alia properamus.

PRÆDICTA REPETIT VT ALIA AD-
dat, definitam assignationem ponens de gratia, & libero arbitrio contra Pelagianos.

ID vero inconcusse & incunctanter teneamus, lib. arbitrium sine gratia præueniente, & adiuuante non sufficere ad salutem, & iustitiam obtinendam: nec meritis præcedentib[us] gratiam Dei aduocari, sicut Pelagiana hæresis tradidit. Nam vt ait August. lib. 1. retract. Noui heretici Pelagiani liberum sic asserunt voluntatis arbitrium, vt gratiæ Dei non relinquunt locum, quam secundum merita nostra dari asserunt. Pelagianorum hæresis omnium recentissima, à Pelagio monacho exorta est. Hi Dei gratiæ qua prædestinati sumus, & qua meruim[us] de potestate tenebrarum erui, in tantum inimici sunt, vt sine hac credat hominē posse facere oīa diuina mādata. Deniq[ue] Pelagius à fratrib[us] increpatus, q[uod] nihil tribueret adiutorio gratiæ Dei ad eius mādata facienda, nō eam libero arbitrio præponebat, sed infideli calliditate supposebat dicēs, ad hoc eam dari hominib[us] vt quæ facere per liberum arbitrium iubentur, facilius possint implere per gratiam. Dicendo vtiq[ue], Facilius possint, voluit credi, etsi difficilius, tamē posse homines sine gratia facere iussa diuina. Illā vero gratiam Dei, sine qua nihil boni possumus facere, non esse dicunt nisi in lib. arbit. q[uod] nullis suis præcedentib[us] meritis ab illo accepit nostra natura, ipso ad hoc tantum iuuante nos per suā legē atq[ue] doctrinā, vt discam[us] quæ facere, & quæ sperare debeam[us]. Nō autem

De potestate liberi arbitrii hominis lapsi, quā habet gratia aduocata. Cap. 9. ad princip. Augustin. ad quod vult Deum, libro unico de hæresibus art. 88. Tom. 6. Ibid. paucis omissis.

tem ad hoc per donum spiritus sancti, ut quæ didicerimus esse faciēda, faciamus. Ac per hoc diuinitus nobis dari scientiam confitentur, qua ignorantia pellitur: charitatem autem negant diuinitus dari, qua piè viuitur: ut scilicet sit donum Dei scientia, quæ sine charitate inflat: & non sit donum Dei ipsa charitas, quæ ut scientia non inflat, ædificat. Destruunt etiam orationes quas facit Ecclesia, siue pro infidelibus, & doctrinæ Dei resistentibus, ut conuertantur ad Deum, siue pro fidelibus, ut augeatur Dei fides, & perseuerent in ea. Hæc quippe non ab ipso accipere, sed à seipsis homines habere contendunt, gratiam Dei qua liberamur ab impietate, dicentes secundum merita nostra dari: Paruulos etiam sine villo peccati originalis vinculo asserunt nasci.

*Ibid. Augu.
paulo inferi.*

Hic ponit ea quibus suum confirmant errorem, verbis Augusti contra ipsum vtentes.

Quod vero dicunt, sine gratia hominem per liberum arbitrium omnia iussa implere, huiusmodi inductionibus muniunt. Si, inquiunt, non potest ea facere homo quæ iubentur, non est ei imputandum ad mortem, sicut tu ipse Augustinus in libro de libero arbitrio asseris. Quis, inquis, peccat in eo quod nullo modo caueri potest? Peccatur autem. Caueri ergo potest. Hoc testimonio Augustini Pelagius versus est disputans aduersus eum, immo aduersus gratiam, sicut Augustinus in libro retractat. illud & alia huiusmodi retractans commemorat, inquiens, in his atque huiusmodi verbis meis, quia gratia Dei commemorata non est de qua tunc non agebatur, putant Pelagiani suam nos tenuisse sententiā, sed frustra hoc putant. Voluntas quippe est qua peccatur & recte viuitur, quod his verbis egimus, sed ipsa nisi de gratia liberetur, & ut vita superet adiuuetur, recte à mortali libere viui non potest. Ecce aperte determinat, ex quo sensu illa dixerit, inimicos gratiæ refellens.

*Lib. 3. ca. 18.
ad princ. in
20. 1. & libro
de natura &
gratia c. 67.
in princ.
som. 7.
Cap. 9. circa
meatum li.
1. retract.*

Aliud

*Aliud testimonium Aug. ponit, quo Pelagius pro se
vtebatur.*

C

Similiter & innitebatur Pelagius verbis Aug. Post mediū
ca. 12. 10. 6.
contra gratiam, quę in libro de duabus animabus Et li. I. retr. 15.
cap. 15. post
medium
20. 1.
dicit. Peccati, inquit, reum tenere quemquam,
quia non fecit quod facere non potuit, summę i-
niquitatis & insanix est. His auditis exiit Pela-
gius dicēs. Cur ergo paruuli & illi qui nō habēt gra-
tiam, sine qua nō possunt facere mandata diuina,
rei tenentur? Hoc autem qua occasione dixerit, in l.
retract. Pelagio respondens aperit. Id enim cōtra
Manichęos dixit, qui in homine duas naturas esse
cōtendunt, vnā bonam ex Deo, alteram malam
ex gente tenebrarum, quę nunquam bona fuit,
nec bonum velle potest: quod si esset, non videre-
tur ei imputandum esse si bonum non faceret.

Aliud quod videtur contradicere gratiæ Dei addit. D

Alibi etiam Au. dicit, quod huic gratiæ contra- In medio ca.
16. in 10m. 6.
dicere videtur qua iustificatur. Ait enim in lib. cō-
tra Adamantium Manichęi discipulum: Nisi quis-
que voluntatem suam mutauerit, bonum opera-
ri nō potest. quod in nostra potestate esse positum
Dominus docet, vbi ait, Aut facite arborem bonā,
aut fructus eius bonos, &c. Quod Augu. in retract.
non esse contra gratiam Dei quam prædicamus,
ostendit. In potestate quippe hominis est mutare Aug. in lib.
retract. 1. ca.
22. n. fine.
in melius voluntatem: sed ea potestas nulla est, ni-
si à Deo detur: de quo dictum est, Dedit eis pote-
statem filios Dei fieri. Cum enim hoc sit in pote- Ioan. 1. b.
state, quod cum volumus facimus, nihil tam in
potestate quam ipsa voluntas est: sed præpara-
tur à domino voluntas: eo ergo modo dat pote-
statem.

*Aliud testimonium eiusdem quod videtur ad-
uersum.*

E

Sic etiam intelligēdum est, quod in eodem ait,
sc. in nostra potestate esse vel inseri bonitate Dei,
vel

vel excidi ei⁹ seueritate mereamur: quia in potestate nostra non est, nisi quod nostram sequitur voluntatem: quæ cum præparatur à domino, facile sit opus pietati, setiam quod impossibile, & difficile fuit.

Aliud testimonium.

*In exposit.
propos. 60.
in fine.*

*Ibid. 61. in
fine.*

*Lib. 1. retra.
ad medium.*

In expositione quoq; quarundam propositionum epistolæ ad Romanos quædam August. interfert, quæ videntur huic doctrinæ gratiæ aduersari. Ait enim, Quod credimus nostrum est: quod autem bonum operamur, illius est qui credentibus dat Spiritum sanctum. & paulo post. Nostrum est credere & velle: illius autem dare credentibus & volentibus facultatem bene operandi per spiritum sanctum. Quæ qualiter intelligi debeant August. in libro retract. aperit dicens. Verum est quidem à Deo esse quod operamur bonum: sed eadem regula vtriusque est, & volendi scilicet & faciendi: & vtrumque ipsius est, quia ipse præparat voluntatem, & vtrumque nostrum est, quia non fit nisi volentibus nobis. Illa itaq; profecto non dixissem, si iam sciret etiam ipsa fide inter sp. S. munera reperiri.

Adhuc addit aliud quod videtur contrarium.

Cap. 5. ad finem tom. 7.

Illud etiam diligenter est inspiciendum, quod August. in lib. de prædestinat. Sanctorum ait, scilicet quod posse habere fidem sicut posse habere charitatem, natura est hominum: habere autem fidem sicut habere charitatem, gratia est fidelium. Quod non ita dictum est, tãquam ex libero arbitrio valeat haberi fides vel charitas: sed quia aptitudinẽ naturalem habet mens hominis ad credendum vel diligendum, quæ Dei gratia præuenta credit & diligit: quod sine gratia non valet.

Testimonio Hieronymi astruit, quod tenendum sit de gratia & libero arbitrio: vbi triplex heresis inducitur, scilicet, Iouiniani, Manichei, Pelagii.

Id ergo de gratia & libero arbitrio indubitãter teneat-

teneamus, quod Hieronymus in explanatione fi-
dei catholicæ ad Damasum papam, Ioviniani, &
Manichæi, & Pelagii errores collidens docet: Li-
berum, inquit, sic confitemur arbitrium, ut dica-
mus nos semper indigere Dei auxilio, & tam illos
errare qui cum Manichæo dicunt, hominem pec-
catum vitare non posse, quam illos qui cum Iovi-
niano asserunt, hominem non posse peccare. V-
terque tollit arbitrii libertatem. Nos vero dici-
mus hominem semper & peccare & non peccare
posse, ut semper nos liberi confitemur esse arbi-
trii. Hæc est fides quam in catholica Ecclesia didi-
cimus, & quam semper tenuimus.

*Hieron. in
expositione
Symboli, in
fine, tom. 4.*

VTRVM HOMO ANTE PECCA-
tum egerit gratia operante & cooperante.

DISTINCT. XXIX.

A

Post hæc considerandum est, utrum homo an-
te peccatum egerit gratia operante & coop-
erante. Ad quod breuiter dicimus, quia non co-
operante tantum, sed etiam operante gratia indi-
gebat, non quidem secundum omnem operandi
modum operantis gratiæ: operatur. n. liberando
& præparando voluntatem hominis ad bonum.
Egerat itaque homo ea, non ut liberaret volunta-
tem suam, quæ peccati serua non fuerat, sed ut præ-
pararet ad volendum efficaciter bonum quod per
se non poterat. Non enim poterat bonum mereri si-
ne gratia, ut Au. in Enchirid. euidenter tradit. Illa,
inquit, immortalitatem in qua poterat non mori
natura humana, perdidit per liberum arbitrium, hæc
vero in qua non poterat mori. acceptura est per gra-
tiam, quæ fuerat, si non peccasset, acceptura per me-
ritum: quæuis sine gratia nec tunc ullum meritum esse po-
tuisset, quia et si peccatum in solo erat arbitrio consti-
tutum, non tamen iustitiæ habendæ vel retinendæ suf-

*De potesta-
te lib. arb.
primi homi-
nis: utrum
eegerit gra-
tia operante
& cooperan-
te secundum
statum na-
tura institu-
ta.
C. p. 106. in
principio
tomo 3.*

Ee

ficie.

faciebat liberum arbitrium, nisi diuinum præberetur adiutoriū. Ecce his verbis satis ostenditur, quod ante peccatum homo indigebat gratia operante & cooperante. Non enim habebat quo pedem movere posset sine gratiæ operantis & cooperantis auxilio, habuit tamen quo poterat stare.

Quod homo ante lapsum virtutes habuerit.

Præterea queri solet. Vtrum homo ante lapsum virtutē habuerit. Quibusdam videtur quod non habuerit, id ita probare conantibus. Iustitiā, inquirunt, nō habuit, quia præceptum Dei contempnit: nec Prudentiā, quia sibi nō prouidit: nec temperantiam, quia aliena appetit: nec fortitudinem, quia prauæ suggestioni cedit. Quibus respondentes dicimus, eum quidem non tunc habuisse has virtutes quando peccauit, sed ante, & tunc amisisse. Quod multis sanctorum testimoniis comprobatur. Ait enim August. in quadam homilia, Adam de limbo tertia ad imaginem Dei factum, pudicitia armatum, temperantia compositum, charitate splendidum, primos parentes illis donis ac tantis bonis exposuit, pariterque peremit. De hoc eodē Ambr. ad Sabinum ait: Quando Adam solus erat, non est peccauit: quia eius mens Deo adhærebat. Super psalm. quoque dicit. Quod homo ante peccatum beatissimus, auram carpebat ætheream. Sed quomodo sine virtute beatissimus erat? Aug. quoque super Gen. dicit: Adam ante peccatum spiritali mente præditum fuisse. Non est ergo dubitandum hominem ante peccatum virtutibus fuisse, sed illis per peccatum expoliatum fuisse.

De eiectione hominis de paradyso.

In illius quoque peccati poenam eiectione est de paradyso in istum miseriarum locum, sicut in Genes. legitur, Nunc ergo ne forte mittat manū suam, & sumat de ligno vitæ, & cōdat, & viuat in eternū, emisit eum Deus de paradyso voluptatis. His verb.

insinuari

*Amb epist.
41. ad prin-
cipium t. 3.
Idem sermo-
ne 4. ad ver-
sum adhasit.
Psalm. 118.
Aug. de Ge.
li. 1. ca. 42.
in fin. li. 1. 3.*

Genes 3. 6.

insinuari videtur, quod nunquam moreretur, si postea de illo ligno sumplisset.

Quomodo intelligendum sit illud Ne sumat de ligno vite, & comedat, & viuat in aeternum. D

Sed quia per peccatum iam mortuum corp⁹ habebat, illa verba ex tali intellectu accipi possunt: Deus modo irati loquens, de homine superbo ait, Videte ne forte mittat manum suam, & c. i. caute vos angeli ne comedat de ligno vitæ, quo indign⁹ est: de quo, si perstitisset, comederet, & viueret in æternum: sed modo propter inobedientiam indignus est comedere. Et sicut verbo dixit, ita opere exhibuit. Emisit enim De⁹ de paradysio voluptatis in locum sibi congruum: sicut plerunq³ malus cum inter bonos viuere cœperit, si in melius mutari noluerit, de bonorum cōgregatione pellitur, pondere prauę consuetudinis pressus.

De flammeo gladio ante paradysum posito. E

Ne vero ad illud posset accedere, collocauit De⁹ ante paradysum Cherubin, & flammeum gladiū atq³ versatilem, ad custodiendam viam ligni vitę. Quod iuxta literam pōt hoc modo accipi, quia p^o ministeriū angelorū ignea custodia ibi constituta fuit. Hoc enim per cęlestes potestates in paradysio visibili factum esse credendum est, vt per angelicum ministerium ibi esset quedā ignea custodia: non tamen frustra, sed quia aliquid significat de paradysio spiritali. Cherubin enim interpretatur plenitudo scientię: hæc est charitas, quia plenitudo legis est dilectio. Gladius autem flammeus pænæ temporales sunt, quę versatiles sunt, quia tēpora volubilia sunt. Illa ergo ad custodiam ligni vitę ideo posita sunt ante paradysum, quia ad vitā non reditur nisi per Cherubin, scilicet, plenitudinē scientię, id est, charitatē, & per gladiū versatilem: id est, tolerantiam passionum temporalium.

E e 2 An

*Au ad finē
ca. 40. li. 12.
de genesi
ad literam.*

An homo ante peccatum comederit de ligno vite.

Au. l. 2. ca. 12. ad rix. de peccato- rü meritis. S remissio ne S de ba- ptismo par- uulorum. tom. 7. Potest autem quæri, Vtrum de ligno vite ante peccatum comederit homo? De hoc Aug. in li. de Baptism. par. sic ait, Rectè profecto intelliguntur primi homines ante malignã diaboli persuasio- nem abstinuisse à cibo vetito, atque vñ fuisse con- celsis. His verbis ostenditur, quod de ligno vite ante peccatum sumpserint: quibus præceptum e- rat, vt de omni ligno paradysi comederēt, nisi de ligno scientiæ boni & mali.

Quare non sunt facti immortales si comederunt deli- gno vite.

Quare ergo perpetua soliditate, & beata immor- talitate vestiti non sunt, vt nulla infirmitate vel ætate in deterius mutarentur? Hanc enim virtu- tē naturaliter illud lignum habuisse dicitur. Sed forte hoc non conferebat, nisi sæpè de illo sume- retur. Potuit ergo fieri, vt de illo sumeret semel, & non sæpius: qui per aliquam moram in parady- so fuisse intelligitur, cum scriptura dicat eum ibi soporatum fuisse, quando costa de latere eius as- sumpta est & inde formata mulier, & animalia an- te eum ducta, quibus nomina imposuit.

QVOD PER ADAM PECCATVM ET
pœna transit in Posteror.

DISTINCT. XXX.

IN superiorib⁹ insinuatum est, licet ex parte (nō enim perfectè sufficim⁹ exponere) qualiter pri- mus homo deliquerit, & quam pro peccato pœ- nam suberit: quibus adiciendum est, peccatum simul ac pœnam per eum transisse in posteros, si- cut Apostolus offendit, inquit, Sicut per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, ita in omnes homines mors pertransiit.

Vtrum illud peccatum fuerit originale, vel actuale.

B
HIC

Hic primovidendum est, quod fuit illud peccatum, originale scilicet an actuale: & si de originali intelligatur, consequenter quid sit originale peccatum, & quare dicatur originale: & quomodo pertransierit vel pertranseat in omnes, diligenter inuestigandum est. Quibusdam placuit de peccato actuali Adæ illud accipere, asserentibus hoc Apostolum sensisse cum inferius ait, Sicut per inobedientiam vnius hominis peccatores constituti sunt multi, ita &c. Evidenter inquit, etiam ipso nomine exprimit Apostolus peccatum, quod per vnum hominẽ intrauit in mundũ, scilicet inobedientiã. Inobedientiã vero peccatum actuale est.

Quomodo intrasse in mundum dicunt. C

Hoc autẽ dicunt intrasse in mundum, non translatione originis, sed similitudine preuaricationis: omnesq; in illo vno peccasse dicunt, quia omnibus ille vnus peccandi exemplum extitit. Hoc male sentiunt quidam hæretici, qui dicti sunt Pelagiani. de quibus Aug. in libro de Baptismo parvulorum cõmemorat dicens, Sciendũ est, inquit, hereticos quosdam, qui nominati sunt Pelagiani: dixisse peccatũ primę transgressionis in alios homines nõ propagatione, sed imitatione transisse. Vnde etiã in paruulis nolunt credere per baptismum solui originale peccatum, quod in nascentibus nullum esse omnino cõtendunt. Sed eis dicitur, quia si Apost. peccatũ imitationis nõ propagationis intelligi voluisset, eius principẽ non Adã, sed diabolum diceret. De q̃ in li. Sap. dicitur, Inuidia diaboli mors intrauit in orbẽ terrarũ. Et quia non vult intelligi hoc esse factũ, ppagatione sed imitatione, continuo subiũxit scriptura. Imitatur autẽ eũ, qui sunt ex parte ipsius. Imitatur quidem Adã, quotquot p inobedientiã trãsgrediũtur mãdatũ Dei. Sed aliud est, q̃ exẽplum est volũtate peccãtibus: aliud q̃ origo est cum peccato nascentibus.

Quid sit originale peccatum quod à peccato triumorũ parentum fuit causatum.

Au. li. 1. de peccatorum meritis & remissione cõtra Pelagianos, c. 9. ad princip. in tom. 7.

Sap. 2. d.

Ibidẽ. paulo inferius.

Non est igitur accipiendum peccatum Adę transisse in omnes imitationis tantum exemplo, sed propagationis & originis vitio.

Hic aperit illud esse peccatum originale, quod transit in posteros. D

Et est illud peccatum originale, vt aperte Aug. testatur, quod per Adam trāsīuit in omnes, per eius carnē vitiatam cōcupiscentialiter generatos.

Quid sit originale peccatum hic inquiritur. E

Quod diligenter inuestigandum est, qd sit. De hoc n. sācti doctores sub obscuritate locuti sunt, atq; scholastic. doctores varia sentierunt. Quidam n. putant originale peccatū esse reatum pœnz p peccato primi hominis, id est, debitum vel obnoxietatē, qua obnoxii & addicti sumus pœnz temporali & æternæ p primi hominis actuali peccato: qā pro illo (vt aiunt) omnibus debetur pœna æterna, nisi p gratiā liberentur. Iuxta horum sententiā oportet dici, originale peccatum nec culpam esse, nec pœnam. Culpam non esse ipsi fatentur: pœna quoq; secundum eos esse non potest, qā si debitū pœnz originale peccatum est, cum debitum pœnz nō sit pœna, nec originale peccatum est pœna, q̄ etiā quidā eorum admittunt dicētes, in scriptura originale peccatum sæpe nominari reatum: & reatum ibi intelligunt, vt dictum est, obnoxietatē pœnz: & ea ratione asserunt peccatum originale dici esse in paruulis, quia paruuli p illo primo peccato rei sunt pœnz: sicut pro peccato iniqui parentis aliquando exulant filii secundum iustitiam foris.

Quod originale peccatum sit culpa, auctoritatibus probat. F

Exod 13. b.
Glossa ordinari ad id cap. Primogenitum.

Sed q̄ originale peccatum culpa sit, pluribus sanctorum testimoniis edocetur. Sup Exod. vbi dicitur, Primogenitum Assini mutabis oue, Greg. ait. Omnes in peccatis nati sum⁹, & ex carnis delectatione cōcepti, culpam originālē nobiscum traximus,

m^o, vnde & volūrate nostra peccatis implicamur.

Ecce culpam originalem dixit nos trahere: vnde *Ca. 4. in fi-
ne tom. 7.* constat originale peccatum culpā esse. Augustinus

quoq; in li. de natura & gratia, de hoc eodē sic ait.

Omnes (vt ait Apostolus) peccauerunt, vtiq; vel *Rom. 3. ad*

in seipſis, vel in Adam : q̄a sine peccato non sunt,

vel quod originaliter contraxerunt vel q̄ malis *In to. 8. ad*

morib⁹ addiderunt. Peccatum n. primi hominis, *illum ver-*

non solum ipsum, sed omne necauit genus huma- *sum 6 psal.*

num: quia ex eo damnationem simul & culpam *50. Ecce in*

suscepimus. Idē super Psal. 50. Quod de corpore *iniquitati-*

mortuo seminatur, cum vinculo peccati origina- *bus.*

lis nascitur & mortis. Ideo igitur se in iniquitati- *Ibidem pau-*

b⁹ cōceptum dicit Dauid, quia in omnib. trahi- *lo inferius.*

tur iniquitas ex Adam, & vinculū mortis. Nemo

n. nascitur, nisi trahens penam, & meritum penæ.

Meritum autem penæ peccatum est. Omnis ergo

q̄ nascitur per carnis concupiscentiā, peccatū tra-

hit. Peccatum itaq; originale, culpa est, q̄ omnes

concupiscentialiter concepti trahunt. Vnde in Ec-

cl. dogmatib⁹ scriptum est. Firmissime tene, & nul- *Aug. c. 26. id*

latenus dubites, omnem hominē q̄ per concubi- *habet. li. de*

tū viri & mulieris concipitur, cum originali pecca- *fide ad Pe-*

to nasci, impietati subditum, mortique subiectū, *trum in prin-*

& ob hoc natura iræ nasci filium à qua nullus libe- *cipio tom. 3.*

ratur, nisi per fidem mediatoris Dei & hominum.

His & aliis auctoritatibus euidenter ostenditur,

peccatum originale culpam esse, & in omnib. cō-

cupiscentialiter genitis trahi à parentibus.

Quid sit quod dicitur peccatum originale, scilicet, fomes *G*

peccati, id est, concupiscentia.

Nunc superest videre, quid sit ipsum originale

peccatum? quod cum non sit actuale, nō est actus

sive motus animæ vel corporis. Si n. actus est ani-

mæ vel corporis, actuale vtique peccatum est: sed

actuale non est, nō est ergo act⁹ vel mot⁹. Quid er-

go originale peccatū dicitur? Fomes peccati, scil.

concupiscentia vel concupiscibilitas: quæ dicitur lex membrorum, siue languor naturæ, siue tyrannus qui est in membris nostris, siue lex carnis. Vnde Aug. in li. de baptismo paruulorū. Est in nobis concupiscētia, q̄ nō est permittenda regnare. Sūt & eius desideria, quæ sunt actuales concupiscētiæ, quæ sunt arma diaboli, quæ veniunt ex languore naturæ. Languor autem iste, tyrannus est, qui mouet mala desideria. Si ergo vis esse victor tyranni atque inermem inimicum inuenire, non obedias concupiscentiæ malæ. His verbis satis ostenditur, fomitem peccati esse concupiscentiam.

Quod nomine concupiscentiæ intelligitur fomes peccati, & quæ dicitur fomes. H

Nomine autem concupiscentiæ non actum concupiscendi, sed vitium primum significauit, cū eā dixit legem carnis. Vnde idē in tractatu de verbis Apostoli ait, Sēper pugna est in corpore mortis huius: quia ipsa concupiscentia cum qua nati sumus, finiri non potest quādiu uiuimus, quotidie minui potest, finiri nō potest. Quæ autē est concupiscentia, cum qua nati sumus? Vitium utiq̄ est, q̄ paruulum habilem concupiscere facit, adultum etiā concupiscentē reddit. Sicut enim in oculo cæci, in nocte vitium cæcitatatis est: sed non apparet, nec discernitur inter videntē & cæcum, nisi luce veniente: sic in puero vitium esse non apparet, donec ætatis pœterioris tempus occurrat. Ex his datur intelligi, qd sit originale peccatum, scilicet, vitium concupiscentiæ: q̄ in omnes concupiscentialiter natos per Adam intrauit. eosque vitiauit. Vnde Aug. in libr. de baptismo paruulorum. Adam præter imitationis exemplum, occulta etiam tabe concupiscentiæ suæ tabificauit in se omnes de sua stirpe vêturos. Vnde Apostolus recte ait In q̄ omnes peccauerunt. Circumspecte & sine ambiguitate dicit hoc

*Serm. 12. de
verbis Apoc
stoli.*

*Aug. ser. 12.
de verbis a-
post. exponēs
uersum: Gref
sus meos
psal. 18.*

*Aug. serm.
45. de tēpo-
re, qui est 2.
Dominic. 3.
post Epipha-
niam 10. 10.*

*Aug. libr. de
peccatorum
meritis &
remissione
1. ca. 9. in
fine. com. 7.
Ibidē ca. 10.
continuo in
principio.*

hoc Apostolus. Si uen. intelligatur, in quo homine, siue in quo peccato, sanum est. In Adam n. omnes peccauerunt, ut in materia, non solum eius exemplo, ut dicunt Pelagiani. Omnes n. ille vnus homo fuerat, id est, in eo materialiter erant. Manifestum est itaque, omnes in Adam peccasse, quasi in massa. Ipse n. per peccatum corruptus, quos genuit, omnes illi sunt sub peccato. Ex eo igitur sicut cuncti constituti sunt peccatores, ita & in illo vno peccato, quod intrauit in mundum, recte omnes dicuntur peccasse. quia sicut ab illo vno homine, sic ab eodem vno peccato immunes esse non possunt, nisi ab eius reatu per Christi baptismum absoluantur. Alia ergo sunt propria peccata in quibus tantum peccant quorum peccata sunt. Aliud hoc vnum in quo omnes peccauerunt, i. ex quo omnes peccatores constituti sunt.

Quid sit peccatum in quo omnes peccauerunt, scilicet, originale, quod ex inobedientia processit. I

Hoc est originale peccatum, quo peccatores nascuntur omnes concupiscentialiter geniti: quod ex Adam, siue ex eius inobedientia emanauit, & in posteros demigrauit. vnde Apostolus consequenter, per inobedientiam vnus hominis, multos dicit constitutos esse peccatores: quæ est actuale peccatum. Cum autem dixerit per vnum hominem peccatum intrasse in mundum, & in eo omnes peccasse, de originali dictum esse oportet accipi.

Ex quo sensu dictum est, Per inobedientiam vnus, multi sunt constituti peccatores. K

Quod ergo ait, Per inobedientiam vnus multi constituti sunt peccatores: eo sensu dictum esse intelligendum est, quia ex inobedientia Adæ, scilicet, ex peccato actuali Adæ, processit originale peccatum, quo omnes peccatores nascuntur: ut & in illo esset, & in omnes transiret.

concupiscentia vel concupiscibilitas: quæ dicitur lex membrorum, siue languor naturæ, siue tyrannus qui est in membris nostris, siue lex carnis. Vnde Aug. in li. de baptismo paruulorū. Est in nobis concupiscētia, q̄ nō est permittenda regnare. Sūt & eius desideria, quæ sunt actuales concupiscētiæ, quæ sunt arma diaboli, quæ veniunt ex languore naturæ. Languor autem iste, tyrannus est, qui mouet mala desideria. Si ergo vis esse victor tyranni atque inermem inimicum inuenire, non obedias concupiscentiæ malæ. His verbis satis ostenditur, fomitem peccati esse concupiscentiam.

Quod nomine concupiscentiæ intelligitur fomes peccati, & quæ dicitur fomes. H

Nomine autem concupiscentiæ non actum concupiscendi, sed vitium primum significauit, cū eā dixit legem carnis. Vnde idē in tractatu de verbis Apostoli ait, Sēper pugna est in corpore mortis huius: quia ipsa concupiscentia cum qua nati sumus, finire non potest quandiu viuimus, quotidie minui potest, finire nō potest. Quæ autē est concupiscentia, cum qua nati sumus? Vitium vtiq̄ est, q̄ paruulum habilem concupiscere facit, adultum etiā concupiscentē reddit. Sicut enim in oculo cæci, in nocte vitium cæcitatatis est: sed non apparet, nec discernitur inter videntē & cæcum, nisi luce veniente: sic in puero vitium esse non apparet, donec ætatis pœterioris tempus occurrat. Ex his datur intelligi, qd sit originale peccatum, scilicet, vitium concupiscentiæ: q̄ in omnes concupiscentialiter natos per Adam intrauit. eosque vitiauit. Vnde Aug. in libr. de baptismo paruulorum. Adam præter imitationis exemplum, occulta etiam tabe concupiscentiæ suæ tabificauit in se omnes de sua stirpe vêturos. Vnde Apostolus recte ait In q̄ omnes peccauerunt. Circumspecte & sine ambiguitate dicit hoc

*Serm. 12. de
verbis Apoc
stoli.*

*Aug. ser. 12.
de verbis a-
post. exponēs
uersum: Gref
sus meos
psal. 18.*

*Aug. serm.
45. de tēpo-
re, quæ est 2.
Dominic. 3.
post Epipha-
niam 10. 10.*

*Aug. libr. de
peccatorum
meritis &
remissione
1. ca. 9. in
fine. com. 7.
Ibidē ca. 10.
continuo in
principio.*

hoc Apostolus. Si uen. intelligatur, in quo homine, siue in quo peccato, sanum est. In Adam n. omnes peccauerunt, ut in materia, non solum eius exemplo, ut dicunt Pelagiani. Omnes n. ille vnus homo fuerat, id est, in eo materialiter erant. Manifestum est itaque, omnes in Adam peccasse, quasi in massa. Ipse n. per peccatum corruptus, quos genuit, omnes illi sunt sub peccato. Ex eo igitur sicut cuncti constituti sunt peccatores, ita & in illo vno peccato, quod intrauit in mundum, recte omnes dicuntur peccasse. quia sicut ab illo vno homine, sic ab eodem vno peccato immunes esse non possunt, nisi ab eius reatu per Christi baptismum absoluantur. Alia ergo sunt propria peccata in quibus tantum peccant quorum peccata sunt. Aliud hoc vnum in quo omnes peccauerunt, i. ex quo omnes peccatores constituti sunt.

Quid sit peccatum in quo omnes peccauerunt, scilicet, originale, quod ex inobedientia processit. I

Hoc est originale peccatum, quo peccatores nascuntur omnes concupiscentialiter geniti: quod ex Adam, siue ex eius inobedientia emanauit, & in posteros demigravit. unde Apostolus consequenter, per inobedientiam vnus hominis, multos dicit constitutos esse peccatores: quæ est actuale peccatum. Cum autem dixerit per vnum hominem peccatum intrasse in mundum, & in eo omnes peccasse, de originali dictum esse oportet accipi.

Ex quo sensu dictum est, Per inobedientiam vnus, multi sunt constituti peccatores. K

Quod ergo ait, Per inobedientiam vnus multi constituti sunt peccatores: eo sensu dictum esse intelligendum est, quia ex inobedientia Adæ, scilicet, ex peccato actuali Adæ, processit originale peccatum, quo omnes peccatores nascuntur: ut & in illo esset, & in omnes transiret.

In l. 2 ad
valerium
de nuptiis
& concupis-
centia. c. 28.
In principio
in t. 7.

Quod peccatum originale in Adam fuit, & in nobis est. L
Vnde Aug. Iuliano heretico nullum peccatum
in paruulis esse cōtendenti respondens, aperte af-
ferit peccatū originale ex voluntate Adæ ꝑcessis-
se, ac per eius inobediētiā in mundum intrasse.
Querit n. Iulianus, per quid peccatum invenitur
in paruulo, ita inquit, Nō peccat iste q nascitur,
nō peccat ille q genuit, nō peccat ille qui condidit.
Per quas igitur rimas inter tot ꝑæsidia innocen-
tiæ, peccatum fingis ingressum? Et respondet san-
cta pagina. Per vnum hominē peccatum intrauit
in mundum. ꝑ vnus inobediētiā, ait Apostolus.
Quid quærit amplius, qd quærit apertius? Itē inqt
Iulian⁹. Si per hominē peccatum intrauit in mū-
dum, peccatum vel ex voluntate est, vel ex natura
est. Si ex voluntate est, mala voluntas est, quę pec-
catum facit: Si autē ex natura est, mala est natura.
Cui respondeo: Ex voluntate peccatum est. Quæ-
rit forte. Vtrum originale peccatum ex voluntate
sit? Respondeo, Prorsus & originale peccatum ex
volūtate esse: q̄a hoc ex voluntate primi hominis
seminatū est, vt in illo esset, & in omnes trāsiret.

Responsio
Augustini.

Obiectio quorundam contra id quod supra dictum est,
Omnes in Adam fuisse homines. M

Ad hoc autem quod diximus, in Adam fuisse o-
nes homines, quidā verborum sectatores sic obii-
ciunt dicentes: Non omnis caro quę ab Adā tradu-
cta est, in eo simul existere potuit? quia multo ma-
ioris quantitatis est, q̄ fuerit corpus Adæ. In quo
nec tot etiam atomi fuerunt, quot ab eo homines
descenderant. Quocirca verum non esse asserunt,
subitātiā vnus cuiusque in primo fuisse parēre.

Responsio, vbi aperitur qualiter fuerunt in Adam secundum
rationem seminalem, & quomodo ex Deo descende-
runt, scilicet, lege propagationis. N

Quibus respōderi potest, quod materialiter at-
que

que causaliter, nō formaliter, dicitur fuisse in primo homine omne q̄ in humanis corporibus naturaliter est, descenditq; à primo parente lege propagationis, & in se auctum & multiplicatum est, nulla exteriori substantia in id trāseunte, & ipsum in futuro resurget. Fomētum quidē habet à cibus, sed nō conuertuntur eibi in humanā substantiā, quæ scil. per propagationem descendit ab Adam. Transmisit enim Adam modicum quid de substantia sua in corpora filiorum, quando eos p̄creauit, i. aliquid modicum de massa substantiæ eius diuisum est, & inde formatum corpus filii, suiq; multiplicatione sine rei extrinsecæ adiectione, auctū est: & de illo ita augmētato aliq̄ d inde separatur. vnde formantur posterorum corpora: & ita progreditur p̄creationis ordo lege propagationis, vsq; ad finem humani generis. Itaque diligenter ac p̄spicue intelligentibus patet, omnes secundū corpora in Adam fuisse per seminalem rationem, & ex eo descendisse propagationis lege.

Auctoritate & ratione probatur, nihil extrinsecum conuerti in humanam substantiam, quæ ab Adam est.

Quod vero nihil extrinsecum in humani corporis naturā transeat, veritas in Euāgelio significat dicēs. Omne q̄ intrat in os: in ventrē vadit, & in secessum emittitur. Quod etiam ratione ostēdi potest hoc modo. Puer qui statim post ortum moritur, in illa statura resurget quam habitur⁹ erat, si viueret vsq; ad ætatem triginta annorum, nullo vitio corporis impedit⁹. Vnde ergo illa substantia, quæ a deo parua fuit mortua, in resurrectione tā magna erit, nisi sui in se multiplicatione? Vnde apparet, q̄ etiā si viueret, non aliunde, sed in se augmentaretur illa substantia. Sicut costa de qua facta est mulier, & sicut panes euāgelici. Nō inficiamur tamen, quin eibi & humores in carnē & sanguinē tran-

Quomodo per propagationem descendit.

O
Magister
hic non approbatur.
Matth. 15. b.

transeant: sed non in veritate humanæ naturæ, q̄
à primis descendit parentibus: quæ sola in resurre-
ctione erit, reliqua vero caro in quam cibi transe-
unt, tanquam superflua in resurrectione depone-
tur: quæ tamen ciborum aliarumque rerum fo-
mentis coalescit.

QVOMODO PECCATVM ORIGINALE

à Patribus transeat in Filios: an secun-
dum animam, an secundum
carnem.

DISTINCT. XXXI. A

*Qualiter
peccatum o-
riginale à pa-
rentie tradu-
citur in pro-
lem.*

NUNC superest inuestigare, qualiter peccatum
à parētibus traducatur in filios, scilicet an se-
cundum solam animam, an secundum carnem, si-
ue secundum vtrunq;? Putauerunt quidam secu-
dum animam trahi peccatum originale, non secu-
dum carnem, quia non solum carnem, sed & ani-
mam ex traduce esse arbitrati sunt. Sicut enim in
generatione proles de carne paterna substantiali-
ter trahitur caro, ita etiam de gignentis anima a-
nimam geniti essentialiter deduci ab his existi-
mabatur. Ideoque sicut de corrupta carne caro cor-
rupta seminatur, ita etiā de anima peccatrice a-
nima peccatrix, corruptione originali infecta, ab
illis trahi dicitur.

*Predictam opinionem damnat, & quod per carnem tradu-
catur peccatum dicit, & quomodo
ostendit.* B

Hoc autem fides catholica respuit, & tanquam
veritati aduersum damnat: quæ non animas, sed
carnem solam, sicut superius diximus, ex traduce
esse admittit. Non ergo secundum animā, sed se-
cundū carnē solā, peccatum originale trahitur à
parētibus. est n. peccatum originale (vt supra dixi-
m⁹) cōcupiscentia, non quidem actus, sed vitium.
Vnde August. Ipsa concupiscētia est lex membro-
rum

rum vel carnis, quæ est morbidus quidam affectus, vel languor qui commouet illicitum desiderium, id est carnalem concupiscentiam, quæ lex peccati dicitur. Quæ dicitur manere in carne, non quia in animâ sit, sed quia per corruptionem carnis in anima fit.

Causam corruptionis carnis, ostendit, ex qua in anima peccatum fit. C

Caro enim propter peccatum corrupta fuit in Adam, adeo ut cum ante peccatum vir & mulier sine incentiuo libidinis & concupiscentiæ feruore possent conuenire, essetque thorus immaculatus: iam post peccatum non valet fieri carnalis copula absq; libidinosa concupiscentia, quæ semper vitium est & etiâ culpa, nisi excusetur per bona coniugii. In concupiscentia & libidine concipitur caro formanda in corpore prolis. Vnde caro ipsa quæ concipitur, in vitiosa concupiscentia polluitur & corrumpitur: ex cuius contactu anima cum infunditur, maculam trahit, qua polluitur & fit rea, id est vitium concupiscentiæ quod est originale peccatum.

Quare concupiscentia dicitur esse in carne.

Quod propter corruptionem carnis quæ est causa peccati, dicitur peccatum esse in carne. D

IDEOQVE ipsum peccatum dicitur manere in carne. Caro ergo quæ in concupiscentia libidinis seminatur, nec culpam habet, nec actum culpæ, sed causam. In eo ergo quod seminatur, corruptio est: in eo autem quod nascitur, concupiscentiæ vitium est. Vnde Ambrosius de verbis Apostoli sic ait: Quomodo habitat peccatum in carne, cum non sit substantia, sed priuatio boni? Ecce primi hominis corpus corruptum est per peccatum, ipsaq; corruptio per conditionem offensionis manet in corpore, robur tenens diuinæ sententiæ datæ in Adam: cuius consortio anima maculatur peccato. Per id ergo quod facti causa manet, inhabitare dicitur peccatum in carne: hæc est lex.

In comm. 7. c. ad illud. S. i. e. im. Ad Rom. in co. 4.

*ansor.aa
illud Conde-
lector enim
legi. Rom. 7.*

est lex carnis. Idem. Non habitat peccatum in ani-
ma sed in carne: quia peccati causa ex carne est, nō
ex anima: quia caro est ex origine carnis peccati,
& per traducem omnis caro fit causa peccati: ani-
ma vero non traducitur, & ideo in se causam pec-
cati non habet. Augustinus quoque ex carne pec-
catum animam contrahere in sermone quodā de
verbis Apostoli ostendit, dicens, Vitiū cōcupiscē-
tiæ est quod anima non ex se, sed ex carne contra-
xit, Natura quippe humana non opere Dei cū vi-
tio primit⁹ est instituta, sed ex volūtatis arbitrio
primorū hominū venienti vitio est sancita, ita ve
nō sit in carne bonū, sed vitiū q̄ inficitur anima.

*De causa originalis peccati, que est in carne, Vtrum sit
culpa, an pœna.*

Hic quæri solet: Vtrū causa peccati originalis q̄
dicta est esse in carne, culpa sit, vel pœna, siue aliqd
aliud. Culpa esse non potest: quia culpa non est in
re irrationali. Si enim culpa esset in carne ante in-
fusionem animæ, actualis esset, vel originalis. Sed
actualis ibi non est, nec originalis culpa est, quia ip-
sa causa est originalis peccati. Si autē pœna est, q̄
est illa passibilitas, vel mortalitas, vel alia corru-
ptio. Hos enim defectus carni inesse constat.

*Hic aperitur quid sit foeditas tracta ex libidine coeun-
tium, que vitium vel corruptio dici
potest.*

Ad quod dici potest, quod multiplex defectus
carnis, & præcipue pollutio quædā, quam ex fer-
uore coitus parentum & concupiscētia libidino-
sa cōtrahit caro dū cōcipitur, causa est originalis
peccati: q̄ recte vitiū, siue corruptio carnis appel-
lari pōt. Quæ foeditas maior videtur esse in carne
cōcupiscencialiter traducta q̄ in ea vnde traduci-
tur: Et quod vitiū vel corruptio sit in carne ante
coniunctionē animæ, effectu probatur, cū anima
infunditur, quæ ex corruptione carnis maculatur:
sicut

sicut in vase dignoscitur vitium esse, cum vinum infusum acescit.

Inductu similium ostendit, non absurde dici filios trahere peccatum à parentibus, etiam mundis.

G

Ne autem miremur, & intellectu turbemur audientes peccatum originale filios traducere à parentibus, iã per baptismum ab illo peccato mundatis, diuersarum similitudinũ inductione id posse fieri insinuat Augu. in li. de baptismo paruulorum, inquiẽs: Quo modo preputium per circumcisionẽ aufertur, manet tamẽ in eo quẽ genuerunt circumcisio: quomodo etiã palea q̃ opere humão tanta diligentia separatur, manet tamẽ in fructu qui de purgato nascitur tritico: ita peccatũ, quod in parentibus p̃ baptismũ mũdatur, manet in eis quos genuerunt. Ex hoc n. gignunt, quod adhuc vetustum trahunt: non ex hoc, quod lex in nouitate, pmouit eos inter filios Dei. Non enim generãt parentes filios secundum illam generationẽ, qua denuo nati sunt: sed potius secundum illam, qua carnaliter & ipsi primum sunt generati.

*Aug. li. ca.
2. de peccatorum
meritis & remissione
in fine. tom. 7.*

Quare dicatur originale hic dicitur cum epilogo.

H

Iam ostensum est, quid sit originale peccatũ, & qualiter à parentibus in filios, & per carnem in animã transeat. Ex quibus etiã innotescit quare dicatur originale peccatũ: ideo scil. quia ex vitiosa lege originis nostrẽ, in qua concipimur, scil. carnis libidinosa concupiscentia, traducitur, vt supra dictum est; Non n. quia ex carne tracta ab Adam concepti sumus, ideo peccatum traximus q̃a & Christi corpus ex eadẽ carne formatum est, quã ab Adam descendit: sed e us conceptus est celebratus non lege peccati, s. concupiscentia carnis, vnde & caro eius peccatrix nõ fuit, immo operatione spiritus sancti. Noster vero conceptus non fit sine libidine, & ideo nõ est sine peccato. Quod euidenter Aug.

Ca. 2 In me.

osten-

Ca. 2. in
medio.

ostendit in libro de fide ad Petrum, dicens, Quia dum sibi inuicem vir mulierque miscetur, sine libidine non est parentum concubitus, ob hoc filiorum ex eorum carne nascentium non potest sine peccato esse conceptus: ubi peccatum in paruulos non transmittit propagatio, sed libido, nec fecunditas humanæ naturæ facit homines cum peccato nasci, sed fecunditas libidinis, quæ homines habent ex illi⁹ iustissima condensatione peccati. Ideo beatus David propter originale peccatum, quod naturaliter obstructi sunt filii iræ, dicit, In iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. Ex hoc itaque apparet, ex lege conceptionis traduci originale peccatum: quia nisi conceptio sic fieret in carne, anima ex carnis coniunctione concupiscentiæ vitium non traheret.

Obiectio quorundam nitentium probare peccatum non traduci ex lege coitus.

Exod. 21. 6.

SED ad hoc opponitur hoc modo. In ipso conceptu ubi dicitur transmitti peccatum, propagatur caro: nec tamē tunc infunditur anima secundum phisicos, sed iam effigatis corporibus: quæ etiam Moses in Exod. aperte significat, ubi ait de percussura mulieris prægnantis. Si quis, inquit, percusserit mulierem prægnantem & abortum fecerit, si adhuc informæ fuerit puerperium, mulctabitur pecunia: si autem formatum fuerit, reddat animam pro anima. Formatum vero intelligitur, propria anima animatum: & informe, quod nondum habet animam. In ipso ergo conceptu cum caro propagatur, nondum infunditur anima. Quomodo ergo ibi peccatum transmittitur, cum peccatum non possit esse, ubi anima non est? Ad quod dici potest, quia in illo conceptu dicitur peccatum transmitti, non quia peccatum originale ibi sit: sed quia caro ibi contrahit id, ex quo peccatum fit in anima cum infunditur. Et utrunque vocatur conceptus, scilicet, cum & caro propagatur,

*Responsio cum
solutione.*

tur, formamque corporis humani recipit, & cum anima infunditur, quod aliquando etiam dicitur natiuitas. Vnde dicitur quod natum est in ea. Proprie autem natiuitas dicitur in lucem editio.

QUOMODO ORIGINALE PECCATVM DIMITTATUR IN BAPTISMO, CVM ET
post sit illa concupiscentia, quae dicitur originale peccatum. A

DISTINCT. XXXII.

QUONIAM supra dictum est, originale peccatum esse vitium concupiscentiae, assignatumque quomodo à parentibus trahatur & originale dicitur, superest inuestigare, quomodo in baptismo dimittatur, cum etiã post baptismum remaneat concupiscentia quae ante fuerat. Vnde videtur vel peccatum originale non esse concupiscentiam, vel non remitti in baptismo. Manet quippe, vt ait August. in corpore mortis huius carnalis concupiscentia, cuius vitiosis desideriis non obedire praecipimur: quae tamẽ concupiscentia quotidie minuitur in proficiendis & continendis. Sed licet remaneat concupiscentia post baptismum, non tamẽ dominatur & regnat sicut ante: immo per gratiam baptismi mitigatur & minuitur, vt post dominari non valeat, nisi quis reddat vires hosti eundo post concupiscentias. Nec post baptismum remanet ad reatum, quia non imputatur in peccatum, sed tantum poena peccati est: ante baptismum vero, poena est & culpa. *Quod originale peccatum duobus modis dimittitur, scilicet, extenuatione sui, & solutione reatus.* B

Duplici ergo ratione peccatum originale dicitur dimitti in baptismo: quia per gratiam baptismi vitium concupiscentiae debilitatur atque extenuatur, ita vt iam non regnet, nisi consensu reddantur ei vires, quia & reatus ipsius soluitur. Vnde Aug. in lib. de baptismo paruulorum: Gratia per baptismum

Qualiter peccatum originale deletur seu curetur.

Aug. li. 1. de nuptiis, de concupiscentia 1. in fin. Cap. 25. in tom. 7.

Aug. li. 1. de peccatorum meritis, &

Ff id agi-

remissione,
c. 39. in princ.
& ad fin. li.

id agitur, vt ve⁹ homo crucifigatur, & corp⁹ peccati destruat⁹; nō vt ita in ipsa viuēte carne concupiscētia respersa, & innata repēte absumatur & nō sit, sed ne oblit mortuo, q̄ inerat nato. Nam si post baptismū vixerit, in carne habet concupiscētiā cum qua pugnet, eāq; adiuuāte Deo superet: si tamē nō in vacuum gratiā eius suscepit: Non itaq; hoc p̄statur in baptismo, nisi forte miraculo ineffabili creatoris, vt lex peccati q̄ est in mēbris, prorsus extingatur & nō sit: sed vt quicquid mali ab homine factum, dictum, cogitatumq; est, totum aboletur, ac velut factum nō fuerit habeatur. Ipsa vero concupiscētia soluto reat⁹ vinculo, q̄ per illam diabol⁹ animā retinebat, & à suo creatore separabat, maneat in certamine. Ecce hic aperte ostēdit, ea ratione dimitti in baptismo, nō q̄a nō maneat post baptismum, sed quia reatus in baptismo aboletur. Deinde idem ipse ostendit, eo modo etiā dimitti in baptismo, q̄a baptismi gratia a concupiscētia ipsa mitigatur & minuitur, in eodē li. ita dicēs; Lex carnis, quā Apostolus appellat peccatū, cum ait: Non regnet peccatum in vestro mortali corpore: nō sic manet in mēbris eorum, qui ex aqua, & spiritu sancto renati sunt, tanq̄ non sit eius facta remissio, vbi omnino plena sit remissio peccatorum: sed manet in vetustate carnis tanq̄ superatura & peremptum, nisi illicito consensu quodāmodo riuuiscat, & in regnum proprium dominationēq; reuocetur. Hic aperte insinuatur, in baptismo concupiscētiā debilitari ex q̄ & dicitur dimitti, nō solum ideo q̄a reatus ibi soluitur. Quē remissionis modū aliis etiam pluribus testimoniis scriptura edocet. Ait n. Aug. cōtra Iulianum, Lex q̄ in membris est, vitium carnis est, q̄ ex p̄na peccati, & ex traduce mortis prouenit. Sed lex ista q̄ est in membris, remissa est regeneratione spirituali, & manet in carne mortali. Remissa

Rom. 6. b.
Aug. in princ.
ca. 28. li. 2. de
peccatorum
meritis, &
remissione.

Aug. li. 1.
non longe à
principio.

miss
nasc
sides
mon
bap
ipse
quic
cogi
de n
licet
quæ
nali
nis i
tur i
rum
pecc
mici
cōcu
Ex p
catur
De fa
Se
ptis
ne ex
dā v
& ca
cōpl
ritu
ab il
puta
ron
illa f
con
gis a
caro
q̄ ha

missa est, quia reatus solutus est sacramento quod renascuntur fideles: Manet autem, quia operatur desideria, contra quae dimicant etiam fideles. Idem in sermone quodam de concupiscentia carnis. Per gratiam baptismatis, & lauacrum regenerationis solutus est ipse concupiscentiae reatus, cum quo eras natus: & quicquid antea consensisti male concupiscentiae, siue cogitatione, siue locutione, siue actione. Idem in lib. de nuptiis & concupiscentia. Concupiscentia carnis licet in regeneratis iam non deputetur in peccatum quaecumque tamen proles nascitur, obligata est originali peccato. Item. Dimittitur concupiscentia carnis in baptismo: non ut non sit, sed ut non imputetur in peccatum. Hoc est enim non habere peccatum, non esse reum peccati. Quomodo ergo alia peccata praetereunt actu, & remanent reatu, ut homicidium & similia: ita est conuerso fieri potest, ut concupiscentia praetereat reatu: & remaneat actu. Ex praedictis euidenter monstratur, quomodo peccatum originale in baptismo remittatur.

De foeditate quam caro ex libidine coitus contrahit, vtrum in baptismo diluatur. C

Solet autem hic quaeri. Vtrum & ipsa caro in baptismo ab illa foeditate purgetur, quae in conceptione ex concupiscentia libidinis nosa contrahit? Quibusdam videtur, quod sicut anima a reatu purificatur, ita & caro ab illa pollutione purgatur: ut sicut duobus completur mysterium baptismi, scilicet, aqua & spiritu: ita ibi duo purgetur, anima scilicet a reatu, & caro ab illa contagione, quod quidem probabile est. Alii vero putant tantum animam ibi mundari, carnem vero non ab illa foeditate purgari. Si vero remanet illa foeditas usque ad procreationem filiorum, quae fit in concupiscentia carnis, videtur natura carnis magis ac magis corrupti: & magis corrupta videtur caro prolis quam parentis, quia de carne pollutionem quam habuit a conceptu retinente, trahitur polluta,

*Aug. ca. 24.
lib. 1. in fin.*

*Ibidem Aug.
lib. eodem
1. ad princ.
c. 25. to. 7. de
nupt. & concupisc.*

Inconuenientiam adducit contra istos qui ne-

*gãt carnem
mundari à
pollutione.*

*Responsio
illorum.*

& in concupiscētia concipitur, vnde & polluitur: & ita ex duplici causa contaminatur. Vnde & maior videtur pollutio carnis in prole, quā fuerit in parente. Ad q̄ illi dicunt, quia licet caro prolis ex carne fœda seminetur, & in concupiscētia feminis concipiatur, non tamen maiorem fœditatem trahit, quam caro vnde seminatur, habuit. Quamuis etiam si fœdior atque immundior sit caro prolis, & ideo magis corrupta quam caro parētis: nō inde (vt aiunt) fit præiudicium veritati: quia nec absurdum esse dicunt, si carnis natura magis in posterioribus corrupta trahatur, nec ex ipsa magis corrupta anima amplius inficiatur.

*Ex quo auctore sit illa concupiscētia, Deo scilicet,
vel alio.*

PRÆTEREA quæri solet, Vtrum concupiscētia quæ post baptismum remanet, & tantum pœnalitas est, ante baptismum vero pœna erat, & culpa, ex Deo auctore sit, vel ex alio? Ad quod breuiter respondentes dicimus, quia in quantum pœna est, Deum habet auctorem: in quantum vero culpa est, diabolum siue hominem habet auctorem.

Qua iustitia anima munda ex creatione illud peccatum imputetur, cum non possit vitare.

Solet etiā quæri, qua iustitia teneatur illo peccato anima innocens à Deo creata, cum non sit in potestate sua illud vitare? Non n. per liberum arbitrium illud committitur: quia nō prius est anima, q̄ illi peccato est obnoxia. Ad hoc quidam dicunt, ideo animam reā esse illius peccati, licet munda à Deo sit creata, quia cum infunditur corpori, condelectatur carni: ex quo peccatum contrahit. Quod si esset, iam nō originale, sed actuale diceretur. Poti⁹ ergo ideo recte pōt dici imputari animæ illud peccatum, quod ex corruptione corporis in-euitabiliter trahit, quia vt ait Aug. in lib. de Ciuit. Dei, nō fuit corruptio corporis quæ aggrauat animam;

*Cap. 3 post.
med. tom 5.*

mam causa primi peccati, sed pena: nec caro corruptibilis animam peccatricem fecit, sed peccatrix anima carnem corruptibilem fecit.

Vtrum illud peccatum sit voluntarium, vel necessarium.

F

Illud etiam nō immerito quæri pōt. Vtrum peccatum originale debeat dici voluntarium, vel necessarium. Et necessarium potest dici, quia vitari non pōt. Vnde & propheta dicit. De necessitatibus meis erue me. Et voluntarium non incōgrue appellatur, quia ex volūtate primi hominis proficit, vt Aug. in 1. lib. retract. ostēdit, dicens. Istud in paruulis dicitur originale peccatum, cum adhuc nō vtantur libero arbitrio voluntatis, nō absurde vocatur voluntarium: quia ex prima hominis mala voluntate contractum, factum est quodammodo hæreditarium.

Quod voluntarium debeat dici necessarium

Aug. li. 1. retract. cap. 13. ante mediū.

Quare Deus animam corpori iungit, sciens eam inde maculari, & ideo damnari.

G

Si vero quæritur, cur Deus qui fecit animam ipsā sine macula, & scit eā ex corporis coniunctione maculam peccati contrahere, & aliquando ante baptismum seiungi ab ipso corpore & sic damnari eā corpori iungit? Respondemus, altitudine iudiciorum Dei id puenire, & nec iniuste id à Deo fieri. ipse n. nō incōgrue humanę cōditionis modum quē à principio instituit, licet peccata hominū intercesserint, sine immutatione cōtinue seruat. Corpora de materia à principio sine vitio facta fingens, animasque de nihilo creans, eorumq; cōiunctione hominē perficiens. Cum ergo vtraq; hominis natura à Deo sine vitio sit instituta, licet à se peccato sit vitiosa: nō ideo immutabilis Deus humanę conditionis primariam legē mutare debuit, siue ab hominum multiplicatione desistere.

An anima sit talis, qualis à Deo creatur.

H

Hic à quibusdā quæri solet, Vtrum anima talis

F f 3 sit

*Quomodo
quidam pro-
bant non esse
aalem.*

Solutio.

fit ante baptismum, qualis à Deo creatur? Quod
nō esse, probare cōantur hoc modo, Anima in cor-
pore creatur, in cuius cōiunctione peccato macu-
latur. Quam cito ergo est, peccatū habet: nec pri-
us fuit, quā peccatum habuit: nō est ergo talis, qualis
à Deo creatur. Creatur n. à Deo innocēs, & sine vi-
tio: & nunquā talis est. Ad quod dici potest, quia
nō omnino talis est, qualē eam Deus fecit. Deus n.
bonam eam fecit, & bonitatē ei sine corruptione
indidit. Et dicitur illa naturalis bonitas, q̄ in crea-
tione à cōditore suscipit: q̄ bonitatē propter pec-
catum penit⁹ nō amisit, sed vitiatā habuit: quam
Deus tamē sine vitio fecit. Si n. res bona non esset
anima, in eo malum esse nequiret, cum nō possit
malum esse in bono, vt post dicitur. Non ergo o-
mninō talis est anima, qualis à Deo creata. Sicut
quis pollutas habēs man⁹, nō tale habuit pomū,
quale ego dedi mūdis manib. Ego n. dedi mundū.

*An anime ex creatione sint equales in donis
naturalibus.*

Illud quoq; non incongruē quæri solet. Vtrum
omnes animæ ex creatione æquales sint, an alię a-
liis excellētiores? Plurib⁹ nō irrationabiliter vide-
tur, q̄ ex ipsa creatione alię aliis excellent in natu-
ralibus donis, vt in essentia alia aliis sit subtilior,
& ad intelligēdum memorandūq; habilior, vt po-
te acutiori ingenio, & perspicaciori intellectu præ-
dita. Quod nō improbabiliter dicitur, cū in ange-
lis ita fuisse cōstet. Et licet naturalib⁹ donis alię p̄
aliis polleant, tamē ante baptismū à corpore disce-
dētes, parē pœnam, & post baptismum statim æ-
qualē coronā sortiuntur: q̄ ingenii acumē vel tar-
ditas, premium vel pœnam in futuro non collocat.

AN PECCATA OMNIVM PRÆCEDENTIVM

*Patrum paruuli originaliter trahant vt pec-
catum Adæ.*

DL

DISTINCT. XXXIII.

A *Virum origi-
nale pecca-
tum per pec-
cata proxi-
morum parē-
tum multi-
plicetur, &
intendatur.*

PRÆDICTIS adiiciendum videtur, an peccata p-
cedentium patrum ad paruulos transeāt, sicut
illud primi hominis delictum in omnes carnali-
ter genitos diximus redundasse. Et si peccata parē-
tum transeant in paruulos: vtrum omnium qui
fuerunt ab Adam vsque ad ipsos, an aliquorum
& non omnium?

Quid super hoc Aug. in Enchiridio dicere videtur.

B

De hoc Aug. in Enchiridio ambigue differit. vi-
detur n. approbare peccata parētum pcedentium
imputari paruulis, non omnium tamen qui fue-
runt ab Adam, ne importabili & nimia sarcina in
pœna æterna grauentur paruuli, sed tantum eo-
rum parētum, qui eos à quarta generatione pces-
serunt. Quod cōfirmat illis verbis, quibus in Exod.
dominus ait. Ego sum Deus visitans iniquitates
patrum vsq; in tertiam & quartam generationē:
quasi peccata parētum proximorum tantum par-
uulis imputentur, & non alia: quod est per mo-
derationem diuinæ miserationis.

*Cap. 47. in
prim. ap. 10. 3.*

Exod. 20. 8.

*Eorum ponit documenta, qui dicunt transire in par-
uulos parentum delicta.*

C

Et q̄ non illud solum primi hominis delictum
paruulos teneat, sed etiam alia, illi quibus ita vide-
tur ex eo confirmant, q̄ etiam paruuli non modo
maiores, dicuntur baptizari in remissionem pec-
catorum per pluralē numerum, nō per singularē,
in remissionē peccati. Et Dauid de legitimo ma-
trimonio pcreatus dicit, in iniquitatib. concept⁹
sum, & in peccatis concepit me mater mea: Nō di-
cit, in iniquitate vel peccato. Vnde putant nō tan-
tum illud vnum peccatum originale, sed etiam
plura quæ in peccato Adæ reperiri possunt, & alia
parentum peccata paruulis imputari.

*Ex Aug. cap. 46. in princ.
in enchir.*

Psalm. 50.

Quod in illo vno primo peccato plura reperiuntur.

D

Quod vero in actuali peccato Adæ plura notari

Ff 4 vale-

Aug. c. 45. in principio in enchirid. valeant peccata. Aug. in Enchirid. insinuat. Possunt inquit, intelligi plura peccata in vna transgressione Adæ, si in sua quasi membra diuidatur. Nam & superbia est illic, quia homo in sua potius esse quam Dei potestate dilexit: Et sacrilegium, quia Deo non credit. Et homicidium, quia se in mortem precipitavit: Et fornicatio spiritualis, quia integritas mentis humanæ serpentina suasionem corrupta est: Et furtum, quia cibus prohibitus usurpatus est: Et auaritia, quia plus quam sufficere illi debuit, appetiuit. & si quid aliud

De parentum peccatis, an paruulos teneant

Aug. c. 46. in principio continuo. Deut. 5. c. Psalm. 50.

Ibid. in Enchir. ca. 47. continuo.

in hoc vno peccato inueniri potest. Deinde de parentum precedentium peccatis, vtrum paruulis imputentur, magis opinando quam asserendo disceptat, ita inquit, Parentum peccatis paruulos obligare, non solum primorum hominum, sed etiam suorum de quibus ipsi nati sunt, non improbabiler dicitur. Illa quippe diuina sententia, Reddam peccata patrum in filios, tenet eos ante regenerationem: usque adeo, ut etiam de legitimo matrimonio preconceptus sum, & in peccatis conceptus me mater mea. Non dixit in iniquitate vel in peccato, cum & hoc recte dici posset: sed iniquitates & peccata dicere maluit, quia & in illo vno quod in omnes homines pertransiit, atque tam magnus est ut in eo mutaretur humana natura, reperiuntur sicut supra differui plura peccata. & alia parentum, quae non possunt ita mutare naturam, reatu obligant filios, nisi gratia Dei subueniat. Sed de peccatis aliorum parentum, quibus ab ipso Adam usque ad patrem suum pro generationibus suis quisque succedit, non immerito disceptari potest: vtrum omnium malis actibus, & multiplicatis delictis originalibus, quod nascitur implicetur: ut tanto peius, quanto posterius, quisque nascatur: An propterea Deus in tertia & quarta generatione de peccatis parentum posteris eorum comminetur, quia iram suam quantum ad progeneratorum culpas, non extendit ulterius.

rius moderatione miserationis suæ: ne illi quib⁹
regenerationis gratia nō confertur, nimia sarcina
in ipsa æterna damnatione p̄meretur, si cogeretur
ab ipso initio generis humani omnium præcedē-
tium parentum suorum originaliter peccata con-
trahere, & pœnas pro eis debitas pendere. An ali-
quid aliud de re tanta, scripturis sanctis diligentī⁹
perscrutatis ac tractatis, valeat vel nō valeat re-
periri, temere affirmare non audeo. Ecce perspi-
cuum fit lectori, Augustinum superiora dixisse nō
asserendo, sed diuersorum opiniones referendo.

*Ostendit Augustinum sibi fore contrarium, si id
sentiret.*

E

Alioquin sibi ipsi contradicere ostenderetur, *Enchirid. c.
93. in med.*
qui in eodem libro omnium mitissimam dicit ef-
se pœnam paruulorum, qui originali tantum tenentur peccato, his verbis, Mitissima sane pœna eorum erit, qui præter peccatum, q̄ originale contraxerunt, nullum insuper addiderunt: & in ceteris q̄ addiderunt, rāto quisque ibi tolerabiliorem habebit damnationē, quanto minorē habuerit iniquitatē. Ecce hic aperte dicit, paruulorum pœnā omnium aliarum pœnarum esse leuissimā. Quod si est, nō ergo peccatis patrum p̄cedētium obligatur, nisi Adæ. Si n. pro peccatis parentum actualib⁹ eternaliter punirentur, & pro suo originali, nō iam minus, sed forte magis quam ipsorum parentes punirētur. Non ergo pro peccatis parentum actualibus, nec etiam pro actualibus primi parentis, sed originali quod à parentibus trahitur, paruuli damnabuntur: pro eo nullā aliam ignis materialis, vel conscientię vermis pœnam sensuri, nisi q̄ *Determinatio eorum qua illi opponerent.*
Dei visione carebunt in perpetuū. Vno ergo, & nō pluribus peccatis paruuli obligati sunt. Vnde etiā ea, quibus illa opinio muniri videtur, scil. q̄ peccata & iniquitates in paruulis aliquādo scriptura esse significat, vtēs plurali num. ita determinat Aug.

Ff 5 in eo-

Cap. 44. ad
princip. in
Enchirid.
Num. 21. b

Matth. 2. c

Exod. 32. a

in eodem lib. Quia in scriptura per singularē numerum pluralis numerus saepe significari solet: ut ibi, Ora ergo ad Deum, ut auferat à nobis serpentes: nō ait, Serpētes, quos patiebatur populus. Et econuerso per pluralem significatur singularis numerus. ut in Euangelio. Mortui sunt n. q. quærebant animam pueri: non ait, Mortuus est, cum loqueretur de Herode. Et in Exodo, Fecerunt deos aureos, cum vnum fecerint vitulum: de q. dixerūt. Isti sunt Dii tui Israel. Ita & illud originale vnum plurali numero significatur, cum dicim⁹ paruulos in peccatorum remissionem baptizari, & in peccatis vel iniquitatibus concipi.

An actuale peccatum Ad sit grauius cæteris. E

Quare quibusdam grauius videtur esse cæteris.

Cap. 48. in princip.

Aug. lib. de ciuitat. c. 12.
In fine. 10. 5.

Hic quæri solet. Vtrum peccatū Adz transgressionis ex quo processit originale, & in q. plura superius notata sūt peccata, grauius fuerit cæteris peccatis? Quibusdā ita esse videtur, q. illud peccatū totā humanā naturam mutauit. sicut Aug. dicit in enchiridio. Illud vnū peccatū in loco & habitu tantę fælicitatis admissum, tā magnū est, ut in vno homine originaliter, & ut ita dixerim, radicaliter totū gen⁹ humanū dānaretur. Idē in li. de Ciui. Dei, Tanto maiori iniustitia violatū est illud mādātū, quanto faciliori poterat obseruantia custodiri. Nondū n. ipsi voluntati cupiditas resistebat, q. de pæna transgressionis postea secutum est. His aliisq. vtuntur auctoritatibus, qui illud peccatum cæteris aliorū hominū peccatis graui⁹ esse dicunt. Quod etiā ratione ostēdere laborant hoc modo, Magis nocuit illud peccatum q. aliq. aliorum: q. totū humanum gen⁹ vitiauit ac mortivtiq. subdidit, q. nullo alio peccato factum est. Maiorē ergo effectum mali habuit illud peccatum q. aliq. aliud.

Responsio contra illos vbi alia peccata ostenduntur illo maiora. H

Ad quod dici potest, quia licet illud peccatum huma-

humanā naturā mutauerit in necessitatē mortis & in totum genus humanum reatū diffuderit: nō est tamē putandum graui⁹ fuisse peccato in spiritu sanctum, q̄ neq̄ hic neq̄ in futuro, vt veritas ait, dimittitur. Quod vero totam humanam naturam corruptit, nō ideo est quia grauius fuerit cū ceteris aliis peccatis: sed quia ab homine commissum est, quando in vno homine tota humana natura consistebat, & ideo tota in eo corrupta est, maioreque effectum mali intulit quātum ad multiplices defectus, qui ex eo manauerunt, sed non quātum ad pœnam æternam, quam grauiorem non meruit, quam plures postea meruerunt p̄ alia peccata: immo alios grauiorem promeruisse credimus iram, quam Adam meruerit.

An istud peccatum sit primis dimissum parentibus. H

Si vero queritur, an illud peccatum fuerit dimissum primis parentibus? Dicim⁹ eos per pœnitentiā veniam consecutos. Vnde Aug. in lib. de baptismo paruulorum ait. Sicut illi primi parentes postea iuste viuendo, creduntur per domini sanguinē ab extremo liberati supplicio, non tamē in illa vita meruerunt ad paradysum reuocari, sic & caro peccati etiam remissis peccatis, si homo in ea iuste vixerit, tum cōtinuo meretur eam mortē non perpeti, quam traxit de propagine peccati.

Quod peccata parentum visitantur in filios. & quod non sunt aduersa quæ Deus dicit in Exodo. & in

Ezechiele.

I

Et licet in peccatis parentū, nisi Adæ, paruuli nō obligētur, non est tamē distindū peccata parentum in filios redundare, sicut Dominus in Exodo ad Moysē ait, Ego sum De⁹ fortis, zelotes, visitans iniquitates patrū in filios vsq̄ in tertiā & quartā generationē, his qui oderunt me. His verbis aperte insinuat, q̄ De⁹ reddit peccata patrū super filios tertios & quartos. Huic autē videtur aduersari quod

Matth. 12. 4

Aug. ca. 34.

post medium

lib. 2. de pec-

catorū meri-

cis, & remis-

is baptis.

paruul.

tom. 7.

Exod. 10. 4

Ezech. 18. a

ri quod Dominus ait in Ezechiele. Quid est quod inter vos parabolam vertitis in prouerbium, istud dicentes, Patres comederunt uiam acerbam, & dentes filiorum obstupescunt? Vivo ego, dicit Dominus, si erit vobis ultra parabola hæc in prouerbium in Israel. Ecce omnes animæ meæ sunt, ut anima patris, ita anima filii mea est, & anima quæ peccauerit, ipsa morietur. Filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filii. Iustitia iusti super eum erit, & impietas impii erit super eum. His verbis videtur Deus corrigere per prophetam, quod male dixerit in lege. Si enim peccata parentum reddit in tertiam & quartam generationem. Iniustitia videtur Dei esse, ut alius peccet & alius puniatur. Quomodo enim iustum est alium peccare, & alium peccata luere?

Determinatio premissarum auctoritatum conuenientiam ostendens.

Sed, ut ait Hiero. Ne lex & prophetæ, id est, Exod. & Ezechiel, imò ipse Deus qui & hic & ibi locutus est in sententia discrepare videantur, attendamus finem illius auctoritatis Exod. Dicto n. Reddo iniquitates patrum in filios: addit. His qui oderunt me. per quod euidenter ostendit, non ideo puniri filios, quia peccauerunt patres, sed qui eis similes quodam hæreditario malo Deum oderunt. Illud ergo quod in Exod. dominus dicit, sicut Hieron. tradit, non id sonat quod multi existimant: nec est simile huic prouerbio, Patres comederunt uiam acerbam, & c. Illud n. Exod. Hieron. super Ezech. & Aug. super psal. Deus laudem meam ne tacueris: de filiis peccata patrum imitantibus accipiendum censent: super quos dicitur Deus reddere peccata patrum, quia punit eos eo quod imitantur peccata patrum, non quia patres peccauerunt. Non itaque corrigit Deus in propheta, quod ante dixerat in lege: sed quomodo intelligendum sit aperit. Vnde & illos quod prauè intelligebant arguit,

*Hiero. 20. 5. explanatio-
ne. cap. 18.
Ad princip.
li. 6. cōmē.
ad illud. Et
uir si fuerit
Iustus. Ezech.*

*In to. 8. enar-
ratione ad
uersum 13.
In memoriã
redeat.*

arguit, qui dicebant, Patres comederunt, &c. *Psalm. 108.*
Quare dixerit in tertiam, & quartam generationem, &
quare patres tantum commemoravit. L

Veruntamē si de imitatoribus malorum illud accipitur, quare tertiam & quartam generationē tantum commemoravit, cum in qualibet generatione rei teneātur, qui peccata patrum imitātur? Et quare patres cōmemoravit, cum & illi omnes mali sint, qui quorumlibet malorum peccata imitātur? Sed ideo patres specialiter nominavit, quia maxime patres filii imitari solent, quos præcipue diligunt. Et tertiam & quartam generationem ideo commemoravit, quia solent parentes interdum tādīu vivere, donec filios tertios & quartos habeant: qui patrum iniquitates videntes, eorum impietatis heredes per imitationem efficiuntur. Secundum hunc modum recte intelligitur ad litteram quod in Exodo dicitur.

Solutio.

*Quomodo illud Exodi intelligi debeat secundum
 mysterium.* M

Quod etiam mystice intelligendum esse ostenditur ex eo, quod parabola dicitur. Si n. parabola est, ut ait Hiero. aliud verbis sonat, aliud sensu cōtinet. Vnde aliqui ita edisserunt: Patrem in nobis esse dicunt, leuē punctum sensuum, scilicet, primū motū suggestionis vel cogitationis. Filium vero, si cogitatio conceperit peccatum: in quo notatur cōsensus, & delectatio mulieris. Nepotē, si q̄ cogitaueris atque cōceperis, opere compleueris, vel cōplere decreueris: in quo notatur consensus viri, siue patratio peccati: Pronepotē autem, si non solū feceris, sed in eo glorieris: & hæc est quarta generatio, nō quia tres præcesserint, sed quarta dicitur, q̄a quarto loco à primo motu, qui est quasi pater, enumeratur, Deus ergo primos & secundos stimulos cogitationū: quos Græci προπαθείας vocāt, sine quib⁹ nullus hominum esse potest, nō puniet
 ater-

*Hiero. ad c.
 18. Ezech.
 paulo super
 l. 6. cōment.*

æternaliter; sed si cogitata quis facere decreuerit
& quæ fecit corrigere noluerit, quæ sunt mortalia
peccata, & tertia & quarta generatio.

*Per quid probatur, quod primus motus non puniatur
æternaliter.*

*Ibid. Hiero.
ad cap. 18. E-
zech. paulo
inferius.
Genes. 9. d
Ibid. paulo
inferius.*

Ad probandum vero, ut ait Hieron. quod pri-
mus pulsus cogitationis nõ puniatur æternaliter
à Deo, illud de genes. afferendum est. Cham. n. pec-
cavit, irridens nuditatem patris: & sententiam nõ
ipse, sed filius eius Chanaam accepit: Maledictus
Chanas, seruus erit fratrum suorum. Quæ enim iu-
stitia est, ut pater peccauerit, & filius punitus sit:
Sed in mysterio illud dictum est.

QUÆ DE PECCATO ANIMADVER-
tenda sint.

DISTINCT. XXXIV.

*De peccato
actuali secū-
dū eius cau-
salitatem.*

POST prædicta, de peccato actuali diligenti in-
dagine quædam consideranda sunt, scilicet, q
fuerit origo & causa primi peccati: utrum res bo-
na, an res mala: Postea, in qua re sit peccatum. De-
inde, quid sit peccatum, & quot modis fiat, & de
differentia ipsorum peccatorum.

Quæ fuit origo, & causa peccati primæ.

Causa & origo prima peccati res bona exitit:
quæ ante primum peccatum non erat aliquid mali
vnde oriretur. Cum n. originē & causā habuit, aut
ex bono, aut ex malo habuit. Sed malum ante nõ
erat: ex bono ergo ortum est. Prius n. in angelo or-
tū est peccatum, & postea in homine. Et qd erat
angelus, nisi bona natura Dei? Nõ ex Deo ortū est
malum qd fuit in angelo: non ex alio quam ex an-
gelo: ex bono ergo ortū est. Vnde Aug. in responsio-
nib. contra Iulianum hæreticum, qui dixerat, Si
ex natura peccatū est, tūc mala est natura ait. Quæ
solutio ut si pōt, respondeat. Manifestū est ex volunta-
te mala, tanquam ex arbore mala, fieri oīa opera
mala,

*Aug. id ha-
bet in 2. lib.
de nupt. &
concupisc.
ad Valer. ca.
28. ad mediū
in tom. 7.*

mala, tanquam fructus malos: sed ipsam malam voluntatem unde dicit exortam, nisi ex bono? Si enim ex angelo: quid est angelus, nisi bonum opus Dei? Si ex homine: quid erat ipse homo, nisi bonum opus Dei? Immo quid erant hæc duo antequam in eis oriretur mala voluntas, nisi bonum opus Dei, & bona & laudanda natura? Ergo ex bono oritur malum, nec fuit unde oriri posset nisi ex bono. Dico ergo, quia voluntatem malam nullum malum præcessit, sed ex bono originem habuit. Hic aperte dicitur primam causam & originem mali, bonam fuisse naturam. Et nihilominus ostenditur cuius peccati fuerit causa, scilicet, malæ voluntatis.

Quod mala voluntas secundaria causa fuit malorum. C

Mala autem voluntas illa angeli & hominis, causa est etiam malorum subsequentium, scilicet malorum operum, & malorum voluntatum. Unde Aug. in Enc. Nequaquam dubitare debemus, rerum bonarum quæ ad nos pertinent, causam non esse nisi bonitatem Dei. Malorum vero, ab immutabili bono deficientem boni mutabilis voluntatem, primum angeli, postea hominis: hoc primum est creaturæ rationalis malum, id est, prima privatio boni. Ecce habes primam voluntatem boni mutabilis, id est, angeli & hominis deficientem ab immutabili bono. id est, Deo, causam esse malorum rerum ad nos pertinentium: quia causa est tam peccatorum, quam poenarum, quibus premitur humana natura. Prima ergo origo & causa peccati, bonum fuit: & secunda mali, quæ ortum est ex bono.

In qua re sit peccatum, an in bona an in mala: & dicitur, quia in bona tantum.

Ostensa origine mali, superest videre in qua re sit malum, scilicet, an in re bona, an in re mala? Qui recte acuteque sapit, non nisi in bono malum esse intelligit, id est, in natura bona. Malum enim est corruptio vel privatio boni: ubi autem bonum non est, non potest esse corruptio vel privatio boni. Peccatum ergo

*Cap. 23 in fine
tome 3.*

*Cap. 24. cō-
tinuo in En-
chirid.*

ergo non potest esse nisi in re bona. Sicut n. mor-

Cap. 11. in fi. ait Aug. in Enchirid.) sunt priuationes boni eius q
Ibidem pau- dicitur sanitas: ita animorum quę cunq; sunt vitia
lo inferius. naturalium, sunt priuationes bonorum. Quid est

Ibid. cap. 12. bonum n. minui malum est: quāuis quarumcūq;
ad princip. minuatur, necesse est vt aliqd remaneat, si adhuc

Ibidem pau- natura, nisi & ipsa natura consumatur. Cum vero
lo inferius. corrumpitur, ideo malum est eius corruptio, quia
 eā qualicunq; priuat bono. Nam si nullo bono pri-
 uat, non nocet. Nocet autem: adimit ergo bonum.

Ibid. cap. 13. Quamdiu itaq; natura corrumpitur, inest ei bonū
in princip. quo priuetur. Ac per hoc, nullum est quod dicitur
 malum, si nullum sit bonum: sed bonum omninō
 malo carens, integrum bonum est. Cum vero in-
 est malum, vitiatum vel vitiosum bonum est: nec
 malum vnquam potest esse vllum, vbi est nullum
 bonum. Vnde res mira conficitur, vt quia omnis
 natura, inquātum natura est, bonū est: nihil aliud
 dici videtur, cum vitiosa natura esse, mala natura
 esse dicitur: nisi malum esse quod bonum est, nec
 malum esse nisi quod bonum est. Hac contextione
 euidenter insinuat, malum nō posse esse, nisi in
 re bona: vbi etiam, licet absurdum videatur, ma-
 nifeste dicitur esse malum, quod bonum est.

Quod ex premissis sequitur, scilicet, quod cum dicitur malus
homo, dicitur malum bonum. E

Ex quo colligitur, nihil aliud significari cum di-
 citur homo malus, nisi bonum malum. Vnde Aug.
Cap. 11. Post in eod. subdit. Quid est malus homo, nisi mala na-
medium. tura? q̄a homo natura est. Porro si homo aliquod
 bonū est, quia natura est: quid aliud est mal⁹ ho-
 mo nisi malū bonum? Tamē cum duo ista discer-
 nim⁹, inuenim⁹ nec ideo malum, q̄a homo est nec
 ideo bonum, quia iniquus est. sed bonū q̄a homo,
 malum

malum quia iniquus. Omnis itaque natura, etiam si vitiosa sit, in quantum natura est, bona est: in quantum vitiosa est, mala est.

Quod regula dialecticorum de contrariis fallit in his, scilicet, bono & malo. F

Ideoque in his contrariis quae mala & bona vocantur, illa dialecticorum regula deficit, qua dicitur, Nulli rei duo simul inesse contraria. Nullus enim potest autibus simul dulcis est & amarus. Nullum simul corpus ubi album, ibi & nigrum: & hoc in multis ac pene in omnibus reperitur contrariis, ut in una re simul esse non possint. Cum autem bona & mala nullus ambigat esse contraria, non solum simul esse possunt, sed mala omnino sine bonis, & nisi in bonis esse non possunt. Et haec duo contraria ita simul sunt, ut si bonum non esset in quo esset, prorsus nec malum esse potuisset: quia non modo ubi consisteret, sed unde oriretur corruptio non haberet, nisi esset quod corrumpere: quoniam nihil est aliud corruptio, quam boni exterminatio. Ex bonis ergo mala orta sunt: & nisi in bonis non sunt: nec fuit prorsus unde oriretur vitiosa mala natura, nisi ex angeli & hominis natura bona, unde primitus orta est voluntas mala.

Epilogum facit ad alia transiturus. G

Ex his aperitur, quod primo & secundo supra investigandum diximus, scilicet quae fuerit origo mali, & in qua re sit. Ex bona enim re ortum, & in re bona consistere, praemissis testimoniis comprobatur.

Sententia illi qua dictum est bonum esse malum, opponitur de prophetia quae ait, Vae qui dicunt bonum malum. H

Ad hoc autem quod dictum est, malum esse quod bonum est, quidam sic opponunt. Si bonum malum esse dicimus incidimus in illam sententiam propheticae, ubi legitur. Vae his qui dicunt bonum malum, & malum bonum. Igitur si hanc maledictionem vita

Gg re vo-

*In Enchi.
Ibid. ca. 14.
in princip.*

*Ibid. paulo
inferius.*

*Ibid. in En-
chirid. ca. 15.
in medio.*

*Ibid. cap. 13.
ad medium
in Ench. r.
Esa & 5.6.*

*Aug. in En-
chi. c. 19. ad
principium.*

*Ibidem 13.
inferius.*

*Aug. ca. 27.
li. 12. con-
tra
Faustum
Manich.
to. 6. Idem
August. in
princip. ca.
11. de duab.
animabus
li. Id quod
reperitur,
ca. 15. li. 1.
reiv.*

*To. 1. Ambr.
Cap. 8. in to-
mo. 4.*

re volumus, nullatenus dicere debemus bonum esse malum, & e converso. Hoc autem Aug. in eodem libro determinat dicens, Id quod dictum est in prophetia intelligendum est de ipsis rebus quibus homines mali sunt, non de hominibus. Unde qui adulterium dicit bonum, in eum cadit illa prophetica detestatio: & in eum qui dicit malum hominem bonum vel bonum esse iniquum. Qui non dicit hominem in quantum homo est, malum esse: & bonitatem esse iniquitatem, opus Dei culpatur, quod est hominis vitium hominis laudatur, quod est iniquitas.

QVID SIT PECCATUM.

DISTINCT. XXXV.

POST hæc videndum est, quid sit peccatum. Peccatum est, ut ait Aug. Omne dictum, vel factum, vel concupitum, quod fit contra legem Dei. Idem in li. de duabus animabus. Peccatum est voluntas retinendi vel consequendi quod iustitia verat. In utraque assignatione, de actuali peccato agitur & mortali, non veniali. Ex prima descriptione ostenditur peccatum esse voluntas mala, siue locutio & operatio prava, id est, actus malus tam interior quam exterior: ex altera vero, tantum ostenditur esse actus interior. Voluntas enim, ut in superioribus dictum est, motus animi est: actus ergo interior est. Ambr. quoque in libro de paradiso ait, Quid est peccatum nisi legis divinæ prævaricatio, & cælestium inobediencia præceptorum? Ergo in prævaricante peccatum est, sed in mandante culpa non est. Non enim consisteret peccatum, si interdictio non fuisset. Non consistente autem peccato, non solum malitia, sed etiam virtus fortasse non esset: quæ nisi aliqua malitiæ fuissent semina, vel subsistere, vel eminare non posset. Ecce prævaricationem legis, & inobedienciam definit Ambrosius esse peccatum.

Diuer-

Diuersorum sententias de peccato ponit.

B

Quocirca diuersitatis huius verborum occasio-
ne, de peccato plurimi diuersa senserunt. Alii n. di-
cunt voluntatē malam tantum esse peccatum, &
non actus exteriores: Alii voluntatem & actus: A-
lii neutrum dicentes, omnes actus esse bonos & à
Deo, & ex Deo auctore esse, malum autē nihil esse
vt ait Aug. super Ioan. Omnia p ipsum facta sunt,
& sine ipso factum est nihil, id est, peccatum q
nihil est: & nihil sunt homines, cum peccāt. Supra
etiam dixit Aug. q malum est priuatio boni, vel
corruptio boni: qui etiam in li. 83. q ait, Summum
malum nullum modum habet: caret n. omni bo-
no. At modus aliquid boni est: nō igitur est q nul-
la specie continetur: totumq; hoc nomen mali de
speciei priuatione repertum est. Item in dogmati-
bus ecclesiasticis dicitur malum, vel malitiam nō
esse à Deo creatam: sed à diabolo inuentam, qui &
ipse bonus creatus est. Idem etiam in libr. contra
Manichæos, quid sit peccatum ostendit, dicens;
Peccare qd aliud est, nisi in veritatis præceptis, vel
in ipsa veritate errare? Quod si non voluntate fa-
ciunt, peccatores iniuste iudicantur. Quid ergo in
hac tanta varietate tenendum, quidve dicendum?

Ioan. 1. 9.
In tom. 9.
tract. 1. ad
illud. Omnia
per ipsum, c.
1. Ioan.

Quæst. 6. in
fin. in to. 4.
Aug. ca. 57.
in principio
de dogma-
rib. eccl. 1. 3.
Qui dicitur,
de fide con-
tra Mani-
chæos. ca. 8.

in principio
tom. 6.

Vera sententia de peccato proponitur.

C

Sane dici potest, & liberè tradi debet, peccatum
esse actum malum interiorem & exteriorem, sci-
licet malam cogitationem, locutionem, & opera-
tionem: præcipue tamen in voluntate cōsistit pec-
catum, ex qua, tanquam ex arbore mala proce-
dunt opera mala tanquam fructus mali.

*Traditio quorundam qui dicunt voluntatem malam
& actum, in quantum sunt, esse naturas, & ideo
bona: in quantum vero mala sunt,
esse peccata.*

D

Quidam autē diligenter attendētes verba Aug.

G g 2 quibus

quibus supra & aliis scripturæ locis vtitur, non i
doctè tradunt voluntatem malam & actus malo
inquantum sunt vel inquantum actus sunt, boni
esse: inquantum vero mala sunt, peccata esse: quæ
voluntatē & actum quemcunq; bonam Dei natu
rā esse dicunt, in quantum actus est vel voluntas
& ex Deo auctore esse: in quantum vero inordinata
& contra legem Dei fit, & sine debito carer, pecca
tum est: & ita inquantum peccatum est, nihil est
Nulla enim substantia est, nulla natura est.

*Auctoritatibus probant voluntates. & actus omnes esse
bona inquantum sunt.*

Quod autem voluntas omnis & actio bonum
fit, in quantum est, ex eo probant q; ait Aug. in lib.
83. quæstion. Deus boni tantummodo causa est q;
circa mali auctor non est: quia omnium quæ sunt
auctor est: quæ inquantum sunt, in tantum bona
sunt. Idem probans nihil causa fieri in mundo,
ait in eodem, Quicquid casu fit, temere fit, non fit
providentia. Si ergo casu aliqua fiunt in mundo,
non providentia vniuersus mundus administra
tur, Si non providentia vniuersus mundus admi
nistratur, aliqua natura vel substantia est, quæ ad
opus providentiæ non pertinet. Omne autē quod
est, inquantum est, bonum est. Summum enim est
illud bonum, cuius participatione sunt cætera
bona: & omne quod mutabile est, nō per se, sed bo
ni illius participatione, in quantum est, bonum est:
q; diuinam etiam providentiam vocamus. Nihil
ergo casu fit in mundo. His testimoniis innitun
tur ad ostendendum omne quod est, inquantum
est, bonum esse. Vnde idem Aug. in 1. lib. de doctr.
Christi. ait, Ille summè ac primitus est, qui omnino
incommutabilis est: & cætera quæ sunt nisi ab il
lo esse non possunt: & in tantum bona sunt in qua
tum acceperunt vt sint.

*Quæ. 21. in
fine tom. 4.*

*Ibid. quæst.
24. in prin
cipio.*

*Ad princi
pium ca. 23.
in 10. 3.*

Quid

Quid ex prædictis colligitur.

F

Ex prædictis colligitur atq; inferitur, qd si mala voluntas & mala actio est: in quantum est, bona est. Sed quis est, qui diffitetur malam voluntatem esse & malam actionem? Mala ergo voluntas siue actio, in quantum est, bonum est: & in quantum voluntas est vel actio, bonum similiter est: sed ex vitio mala est, qd vitium à Deo non est, neq; aliqd est. Quod August. notasse videtur in lib. 83. q. dicēs *Quæst. 3. in fine tom. 4* Vitium est voluntatis: voluntas quo est homo deterior: quod vitium longe abest à voluntate Dei, vt ratio docet. Et hoc loco probant voluntatem, in quantum vitiosa est, non esse à Deo: & in quantum vitiosa est, peccatum est. Et peccatum est (vt aiūt) in quantum non habet ordinem nec finem debitum. Ita & actio, in quantum ex malo procedit, & ordinem non habet, & ad malum tendit.

Alia probatio quod omnis actus in quantum est, bonus est.

G

Item & aliter probant omnem actum interiorē vel exteriorē in quantum est, esse bonum: quia non esset actus malus nisi esset res bona, quia non est aliqua res mala, nisi eadē res bona sit, Vnde Au. in Enchi. Omnis natura bonum est: nec res aliqua mala esset, si res ipsa quæ mala est, natura nō esset. *Cap. 12. Arist. medium* Nō ergo potest esse malum, nisi esset aliquod bonum. Quod cum dici videatur absurde, connexio tamen ratiocinationis nos cōpellit hoc dicere. Ex præmissis test. moniis asserunt omnes actus, in quantum sunt, esse res bonas: nec aliquid esse malum, i. peccatum, nisi idē quoq; secundum aliqd bonū sit: & omnium q̄ sunt, in quantum sunt, Deum auctorē prædicant: & eius voluntate omnia esse quæcunq; sunt, quæ in quantum sunt, nature sunt.

Obiectio contra illos qui dicunt omnes actus in quantum sunt, esse bonos.

H

Quibus opponitur, Si omnia quæ sunt in quantum

G 3

tum

rum sunt, bona sunt, & naturæ sunt: ergo adulterium & homicidium & similia inquantum sunt, bona sunt, & naturæ sunt, & Deo volente fiunt. Quod si est, tunc illi qui faciunt illa, bona agunt: quod pernitius absurdum est. His vero sic illi respondent. Dicunt equidem adulterium, homicidium, & huiusmodi, non simpliciter actus denotare, sed actuum vitia: Actusque ipsos adulterii & homicidii inquantum sunt vel inquantum actus sunt, à Deo esse & bonas naturas esse: sed non inquantum adulterium & homicidium sunt. Et ideo non sequi dicunt, actus qui homicidia & adulteria sunt, à Deo sunt, quod homicidia & adulteria à Deo sunt.

Alia illorum oppositio contra eosdem.

Item aliter eis opponitur, Si aliquid non est malum quod non sit natura vel res bona, quomodo ergo peccata sunt non credere in Deum: non ire ad ecclesiam, & huiusmodi: cum ista non sint naturæ, immo omnino non sunt. Non est enim aliquid vel res aliqua non ire ad ecclesiam, vel non credere, & huiusmodi. Ad quod dicunt, his atque huiusmodi dictionibus. quod videtur priuationes simpliciter notare, & nihil ponere, quia per negationem dicuntur, vere aliqua poni, actusque per eas significari: Non credere enim in Christum, incredulitatem dicunt: & nomine incredulitatis malum mentis actum significari. Ita etiam cum dicitur, Non ire ad ecclesiam malum est: non euntis contemptus significatur, id est voluntas mala vel propositum: hoc est non declinare à bono, & ideo malum est, sicut est conuerso declinare à malo, bonum est. Sicut ergo declinatio à malo aliquid potest, scilicet voluntatem & propositum vitandi malum (non enim potest esse bonum quod omnino nihil est) ita declinatio à bono quod est, significat scilicet voluntatem & propositum mali. Et secundum hoc vera est & generalis illa peccati mortalis descriptio, quam supra posuit Aug. scilicet. Peccatum est dictum, &c.

Vtrum

*Responsio
illorum.*

Vtrum in alius actus in quantum peccatum est, sit priuatio vel corruptio boni. K

Potest etiam queri ab eisdem, Cum peccatum sit (vt supra dictum est) priuatio vel corruptio boni, & omnis actus malus sit peccatum: vtrum sit priuatio vel corruptio boni in quantum peccatum est, vel non? Si in quantum peccatum est, corruptio boni est, cum corruptio vel priuatio boni poena sit homini: in quantum ergo peccatum est, poena est. Quod si est, tunc in quantum peccatum est, bonum esse videtur, & a Deo esse. Si autem non in quantum peccatum est, corruptio est: queritur ergo secundum quod corruptio sit, si non corruptio est, & non in quantum peccatum est, cum non sit bonum praeterquam in eo quod peccatum est: ergo in quantum bonum est, corruptio vel priuatio boni est. Ad quod etiam ipsi dicunt actum malum non in quantum est, neque in quantum bonum est, esse priuationem vel corruptionem non boni, sed in quantum peccatum est: non tamen in quantum peccatum est, poena est, vel aliquid quod a Deo sit. Vt non ex verbis praemissis Aug. colligitur, peccatum dicitur corruptio vel priuatio actiue, non passiuue. Nam ideo malum vel peccatum dicitur corruptio boni quia naturam bonam qualicumque priuat bono. Nam si non priuat aliquo bono, non nocet, vt supra Aug. ait. Nocet autem: adimit ergo bonum. Non autem nocet, nisi in quantum peccatum est: ergo in quantum peccatum est, priuat bono. Itaque in quantum peccatum est, priuatio est vel corruptio boni.

Quomodo in quantum peccatum est, possit corrumpere bonum, cum nihil sit. L

Sed cum nihil sit in quantum peccatum est, quomodo potest bonum corrumpere vel adimere? Augustinus de hoc docet in li. de natura boni, dicens, Abstinere a cibo non est aliqua substantia: tamen substantia corporis si omnino abstinenceatur a cibo, languescit & frangitur: sic non est substantia peccatum,

G g 4 tum,

*Responso
Aug. per similitudinē.

Aug. c. 4. 16.
S. 20. lib.

catum, eo tamen natura animæ corrumpitur.

*Quod peccatum proprie corruptio est animæ,
& quomodo.*

Peccatum vero, id est, culpa, proprie animæ corruptio est. Si autē queritur, in quo possit corrupti anima? In parabola illius quæ incidit in latrones, qui eum vulnerauerunt & spoliauerunt, clarescit. Incidit enim homo in latrones, quando per peccatum in potestatem diaboli traditur, & tunc per peccatum expoliatur gratuitis bonis, id est, virtutibus: & in naturalibus bonis vulneratur, quæ sunt ratio, intellectus, memoria, & ingenium, & huiusmodi, quæ per peccatum obtenebrantur: & vitiatur. Per peccatum etiā priuatur illo bono, cuius participatione cætera bona sunt: quo tanto magis priuatur, quanto magis se ab eo elongat.

Qualiter homo se elongat à Deo, scilicet per dissimilitudinem quam facit, hoc est peccatum.

Ab eo autē se elongat homo per peccatum, non loci distantia, quia ubiq; totus & præsens est omnibus, & omnia in ipso sunt, vt ait Aug. in lib. 83. q. & ipse locus non est. Locus tamen Dei abusu dicitur templum Dei: non quod eo contineatur, sed quod ei præsens sit & inhabitans; id autem anima munda intelligitur. Per peccatum ergo, non secundum locum, aliquis longe fit à Deo: & in eo longe fit, quod ab eius similitudine recedit: & tanto longius, quanto fit dissimilior. Illa autem vt Aug. ait in lib. 83. quæst. quæ participatione similia sunt Deo, recipiunt dissimilitudinem: At ipsa similitudo nullo modo ex æqua parte potest esse dissimilis. Vnde fit vt cū similitudo patris filius sit, ex nulla parte patri possit esse dissimilis: cuius participatione similia sunt, quæcunq; Deo similia sunt, & illa possunt recipere dissimilitudinē. Nihil est autem quod hominē ad Deo dissimilē faciat, quemadmodum peccatum. Cum autem peccatum sit priuatio vel

cor-

*Quest. 20.
in fin. 10. 4.*

*Ibid. quest.
23. in fine.*

corruptio boni, quæ est in anima: est etiam priuatio vel corruptio boni corporis. Sicut corpus hominis priuauit beneficio illius immortalitatis & impassibilitatis, quam habuit ante peccatum.

An pœna sit priuatio boni. O

Quæri autem solet, Vtrum & pœna sit priuatio vel corruptio boni. Ad quod facile responderi potest, si prædicta ad memoriam reuocentur. Diximus enim supra, priuationem vel corruptionem boni accipi actiue vel passiue, id est, secundum efficientiam vel effectum. Ideoque priuatio vel corruptio boni dicitur & peccatum & pœna: sed peccatum secundum efficientiam, quia priuat vel corrumpit bonum: pœna autem secundum effectum, id est, secundum passionem, quæ est effectus peccati. Aliud est n. culpa, aliud pœna: alterum est Dei, id est, pœna: alterum diaboli vel hominis, id est, culpa.

QVOD QVÆDAM SIMVL SVNT PECCATA & pœna peccati, quedam peccata & causa peccati, alia vero peccata, & causa, & pœna peccati.

DISTINCT. XXXVI. A

Sciendum est tamē quædam sic esse peccata, ut sint etiam pœnæ peccatorum: Vnde Aug. super illum locū psal. 57. Supercecidit ignis & non viderunt solem, ait, Ignis superbiæ & concupiscentiæ & iræ intelligitur. Istas pœnas pauci vident: ideo eas maxime commemorat Apostolus in epistola ad Romanos, & enumerat multa quæ peccata sunt, & pœna peccati. Inter primum n. peccatum apostasiæ & ultimam pœnam ignis æterni media quæ sunt, & peccata sunt & pœna peccati. Greg. quoque per Ezech. ait, Contemnenti qui non vult pœnitere ponit Deus offendiculum, ut scilicet, grauius impingat. Peccatum enim quod per pœnitentiam citius nō deletur, aut peccatū est & causa peccati,

*Aug. vers.
8. psal. 57.
Cap. 1. d*

*Ro. II. ad il-
lud. i zech.
8 Si autem
tu annuncia-
ueris iusto.*

Gg 5 aut

Ibi, Greg.
paulo infe-
rius.

Gen. 5.

Psal. 68.

Olea 4. a

Rom. 1. a.

2. Thes. 2. c.

aut peccatū & pēna peccati, aut peccatum simul & causa & pēna peccati. Vnde Moyses, Nondum sunt completa peccata Amorrhæum. Et David inquit, Appone iniquitatē super iniquitatē eorum. Et alius propheta. Sanguis sanguinē tetigit, i. peccatum peccato additum est. Paul⁹ quoq; ait, Propterea tradidit illos De⁹ in passiones ignominie, &c. Et itē, Vt impleant peccata sua semper. Iohanni quoq; per angelum dicitur, Qui in sordibus est, sordescat adhuc. Ex his testimoniis colligitur, peccatum aliquod & peccatum esse & pēnā peccati.

Ex predictis questio oritur. scilicet, an in quantum peccatum est, sit pēna peccati.

B

Aug. 10. 1.
li. 1. retract.

Et ideo merito queritur, Vtrum in quantum peccatum est, sit pēna peccati, Quod nō videtur, cum omnis pēna peccati iusta sit. Vnde Aug. in li. retractationum, Omnis pēna peccati iusta est, & supplicium nominatur. Si ergo peccatū q̄ est peccatum & pēna peccati, in quantum peccatū est, pēna peccati est, cum omnis pēna de iustitia Dei veniat, videtur in quantum peccatum est, iniustū esse, & à Deo puenire. Ad q̄ illi respōdēt, peccatū sic dici pēnā peccati, q̄a p peccatum in q̄ merito pcedētis peccati homo labitur, deserente Deo corrumpitur bona natura. Sicut ignis æternus dicitur pēna malorū, q̄a ea cruciatur, nec tamē ipse cruciatus malorum ignis est, sed per ignē fit in homine. Ita per peccatum corrumpitur natura, & imminuitur bonum nature: & est ipsa imminutio & corruptio boni, passio & pēna: & nō essentialiter ipsum peccatum, p quod fit: sed ideo peccatum dicitur, vt præmissum est, quia per peccatum ilico vt peccat homo, fit in homine illa corruptio, que tamē fit Deo auctore. Illa enim pēna siue passio, que est boni corruptio, à Deo est. Illi⁹ tñ (vt sic dicam) materia & causa est peccatum, q̄ à Deo non est. Quod videtur Au. notasse, & iuxta hunc sensū intellexisse,

tellexisse,

rellexisse, cum ait in libr. de p̄destinatione sancto
rum, Prædestinatione De⁹ ea p̄sciuit, quæ fuerat
ipse factur⁹. Sed præsciuit Deus etiam q̄ non est i-
pse factur⁹, id est, oīa mala: quia etsi sūt quædam
quæ ita peccata sunt, vt etiam pœnæ sint peccati
secundum illud Apōst. Tradidit illos Deus in pas-
siones, &c. non tamen peccatum Dei est, sed iudi-
cium scil. pœna. In scriptura n. sæpè nomine iudi-
cii pœna intelligitur. Hic diligenter intendentib⁹
insinuare videtur, ea q̄ peccata sunt & pœnæ pec-
cati, nō in quantum peccata sunt, sed in quantum
pœnæ Dei esse. Nam cum dixisset Deum non esse
facturum mala aliqua, id est, peccata, q̄a posset ei
obiici quædam peccata esse etiam pœnas peccati,
& pœna peccati omnis iusta est, & ideo à Deo est:
quali determinando secundum qd faciat ea, vel se-
cundum quid nō faciat, addidit reliqua: luxta vero
p̄dictam intelligentiā peccata sane dicuntur
pœnæ. Vnde Apōstolus appellat eas passiones ig.
nomine; quia, vt ait auctoritas, licet quædā pec-
cata sint quæ delectant, sunt tñ passiones natu-
ræ nō nominandæ q̄a per ea corrumpitur natura.

Aug. c. 10. in
10.7. non
longe à
princip.

Rom. 1. d

*Quod cum omne peccatum possit dici pœna, non tamen
omne est pœna peccati.*

C

Et licet ex hoc sensu omne peccatum mortale
possit dici pœna, non tñ omne potest dici pœna
peccati. Pœna n. peccati, vt prædictum est, est illud
cuius causa est aliud præcedens peccatum. Nam
peccatum sic dicitur pœna peccati respectu præce-
dentis, sicut dicitur causa peccati respectu sequē-
tis. Quo fit vt idē peccatum & causa sit, & pœna
peccati: sed alteri⁹ peccati pœna, & alteri⁹ causa: vt
n. Greg. in moral. ait. Peccatum quod pœnitētia
non diluitur, suo pondere mox ad aliud trahit,
Vnde fit vt non solum peccatum sit, sed & causa
peccati: ex illa quippe culpa subsequens oritur.
Peccatum vero quod ex peccato oritur, nō solum
pec-

Greg. c. 12.
l. 2. ad illud
ca. 44. Iob.
non enim
opera eorum.

peccatum, sed pœna peccati est: quia iusto iudicio Deus cor peccantis obnubilat, vt præcedētis peccati merito etiam in alia eadat. Quem n. liberare noluit, deserendo percussit. Proinde vt Aug. ait, Præcedentis est hæc pœna peccati, & tamē etiam ipsa peccatum est. Iudicio n. iustissimi Dei traditi sunt, vt ait Apost. de quibusdam, siue deserendo, siue alio modo explicabili, siue inexplicabili, in pafsiones ignominie: vt crimina criminib. vindicarentur, & supplicia peccantium nō tantum sint tormenta, sed vitiorum incremēta. Illa ergo peccata quæ enumerat Apostolus, q̄a de superbia sūt, non solum peccata sed etiam supplicia sunt: Ecce ex his iam fit p̄spicuum quædam peccata etiā pœnas & causas peccati esse: & illud peccatū esse penā peccati, quod causam præcedentem habet peccatum: atque illud peccatum esse causam peccati, q̄ est meritum sequentis culpæ.

Ex prædictis videtur significari ipsa eadem quæ peccata sunt, esse & pœnas peccati. C

Sed cum ait crimina criminibus vindicari, videtur insinuare ea ipsa quæ peccata sunt, essentialiter esse pœnas peccati, i. punctiones peccati. Ad hoc autem inquirunt illi hæc & similia dicta esse secundum rationē prædictam: & ideo intelligenda fore secundum p̄missam oppositionem. Intelligentia n. dictorum ex causis est assumenda dicendi.

Quod non obuiat veritati si quis dicat ipsa peccata, esse pœnas peccati essentialiter. E

In nullo tamen præiudicium factum veritati putatur, si quis dicat ipsa eadē quæ peccata sunt essentialiter, vt ita dicā esse pœnas, i. punctiones peccatorū præcedētium, quæ iustæ sunt & à Deo sunt: Nec tñ in quātum peccata, à Deo sunt: nec in quātum peccata sunt, pœnæ peccati sunt: & tñ in quātum peccata sūt, priuationes boni sunt, sed vt supra dictū est, causaliter & actiue dicuntur priuationes.

Aperte

*Aug. contra
Iulianum.
li. 5. ca. 3.
ante mediū
10.7.*

*Ibid. paulo
superius.*

Aperte ostendit peccata quaedam esse penam peccati,
& penam ipsam iustam esse à Deo. F

Quod autem quaedam peccata pœnæ sint, & ipsa pœna iusta sit, & à Deo sit, euidenter tradit Aug. in li. retractation. i. dicēs quodam necessitate fieri ab homine quæ mala sunt, & eadem iusta pœna peccati sunt. Sunt, inquit, quædam necessitate facta improbabāda, vbi homo vult rectè facere & nō pōt. Vnde & illud Apost. Nō quæ volo facio bonum, sed quod odi malum hoc ago. Et illud, Caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnē. Hæc n. inuicē sibi aduersantur, vt nō ea quæ vultis faciatis, sed hæc omnia ex illa mortis dānatione sunt. Nam si non est ista pœna hominis sed natura, nulla ista peccata sunt. Si n. non receditur ab eo modo quo naturaliter factus est homo, cum hæc facit, ea utique facit quæ debet. Si autem homo, quia ita est, nō est bonus, nec habet in potestate vt sit bonus, siue non videndo qualis esse debeat, siue videndo & non valendo esse qualem se esse debere videt, pœnam istam esse quis dubitet? Omnis autem pœna si peccati pœna est, iusta est, & supplicium nominatur. Si autem iniusta est pœna, quoniam pœnā esse nemo ambigit, iniusto aliquo dominante homini imposita est. Porro quia de omnipotentia Dei & iustitia dubitare dementis est, iusta est hæc pœna, & pro peccato aliquo impenditur. Non enim quisquam iniuste dominans aut surripiere hominem potuit velut ignorantī Deo, aut extorquere inuito tanquam inualidiori, vt hominem iniusta pœna cruciaret. Relinquitur ergo, vt hæc pœna iusta de dānatione hominis veniat. His atque aliis pluribus testimoniis docet, quædam esse peccata & pœnas peccati essentialiter.

De quibusdam que sine dubio peccata sunt & pœna,
vt ira, inuidia. G

Præterea nullatenus ambigendum est, quædam
peccata

Cap. 9. § 16.

de lib. arbitrio 3 ca.

17. in to. 6. 36

17. in to. 6. 36

17. in to. 6. 36

17. in to. 6. 36

17. in to. 6. 36

17. in to. 6. 36

17. in to. 6. 36

17. in to. 6. 36

17. in to. 6. 36

17. in to. 6. 36

17. in to. 6. 36

17. in to. 6. 36

17. in to. 6. 36

17. in to. 6. 36

17. in to. 6. 36

17. in to. 6. 36

17. in to. 6. 36

17. in to. 6. 36

17. in to. 6. 36

17. in to. 6. 36

17. in to. 6. 36

17. in to. 6. 36

17. in to. 6. 36

17. in to. 6. 36

17. in to. 6. 36

17. in to. 6. 36

17. in to. 6. 36

17. in to. 6. 36

17. in to. 6. 36

17. in to. 6. 36

17. in to. 6. 36

17. in to. 6. 36

17. in to. 6. 36

17. in to. 6. 36

17. in to. 6. 36

17. in to. 6. 36

17. in to. 6. 36

17. in to. 6. 36

17. in to. 6. 36

17. in to. 6. 36

17. in to. 6. 36

17. in to. 6. 36

17. in to. 6. 36

17. in to. 6. 36

17. in to. 6. 36

17. in to. 6. 36

17. in to. 6. 36

17. in to. 6. 36

17. in to. 6. 36

17. in to. 6. 36

*Aug. in prin-
cipio quest.
77. in 10. 4.*

peccata absq; vlllo scrupulo pœnas esse, vt inuidiã
quę est dolor alieni boni; & ira: quę etiam non in-
quantũ pœnæ sunt peccata sunt: ita etiam de cu-
piditate & timore & aliis huiusmodi sentiendũ
est. Vnde Aug. in li. 83. q. a. r; Omnis perturbatio pas-
sio, omnis cupiditas, perturbatio. Omnis ergo cu-
piditas, passio, Omnis vero passio cum est in no-
bis, ipsa passione patimur. Omnis ergo cupiditas
cum est in nobis, ipsa cupiditate patimur: & in-
quantum cupiditas est, patimur ea. Omnis autẽ
passio in quantum ipsa patimur, nõ est peccatum:
ita & de timore. Nõ n. cõsequens est, vt si patimur
timorem, ideo non sit peccatum, quia multa sunt
peccata q̄ patimur, sed nõ inquantum patimur eis.

*Quod verbis Augustini premissis quãdam sententia
Hieronymi obuiare videtur.*

Illud autẽ diligenter est annotandum, quod
supra positis verbis Aug. dicentis quãdam ne-
cessitate facta esse improbanda & mala, videtur
obuiare q̄ Hieronymus ait in explanatione fidei
quod licet supra sit positum, tamẽ vt perfectius
sciatur, iterare non piger. Execramur, inquit, eo-
rum blasphemiam qui dicunt impossibile aliqd
homini à Deo esse p̄ceptum, & mandata Dei nõ
à singulis, sed ab omnib; in cõmune posse seruari:
& paulo post, Et tam illos errare dicim; qui cum
Manichæo dicunt hominem peccatum vitare nõ
posse: quam illos qui cum Ioviniano asserunt ho-
minem non posse peccare. Ecce Hieronymus dicit
errorem esse, si quis dicat hominem vitare pecca-
tum non posse. Qui autem dicit quãdam neces-
sitate fieri, quãdam dicit non posse vitari. Cum er-
go id Aug. dicat, videtur aut erroris esse quod tra-
dit, aut non esse verum quod Hieronymus ait.

*Determinatio contrarietatem submouens de san-
ctorum medio.*

AD q̄ dici potest, quia Aug. secundum statum
huius

*In explana-
tione fidei,
in 10. 4. ad
Damascum
papam, in
fine.
Ibid. paulo
posteriori.*

huius miseræ (ad quam pertinet ignorantia & difficultas, vt idem ait in libro de libero arbitrio, *Cap. 17. li. 3.*) illud tradidit, vbi & venialia peccata inclusit. Hieronymus vero tantum de mortalibus peccatis loquitur, quæ vnusquisque gratia illuminatus vitare valet: vel de homine secundum statum liberi arbitrii ante peccatum, illud ait.

Epilogum facit ad alia transiturus. **K**

Satis diligenter eorum posuimus sententiam, qui dicunt omnes actus naturas bonas esse, & in quantum sunt bonos esse. In quo tractatu quædam interseruimus, quæ non ex eorum tantum persona accipiēda sunt, quia ab omnibus catholicè sapientibus absque hēsitacione tenentur: atq; auctoritatum testimoniis & rationib; eorundē traditionē muniuimus, qui dicunt omnes actus essentia sui, i. in quantum sunt, esse bonos, quosdam vero in quantum inordinate fiunt, peccata esse. Addunt quoq; quosdam nō tantū essentia, sed etiā genere bonos esse, vt reficere esurientē, q. actus est de genere operum misericordiz: quosdam vero actus absolute ac perfectē bonos dicunt, quos non solū essentia vel genus, sed etiam causa & finis commendat: vt sunt illi qui ex bona voluntate proueniunt, & bonum finem metiuntur.

ALIORVM PŌNIT SENTENTIAM

*qui dicunt malos actus nullo modo esse à Deo,
nec, esse bonos siue in eo quod sunt, siue
alio modo.*

DISTINCT. XXXVII.

SVNT autem & alii plurimi longe aliter de peccato & de actu sentiētes: asserunt n. voluntatem malam & actum malum peccata esse, & nulla ratione bona, nec secundum aliquā rationē ex Deo auctore esse, q. sine Deo fiunt. Sine eo namq; (vt ait

Euan-

*Verum actio
substantia in
in qua peccatum
causam committitur
sine
à Deo, & eo
Ioan. 1. 10*

Euangelista) factum est nihil, i. peccatum quod dicitur esse nihil: non quia non sit actio vel voluntas mala, quae aliquid est, sed quia à vero esse separatae homines, & ad malum trahit: & sic ad non esse deducit. Qui n. à summi boni participatione recedunt, quod solum vere ac proprie est, merito non esse dicuntur. Ideoque August. dicit. super Ioan. peccatum nihil esse, nihilque fieri cum peccant homines. Hac ergo ratione astruunt peccatum nihil esse, quia à vero esse hominem elongat. Voluntatemque malam atque actionem siue locutionem malam peccatum esse dicunt: quia praevicatio & inobedientia haec sunt, & contra legem Dei sunt, quae tamen sunt, sed ab homine vel diabolo, non à Deo: Nullatenus n. haec à Deo esse dicunt, siue in quantum sunt, siue alio modo.

Qualiter determinent verba Augustini praemissa, quibus ait, Omne quod est, in quantum est, bonum est.

*Aug in prin-
cipio quest.
24. l. 83. qua-
stionum.
10. 4.*

*Ca. 20. § 4.
lib. de vera
religione.*

Illam quoque August. verba quibus dicit. Omne quod est, in quantum est, bonum esse, & Deum habere auctorem, de naturis siue de substantiis tantum accipiendam fore tradunt. Substantiae vero nomine atque naturae dicunt significari substantias ipsas, & ea quae naturaliter habent, scilicet quae coeacta sunt eis: sicut anima naturaliter habet intellectum & ingenium & voluntatem, & huiusmodi: quae ex verbis August. praemissis colligitur, ubi hominem appellat bonam naturam, & malum hominem malam naturam. Secundum hanc ergo assertionem vel acceptionem, mali actus non sunt naturae vel substantiae, nec etiam boni actus: quod utique videtur Augustinus innuere in libro retractationum, distinguens inter substantias siue naturas, & bonas actiones siue malas. Aperiens n. quomodo intelligendum sit quiddam in libro de vera religione ab ea traditum ait. Hoc de substantiis atque naturis dictum est. Inde enim

enim
pecca-
ras si
asse
exte
male
ro m
re in
cens
sunt
malu
ex de
est, D
cit. I
nihil
Secu

Ex
sunt
& ip
posu
phet
ipfis
min
quib
dete
que
ergo
At s
mal
in p
cto
Ex

In
opp
rum

enim disputabatur, non de bonis actionibus atque peccatis. Apertè hic videtur dividere inter naturas siue substâncias, & actiones siue peccata. Ideoque afferunt præfati Doctores, actiones interiores vel exteriores non esse naturas vel substâncias: quæ si malæ sunt, peccata sunt, neque à Deo sunt. Quod verò mali actus non sint naturæ. Aug. videtur notare in prima responsione contra Pelagianos ita dicens, Opera diaboli quæ vitia dicuntur, actus sunt, non res. Idem in quarta responsione, Omne malum naturam non est, sed actus accidens alicui ex defectu boni. Quamobrem quod natura non est, Deus non fecit: quia natura est omne quod fecit. Item, Omne quod natura bonum est, Deus ex nihilo fecit, non diabolus.

*Aug. in fine
1. hiponosti-
con. ibidem
in principio
4. ad 4. arti-
culum, to. 7.*

Secundum hos, res aliqua sunt, quæ à Deo non sunt, quibus homines mali sunt.

C

Ex quo colligitur, res aliquas esse, quæ à Deo non sunt, eisque homines mali sunt. Quod nihilominus & ipsi concedunt, innitentes verbis Aug. superius positis: qui in Enchir. determinans illa verba Prophetæ: Veh his qui dicunt bonum malum, dicit de ipsis rebus quibus homines mali sunt, non de hominibus hoc esse intelligendum. Sunt ergo aliqua res, quibus homines mali sunt. Id autem quo homo fit deterior, à Deo non est: quia ut ait Aug. in lib. 83. quæst. Deo auctore non fit homo deterior. Non est ergo Deus auctor rerum quibus homo deterior fit. At sunt aliqua res ut dictum est, quibus homines mali fiunt, quia peccata ipsæ sunt. Ideoque Scriptura in pluribus contestatur locis, Deum non esse auctorem malorum, id est, eorum quæ peccata sunt.

*In Enchir.
cap. 19. ad
principium.*

*Aug. in me-
dio quæst. 3.
in tom. 4.*

*Ex parte eorum præmissa opponitur sententia in illo verbo,
Deus auctor malorum non est.*

D

In hoc autem verbo superiorum sententiæ rectè opponitur, qui dicunt Deum non esse auctorem eorum quæ mala sunt, in quantum mala sunt, sed in

Hh

quan-

quantum sunt: & in quatum mala sunt, dicunt ea nihil esse. Quid ergo mirum, si Deus dicitur non esse auctor eorum in quantum nihil sunt, cum nihili nullus auctor existere queat? Ideoque cum dicitur Deus esse auctor omnium quæ sunt, bonorum isti subintelligi volunt. Bona autem illa esse dicunt, quæ naturaliter sunt. Ea vero naturaliter esse dicunt, non solum quæ substantiæ sunt vel concreta substantiis, qualiter supra acceperunt: sed & omnia quæ naturam non priuant bono. Et ita secundum eosdem multiplex in scripturis fit intelligentia, ubi de natura siue de substantia, vel de his quæ naturaliter sunt, sermo occurrit, sed supra illum locum Ps. Non est substantia, ita Aug. de substantia disseruit, ut præmissæ sententiæ videatur consentire dicens, Substantia intelligitur illud quod sumus, quicquid sumus, homo, pecus, terra, sol, omnia ista, substantiæ sunt, eo ipso quo sunt naturæ ipsæ substantiæ dicuntur. Nam quod nulla est substantia, nihil omnino est, substantia ergo est aliquid esse. Deus fecit hominem substantiam, sed per iniquitatem lapsus est homo à substantia in qua factus est, iniquitas quippe ipsa non est substantia. Non enim iniquitas est natura quam formavit Deus, sed iniquitas est peruersio quam fecit homo. Naturæ omnes per ipsum factæ sunt, iniquitas per ipsum non facta est, quia iniquitas non est substantia. In illo hymno trium puerorum vniuersa creatura laudans Deum commemoratur. Laudant enim omnia Deum, sed quæ fecit Deus. Laudat ibi serpens Deum, sed non avaritia. Omnia reptilia ibi nominata sunt, sed non aliqua vitia. Vitia enim ex nobis & ex nostra voluntate habemus, & vitia non sunt substantia. Intendant diligenter his verbis præmissarum assertores sententiarum, & percipere poterunt rationem & causam dictorum, ubi scriptura de natura vel substantia mentionem facit. II-

Psal. 68.

Dan. 3.

cit. Illarum vero sententiarum iudicium prudentis lectoris, cui utriusque sententiæ notitiam plenariè dedimus arbitrio relinquimus, ad ea quæ adhuc nobis supersunt, tractanda festinantes.

*Quod de peccato non de pœna intelligitur cum dicitur,
Deus non est auctor mali.*

E

Cum igitur in hoc omnes consentiant Catholici tractatores scilicet quod Deus non est auctor malorum, cauendum est tamen ne malorum nomine pœnas sicut peccata, generaliter includas. Pœnarum enim Deus auctor est, sicut ipse per Prophetam ait: Non est malum in ciuitate quod Dominus non fecerit. Item alibi ex persona sua ait: Ego sum Deus, creans malum, & faciens bonum. Ecce hic dicitur creasse & fecisse malum, sed mali nomine pœna intelligitur, non peccatum, sicut è conuerso cum dicitur, Deus non esse auctor malorum, nomine mali peccata intelliguntur. Ideoq; Aug. qui dixerat in lib. 83. quæst. quod Deus auctor mali non sit, in 1. lib. retract. quomodo intelligendum sit aperit dicens: Videndum est ne male intelligatur quod dixi, Deus auctor mali non est, qui & omnium quæ sunt auctor est, quia in quantum sunt, in tantum bona sunt. Et ne hinc putetur non ab illo esse pœnam malorum, quæ utique malum est, his qui puniuntur, sed hoc ita dixi, sicut dictum est, Deus mortem non fecit, cum alibi scriptum sit, Mors & vita à Domino est. Malorum ergo pœna quæ à Deo est, malum est quidem malis, sed in bonis Dei operibus est, quoniam iustum est ut mali puniantur, & utique bonum est omne quod iustum est. Sic ergo dicitur Deus non fecisse mortem, quia non fecit illud pro quo mors infligitur, id est, peccatum. Audisti Lector causam dictorum, ex qua sana intelligentia firmatur cum dicitur, Deus non est auctor mali, & Deus mortem non fecit.

*Amos 3. b.**Esa. 45. c.**Quæst. 21.**in fin. to. 4.**Li. 1. retract.**cap. 26. ad**principium**tom. 1.**Sap. 1. cap.**Ecc. 11. b.*

Hh 2

DE

DE VOLUNTATE ET FINE, EX QUO
& ipsa iudicatur.

DISTINCT. XXXVIII.

POST prædicta de voluntate eiusque fine differendum est. Sciendum ergo est, quod ex fine suo, ut ait Aug. voluntas cognoscitur, utrum recta an prava sit. Finis autem bonæ voluntatis beatitudo est, vita æterna, ipse Deus. Malæ verò finis est aliud, scilicet, mala delectatio, vel aliquid aliud in quo non debet voluntas quiescere. Finem verò bonum insinuat Propheta dicens: Omnis consummationis vidi finem, &c. Caritas ergo cuius latum mandatum est, finis omnis consummationis est, id est, omnis bonæ voluntatis & actionis, ad quam omne præceptum referendum est. Vnde Aug. in Ench. Omnia præcepta diuina referuntur ad charitatem. De qua dicit Apostolus. Finis præcepti est charitas de corde puro, & conscientia bonâ & fide non ficta. Omnis itaque præcepti finis charitas est, id est, ad charitatem refertur omne præceptum. Quod verò ita fit vel timore pœnæ, vel aliqua intentione carnali, ut non referatur ad charitatem quæ est dilectio Dei & proximi, non dum fit quemadmodum oportet fieri, quamuis fieri videatur. Tunc enim rectè fiunt quæ mandat Deus & quæ consilio monet, cum referuntur ad dilectionem Dei & proximi. His verbis aperte insinuatur, quis sit iustus finis voluntatis siue actionis bonæ, scilicet charitas, quæ & Deus est, ut supra ostendimus.

Quod Deus est finis omnis bonæ actionis, quia charitas est: nec tantum Spiritus S sed etiam Christus, & pater: nec hi sunt tres fines, sed vnus.

Qui ergo charitatem sibi ponit finem, Deum sibi ponit finem: vnde & Christum finem legis ad iustitiam dicit Apostolus esse omni credenti. Et rectè dicitur Christus finis legis ad iustitiam: quia
Aug. cap. 19. ut ait Aug. in lib. sentent. Prosperi, in Christo lex iusti-

Aug. in principio, cap. 6. lib. II. de Trinitate, tom. 3.

Aug. in Enchir. in principio, cap. 121. Tomo 3. Psal. 118. Cap. 121. in Tomo 1. 4. Tim. 1. a.

Rom. 10.

Aug. cap. 19.

iusiitiz non consumitur, sed impletur. Omnis enim perfectio ex ipso, & in ipso est: & ultra quem non est, quo spes se extendat. Finis fidelium Christus est, ad quem cum peruenerit currentis intentio, non habet quo amplius possit venire, sed habet id, in quo debeat permanere. Finis ergo rectus atque supremus Deus pater est, & filius, & Spiritus S. nec hi tres sunt tres fines, sed vnus finis: quia non tres dii, sed vnus Deus.

Quod omnes bonæ voluntates vnum habent finem: & tamen quedam bonæ diuersos fines sortiuntur. C

Sed quæritur. Vtrum omnes bonæ voluntates vnum tantum habeant finem? De hoc Aug. in 11. lib. de Trin. ait, Aliæ atque aliæ voluntates suos proprios fines habent, qui tamen referuntur ad finem illius voluntatis, qua volumus beatè viuere, & ad eam peruenire vitam, quæ non referatur ad aliud, sed amanti per seipsam sufficiat: quemadmodum voluntas videndi finem habet visionem, & voluntas videndi fenestram, finem habet fenestraz visionem. Altera verò est voluntas per fenestram videndi transeuntes, cuius item finis est visio transeuntium. Ad quod etiam prædictæ referuntur voluntates. Item rectæ sunt voluntates, & omnes sibimet religatæ, si bona est illa, ad quam cunctæ referuntur. Si autem praua est, prauæ sunt omnes, & ideo rectarum voluntatum connexio iter quoddam est ascendendum ad beatitudinem, quod certis velut passibus agitur. Prauarum autem & distortarum voluntatum implicatio vinculum est, quo alligabitur qui hoc agit, vt proiciatur in tenebras exteriores. His auctoritatum testimoniis euidenter monstratur, plures in fidelibus rectas esse voluntates proprios ac diuersos fines habentes, & tamen vnum eundemque, quia omnes referuntur ad vnum, qui est finis finium, de quo paulo ante diximus, ita è conuerso fortè est & in malis.

Hh 3

Quæ-

*lib. sent prof.
& habetur
to. 3. in fine
operum Au-
gust. & in
operibus.
Ibid. Aug.
cap. 206.*

*Cap. 6. non
longè à prin-
cipio.*

Quaedam huic sententia videntur adversari.

*Aug. lib. 2.
ad locum
hunc queri-
te primum
regnum Dei.
Matth. 6.
Tomo 4.
Ibidem in-
ferius.*

*Ibidem pau-
lo inferius.*

Veruntamen huic sententia, qua dictum est fi-
delium quasdam rectas voluntates diuersos fines
fortiri, & tamen ad vnum referri, videtur obuari
quod alibi Aug. admonet, ne scil. nobis duos fines
constituamus, ita inquit in lib. de serm. Dom. in
monte, non debemus ideo euangelizare vt man-
ducemus: sed ideo manducare vt euangelizemus,
vt cibum non sit bonum quod appetitur, sed neces-
sarium quod adiicitur vt illud impleatur. Queri-
te primum regnum Dei, & hæc omnia adiicientur
vobis. Non dixit, primum querite regnum Dei, &
deinde, querite ista, quamuis sint necessaria: sed
ait, hæc omnia adiicientur vobis, id est, hæc conse-
quuntur, si illa queratis, ne cum ista queritis, illinc
auertamini, aut ne duos fines constitutis, vt & re-
gnū propter se appetatis, & ista necessaria propter
illud, ergo propter regnum Dei tantum debemus
operari omnia, non solā vel cum regno Dei mer-
cedem corporalem medicari. Ecce hic aperte dicit,
ne duos fines nobis constituamus, sed vnum tan-
tum, id est regnum Dei, cum supra dixerit bonas
voluntates alias, & alios proprios habere fines.

*Hic ostenditur quomodo, licet videantur, non repu-
gnent prædicta.*

Hæc autem sibi nō repugnare animaduertit, qui
verbis præmissis simplici oculo diligenter inten-
dit: qui enim dixit, ne duos fines nobis constitu-
amus, sed omnia propter regnum Dei faciamus, ip-
se præmisit, quod debemus manducare vt euangeli-
zamus. Cum autem hoc ita faciamus, actionis
illius finem euangelium constituimus, sed & hunc
finem ad regnum Dei referimus. Manducamus enim
propter Euangelium, & manducamus & euangeli-
zamus propter regnum Dei. Duos igitur fi-
nes nobis in manducando constituimus. Sed ita
facientes nunquid peccamus? absit. Nam & ipse
sic fa-

sic fa-
mus.
mus,
quor
dicit
da, n
tanda
medi
ita q
scil. r
illud
nam,
petin
nequ
merc
mur,
te, &
ralia
dextr
Attē
mini
pera
patre
ergo
omn

So
& in
ter v
do c
quid
lum
tius
vero
volu
scrip
Fini

sic facere suadet, si diligenter eius verba inspiciamus. Cum ergo ait, ne duos fines nobis constituamus, fines in diuersa tendentes intelligi voluit, scilicet quorum alter ad alterum non referatur: ita & cum dicit, propter regnum Dei tantum omnia agenda, nec cum ipso mercedem temporalem meditantem, ita intelligendum est, ut non appetendo meditemur cum regno mercedem temporalem, ita quod non propter regnum sed propter se, ut scilicet regnum propter se appetamus, & ista propter illud sicut ipse docet. Si enim petimus vitam eternam, petimusque etiam temporalia à Deo, sic appetimus propter vitam æternam, non offendimus, neque sinistra tunc scit quid faciat dextra, quia mercedem temporalem non propter se meditamus, sed propter regnum Dei, ut sit leua sub capite, & dextera in amplexu. Alioquin si hæc temporalia propter se querimus sicut æterna, miscetur dextræ sinistra. Ideoque cum Dominus dixerit: Attēdite ne iusticiam vestram faciatis coram hominibus, videamini ab iis: alibi ait: Sic luceant opera vestra bona coram hominibus, ut glorificēt patrem vestrum qui in cœlis est. Propter Deum ergo omnia facienda sunt, ut omnia quæ facimus, omniumque fines ad eum referamus.

De differentia voluntatis, intentionis, & finis. F

Solet etiam queri, quid distet inter voluntatem & intentionem, ac finem. Ad quod dici potest, inter voluntatem & finem certo atque euidenti modo distingui, quia voluntas est qua volumus aliquid: Finis vero voluntatis est, vel illud quod volumus, per quod impletur ipsa voluntas, vel potius aliud propter quod illud volumus. Intentio vero interdum pro voluntate, interdum pro fine voluntatis accipitur, quæ diligens ac pius lector in scriptura ubi hæc occurrunt, discernere studeat. Finis ergo voluntatis est delectatio bona vel mala,

Quomodo intelligendum sit illud. Ne duos fines constituamus nobis.

Luc. 12. d.

Matth. 6. a.

Cant. 2. a.

Ibidem,

Matth. 6. a.

Matth. 3. b.

*Aug. in e-
narratione
huius ver-
sus 10.
Psal. 7.
Ibid. ad eun-
dem ver-
sum 10.*

*Aug. in ex-
positione
Psal. 9. ad
vers. 16.
tom. 8.*

ad quam nititur quisque peruenire. Vnde Aug. supra per illum locum Psal. Scrutans corda & renes: sic ait, Deus solus scrutatur corda, id est, quid quisque cogitet: & renes, id est, quid quemque delectet: quia finis curæ & cogitationis est delectatio, ad quam cura & cogitatione nititur quisque peruenire. Et paulò post: Opera nostra quæ sunt in dictis & factis, possunt homines videre: sed quo animo fiant, & quo venire cupiant, solus Deus videt; qui cum videt cor esse in cælo, & non delectari nos in carne, sed in domino, id est, cum bonæ sunt cogitationes & earum fines, dirigit iustum. Idem super alterius Psal. locum illum, scilicet. In laqueo isto quem absconderunt, comprehensus est pes eorum: dicit, Pes animæ amor est: qui si prauus est, dicitur cupiditas vel libido: si rectus, dicitur charitas. Eo mouetur anima quasi ad locum quò tendit, id est, ad delectationem bonam vel malam, quo se peruenisse per amorem lætatur. Finis ergo voluntatis, vt præmissum est, dicitur & illud quod volumus, & illud propter quod volumus: & intentio ad illud respicit propter quod volumus, & voluntas ad illud quod volumus: vt v. g. Si velim esurientem reficere vt habeam vitam æternam, voluntas est qua volo reficere esurientem, cuius finis est refectio esurientis: Intentio verò est, qua sic ad vitam peruenire volo. Finis verò supremus est ipsa vita, ad quam & alius finis refertur.

An illa intentio sit voluntas.

Sed queritur. Vtrum intentio talis sit voluntas, & si voluntas est, an in hoc opere sit vna eademque voluntas qua volo reficere esurientem, & qua volo habere vitam æternam. Videtur nempe talis intentio voluntas esse: vt enim voluntas est qua volo reficere pauperem, ita & voluntas est qua per illud volo habere vitam: Et alia quidem videtur voluntas esse qua volo habere vitam, & alia qua pauperi subue-

subuenire volo. Sed ista ad illā referuntur. Nam etsi hoc ita placeat, vt in eo cum aliqua delectatione voluntas acquiescat, nōdum est tamen illud quod tenditur. sed hoc ad illud refertur, vt illud deputetur tanquam patria ciuis, istud vero tanquā reffectio vel mansio viatoris. Et sunt istæ voluntates affectus siue motus mentis, quibus quasi gressibus vel passibus tēditur ad patriam. Sicut ergo altera est voluntas videndi fenestras, vt supra docente Aug. didicimus, altera quæ ex ista peccatur, voluntas, sc. per fenestras videndi transientes: ita nonnullis alia videtur esse voluntas elemosynas dādi pauperi, alia voluntas habendi vitam. Alii autē putant, quod vna sit volūtas, & hic & ibi, sed propter subiectorum multipliciter diversitas memoratur voluntatum. Ceterū quodlibet horū verum sit, illud nulli in ambigū venit, quin voluntas ex suo fine pensetur, vtrum recta sit, an praua, peccatum an gratia: & quin nomine intentionis aliquando finis, aliquando voluntas intelligitur.

Aug. c. 16.
libr. 11. de
Trin.

CVM VOLUNTAS SIT DE HIS QUÆ

homo naturaliter habet, quare peccatum fore dicatur, cum nullum aliud naturale peccatum sit.

DISTINCT. XXXIX. A

Hic autem oritur questio satis necessaria, ex superioribus causam trahens. Dictum est enim supra, voluntatem inesse naturaliter homini, sicut in intellectus & memoria. Quæ autem homini naturalia sunt, quantumcunque vitientur, bona tamen esse non desinunt, quia non valet vitium bonitatem in qua Deus eam fecit, penitus consumi: vt v. g. Intellectus vel ratio, & ingenium, ac memoria, etsi vitiis ac peccatis obnubilentur & corrumpantur, bona tamen sunt, nec peccata nominantur: sicut Aug. de ratione quæ est imago Dei, in qua facti sumus, euidenter ostendit in 15. lib. de

Quare voluntas magis deprauatur in suo actu quam aliqua alia potentia.

Cap. 8. ad finem.

Trin. Hæc est, inquit, imago, in qua homines sunt

Hh 5 crea-

*Responsio
secundum
quoddam.*

creati, qua cæteris animalibus præfunt: quæ creatura in rebus creatis excellentissima, cum à Deo iustificatur, à deformi forma in formosam mutatur formam, Erat enim etiam inter vitia natura bona. Hæc autem imago, ratio est vel intellectus. Cum ergo voluntas de naturalibus, sit quare ipsa non semper bonum est, etsi aliquando vitiis subiaceat? Ad hoc facile respōdent, qui dicunt omnia quæ sunt in quantum sunt, bona esse: quia & ipsam voluntatem in quantum est, vel in quantum voluntas est, vt supra posuimus, bonum esse asserūt: sed in quantum inordinata est, mala est & peccatum. Vbi potest ab eis rationabiliter quæri, Si voluntas in quantum inordinata est, peccatum est: quare ergo intellectus, ratio, & ingeniū & huiusmodi, cum inordinata sunt, peccata non sunt? Inordinata vero sunt sicut voluntas, cum ad rectum finem non tendunt, eorumq; actus præuaricationes existunt. Ad quod illi dicūt voluntatis nomine aliquando vim, scil. naturalem potentiam volendi, aliquando actum ipsius vis significari. Vis autem ipsa naturaliter animæ insita, nunquam peccatum est, sicut nec vis memorandi vel intelligendi: sed actus huius vis, qui & voluntas dicitur, tunc peccatum est, quando inordinatus est.

Quare actus voluntatis sit peccatum, si actus aliarum potentiarum non sunt peccata. B

Sed adhuc queritur. Quare huius naturalis potētiae actus peccatum sit, si aliarū potentiarum actus peccata non sunt, scil. potētiae memorandi, cuius actus est memorare: & potētiae intelligendi cuius actus est intelligere. Ad quod & ipsi dicunt, quia alterius generis est actus ille volūtatis, quam actus memoriæ vel intellectus. Hic enim actus est ad aliquid adipiscēdum vel non admittendū: qui non potest esse de malis, quia sit malus. Velle. n. mala malū est, sed intelligere vel memorare mala malum

malum non est. Quamuis eorum quidam etiam hos actus malos esse interdum non improbè afferant. Memorat enim interdum quis malum ut faciat, & quærit intelligere verum, ut sciat impugneret. Ecce qualiter soluitur præmissa quæstio ab his qui tradunt omnia esse bona in quantum sunt. Qui vero dicunt voluntates malas peccata esse, & nullo modo bona, breuius respondent, dicentes actum voluntatis non esse de naturalibus: sed vim ipsam & potentiam volendi, quæ semper bonum est, & in omnibus est, etiam in paruulis, in quibus nondum est eius actus.

Quomodo intelligendum sit illud, Et homo etiam qui seruus est peccati, naturaliter vult bonum. C

Præterea quæri solet. Quomodo intelligendum sit quod ait Ambr. exponens illud verbum Apostoli, Non enim quod volo, illud ago, sed quod nolo, illud facio. Dicit enim, quod homo subiectus peccato facit quod non vult, quia naturaliter vult bonum. Sed voluntas hæc semper caret effectu, nisi gratia Dei adiuuet & liberet. Si homo subiectus peccato est, vult quidem malum & operatur, quia seruus est peccati, & eius voluntatem (sicut supra dixit Aug.) libenter facit, quomodo ergo naturaliter vult bonum? An est eadem voluntas, id est, idem motus, quo libenter peccato seruit, & quo naturaliter vult bonum? Si non est eadē voluntas, quæ ergo istarum est, quæ cum homo iustificatur, à seruitute peccati liberatur? Ut. n. differuimus superius, gratia Dei voluntatem hominis liberat & adiuuat, quæ voluntatem hominis præparat adiuuandā, & adiuuat præparatam. Sed quæ est illa voluntas? an illa quæ naturaliter vult bonum? an illa quæ libenter seruit peccato, si tamen duæ sunt voluntates? Proposita est quæstio profunda, quæ varia à diuersis expositione determinatur. Alii enim duos esse motus: vnum quo vult bonum

natu-

*Ambr. in
Comment.
ad illud.
Non enim
quod volo,
illud ago: sed
quod odi,
illud facio.
Rom. 7. d.
Tom. 5.*

*In princip.
cap. 25. in
Tom. 3.*

*Hier. ad pri-
mum caput
Ezech. ad
locum.*

*Et scintilla
quasi aspe-
ctus aëris
rudentis.
In tom. 5.*

*Responsio
secundum
alios.*

naturaliter. Quare naturaliter, & quare naturaliter dicitur? Quia talis fuit motus naturæ humanæ in prima conditione, in qua creati sine vitio sumus, quæ propriè natura dicitur. Fuit enim homo creatus in voluntate rectus. Vnde in lib. de fide ad Petrum scriptum est. Firmissime tene primos homines bonos, & rectos esse creatos cum libero arbitrio, quo possent si vellent propria voluntate peccare: eosq; non necessitate, sed propria voluntate peccasse. Recte ergo dicitur homo naturaliter velle bonum, quia in recta & bona voluntate conditus est. Superior enim scintilla rationis, quæ etiam (vt ait Hier.) in Chain nõ potuit extinguì, bonum semper vult, & malum semper odit. Alium autem dicunt motum esse quo mens relicta superiorum lege subiicit se peccatis, eisq; oblectatur. Iste motus, vt aiunt, antequam adfit alicui, gratia dominatur & regnat in homine, alterũq; deprimit motum: vterq; tamen ex libero arbitrio est. Veniente autem gratia ille malus motus eliditur, & alter naturaliter bonus liberatur, & adiuuatur vt efficaciter bonum velit. Antè gratiã verò licet naturaliter homo velit bonũ, non tamen absolute cõcedi oportet bonam habere voluntatem, sed potius malam. Alii autem dicunt vnã esse voluntatem, id est, vnũ motum, quo naturaliter vult homo bonum, & ex vitio vult homo malum, eoque delectatur: & in quantum vult bonum, naturaliter bonus est, in quantum malum vult, malus est.

AN EX FINE OMNES ACTVS PEN-
sari debeant, vt simpliciter boni vel mali dicantur.

DISTINCT. XL.

POST hæc de actibus adiciendum videtur: Vtrum & ipsi ex fine, sicut voluntas, pensari debeant boni vel mali. Licet enim secundum quosdam, omnes boni sint in quantum naturaliter sunt:

non

non tamen absolutè dicēdi sunt omnes boni, nec omnes remunerabiles: sed quidā simpliciter mali dicuntur, sicut & alii boni. Nam simpliciter ac verè sunt boni illi actus, qui bonam habent causam & intentionem, id est, qui voluntatem bonam committantur, & ad bonum finem tendunt: Mali verò simpliciter dici debēt, qui perversam habent causam & intentionem. Vnde Ambr. ait, affectus tuus operi tuo nomen imponit. Et Aug. super Ps 31. Nemo cōputet bona opera sua ante fidem. Ita enim videntur mihi esse vt magnę vires, & cursus celerimus præter viam: quia vbi ipsa fides non erat, bonum opus non erat. Bonum enim opus intētio facit, intentionem fides dirigit. Non valde attendas quid homo faciat, sed quid cum facit, attendat, quo lacertos optimæ gubernationis dirigat. His testimoniis insinuari videtur, ex affectu & fine opera bona esse vel mala. Quib. consonat quod veritas in Euangelio ait. Non potest arbor bona fructus malos facere, neque arbor mala fructus bonos facere. Nomine arboris non natura humanæ mentis, sed voluntas intelligitur: quæ si mala fuerit, non bona, sed mala opera facit: si vero bona fuerit, bona non mala opera facit.

Vtrum omnia opera hominis ex affectu, & fine sint bona vel mala.

Sed quæritur. Vtrum omnia opera hominis ex affectu, & fine sint bona vel mala? Quibusdā ita videtur esse, qui dicūt omnes actus esse indifferentes, vt nec boni nec mali per se sint, sed ex intentione bona, bonus, & ex mala malus sit omnis actus. Secundū quos quilibet actus potest esse bon⁹ si bona intentione geratur. Aliis a. videtur, quod quidam actus in se mali sint ita, vt nō possint esse nisi peccata etiam si bonā habeant causam: & quidā in se boni ita, vt etsi malā habeant causam, non tamen boni esse desinant. Quod testimonio Aug. confirmant,

Ambr. lib.

13 offic. c. 30.

ad princip.

tom. 1.

August. To-

mo 8. prefa-

tionē ad il-

lum Psal. 31.

ante mediū.

Matth. 7. 8.

*Aug. tract.
43. ad cap. 8.
19. an. in
princ. In To-
mo 9. tract.
9. super pri-
mam Ioan.
epistolam.
Aug. libr. I.
confess. in
12. ad princ.
tom. 1.*

mant, qui dicit bonum aliquando non benè fieri,
Quod enim quis inuitus vel necessitate facit non
bene facit: quia non bona facit intentione, vt ait
Aug. super Ioan. Seruilis, inquit, timor non est in
charitate: in quo quamuis credatur Deo, non ta-
men in Deum: & si bonum fiat, non tamen benè.
Nemo enim inuitus benefacit etiam si bonum est
quod facit, Ecce habes, quod aliquis nō benefacit
illud quod bonum. Facit ergo quod bonum est in-
tentione non bona. Ideo asserunt illi quædā opera
esse talia, quæ sic bona sunt, quod mala esse non
possunt, quocumque modo fiant, sicut è conuerso
quædam sic sunt mala, vt non possunt esse bona,
quacumque ex causa fiant. Alia autem esse opera
quæ ex fine vel causa bona sunt vel mala, & ad illa
referunt sanctorum testimonia: quibus ex affectu
vel intentione iudicium operum pensari dicunt,
Tripartitam edunt isti differentiam actuum.

*Aliter Aug. sentire videtur, qui dicit opera hominis esse bona
vel mala ex intentione & causa, præter quadam que
per se peccata sunt.*

*Cap. 7. ante
medium in
Tom. 4.*

Sed August. euidentissimè docet in libro contra
médacium, omnes actus secundum intentionem,
& causam iudicandos bonos vel malos, præter
quosdā: qui ita sunt mali, vt nūquam possint esse
boni, etiam si bonam videantur habere causam.
Interest, inquit plurimū, qua causa, quo fine, qua
intentione quid fiat. Sed ea quæ constat esse pecca-
ta, nullo bonæ causæ obtentu, nullo quasi bono fi-
ne, nulla velut bona intentione facienda sunt. Ea
quippe opera hominum si causas habuerint bo-
nas vel malas, nunc sunt bona, nunc mala, quæ nō
sunt per se ipsa peccata, sicut victum præbere pau-
perib. bonum est, si fit causa misericordiz cum re-
cta fide: & concubitus coniugalis quādo fit causa
generandi, si ea fide fiat, vt gignatur regenerandi.
Hæc rursus mala sunt, si malas habeāt causas: velut
si ia-

si iactantia causa pascitur pauper, aut lascivie causa cum vxore concumbitur, aut filii generentur non vt Deo, sed vt diabolo nutriantur. Cum vero opera ipsa per se peccata sunt, vt furta, supra, blasphemie: quis dicat causis bonis esse facienda, vel peccata non esse: vel, quod est absurdus, iusta peccata esse? Quis dicat, Furemur diuitibus, vt habeamus quid demus pauperibus. aut falsa testimonia proferamus, non vt inde innocentes laedantur, sed potius saluentur? Duo. n. bona hic sunt, vt inops alatur & innocens non puniatur. Aut quis dicat aduiterium esse faciendum, vt per illam cum qua fit, homo de morte liberetur. Testamenta etiam vera cur non supprimimus, & falsa supponimus, ne hereditates habeant qui nihil boni agunt, sed hi potius qui indigentes adiuuant. Cur non fiant illa mala propter haec bona, si propter haec bona nec illa sunt mala? Cur non ab immundis meretricibus, quas dicat stupratores, rapiat diuitias vir bonus, vt indigentibus eas largiatur, cum malum sit, si pro bono fiat? Quis hoc dicat, nisi qui res humanas moresque conatur & leges subuertere? Quod enim facinus non dicatur recte fieri posse, nec impune tantum, verum etiam gloriose, vt in eo non timeatur supplicium, sed speretur & praemium si semel confesserimus in malis actibus, non quid fiat, sed quare fiat esse querendum? vt quaecumque pro bonis fiunt causis, nec ipsa mala esse iudicentur. At iustitia merito punit eum qui dicit se subtraxisse superflua diuiti, vt preberet pauperi: & falsarium qui alienum corrumpit testamentum, vt is esset haeres, qui faceret eleemosynas largas, non ille qui nullas: & eum qui se fecisse aduiterium ostendit, vt per illam cum qua fecit, hominem de morte liberaret. Sed dicet aliquis, ergo aequandus est fur quilibet fur qui voluntatem misericordiae furatur? quis hoc dixerit? Sed horum duorum non ideo quisquam est bonus

Ibidem con-
tinuè,

Ibid. paulo
inferius.

Lib. eod. c. 2.
in princ.

bonus, quia peior est vnus. Peior enim est qui concupiscendo, quam qui miserando furatur. Sed si furtum omne peccatum est, ab omni furto abstinendum est. Quis enim dicat esse peccandum, etiam si aliud sit grauius aliud leuius peccatum? Nunc autem querimus, quis actus peccatum sit, vel non: non, quid grauius sit, vel leuius. Intende Lector propositis verbis tota mentis consideratione, quae non inutilem habent exercitationem: & discies quis actus sit peccatum, qui se malam habeat causam: nec ille tantum, quia sunt nonnulli actus, qui & si bonam habeant causam, tamen peccata sunt, vt supra positum est. Ex quo consequi videtur, quia non semper ex fine iudicatur voluntas siue actio mala, sicut in illis quae per se peccata sunt. Illa enim cum quis gesserit pro aliqua bona causa, bonum videtur habere finem: nec ex fine voluntas est mala, nec ex voluntate actio fit mala, sed ex actione voluntas fit prava. In quibus aliqui ponunt actum Iudaeorum, qui crucifigendo Christum arbitrabantur se obsequium praestare Deo: quia bonum finem dicunt eos sibi posuisse, scilicet Dei obsequium: & tamen voluntatem eorum & actionem peruersam fore asserunt. De bonis autem nulla fit exceptio in praemissis verbis Aug. quin omnis voluntas bona ex fine sit bona: & ex fine & voluntate omnis actio bona est. Sed non omnis mala voluntas ex fine mala est, nec omnis mala actio ex fine & voluntate mala est: & omnis quae habet malam causam mala est, sed non omnis quae bonam causam habet bona est, ideoque cum ex affectu dicitur nomen imponi operi, in bonis operibus generaliter vera est haec regula, sed in malis excipiuntur illa quae per se mala sunt. Omnia ergo hominis opera secundum intentionem, & causam iudicantur bona vel mala, exceptis his quae per se mala sunt, id est, quae sine prauaricatione fieri nequeunt.

Quidam

*Inter ea quae
actus mali
sunt quidam
ponunt actum
Iudaeorum.*

Quidam dicunt predicta non posse fieri bono fine. D

Quæ tamen quidam contēdunt nunquam habere bonam causam. Qui enim aliena furatur ut pauperibus tribuat, non pro bono (ut aiunt) furatur. Non enim bonum est aliena pauperibus erogare. Qui n. de rapina sacrificium Deo offert, idem facit ut ait authoritas, ac si filium in cōspectu patris vedit met, vel sacrificium carnis Deo offerat. Abominabilis nempe Deo est impiorum oblatio. Ita etiam & hominem per adulterium à morte liberare malum esse dicunt, Et si h. bonum sit hominē à morte liberare, tamen si hominem liberare, malum esse asserunt. Ideoq; Aug. in superiorib; dicit tēperasse sermonē cauteq; locutū, vbi ait, Ea quæ constat esse peccata, nullo, quasi bono fine, nulla velut bona intentione, facienda. Non enim simpliciter dixit bono fine & bona intentione, sed addidit, quasi & velut: quia talia non fiunt bono fine, & bona intentione, sed intentione quæ videtur bona, & sine qua putatur bonus, sed non est. Nec ideo accepit Aug. ista ut aiunt, quin causas habeant malas: sed quia causas habēt quæ videntur bonæ, sunt tamen malæ.

*Quod non
fiat bono
fin. notatur
ex verbis
Augustini.*

AN OMNIS INTENTIO VEL ACTIO
EORVM QUI CARENT FIDE

fit mala.

DISTINCT. XLI. A

CVMQVE intentio (ut supra dictum est) bonum opus faciat, & fides intentionem dirigat: non immerito queri potest, vtrum omnis intentio, omnēq; illorum op^o malum sit, qui fidem non habent. Si n. fides intentionē dirigat, & intentio bonum opus faciat, vbi nō est fides, nec intentio bona nec opus bonum esse videntur. Quod à quibusdā non irrationabiliter asseritur, qui dicunt omnes actiones, & voluntates hominis sine fidē malas esse,

Quidam dicunt omnes actiones hominis sine fide esse malas, quæ in fide bonæ sunt.

11 quæ

Rom. 14. d

Aug. li. sen-
tentiarum
Prosperi
ca. 106.
Tom. 3.
Iacob. 2. b

que fide habita bonæ existunt. vnde Apost. ait, Omne quod non est ex fide, peccatum est. Quod exponit Aug. ait. Omnis infidelium vita peccatum est, & nihil bonum est sine summo bono: ubi deest agnitio æternæ veritatis falsa virtus est, etiam in optimis moribus. Et Iacobus in epist. cano. ait. Qui offendit in vno, scilicet in charitate, factus est omnium reus. Qui ergo fidem & charitatem non habet, omnis eius actio peccatum est, quia ad charitatem non refertur. Quod non ad charitatem non refertur (ut supra meminit Aug.) non fit quemadmodum fieri oportet, iudeoque malum est. Non ergo mandata custodit, quia charitate caret: quia sine charitate nullum mandatorum custoditur, vnde Aug. super epistolam ad Galatas ait. Custoditionem legis dicit Apostolus, non inebriari, non occidere, non mœchari, & alia huiusmodi ad bonos mores pertinentia, que sine charitate, fide, & spe impleri non possunt. Nullum ergo mandatum implet, nullum bonum opus facit, qui fidem, charitatem non habet. Impossibile est enim (ut ait Apostolus) sine fide aliquid placere Deo. Quæ ergo sine fide fiunt, bona non sunt, quia omne bonum placet Deo.

Que premissæ sententiæ obijciuntur ex verbis Augustini.

Li. confessio-
num 1. ca. 12
ad princ. p.
Psal. 83 ad
versum, 3. in
T. m. 8.

His autem obijciuntur quod supra dixit Aug. scilicet, quod in serui timore, & si bonum fiat, non tamen bene. Nemo enim inuitus benefacit, etiam si bonum est quod facit. Hic enim dicit bonum fieri, sed non bene, ab illo qui charitatem non habet. Qui enim seruiliter timet, charitate vacuus est: de quo tamen hic dicit, quia bonum facit, sed non bene. Qui etiam super illum locum psalmi. Turtur inuenit sibi nidum ubi reponat pullos suos: dicit quod Iudæi, hæretici, & Pagani opera bona faciunt, quia vestiunt nudos, & pascunt pauperes & huiusmodi: sed non in nido ecclesie, id est, in fide: & ideo conculcantur pul-
li eo-

li eorum. Quibus illi respōdent, dicentes, bona o-
pera appellari huiusmodi, q̄ sine charitate fiunt,
non quia bona sint quando sic fiunt, quod euidē-
ter supra Augustinus docuit: sed quia bona essent,
si aliter fierent: quæ in suo genere sunt bona, sed
ex affectu sunt mala.

*Aliorum sententia de præmissa questione, qua querebatur
si omnis actio eorum mala est, qui fidem
non habent.*

G

Alii vero qui trifariam distinctionē actuum fa-
ciunt, opera cuncta quæ ad naturæ subsidium fi-
unt, semper bona esse astruunt. Sed q̄ Aug. mala
esse dicit, si malas habeant causas. nō ita accipiē-
dum est, quasi ipsa mala sint: sed quia peccant &
mali sunt, qui ea malo fine agūt. Item illud aliud,
scil. bonum opus intentio facit, & intentionē fi-
des dirigit, determinant, dicentes ibi bonum vo-
catum quod remunerabile est ad vitam: non q̄ il-
lud sit solum bonum opus, immō etiam alia plu-
ra, licet, nō ea ratione qua illud sint bona. Bonum
enim multipliciter accipitur, scil. pro utili, pro re-
munerabili, pro signo boni, pro specie boni, pro
licito, & aliis fortè modis. Solaq̄ illa intentio re-
munerabilis est ad vitam, quam fides dirigit: sed
non illa sola bona est, vt aiunt. Nam si quis Iude⁹
vel malus Christianus necessitatem proximi reue-
laerit naturali pietate ductus, bonum fecit, &
bona fuit voluntas qua illud fecit.

*Hic ponuntur quedam Augu. capitula quæ retractauit, non
quasi prauè dicta, sed quo sensu dixerit
insinuans.*

D

Post hæc inuestigari oportet, qualiter intelligē-
dum sit q̄ ait Aug. in li. de vera relig. Vsq̄ adeo, in-
quit, peccatum voluntarium malum est, vt nullo
modo sit peccatum, si non sit voluntarium. Huius
dicti rationem Aug. aperiens in lib. retract. dicit,
Potest videri falsa hæc definitio, sed si diligenter

*Determinat
prædicta
verba Aug.
Aug. in præ-
fatione ad
Psal. 31. in
Tomo 8
Illud refer-
tur superio-
ri distinctio-
ne.*

*Cap. 14 in
princi. 10. 1.
Li. 1. retra.
in medio,
cap. 15.*

discutiatur, inuenitur esse verissima. Peccatum quippe illud cogitandum est, quod tantummodo peccatum est, non quod est etiam poena peccati, scilicet peccatum primum hominis, quod fuit peccatum & causa peccati, sed non poena. Quamuis & illa quae non voluntaria peccata non immerito dicuntur, quia vel à nescientibus vel à coactis perpetrantur, non omni modo possunt sine voluntate committi: quoniam etiam & ille qui peccat ignorans, voluntate utriusque facit, quod cum faciendum non sit, putat esse faciendum: & ille qui concupiscente aduersus spiritum carne, non ea quae vult facit, concupiscit quidem nolens, & in eo non facit quod vult: sed si vincitur concupiscentiae consentit volens, & in eo non facit nisi quod vult: & illud quod in paruulis est originale peccatum, ex prima hominis voluntate mala contractum est. Non ita quod falsum est quod dixi, Usque adeo peccatum voluntarium est, & cetera. Ecce qualiter accipiendum sit illud, scilicet, vel de primo peccato hominis, vel de omnibus generaliter peccatis mortiferis: quorum licet quaedam dicantur non voluntaria, quae scilicet per ignorantiam vel per infirmitatem fiunt: eadem tamen ea ratione possunt dici voluntaria, quia sine voluntate non committuntur.

Aliud capitulum.

*Cap. 10. ante
medium in
Tom. 6.
Lib. 1. ca. 15.
ad princip.
Rom. 7. d.
Ibid. paulo
inferius.*

Illius etiam intelligentia perquirenda est, quod in li. de duabus animabus edidit, inquit, Nusquam nisi in voluntate peccatum est. Quod etiam in libro *Retract.* plane determinat dicens. Potest putari ista falsa esse sententia qua diximus. Nusquam nisi in voluntate esse peccatum, cum Apostolus dicat. Quod nolo, hoc facio, & cetera. Sed peccatum quod nusquam est nisi in voluntate, illud praecipue intelligendum est, quod iusta damnatio consecuta est, id est, primum hominis peccatum. In eod. quoque lib. de duabus animabus aliud tradidit consideratio

ne dig;

ne dig
ipsam
animi
admi
fam
ait. He
volés
recur
mali r
tate: c
& ille
quine
peccat
fecit, v
ne vol
non p
catam
Quise
pecca
vtiqu
cogit
tate
quali

Si
est, cu
stat ip
ait A
est. V
tur p
quip
aut n
est cu
ergo
a. de
. Neq

ne dignum: ait enim, Nō nisi voluntate peccatur ipsamq; voluntatem definit dicens, voluntas est animi motus cogente nullo ad aliquid, vel non admittendum, vel adipiscendum. Huiusdicti causam aperiēs, & intelligētia pandens in lib. retract. ait. Hoc propterea dictum est, vt hac definitione volēs à nolente discerneretur, & sic ad illos referretur intētio, qui in paradyso fecerunt originem mali nullo cogente peccando, id est, libera voluntate: quia & scientes contra præceptum fecerunt: & ille tentator suavit vt hoc fieret. non coegit. Nā qui nesciens peccauit, non incongruenter nolens peccasse dici potest: quamuis & ipse quidē nesciēs fecit, volens tamen fecit. Ita nec tale peccatum sine voluntate esse potuit, sed volūtas facti ibi fuit, non peccati voluntas: quod tamē factum fuit peccatum: hoc enim factum est quod fieri nō debuit. Quisquis autem sciens peccat, si potest cogenti ad peccatum sine peccato resistere, nec tamen facit, vtique volens peccat: quia qui potest resistere, nō cogitur cedere, quapropter peccatum sine voluntate esse non posse verissimum est. Ex his liquet qualiter superiora accipienda sint.

Quod mala voluntas est voluntarium peccatum.

F

Si autem omne peccatum mortale voluntariū est, cum voluntas mala peccatum sit mortale, constat ipsam esse voluntarium peccatum. Quid n. vt ait Aug. tam in voluntate, q̄ ipsa voluntas situm est? Voluntas itaq; mala recte voluntarium dicitur peccatum, q̄ in voluntate cōstitit. Voluntas quippe (vt ait Aug. in eod.) est prima causa peccandi: aut nullū peccatum est prima causa peccandi, nec est cui rectē imputetur peccatū, nisi peccanti. Nō ergo est cui rectē imputetur, nisi voluntati. Hoc a. de peccato actuali, & mortali intelligēdum est. Neq; his verb. aliud voluit ostēdere Au. vt ipse ait

I i 3 in

*Aug. ad me-
dium ca. 10.
lib. de duab.
animabus.*

*Ibid. paulo
inferius*

*aug. libr. 1.
retract. . 15.
fere in me-
dio.*

*Ibid. ca. 15.
paulo infe-
rius.*

*In lib. de
lib. arb. 1. in
med. c. 12. in
to 1. Et lib.
retract. 1. ca.
9. ante med.*

Ibid. li. 1. retract. cap. 9. paulo inferius.

in retract. nisi quia voluntas est qua peccatur, & qua rectè viuitur.

AN VOLUNTAS ET ACTIO MALA IN eodem homine & circa eandem rem sint vnum peccatum, an plura.

DISTINCT. XLII.

CVM autē voluntas mala, & operatio sint peccatum, quæri solet, vtrum in eodem homine & circa eandē rem hæc duo vnum sint peccatum, vel diuersa: vt si quis voluntate fruatur, voluntatē habuit malam, quæ peccatum est, & actum malum, quod itē peccatum est. Hæc autem duo diuersa sunt scilicet, voluntas & actio. Sed nunquid diuersa sunt peccata, an vnum? Quidam dicunt vnum esse peccatum, alii vero dicunt diuersa esse peccata. Quia cum constet hæc duo esse diuersa, aut diuersa duo peccata dicuntur, aut duo diuersa non peccata. Quibus alii respondent, hæc duo diuersa esse, non peccata. Nō n. peccata sunt, sed peccatū vnum quia vna p̄uaricatio vel inobediētia in vtroq; admittitur, siue quando vult, siue quando agit: & vnus est ibi contemptus, sed minor cum in voluntate solum peccatum cōtinetur, maior vero cū voluntati etiā operatio additur: & ideo maius sit peccatum, sed nō plura, cum voluntas operi mancipatur.

Alia contra eosdem oppositio.

Sed adhuc eisdem obiicitur. Si vnum tantum illa duo peccatum sunt, cum quis voluntate mali prius cōcepta, deinde op^o patrauerit, nō p̄ aliquo re^o est nisi pro q̄ ante opus reus erat, cum adhuc in sola voluntate peccatum cōsistebat. Nullus n. re^o est æternæ mortis, nisi pro peccato: sed peccatum aliud non est admissum actione, q̄ prius admissū erat voluntate. Non ergo pro aliquo alio iste damnable actus peccando quam ante fuerat, cum sola voluntate delinquebat. Ad hoc etiam & illi respon-

Descendit ad speciales differentias peccati in communi.

Responsio.

Responsio.

spond
tum il
volun
men r
rat for
est aliu

Item
duo ic
gis mā
to legi
alia fu
ximi t
quibu
sas esse
etiam
quibu
finus
obser
vnum
illis p
data
vna ta
Si

Pr
to vo
tran
vtrū
Quo
fuit,
ante
tum
actu
catu
Rea

ne dignum: ait enim, Nō nisi voluntate peccatur ipsamq; voluntatem definit dicens, voluntas est animi motus cogente nullo ad aliquid, vel non admittendum, vel adipiscendum. Huiusdicti causam aperiēs, & intelligētia pandens in lib. retract. ait. Hoc propterea dictum est, vt hac definitione volēs à nolente discerneretur, & sic ad illos referretur intētio, qui in paradyso fecerunt originem mali nullo cogente peccando, id est, libera voluntate: quia & scientes contra præceptum fecerunt: & ille tentator suavit vt hoc fieret. non coegit. Nā qui nesciens peccauit, non incongruenter nolens peccasse dici potest: quamuis & ipse quidē nesciēs fecit, volens tamen fecit. Ita nec tale peccatum sine voluntate esse potuit, sed volūtas facti ibi fuit, non peccati voluntas: quod tamē factum fuit peccatum: hoc enim factum est quod fieri nō debuit. Quisquis autem sciens peccat, si potest cogenti ad peccatum sine peccato resistere, nec tamen facit, vtique volens peccat: quia qui potest resistere, nō cogitur cedere, quapropter peccatum sine voluntate esse non posse verissimum est. Ex his liquet qualiter superiora accipienda sint.

Quod mala voluntas est voluntarium peccatum.

F

Si autem omne peccatum mortale voluntariū est, cum voluntas mala peccatum sit mortale, constat ipsam esse voluntarium peccatum. Quid n. vt ait Aug. tam in voluntate, q̄ ipsa voluntas situm est? Voluntas itaq; mala recte voluntarium dicitur peccatum, q̄ in voluntate cōsistit. Voluntas quippe (vt ait Aug. in eod.) est prima causa peccādi: aut nullū peccatum est prima causa peccandi, nec est cui rectē imputetur peccatū, nisi peccanti. Nō ergo est cui rectē imputetur, nisi voluntati. Hoc a. de peccato actuali, & mortali intelligēdum est. Neq; his verb. aliud voluit ostēdere Au. vt ipse ait

I i 3 in

Aug. ad me-
dium ca. 10.
lib. de duab.
animabus.

Ibid. paulo
inferius

aug. libr. 1.
retract. . 15.
fere in me-
dio.

Ibid. ca. 15.
paulo infe-
rius.

In lib. de
lib. arb. 1. in
med. c. 12. in
to 1. Et lib.
retract. 1. ca.
9. ante med.

Ibid. li. 1. retract. cap. 9. paulo inferius.

in retract. nisi quia voluntas est qua peccatur, & qua rectè viuitur.

AN VOLUNTAS ET ACTIO MALA IN eodem homine & circa eandem rem sint vnum peccatum, an plura.

DISTINCT. XLII.

CVM autē voluntas mala, & operatio sint peccatum, quæri solet, vtrum in eodem homine & circa eandē rem hæc duo vnum sint peccatum, vel diuersa: vt si quis voluntate fruatur, voluntatē habuit malam, quæ peccatum est, & actum malum, quod itē peccatum est. Hæc autem duo diuersa sunt scilicet, voluntas & actio. Sed nunquid diuersa sunt peccata, an vnum? Quidam dicunt vnum esse peccatum, alii vero dicunt diuersa esse peccata. Quia cum constet hæc duo esse diuersa, aut diuersa duo peccata dicuntur, aut duo diuersa non peccata. Quibus alii respondent, hæc duo diuersa esse, non peccata. Nō n. peccata sunt, sed peccatū vnum quia vna p̄uaricatio vel inobediētia in vtroque admittitur, siue quando vult, siue quando agit: & vnus est ibi contemptus, sed minor cum in voluntate solum peccatum cōtinetur, maior vero cū voluntati etiā operatio additur: & ideo maius sit peccatum, sed nō plura, cum voluntas operi mancipatur.

Alia contra eosdem oppositio.

Sed adhuc eisdem obiicitur. Si vnum tantum illa duo peccatum sunt, cum quis voluntate mali prius cōcepta, deinde op^o patrauerit, nō p̄ aliquo re^o est nisi pro q̄ ante opus reus erat, cum adhuc in sola voluntate peccatum cōsistebat. Nullus n. re^o est æternæ mortis, nisi pro peccato: sed peccatum aliud non est admissum actione, q̄ prius admissū erat voluntate. Non ergo pro aliquo alio iste damnable actus peccando quam ante fuerat, cum sola voluntate delinquebat. Ad hoc etiam & illi respon-

Descendit ad speciales differentias peccati in communi.

Responsio.

Responsio.

spond
tum il
volun
men r
rat for
est aliu

Item
duo ic
gis mā
to legi
alia fu
ximi t
quibu
sas esse
etiam
quibu
stinus
obser
vnum
illis p
data
vna ta
Si

Pr
to vo
tran
vtrū
Quo
fuit,
ante
tum
actu
catu
Rea

spondent, dicentes propter peccatum quodem tantum illum furem reum constitui, & quamuis eius voluntas & actio vnum sit peccatum, pro alio tamen reus factus est actu peccando, quam prius erat sola voluntate delinquendo: quia pro actu qui est aliud quam voluntas, licet non aliud peccatum.

Alia aduersus eosdem obiectio.

C
Item & adhuc questionem instant, dicentes hæc duo ideo diuersa esse peccata, quia diuersorum legis mandatorum prauaricationes sunt. Alio nam mandato legis prohibetur actio furti, scilicet Non furaberis, alia furandi voluntas scilicet Non concupisces rem proximi tui. Cum autem hæc duo diuersa mandata sint quibus illa duo prohibentur, patet illa duo diuersas esse prauaricationes: diuersa igitur peccata. Ad quod etiam illi dicunt, diuersa quidem esse mandata, quibus illa duo distinctim prohibentur, ut Augustinus docet super Exod. Veruntamen in illis non obseruatis vna tantum prauaricatio incurritur, vnumque contrahitur peccatum licet duo diuersa illis prohibeantur. Sicut est conuerso duo sunt mandata charitatis, quibus duo præcipiuntur diligere: vna tamen in eis nobis commendatur charitas.

*Exod. 20.
Articul. 71.
ad medium
in tom 4.*

Si peccatum ab aliquo admissum, in eo sit quousque peniteat.

D
Præterea solet queri, cum ab aliquo perpetrato voluntate peccato, voluntas id agendi & actio transferint, nondum tamen vera habita penitentia, vtrum illud peccatum vsquequo peniteat, sit in eo? Quod non esse videtur: quia voluntas illa que prius fuit, non est, neque actio, quia non vult illud, vel agit, quod ante voluit vel legit. Sed non est ignorandum, peccatum duobus modis dici esse in aliquo & transire, scilicet actu & reatu: Actus est in aliquo, dum ipsum quod peccatum est, ut actio vel voluntas, in peccante est: Reatu vero, cum pro eo, siue transferit siue adsit, mens

*Responsio
questionem
determinans.*

hominis polluta est corrupta, totusq; homo simpliciter obligatur perpetuis. Nec vnquam est in aliquo peccatum, actu, præter originale, quin sit etiam reatu: sed est reatu intelligendum, postquã transit actu.

Quibus modis dicitur in scriptura reatus. E

Reatus in scriptura multipliciter accipitur, scilicet pro culpa, pro pœna, pro obligatione pœnæ temporalis vel æternæ, Si enim mortale est, obligat nos pœnæ æternæ. si veniale, obligat nos pœnæ temporali. Duo enim sunt genera peccatorum, mortaliū, scilicet, & venialiū. Mortale est per quod homo mortem æternam meretur. Crimen enim vt ait August. est, quod est dignum accusatione & damnatione. Veniale autem quod hominem vsq; in reatum perpetuę mortis non grauat, veruntamen pœnam meretur, sed facile indulgetur.

De modis peccatorum qui multipliciter assignantur. F

MODI autem peccatorum varias in scriptura habent distinctiones: in qua dicitur peccatum duobus modis committi. scilicet cupiditate & timore, vt Aug. tradit super illum locum psalmi. In censa igni & suffossa. His n. duobus modis dicit omnia peccata mortalia includi. Et incensa igni ea dicit quę ex cupiditate male incendente oriuntur. Suffossa vero, quę ex timore male humiliatę proueniunt: quę est, quando quis cupit non cupienda, vel timet non timenda. Abi vero dicitur peccatum fieri tribus modis, scilicet cogitatu, verbo, & opere: vnde Hiero. super Eze. h. Tria generalia delicta sunt, quibus humanum subiacer gen^o. Aut. n. cogitatione, aut sermone, aut opere peccamus. His aliquando etiã additur quartus modus, scilicet cōsuetudinis: quod in quatruiduano Lazaro significatum est. Dicitur quod homo peccare in Deum, in se, & in proximum. In Deum, cum de Deo male sentit, vt hæretic^o. vel

In tom. 2.

*Aug. ad illū
Versum 17.
psal. 79.*

*Hier ad finē
ca. 48.
Ezech. in
commenta-
riis tom. 5.*

quę

quæ Dei sunt, usurpare præsumit, indigne participando sacramentis: vel quando nomē Dei peie-
gando contemptibile facit. In proximum peccat,
cum proximum iniuste lædit: In se vero, cum non
& non aliis nocet.

Quomodo differant delictum & peccatum. G

Variam quoq; appellationem habet. Dicitur n. *Aug. quaest. 20. n. n. lon-*
peccatum etiam delictum. Et Delictum fortasse *ge à princi-*
est, ut ait Aug. in quaestionibus Leuitici declinare *p. 10. tom. 4.*
à bono: Peccatum est, facere malum. Aliud est n. *p. 10. tom. 4.*
declinare à bono, aliud est facere malum. Pecca-
tum ergo est perpetratio mali, delictum deservio
boni, quod & ipsum ostendit nomen. Quid enim
aliud sonat delictum, nisi derelictum? & q. delin-
quit, quid derelinquit, nisi bonum? Vel delictum
est q. ignoranter fit, peccatum quod scienter cō-
mittitur, Indifferenter tamen & peccatum nomi-
ne delicti, & delictū nomine peccati appellatur.

De septem principalibus vitiis. H

Præterea sciendum est septem esse vitia capita
lia, vel principalia, ut Greg. super Exod. ait, scilicet,
Inanē gloriam, Irām, Inuidiam, Acediam vel
Tristitiam, Auaritiam, Gastimargiam, Luxuriā:
quæ ut ait Ioannes Chryl. significata sunt in septē
populis, qui terrā promissionis Israel promissam
tenebant. De his quasi septem fontibus cunctæ a-
nimarum mortiferæ corruptelæ emanant. Et di-
cuntur hæc capitalia, quia ex eis oriuntur omnia
mala. Nullum enim malum est, quod etiam non
ab aliquo horum originem trahat.

De superbia, quæ est radix omnis mali. I

Ex superbia tamē omnia mala oriuntur, & hæc
& alia: quæ ut ait Greg. Radix cuncti mali est super
bia. De qua dicitur, Initium omnis peccati est su-
perbia: quæ est amor propriæ excellentiæ. Cuius
quatuor sunt species, ut Greg. ait. Prima est, cum
bonū q. habet quis, sibi tribuit: Secūda cū credit à
Greg. ca. 31. li. 31. in cap. 10. tom. 4.
In princip. ca. 15. tom. 4.

II 5 Deo

Deo esse datum, sed tamen pro suis meritis: Tertia, cum se iactat habere quod non habet: Quarta, cum cæteris despectis singulariter vult videri. Merito ergo radix omnis mali dicitur superbia. Huic autem videtur obuiare quod Apostolus ait. Radix omnium malorum est cupiditas: quia si radix omnium malorum est cupiditas, ergo superbiæ. Quomodo ergo superbia radix est, & initium omnis peccati?

Quo sensu, vtrumque radix dicatur omnium malorum, scilicet, & superbia, & cupiditas. K

Sed vtrumque rectè dictum esse intelligitur, si genera peccatorum singulorum, non singulorum generum vtraque locutione includi intelligantur, nullum quippe genus peccati est, quod interdum ex superbia non proveniat: nullum etiã, quod ex cupiditate aliquando non descendat. Sunt enim nonnulli hominum, qui ex cupiditate fiunt superbi: & aliqui ex superbia fiunt cupidi. Est enim ut ait Aug. homo qui non esset amator pecuniæ, nisi per hoc putaret se excellentiorem esse: ideoque ut excellat, diuitias cupit: tali homini ex superbia oboritur cupiditas. Et est aliquis qui non amaret excellere, nisi putaret per hoc diuitias maiores habere. Ideo ergo excellere laborat, quia diuitias habere amat. Huic innascitur superbia, id est, amor excellentiæ, ex cupiditate. Patet ergo quod ex superbia aliquando cupiditas, & ex cupiditate aliquando superbia oritur, & ideo de vtraque rectè dicitur, quod sit radix omnis mali.

DE PECCATO IN SPIRITUM SANCTUM, quod dicitur etiam peccatum ad mortem.

De vero peccato speciali, quod est magis grave.

DISTINCT. XLIII.

A

EST præterea quoddam peccati genus, cæteris gravius & abominabilius, quod dicitur peccatum in Spiritum sanctum, de quo in euangelio veritas

ritas ait. Qui peccauerit in Sp S, non remittetur ei neq; hic, neq; in futuro. Et Ioan. in epistola canonica, Est peccatum ad mortē, non pro eo dico vt quis oret. Qui n. peccat in patrem, remittetur ei: & qui peccat in filium, remittetur ei: qui autē blasphemauerit in spiritum S. non remittetur ei neq; hic, neq; in futuro. Sed queritur quid sit illud peccatum in spiritum sanctum, vel ad mortem? Quidam dicunt illud peccatum esse desperationis vel obstinationis. Obstinatio est indurata mentis in malitia pertinacia, per quam homo fit impoenitens. Desperatio est, qua quis diffidit penitus de bonitate Dei, æstimans, suam malitiam diuinæ bonitatis magnitudinem excedere: sic Chaim qui dixit, Maior est iniquitas mea quam vt veniam merear. Vtrumq; vero dicitur peccatum in spiritum sanctum, qui spiritus sanctus est amor patris & filii, & benignitas qua se inuicem & nos diligunt: quæ tanta est cuius finis non est. Recte ergo in spiritum sanctum delinquere dicuntur, qui sua malitia Dei bonitatem superare putant, & ideo pœnitentiam nõ assumunt: & qui iniquitati tam pertinaci mente inhærent, vt eam nunquã relinquere pponant, & ad bonitatem spiritus sancti nunquam redire, patiētia Dei abutētes, & de misericordia Dei nimis præsumētes: quib. placet malitia, ppter se sicut piis bonitas. Illi nimia ptinacia & præsumptione peccant, autumātes Deum non esse iustum. Illi desperatione, Deum non bonum existimant, tollētes in hoc turbulentissimo iniquitatum mari portum diuinæ indulgentiæ, q̄ se recipiāt fluctuātes. Atq; ipsa desperatione addūt peccata peccatis, dicētes misericordiã nullam esse, & q̄ super peccatores necessaria damnatio debetur.

Vtrum omnis obstinatio sit peccatum in spiritum sanctum.

B

Sed queritur, vtrum omnis obstinatio mentis in ma-

abominabile, quod est peccatum in Spiritum jã-ctū. Luc. 12. b
1. Ioan. 5. c

*Ad partem
illam ver-
sus 24. Con-
uertamq.
Psal. 67.
Psal. 147.
aduersum
septuag.*

*Qui autem
dixerit
Hier. ad
illud.
Matth. 12.
¶ Mar 3.
Qui autem
blasphema-
uerit.
¶ Supra Matth.
I. li. 1. ad
illud: Estote
perfecti. se-
cui in co. 4.*

in malitia obdurata, omnisq; desperatio sit peccatum in Spiritum S. Quidam dicunt omnē obstinationem & omnem desperationem esse peccatum in Spiritum S. Quod si est, aliquando illud peccatum remittitur: quia multi etiam obstinatissimi & desperatissimi conuertuntur, vt Aug ait, super illum locum Psal. Conuertam in profundum maris, i. eos qui erant desperatissimi: & ibi, Mittit cristallum suam sicut buccellas, id est, obstinatos facit aliorum doctores. Talium conuersio ibi etiam euidenter ostenditur vbi ait, Qui educis vinctos in fort. similiter & eos qui exasperant, q̄ habitant in sepulchris. Secundum istos illud peccatū dicitur irremissibile, nō quin aliquādo remittatur, sed q̄a vix & raro & difficulter dimittitur. Nō n. soluitur cristall⁹, nisi vehemēti spirit⁹ impetu. Alii vere tradunt non quamlibet obstinationē vel desperationem appellari peccatum in spiritum S. sed illam tantum quam comitatur impenitentia: qui etiam impenitentiam dicunt esse peccatum in Spiritum sanctum. Sed quia Aug. dicit impenitentiam esse peccatum in Spiritum sanctum, cū sic obstinatus est aliquis, vt nō poeniteat, discuti oportet an aliud sit obstinatio, aliud impenitentia sit in eo peccatum, an idem sed diuersis modis commissum. Secundum istos peccatum illud dicitur irremissibile, eo quod nunquam dimittatur. Vnde Aug. dicit, q̄ hoc solum peccatum veniā mereri nō pōt: & Hieron. quod taliter peccans, digne poenitere non potest. Et ideo restē Ioan dicit, vt nō pro eo oret quis: quia qui sic peccat, orationib. ecclesie hic vel in futuro iuuari non potest, habens cor induratum tanquam lapis, sicut de diabolo legitur. Post hanc vitam qui valde mali sunt, meritis ecclesie iuuari non possunt.

Quod aliter accipitur peccatum in spiritum sanctum. C
EST etiam alia hui⁹ peccati assignatio. Hoc n. pec-

peccatum Aug. definiēs in lib. de serm. domini in
 mōte ait, Peccatum ad mortē est, cum post agni-
 tionē Dei per gratiā Christi oppugnat aliquis fra-
 ternitatē & aduersus ipsam gratiam qua recōcili-
 atus est Deo, inuidiā facibus agitur: q̄ fortasse
 est peccare in spiritum S. q̄ peccatum dicitur non
 remitti: non q̄a non sit ignoscendum peccanti si
 poeniteat: sed quia tanta est labes peccati illius, vt
 deprecandi humilitatē subire non possit: etiam si
 peccatum suum mala cōscientia agnoscere & re-
 hunciare cogatur: vt ludas cum dixit, Peccaui: fa-
 cilis desperans cucurrit ad laqueum q̄ humilita-
 te veniam peteret q̄ propter magnitudinē pecca-
 ti iam ex damnatione peccati tales habere credē-
 dum est. Ecce quādam assignatio peccati in Sp. S.
 vel ad mortem hic posita est: qua illud peccatum
 esse traditur oppugnatō fraternitatis post agni-
 tionem, & inuidentiā gratiē post rēconciliatio-
 nem: quod species quādam obstinationis intelli-
 gi potest. Illam tamen definitionem Aug. in libr.
 retract. rememorans, aliquid adiciendum ibi fo-
 rē, nec asserendo se dixisse aperit ita dicens. Quod
 quidē confirmāui quoniam hoc putare me dixi.
 Sed tamē addendum fuit si in hac scelerata men-
 tis pueritate finierit hanc vitam: quoniam de q̄-
 cunq̄ pessimo in hac vita constituto, non est de-
 sperandum: nec pro illo imprudenter oratur, de q̄
 non desperatur. His verbis insinuatur peccatum
 p̄missa definitione descriptum, tunc solum debe-
 re dici ad mortē vel ad Sp. S. cum non habet co-
 mitē poenitentiam: nec de aliquo peccatore de-
 sperandum est in hac vita: & ideo pro omni esse o-
 randum. Vnde illud Ioan. Non pro eo dico vt quis
 oret: sic accip:endum videtur, vt pro aliquo pec-
 cāte ad mortem vel in spiritum sanctum postquā
 finierit hanc vitam non oremus. Dum autem in
 hac vita est: nec peccatum illius iudicare, nec
 de

Matth. 27. &
 Ibid. paulo
 inferius.

1. Ioan. 1.

de illo desperare, sed p̄ illo orare debemus. Vnde Aug. de verbis Domini de impenitentia, q̄ est blasphemia in Sp. S. sic ait, ista impenitentia vel cor impenitens, q̄ diu quisq; in hac carne viuit, non potest iudicari. De nullo enim desperandum est, quamdiu ad p̄nitentiam patientia Dei adducit; Paganus est hodie: Iudæus infidelis est hodie: hereticus est hodie: schismaticus est hodie: quid si cras amplectatur catholicam fidem & sequatur catholicam veritatem? Quid si isti quos in quocūq; genere erroris notas, & tanquam desperatissimos damnas, antequam finiant istam vitam, agant p̄nitentiam, & inueniant veram requiē & vitam in futuro. Nolite ergo ante tempus iudicare quēpiam. Ex his ostēditur p̄ singulis peccatoribus in hac vita esse orandum, nec de aliquo esse diffidendum, quia conuerti p̄t dum in hac vita est: quia nō p̄t sciri de aliquo vtrum peccauerit ad mortem vel in spiritum S. nisi cum ab hac vita discesserit: nisi forte alicui per spiritum S. mirabiliter reuelatum fuerit: Ex prædictis aliquatenus capi potest quomodo accipiatur peccatum in spiritum S. scilicet inuidia gratiæ fraternitatē impenitenter oppugnans: quæ utiq; obstinatio esse videtur: & omnis impenitentis obstinatio atq; desperatio. Notandum vero est, quod non omnis qui non p̄nitet impenitens dici potest: quia impenitentia p̄prie obstinati est, vt quidē volunt etiā desperati.

Alia assignatio peccati in spiritum sanctum. D

Aug. li. i. 23. De hoc quoq; peccato in spiritum sanctum Ambrosius in li. de Sp. sancto differens, definitam assignationē tradit dicens. Cur dominus dixerit, qui blasphemauerit in filium hominis, remittetur ei: quæ autē blasphemauerit in Sp. sanctū neq; hic neq; in futuro remittetur ei, diligenter aduerte. Nunquid alia est offensio filii, alia S. sancti? Sicut vnā dignitas, sic vnā iniuria. Sed si quis corporis specie dece-

deceptus humani, remissi⁹ aliquid sentit de Christi carne q̄ dignum est, habet culpam, non est tamē exclusus à venia: Si quis vero sancti Sp. dignitatē, maiestatem & potestatem abneget sempiternam, & putet nō in spiritu Dei eiici demonia, sed in Beelzebub, non potest ibi esse exhortatio veniæ, ubi sacrilegii plenitudo est. Satis hic apertè explicatur qd sit peccatum in spiritum S. Quod illi Aug. descriptioni cōgruere videtur, qua illud peccatum dicitur esse invidia gratiæ oppugnās fraternitatē. Qui n. post cognitionem veritatis sancti Spir. veritatem negat, eiusq; opera dicit esse Belzebub, potestati, bonitati & gratiæ Dei invidere nō dubitatur. Non itaq; distinctio illa verborum sic accipienda est, quasi trium personarum diversę sunt offensæ: sed ibi peccatorum genera distincta sunt. Peccatum n. in patrē id intelligitur, quod fit p̄ infirmitatē, q̄a patri scriptura frequenter attribuit potentiam: Peccatum in filium, quod fit per ignorantiam, quia sapientia filio attribuitur. Tertium expositum est. Qui ergo peccat per infirmitatem vel per ignorantiam, facile veniam adipiscitur: sed non ille qui peccat in spiritum sanctum. Cum autem vna sit potentia, sapiētia, bonitas trium: quare patri potentia, filio sapientia, spiritui sancto bonitas sapius assignetur, superius dictum est.

DE POTENTIA PECCANDI: AN SIT

homini vel à diabolo vel à Deo.

DISTINCT. XLIV. A

POST p̄dicta consideratione dignum occurrit, *Vnde habet*
 vtrum peccandi potentia sit nobis à Deo, vel à *at ortum*
 nobis? Putant quidam potētiam rectè agēdi no- *potentia*
 bis esse à Deo, potentiam vero peccandi nō à Deo *peccandi.*
 sed à nobis, vel à diabolo esse: sicut mala voluntas
 non à Deo nobis est, sed à nobis, & à diabolo, bona
 aut à Deo t̄rum nobis est. Bonę nāq; voluntatis &
 cogi-

cogitationis initium non homini ex se ipso nasci, sed diuinitus parari & tribui in eo Deus euidenter ostendit, quia nec diabolus nec aliquis angelum eius ex quo in hanc caliginem sunt detrusi, bonam potuit vel poterit resumere voluntatem: quia si possibile foret, ut humana natura postquam à Deo aversa bonitatem perdidit, voluntatis ex se ipsa rursus eam habere potuisset, multo possibilius hoc natura haberet angelica, quam quanto minus grauatur terreni corporis pondere, tanto magis hac esset perdita facultate. Non ergo homo vel angelus à se voluntatem bonam habere potest, sed malam. Similiter & de potentia inquit, per similitudinem voluntatis de potentia boni vel mali differetes: quia illa fit à Deo, non ista.

Authoritatibus astruit potentiam peccandi esse à Deo.

Sed pluribus sanctorum testimoniis indubitanter monstratur, quod potestas mali à Deo est, à quo est omnis potestas. Ait enim Apostolus, Non est potestas nisi à Deo. Quod non de potestate boni tantum, sed & mali intelligi oportet, cum Pilato etiam veritas dicat. Non haberes in me potestatem, nisi datum esset tibi de super. Malitia nempe hominum, ut ait Aug. cupiditatem nocendi per se habet, potestatem autem si ille non dat, non habet. Ideoque diabolus antequam aliquid tolleret. Iob dicebat domino, Mitte manum, i. da potestatem: quia etiam nocentium potestas non est nisi à Deo, sicut sapientia ait. Per me reges regnant, & tyranni per me terram tenent. Unde Iob de Domino ait. Qui facit regnare hypocritam propter peccata populi. Et de populo Israel dicit Deus. Dedi eis regem in ira mea. Nocendi enim voluntas potest esse ab homine, potestas autem non est nisi à Deo, & hoc abdita aptaque iustitia. nam per potestatem diabolo datam iustos Deus facit suos. De hoc etiam Greg. in moral. ait, Tumoris elatio non potestatis ordo in crimine est. Potentiam Deus tribuit;

Rom. 13. a
Ioan. 19. b
ad rom. 13.
versum 2. 160
nam ipse
Psalm. 52. in
30. 8. Iob. 1. c
Proverb. 8. a
Iob. 34. c

buit, elationem vero potentie malitia nostre mentis inuenit. Tollam⁹ ergo quod de nostro est, quia non potentia iusta, sed actio praua damnatur. His auctoritatibus aliisque pluribus euidenter ostenditur, quod non est potestas boni vel mali cuiuscunque, nisi a deo æquo, etsi te lateat æquitas.

An aliquando resistendum sit potestati

C

Hic oritur quaestio, non transilienda silentio. Dictum est supra, quod potestas peccandi vel nocendi non est homini vel diabolo, nisi a Deo. Apostolus autem dicit quod qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit. Cum ergo diaboli sit potestas mali, Dei ordinatione, eius potestati non esse resistendum videtur. Sed sciendum est, Apostolum ibi loqui de seculari potestate, scilicet rege, & principe, & huiusmodi: quibus non est resistendum in his quae iubet Deus eis exhiberi, scilicet in tributis, & huiusmodi. Si vero princeps aliquis, vel diabolus aliquid iusserit vel sua serit contra deum, tunc resistendum est. Vnde Aug. determinans, quando resistendum sit potestati in libr. de natura boni ait. Si aliquid iubeat potestas quod non debeas facere, hic sane contemne potestatem timendo maiorem potestatem. Ipsos humana rerum gradus aduerte. Si quid iusserit Procurator, nunquid faciendum est, si contra Proconsulem iubeat? Rursus si quid ipse Pro consul iubeat, & aliud iubeat Imperator, nunquid dubitatur illo contempto illi esse seruendum? Ergo si aliud Imperator, aliud iubeat Deus, contempto illo obtemperandum est Deo. Potestati ergo diaboli vel hominis tunc resistamus cum aliquid contra Deum suggererit: in quo Dei ordinationi non resistimus, sed obtemperamus. Sic n. De⁹ precepit, ut in malis nulli potestati obediamus. Iam nunc his verbis intelligendis atque pertractandis, quae ad verbi incarnati mysterium pertinent, integra mentis consideratione intendamus ut de ineffabilibus vel modicum aliquid fari, Deo reuelante, valeamus. Finis libri secundi. K k IN-

Rom. I. 2

Aug. ser. 6.
de verbis
domini secundum
Matthaeum
c. 8. ad finem
tom. 10.